

The Project Gutenberg eBook of Niobe: Nykyajan romaani, by Jonas Lie

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Niobe: Nykyajan romaani

Author: Jonas Lie

Translator: Into Konrad Inha

Release date: October 29, 2015 [EBook #50337]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIOBE: NYKYAJAN ROMAANI ***

E-text prepared by Timo Ervasti and Tapio Riikonen

NIOBE

Nykyajan romaani

Kirj.

JONAS LIE

Norjan kielestä suomentanut I. K. Inha

Otava, Helsinki, 1914.

I.

Konttorissa riideltiin. Tohtori kavahti lattialle kiivaana ja kalpeana, ikäänkuin karkeloidakseen ensi askeleen hallinkia. Kädessään hän rutisti kirjettä. Pari kolme arkkia hän oli nakannut levälleen pulpetille ja lääkärikojeilleen. "Olisipahan vaan täällä, olisi pahan vaan täällä"... Hän katsoi kattoon ja veti syvään henkeä. "... Uskaltaa minulle kirjoittaa mokomaa — mokomaa päätöntä lörpötystä!" — "Niin, niin, Baarvig, — täytyyhän meidän tyytyä siihen, että lapsemmekin — aikansa haparoivat, ennenkuin tiensä löytävät. Nuoriso tahtoo oikeutensa tähän aikaan, — pyrkiä siksi, mikä sitä viehättää", — arveli rouva, joka seisoి syrjässä kirjahyllyn ääressä ja seuraili miestään silmillään. — "Tyytyä — tyytyä —. Ee-ei."

Hänen katseensa paahtoi läheltä vaimoa kasvoihin, sitten hän sanoi verkalleen: "Ee-ei, Bente — minä en — tyydy siihen."

Hiljaiset harmaat silmät, jotka hän kohtasi, olivat varmemmat kuin hänen. Mutta ei hänen aikomuksensa ollutkaan säikäyttää taikka tehdä suurenmoista vaikutusta; hän vaan tahtoi oikein tuntuvalla tavalla vaimolleen näyttää ja vakuuttaa sisunsa kaikkein sisintä, jotta tämä perinpohjin käsittäisi, että oli kokonaan hyödytöntä väittää vastaan, järkyttää hänen vakuutustaan taikka ylimalkaan yrittää hänelle puhua järkeä perästäpäin, jahka hän taas rauhoittuisi. Kiireesti hän astui lattian poikki ja takaisin, ikäänkuin hakien jotain jota vastaan purkaisi kolerista luontoansa, sitten konttorituoli jälleen natisi hänen painonsa alla.

"Ee-ei — Bente! — tällä kertaa on seinä edessä. Hän ei pääse kauemmaksi, ei —. Ee-ei, — ei kauemmaksi."... Hän pani sormet ristiin, älykkään miehen surullisella alistuvaisuudella. — "Ensiksi teologi... Mutta siksi hän ei voinut ruveta. Hänellä kun ei enää ollut uskoa — tuota kokonaista ja puhdasta uskoa — jota yliopistossa opetetaan"... "Niin, Baarvig, mutta meidän tulee antaa vakuutukselle arvoa." — "Ei totisesti sitä oltu niin tarkkoja eikä neulannirkkoja uskon asioissa ennen vanhaan. Siinä meni puolenkolmatta vuoden luvut ja kolme tuhatta kruunua kuin tuhka tuuleen. Mutta menköön. Ja sitten se tuli filologian ja kielenjuurten vuoro. Sillä alalla hän muka tunsu itsensä tulevaksi löytäjäksi. Eikös se niin ollut? — tulevaksi löytäjäksi, joka keksisi tiet ihmiskunnan alkuperään ja elämään alku-aikoina... Hänessä muka 'paloi tutkimishalu' — hän kirjoitti tutkijainnosta kuin mikäkin napamatkustaja — niin Bente. Ja sen sijaan että olisit yrittänyt saada häntä vähän alentamaan ääntään ja malttamaan mielensä, vastasit sinä samaan tyyliin. Korkeimmassa äänilajissa kumpikin. — Luuletko niin väärin tehneeni, kun poikaa rohkaisin. Endre nyt kerran on semmoinen, että hänen täytyy elää innostuksen mielialassa voidakseen tehdä työtä."

— "Tietysti, — siis ensiksi profeetta, — profeetta Endre! — ja sitten löytäjä Endre!... Hih, hih, hah, hah"... tohtori pudisti päätänsä ja huitasi tyhjään paperilla. "Ja sitten... laulaja Endre! — Tahtoo jumaliste ruveta laulajaksi!"

Hän ponnahti pystyyn ja ojensi kirjettä vaimoan kohti.

"Tässä se seisoo, kuuletko, — tässä se seisoo!" hän huusi. "Hän tahtoo laulaa, kuuletko, poika tahtoo laulaa hurmata maailman säveltensä voimalla" — lausui hän jäärytellen. Hän kääntyi ympäri ja puserti kurkustaan muutamia oopperasäveliä. Herkesi sitten neuvotonna, suonien paisuessa otsassa: "Kun saisin halvauksen!" "Jumala varjelkoon sinua omasta pikaisuudestasi, Baarvig; melkein toivoisin, että pitelisit pahoin minua sisuasi purkaaksesi, — ethän sentään vaimoasi juuri kuoliaaksikaan löisi?" — lausui tämä omituisen lämpöisellä hehkulla. — "Joo-o, — niin että talo jäisi leivättömäksi... eikä olisi muuta purtavaa kuin paljaat tyhjät seinät" — alkoi tohtori ajatustaan jatkaa sisällisellä vahingonilolla. "Niin ei ensinnäkään tulisi rahakirjettä joka kuukauden lopussa. Ja sittenpäähän saisi laulaa, — jotta vatsa kiljuisi nälästä kuin postitorvi, — laulaa koko skaalan korkeaan F:ään saakka... päivällistä vaan ei kuuluisi, — ei alkuakaan. Vielä mitä. Ja silloin ehkä tulisi terve järki, eikä ehkä enää olisi niinkään halpaa ajatella semmoisia pikku asioita kuin päivällistä ja illallista — —."

"Niin, sillä eihän tässä talossa pitänyt saada koskaan mainita, että hän rupeisi teologiksi tai filoloogiksi semmoisten halpoin aineellisten seikkain vuoksi, kuin ruokansa ansaitsemiseksi. Vaan aina tietysti korkeampia tarkoituksia varten. Minä en koskaan ole käsittänyt tuommoista ylellisyysresonemankia, — vaan aina minulle on tullut siitä paha olo, ikäänkuin olisi ollut kissa huoneessa..."

"Ja siihen olet sinä, Bente, ollut hyvänä apuna! — aina kannattanut heitä tuossa korkealle kiipeävässä ihanteellisuudessa."

"Tämä on uutta aikaa, Baarvig. Nyt ei enää olla niin neuvottomia kuin minun nuoruudessani, jolloin vaan piti ottaa se mitä tarjottiin, alistua ja alistua." — "Niin kai, heidän pitää haistella ja haistella, mistä heillä olisi enin iloa elämässä, niinkuin sinä niin kauniisti sanot... Nepä ovat jo keksineet senkin, että heillä on 'sisempi olemus, joka on pelastettava', — heidän täytyy ensinnäkin tulla sen perille, minkälainen kelvottomuus heitä enin miellyttää. Heille on käynyt pyhäksi velvollisuudeksi itseään kohtaan tämän selville saaminen." — "Olet kylläkin viisas ja älykäs, Baarvig, mutta sinä et seuraa aikaani. Sinä oikein tahallasi vääristelet kaikkea."

"— Ohho, — soo-o?... Jaha, hän tietysti *uhraa* itsensä nyt — taiteelle — laulun taiteelle! — eikös se niin ole sillä uudenaikaisella siansaksalla?" — "Rakas Baarvig, etkö voi koettaa ajatella asiaa vähän rauhallisemmin" "Sinä ostat — sen vannon, Bente", hän huusi, — "sinä ostat kengät sen vuoksi, ettei jalkojasi palelisi, vaan et suutarinammattia kannattaaksesi... Ääh — kuinka minä vihaan noita resonemankeja!"

Hän kerran toisensa jälkeen kärsimättömästi siveli kädellään suurta aivokoppaansa.

Tuli pieni lomahetki, jonka aikana hentokasvuinen rouva hiljaa lähestyi häntä. Ikäänkuin lempeä petojenkesyttäjä hän hyväillen ja rauhoittaen hiipi sormensa hänen tukkansa kautta.

"Niin, tunnusta, että minua on sääli, Bente; minussa on verta ja minä olen oikeassa, mutta minä en saa iskeä millekään puolelle teidän kirotun hellän suvaitsevaisuutenne ja lellittelyenne vuoksi! — Sen minä sanon sinulle, että juuri tämä vielä tappaa minut." "Jos vaan pääsisimme niin pitkälle, että voisimme siitä keskustella järkevästi, niin saisit nähdä, miten se helpottaisi", — lohdutti rouva Bente, kun pahin puuska nyt näytti olevan ohi. — "Kaksikymmentäneljä — kaksi-kymmentä-neljä sivua paljaita fraaseja ja pönkitettyä typerää itsestäänluulevaisuutta! — Professoreista ei tietysti kukaan ole sen arvoinen, että edes kelpaisi hänen saappaitaan lankkaamaan. Koko tiedekunta ei muuta kuin joka vuosi poikii yhä uusia ahdasnäköisiä pedantteja, jotka ovat kotoisin Roomasta ja Kreikasta ja meidän aikanamme ovat kuin kummittelevia peikkoja —. Ja savusta ja häästä, koko tuosta tekemällä tehdystä sekasotkusta tulee sitten kaiken kukka: — Nyt hän tahtoo ruveta laulajaksi! Mäh!"

Mielenosotusta seurasi suun mäiskäys ja teeskennellyn tyhmistynyt tuijottaminen vaimoon.

"Hän ei saa 'omantunnon rauhaa', jos hänen täytyy vielä elää itsetietoisena siitä, että hän on 'pettänyt kutsumuksensa', niin hän itse kirjoittaa." — "Rakas Baarvig, sitäkö sinun nyt tulee ajatella, miten saisit minua kiusatuksi ja vaivatuksi? Poikammehan vuoksi me nyt olemme huolissamme, ystäväni!"... "Ja sitten hän ei voi kestää sitä, että hänen tulevaisuutensa kytketään näihin poroporvarillisiin ammatteihin, — että hänen täytyy valtion virkamiehenä pikku hölkkää kulkea yhtä ja ainiaan samaa asetusten hengetöntä tietä, niin että lopulta unohtaa olevan olemassakaan semmoista kuin vapaita tahdon mielijohteita. — Ymmärrätkö Bente, vapaita tahdon mielijohteita." — "Kyllä, hyvä ystävä, — anna vaan valtaa tunteillesi. Sinä olet sen tarpeessa, minä näen sen, — ja minusta sinua on niin sääli."

Rouva puhui hänen päänsä jälkeen hämärällä ilmeellä, ikäänkuin hänessä olisi jotain kytenyt.

"... Hän tuntisi itsensä halvennetuksi, niin hän kirjoittaa, jos hänestä tulisi moinen virkamies — tuntisi itsensä kuolleeksi kaluksi, koneen nappulaksi!... Ähäh, ymmärrätkös, sinä olet naimisissa koneen nappulan kanssa, Bente!... Mutta ennenkuin hän minulta saa äyriäkään" — Hän paiskasi rutistamansa kirjetötterön pöydälle. — "Mutta olemmehan ainakin yksimielisiä siitä, Baarvig, — että koetamme pojasta raada parasta, mitä voimme... ja vereeni on tullut semmoinen kauhu;" — hän kumartui kovassa mielenliikutuksessa miehensä yli, ja ääni kävi kuiskaavaksi. — "Olisivatko ehkä juuri kaikki nuo yli kuohuvat tunteet ja mielialat hänessä taiteilijaluonteeseen ilmauksia?... Voi Baarvig, — entä jos me olemmekin pakottaneet ja yllyttäneet hänen lahjojansa aloille, jotka ovat niille vieraat? — Minä tätä käsitän niin vähän, minä en kykene tätä itselleni selvittämään... Hän nyt kerran on semmoinen, että hänellä pitää olla jokin ylevä into kaikessa, johon hän ryhtyy... Ja mehän tahdomme, tahdomme tehdä poikamme hyväksi kaikki, — jotta hän löytäisi itsensä, eikä kävisi onnettomaksi", — puhkesi rouvasta semmoisella hellyyden voimalla, että tohtori heti tunsu, että hänen tuli pitää varansa. "Kas niin, taiteilijaluonteeseenkö sitä nyt tullaan!" huudahti hän ja kavahti tuoliltaan. "Toden totta, nyt alkavat sinunkin ruuvisi löyhtyä — —. Ei, — ei äyriäkään!"

Hän repäisi auki salinoven, jotta pihtipielet tärisivät.

"No mutta isä!" kuului sieltä sisältä. Se oli hänen vanhin, kahdeksantoistavuotias tyttärensä Minka, joka pelästyen keskeytti pianoharjoituksensa.

"No no, ei mitään, rakas lapseni", sanoi tohtori hilliten itseään. "Oli vaan puhe Endrestä, joka aikoo hyljätä filologian ja ruveta lau-la-jaksi", — hän epätoivossaan puoleksi lauloi pianoa kohti. — "Ja äitisi alkaa nyt mietiskellä hänen taiteilijaluonnettaan"... "Niin mutta isä!" intti Minka, — "jos Endre tosiaan tuntee, että se on hänen kutsumuksensa!" — "Kutsumuksensa? — Kutsumuksensa? Koko talo on fraaseja täynnä."

Hieman epävarmana yritti Minka: "Mutta onhan Endrellä kaunis ääni; kun hän on seurassa, niin täytyy hänen aina"... — "Hoh, nuo seurapiirien kyvyt, jotka lentää pöllähtävät julkisuuteen, — niitä minä olen tuntenut aivan kyllyiksi. Ennen piti kaikkien haaveilijain ja tyhjäntoimittajain päästä merille, nyt heistä tulee taiteilijoita... Endrellä on aina ollut oma ilmapumppu, ja nyt hän on pullollaan omaa tärkeyttään. Ja nyt hän tahtoo huvittaa perhettä skandaalilla." — "Eihän se ole skandaalia, jos tahtoo lahjojaan käyttää", — uskalsi Minka kiihkoissaan.

Tohtori kääntyi perinpohjin harmistuneena Bente puoleen:

"Eikös todellisuus ole heiltä kokonaan kadonnut. Skandaali... skandaali... mitä se tekee. Mitäkö se tekee? Tuossa hän istuu, Minka, eikä jumalaparatkoon tiedä, mitä se tekee... skandaali! Hullut mielipiteet ovat talossa perin tarttuvaisia, Bente! Kuule kun lasken... Endre on tähän päivään asti runsaasti tarvinnut kaksi ja puoli vuotta jokaiseen päähänpistoonsa, — mitä sanonkaan" — hän keskeytti puheensa ja nosti juhlallisesti kättään, — "jokaiseen suureen elämäntehtäväänsä. Tietysti ei tule vähempi kysymykseenkään, elämäntehtävä... No niin, — hän saa joka tapauksessa kuulla selvät sanat. Asia on varsin yksinkertainen. Laula vaan minun puolestani, hra Endre; — mutta, — ei äyriäkään!"

Konttorin ovi paukahti kiinni hänen jäljessään.

Se ei ollut hyvä päivä.

Kun lamput oli sytytetty, niin tuli Kjel, tohtorin pojista toinen järjestyksessä ja hänen suosikkinsa, astui sisään syysmärästä ja sateesta, sikarin pätkä hampaissa. Päälystakki kiinni napitettuna hän jatkoi kävelyään ja syljeskeli harmistuneen näköisenä tupakanhiutaleita sen höysteeksi, mitä mielti. Hänen olennossaan ja eleissään oli liikemiesmäistä toimeliaisuutta. Astuttuaan pariin kertaan lattian poikki hän nakkasi ikäänkuin mietelmänsä päätökseksi pureskellun sikarinpätkän pellille uunin eteen.

"Vaikka perin vastenmielisesti vaivaan isää... niin ei ole muuta neuvoa, ellei tahdo suoraa päätä nakata rahoja virtaan" — huudahti hän; "saatpa allekirjoituksellasi auttaa minua kuudensadan kruunun haltijaksi."

Kuului vaan konttorituolin narahdus.

... "Minä olen tilannut seitsemänkymmentä toltia puita sahattaviksi." — "Tietysti, tietysti — kun sitä esiintyy tukkukauppiaina..." "Niin, mutta mahdotonta on panna sahaa seisomaan, jotta hyvät ihmiset alkaisivat luulotella, että minulta puuttuu sekä rahoja että sahausta, ja kaikki puut uivat alas Johansenin sahaan, — juuri silloin kun on niin sanoakseni ratkaiseva hetki käsissä, selviääkö yritys kilpailusta"...

Ei tullut vastausta, jonka vuoksi Kjel katsoi tarpeelliseksi keskeyttää äännettömyyden. "Saakelin Johansen, kun keksi sen, että rupesi juuri minun tuumaani matkimaan, — jos yksi rupeaa lankarullia tekemään, niin tekevät heti kaikki muut perässä — —. Olisin silloin ostanut hänen pikkukoskensa; mutta kun ei ollut rahoja. Älysin sen kyllä; mutta en tahtonut sinulta enempää kiristää."

Yhä kesti kiusallista äännettömyyttä.

"No jaa, onhan sinulla rahat sahapuissa, eli oikeammin sanoen lankuissa ja laudoissa. Niin ettei minun omatuntoni oikeastaan kovinkaan kauhistu, kun yhden ainoan kerran sinulta kiristän nimikirjoitustasi. — — Mutta", hän astui edestakaisin hieman mahtipontisesti, — "en minä tästä pidä. Johan lainasit minulle sahaankin rahoja... vaikka — onhan sinulla niistä vakuudet —. Mutta... Jaa, tahdotko tehdä toiselle pojullesi sen palveluksen — muutoin täytyy minun varsin lähteä jonnekin vippaamaan. Saanhan minä tietysti aina" — —. "Oikeinhan se on kiltisti tehty, Kjel, kun sen johdosta muistit isääsi", kuului pulpetin äärestä kuivakiskoisesti. Lampun viheriäisen varjostimen takaa häämötti tohtorin harmaa, ohimoilta ohentunut tukka, ja silloin tällöin välähtivät terävän nenän päällä kultarillit. — "Ei ei, isä, — koetan ehkä tulla omin voimin aikaan." — "Nimeäni allekirjoittamaan minä en rupea, — minun nimeäni ei kukaan saa nähdä missään paperissa." — "No voi helkkari sentään, rakas isä, eihän sinua kukaan pakota." — "Sinä sait minun panemaan suurimman osan siitä vähästä, mitä minulla on, tuohon sahaasi. Sehän oli ainoa keino, millä saada sinut alkuun. Siitä ei tule mitään, sanoit, ennenkuin saat mitä itse hallita... Vaan tiedäthän sinä, etten minä voi sinulle hankkia minkäänlaisia pääomia kauppoihisi." — "Mutta rakas, rakas isä", — Kjel taputti tohtoria olalle poikamaisen herttaisesti ja leikillisesti, — "senhän vuoksi minä asian mainitsinkin noin löyhästi vain, — jos sinä ehkä sattumalta, — kolmeksi kuukaudeksi vaan... Mutta jos minä olisin osannut aavistaa, että siitä tulisit niin pahalle päälle, niin — —. No emme enää puhu koko asiasta... Jääköön sanomatta, rakas isä. Arvaathan sen, että minä aina selviän kuudestasadasta kruunusta. Helkkari kun satuin sinulle mainitsemaankaan. — Unhota se nyt kerrassaan, kuuletko."

Kjel alkoi tehdä lähtöä.

"Mutta Kjel, miks'et voi panna sahaa siksi aikaa seisomaan?"

Kjel napitti päälystakkiaan ja ravisti sitä paremmin olkapäilleen.

"Sinä et ole ajanmukainen, isä." — "Soo?" — huudahti tohtori kuohahtaen. "Rupeatko nyt sinäkin!" — "Lääkärinä kyllä, lääkärinä sinä olet helkkarin älykäs mies. Mutta liikeasioissa, suo anteeksi, et vähääkään! — Sinulla esimerkiksi ei ole aavistustakaan reklaamista. Sinä kyllä rakentaisit sahan ja heittäisit sen seisomaan. Se ehkä ennen vanhaan kävi laatuun. Mutta nyt, kesken kiivasta kilpailua Johansenin kanssa päällepäätteeksi panna saha seisomaan —. Kyllä, kyllä, jotta parin penikulman alalla Johansenin saha olisi ainoa, josta kuuluisi työn humua. Se se vasta olisi afääriälyä!... Ei, isä, — reklaamista sitä kyllä sen pahempi on kiinni pidettävä — se pitää ymmärtää ja sitä pitää käyttää. Toisinaan aina pitää kääntää ihmisten silmät. No jaa, — tässä se sattumalta ei todenteolla maksa mitään, niin että mitä siitä tarvitsee väitellä"... "Hm, et näemmä aio lähteä tupaan" "En, olen kutsuttu illaksi Simonsenille, aiomme lyödä korttia". — "Kasöörinkö luo?" — "Niin, — ja häneltä saan siinä paikassa, jos hänellä vaan sattuu olemaan," — huomautti Kjel kuin sivumennen.

Tohtori tapasi kädellään pari kertaa lamppua ja kohotti varjostinta.

"Kuules Kjel, — jos nyt valtuuttaisin sinut ottamaan nuo kuusisataa äidin säästöpankkikirjasta... minä vaan sanon, että *jos* minä sen tekisin. — Oletko varma siitä, että jälleen saan rahat tähän pöytään", — tohtori laski painavasti kätensä pulpetille, "kolmen, ei, sanokaamme varmuuden vuoksi neljän kuukauden kuluttua, — siis maaliskuussa... Arveletko ja luuletko sinä aivan varmasti, että voit sen luvata, poikani, — aivan varmasti?" — "Enkä, saattaahan siksi tulva viedä koko sahan, tuli polttaa — taikka tulla maailman loppu und so weiter," — vastasi Kjel harmissaan. — "No jaa, saat minulta valtakirjan tuon summan nostamiseen tämän ainoan kerran. Mutta enempää ei pistouvata sitä sorttia, ymmärrätkös, vaikka se näyttäisi kuinka luonnolliselta" — —.

Tohtori jäi istumaan miettiväisen näköisenä, pojan astellessa edes takaisin pulpetin edessä.

"Sangen hyvä juttu, että pääsen vaivaamasta kasööriä, — tuntuu oikein helpotukselta, isä. Sitä pelaa aivan toisella luonnolla, ja ottaa pietejä paljon huolettomammin ja huikentelevammin... He, he, hi, hi, isä", — melusi hän helpotuksessaan — —. "Johansenin saivat narratuksi syksyllä ostamaan ainakin neljäkymmentä tolttia, ja kaikissa kuiva laho — jok'ikisessä pölkyssä. Ja nyt ovat, — hi, hi, hi, — lankut pinossa tuolla hänen sahaansa vieressä, kalpeita kuin kuolema, — valkeita kuin luu. Hän uskoo kaikki, mitä hänelle syöttävät. Ja — ja siihen todella perustuu osa toivostani, — ja laskuistani... Semmoisia sanotaan hyötyisiksi eriksi, isä."

Tohtori nojautui tuolissaan taapäin ja oikoi sääriä kädet housuntaskuissaan, ei ilman tyyntä ihailua poikansa vuoksi.

... "Niin, sillä olisipahan oikein kokenut puumies, jonka kanssa tässä täytyisi taistella, kyllä sitten — — hi, hi, hi, tahtoisinpa tietää, eikö häntä saisi hankkimaan itselleen vähän enemmänkin tuota samaa kelometsää... Paljasta kilpailua, isä. Parkittua pitää miehen nahka olla, jos mieli omille jaloille päästä... Ja", hän nyökkäsi ovesta, — "emmekös sittenkin saaneet ukosta lähtemään... Hyvää yötä, isä, äläkä murehdi rahojasi!"

* * * * *

Illallispöydässä rasitti kaikkia painostunut mieliala.

Tohtori istui synkkänä ja umpimielisenä ja leikkasi pihviä. Hän odotti, että häntä yöllä haettaisiin sairaan luo ja söi sen vuoksi ylimääräisen lämpimän ruuan. Minka näytti vielä vihaiselta, katsoi ääneti eteensä pöytäliinaan ja hypisteli suuliinaa; tänä iltana oli nuoremman sisaren Berthean vuoro kantaa kunkin eteen teekupit, sitä myöden kuin äiti ne täytti. Kaksitoista-vuotias Arnt puri suun täydeltä ja tähysti pöytäliinan poikki isäänsä, ja Massi taas istui ärtyisenä ja riiteli vastaan, kun suuliina sidottiin hänen leukansa alle. Schulteissin, kotiopettajan, kiusaantuneet hermot kärsivät rasittavan mielialan painosta. Viallinen selkäosa — hän oli kyttyräselkäinen — nousi nousemistaan korkeammaksi ja pää painui yhä syvemmälle lautasta kohti. Kun hän näin itseensä kokoon kääriytyneenä mietiskeli, ei hän voinut olla silloin tällöin vilkaisematta rouvaan. Tämä näytti koko ajan siltä, kuin pyrkisivät kyneleet hänen silmiinsä, hänen kasvonsa muistuttivat uhkaavaa sadepilveä... Nuorena hänellä varmaan oli ollut kihara tukka, lensi Schulteissille äkkiä mieleen, — sillä tänä iltana valui ikäänkuin loistava jäykkä suortuva alas hänen otsalleen. Ehkä se oli siinä muulloinkin; — mutta tänä iltana... Ja hänestä oli jotain niin kummallista, kun hän tavan takaa vilkaisi tohtoriin ja levottomana huolehti, ett'ei häneltä mitään puuttuisi... "Ei, juustoa isä tahtoo, Minka —. Tuo isälle puhdas lautanen, Massi kulta" —.

... Nyt oli jotain ilmassa... nyt oli jotain ilmassa!... Tohtori osotti veitsellään malttamattomana voiastiaa, ja leikkasi ja raateli juustoa, jota hän hajamielisyydessään latoi kahteen kertaan.

Jännitys helpotti hetkeksi, kun tohtori äreänä taas lähetti kysymään kyökistä, eikö vielä oltu tuotu mitään sanaa... Oliko se joku potilas, joka tohtorin sai niin pahalle päälle? Mahdotonta, — samaa suonenvetoa varten hän oli jo eilen ollut Kalnäsin kujassa... Schulteiss alkoi vilkua salaa, mutta yhä kiihkeämmin Minkaan. Minka näytti niin ihmeellisen raskasmieliseltä ja rasittuneelta. — Schulteiss vaipui arveluihin. Oliko tänään tullut postissa jotain — — joka — on — häneen koskenut?... Schulteiss kääriytyi vielä syvemmälle itseensä... Oliko se jotain, jota isä tahtoi, mutta Minka ei tahtonut... Vai tahtoiko Minka jotain, jota isä ei tahtonut... Äiti oli semmoisessa mielenliikutuksessa... Kosimakirje... leimahti Schulteissin aivoissa äkkiä kuin kulovalkea.

Hän alkoi hikoilla ja hieroi siniliinaan nihkeitä käsiään. Hän oli jo kauan ollut Minkan jäljillä, kuinka tämä salaa lähetteli kirjoja pääkaupunkiin... Hän heitti Minkaan sivusta nopeita, tuskallisia katseita — — hänen silmissään alkoi pimetä ja kiertää, ja Minkan kasvot vuoroin pakenivat etäälle, vuoroin hiipivät aivan lähelle... Se *oli* kosimakirje!... Hän vapisi ankarassa mielenliikutuksessaan... Niin nuorelle kehittymättömälle tytölle... Epäilemättä isä oli oikeassa, kun ei tahtonut häntä maailmaan sysätä tuolla tavalla, ensimmäiselle, jonka tytär tavattomassa kokemattomuudessaan sattui päähänsä saamaan. — Täytyihän, täytyihän saada rouva Baarvig se käsittämään... Puhuisiko hän?... Uskoisiko kyynelsilmin tohtorille — ja rouvalle, — kuinka suunnattoman lahjakas, kerrassaan poikkeusluonne Minka oli. Mutta

että hän vielä oli vain kuin painava uinaileva nuppu, täydellisesti tietämätön omasta syvästä, ihanasta olennostaan — rukoilisiko heitä, etteivät antaisi minkään ennenaikaisen todellisuuden sitä taittaa ja murtaa, ennenkuin se oli päässyt puhkeamaan ja kehittymään... Hän eksyi hurjiin mielikuvituksiin, ei enää muistanut, miten hän oli pöydästä lähtenyt, — mutta hänen askeleensa veivät tavallisuuden mukaan arkihuoneeseen, jossa hän upposi pianon taakse nurkkaan, selkä seinää vasten, istui ja nautti Minkasta; tämä puolestaan käytti häntä salaisena yleisönään, jonka varman ihailun edessä hän esiintyi jos kuinka sielukkaana pianotaiteilijana.

— Tohtori katosi konttoriin, tapansa mukaan. Hän seisoj ja valaisi lampulla kirjahyllyä, josta hän etsi jotakin nidosta, eikä kääntynyt, kun rouva tuli huoneeseen piian kera, joka kantoi sisään hänen turkkinsa ja matkavaatteensa.

"Niinkuin olen sanonut", lausui tohtori lyhyesti ja kylmästi, kun oli kirjan löytänyt, palannut pöydän luo ja istunut, — "ei äyriäkään, — sen huomenna kirjoitan hänelle."

Rouva Bente seisoj hetkisen ikäänkuin kooten itseään mielenliikutuksestaan: "Se *ei* ole minun mielipiteeni, Baarvig. Minä olen hänen äitinsä, ja minullakin pitää olla oikeus sanoa jotain tässä asiassa. Ja minä en suinkaan, sen sanon sinulle, — en ensinkään ole taipuvainen ottamaan sitä edesvastausta päälleni. Minä olen koko päivän nähnyt hänet edessäni puutetta kärsivänä ja sydämessään vihaa kantaen meitä kohtaan. Ja ehkäpä syystä... Minä sanon sen — minä en sitä kestä!" "Käske piikaa viemään pois matkavaatteeni... Käske piikaa viemään pois matkavaatteeni... Minä en ymmärrä, miksi minun pitäisi matkustaa, rähjätä, valvoa ja raastaa kaiket yöt kurassa, jääsohjossa ja syyspimeässä, jotta hän sitten laulaisi tiehensä rahat. Tästä lähin otan vaan päiväsaairaita —" — "Onko tuo laitaa — pauhata tuolla tavalla, kun meillä on näin vakava asia edessämme... Sinuun se koskee kipeästi, sinun kannaltasi katsoen, minä varsin ymmärrän sen. Mutta ethän sinä toki tahdo leikata poikki kaikkea — kaikkea meidän ja pojan väliltä." — "Juuri sitä, — niinkuin kuolleen lihan, niinkuin kuolleen lihan, Bente... Se on ainoa keino. Häneen on mennyt lihakuolio, — todellisuudesta tyhjää, onttoa itseluuloisuutta on koko poika. — Ja se on leikattava pois, — hänen täytyy saada tuntea pakko!" — "Nyt malta mielesi, Baarvig", — kuului hiljainen, kolkko vastaus... "Minä olen hänen äitinsä — ja minä pelkään, että sinä leikkaat pois muutakin kuin pojan, — leikkaat pois minutkin." — "Sinähän olet aivan suunniltasi, Bente!" — "Minä sanon sen sinulle kerrassaan, Baarvig, että minä olen päätökseni tehnyt. Endreä *ei* hylätä... Matkustan suoraa päätä hänen luokseen, jos se käy tarpeelliseksi. Onhan minulla pankissa rahoja!" —

"No no no no no, Bente, tyyntyhän toki... malta nyt vähän mieltäsi... ja" — hän hyökkäsi ylös tuoliilta. "Sinä tahdot pelottaa minua, — kääntää pistoolin vasten rintaani... No no no no no, Bente —. Tule tänne, niin keskustelemme... Sinähän olet aivan kiihkossa, kuuma ja punainen"... Taas hän hyppäsi pystyyn ja löi pulpettiin. "Hän on minun kiroukseni, tuo poika rakkari, — näenhän nyt, että hän aikoo ottaa minulta äitinsäkin. — Ja sillä tavalla, sillä tavalla kiristetään minulta rahoja", — lausui hän itsekseen katkerasti... "Niin, niin, Bente, kulje sinä vaan hänen asioitaan, kulje" — "Minä en kulje kenenkään asioita, — minä vaan teen, mitä minun täytyy tehdä, jotta rauha säilyisi talossa .. Ne viisituhatta kruunua, jotka perin veljeltäni, niiden yli lienee minulla jotain valtaa — käytettäköön niistä pari tuhatta hänen kasvatukseensa." — "Sinun viisituhattako, jotka ovat säästöpankissa?" — Tohtori istui hetkisen ääneti, kasvot synkistyen loukkauksesta. — "Herran nimessä, saathan sinä ne," vastasi hän kylmästi... "Minä sen pahempi melkein pelkään, kun olen tänään käyttänyt oman käden oikeutta sinun varojasi kohtaan... Annoin Kjelille niistä lainaksi viisisataa... Mutta minä vakuutan — kunniani kautta — on täydet takeet siitä, että rahat saadaan maaliskuussa takaisin — silloin ne saat tästä pöydältä käteesi, käyttäaksesi miten hyväksi näet... Minä vaan en tahdo enää olla missään tekemisissä noiden varain kanssa — tahdon yleensä päästä kaikista lähetyksistä pojallemme — laulajalle." — "Älä nyt päästä kaikkea tuota pikkumaisuutta itsessäsi valtaan, Baarvig. Olenko minä koskaan sanallakaan maininnut noita rahoja... Mutta sano minulle vaan onko muuta keinoa? Vai luuletko olevan hyötyä siitä, että Endre pakotetaan palaamaan siihen, josta hän kerran on luopunut. Se ainakin on varma, ettei siitä mitään tule." — "Sinä annat pojan vetää itseäsi mihin vaan, Bente", — jatkoi tohtori häntä kuulematta, — "olet aivan — aivan sokea hänen suhteensa." Hän nojautsi taaksepäin ja katsoi kattoon.

Kuuma puna lensi rouvan kasvoille... "Olenko minä koskaan sanallakaan pannut vastaan, kun sinä annoit rahat Kjelin saahan", lausui hän hillityllä kiivaudella.

"Ohhoo, — Kjel näetkös — sitäkö sinä nyt... Se on aivan toinen asia. Kjel on sillä alalla, jolle hänellä juuri on taipumusta — hän on siihen kuin vuoltu. Enkä minä ole sillä taholla minkäänlaisen sokeuden orja." — "Sitä nyt ei niin varmaan tiedä, Baarvig. Suurella vaivalla saimme hänet ensin agronomiksi. Mutta en minä ole nähnyt hänen omin käsin koskevan lapioonkaan — en edes puutarhalapioon." — "Et tietenkään, sillä sepä ei hänelle sopinut." — "Muistatko ne suuremmoisat laskut ja tuumat, joissa hän liikkui siihen aikaan, kun ilman pääomaa tahtoi ottaa haltuunsa Rognerudgaardin, — paljasta rikkautta ja ylellisyyttä!... Ja nyt olemme nähneet, miten hänen olisi käynyt. Pidin sitä kerrassaan onnena, että hän sitten sai säästörahamme tuota sahaa varten ja pääsi siitä kaupasta." — "No jaa, — se nyt oli Kjelin

tapa purkaa nuoruutensa hurjuutta — kaikki nuo kalkkyylit!... Kaikki hänen puuhansa ja pyrkimyksensä tarkoittavat omaan varaan pääsemistä. — Ei, *hän* kyllä on ilmapumpun vastakohta, hän tahtoo pumpata rahoja itselleen... Ja nyt minä arvelen, että oikeastaan on tässä kipeä kohta se, miten saataisiin hra Endre edes johonkin määrin selviämään humalastaan." — "Ainoa mitä meidän tulee tehdä, Baarvig", — hän katsoi mieheensä päättävän vakavasti, — "on tukea häntä. Enkä muutoin usko sinun täysin määrin käsittävän, mitä todellinen laulaja on. Ei Endre halua ruveta miksiäkään kierteleväksi renkuttelijaksi." — "En parhaimmallakaan tahdolla voi siitä ajatuksesta päästä... Mutta" — hän kuuli kulkuset ja hevosen, joka tuli häntä noutamaan, ja nousi ylös, — "Herran nimessä, onhan sinulla rahat, — onhan sinulla varoja käyttää hänen kukoistukseksi..."

Rouva seurasi häntä matkavaatteille.

"Niin, Baarvig, — ota asia miltä kannalta tahdot, — nuo kaksituhatta kruunua *täytyy* minun saada, — minä *tahdon* käyttää ne Endren hyväksi. Minä en voi kestää sitä ajatusta, että hänet hylkäisimme. Minä en saa muutoin rauhaa!" huudahti hän epätoivoisena. — "Kuulithan sinä, että saat ne, Bente"...

Hän melkein riuhtaisi itsensä irti vaimostaan, kun tämä tahtoi auttaa turkkeja hänen päälleen.

"Tiedät kyllä, ett'en ole koskaan ajatellut niitä rahoja, Baarvig, — enkä sekaantunut siihen, mitä niistä määrää... Ei, anna kun köytän vyön paremmin ympärillesi... Sinähän se pidät huolen meistä kaikista... Ja Endre on pahoittanut mielesi alituisella horjumisellaan ja pettymyksillään... En sano siihen mitään, että tuo jo lopulta väsyttää sinua, mies parka... Mutta" — tuo pieni hento olento nousi varpailleen ja veti turkinkauluksen vyön päälle — "mutta sinulla on yhtä paljon sydäntä lapsia kohtaan kuin minullakin... Ja kun meidän *täytyy*, niin" — "Kun *minun* täytyy, niin" — jyrisi tohtori vastaan.

Rouva väistyi vähän taakse päin ja katsoi häneen.

"Kyllä ymmärrän", — huudahti tohtori katkerasti ja astui matkasaappaissa nopeasti ovea kohti, "minun täytyy auttaa häntä sinne, minne kana potkaisee... Ja vasten vakuutustani..."

"Mutta, Bente", — hän kääntyi äkkiä purevasti ovelle, rouvan kiiruhtaessa lamppua ottamaan näyttääkseen hänelle tietä, "sinä itse saat olla niin hyvä ja huomenna panna kokoon kirjeen, jossa laulaja saa tuon auliin kehotuksen —. Minä pelkään, että minä muutoin ottaisın häneltä uskon hieman karkealla tavalla", — kuului alhaalta katuportailta pimeästä.

II.

Taajaan satoi märkiä lumihuoneita kouluhuoneen ruutuihin tohtorin Elvsaetissa.

Oli harmaja aamupäivä ja virran takaa metsäharjuja tuskin häämötti. Oppilaat istuivat pitkän pöydän ympärillä kolmeen luokkaan jaettuina. Seinää lähinnä vaipui seitsemän-, kahdeksantoista vuotiaan Minkan ruskeanpunainen hiustötterö saksalaiseen käännösvihkoon, saksalainen lukukirja, sanakirja ja pari muuta kirjaa aitana nuorempaa sisarta Bertheaa vastaan, joka ohuena ja nahkalaihana istui toisena luokkana ja nakersi rihvelinpätkää. Kolmannen luokan, alimman ja suurimman, muodostivat tohtorin ja muutamain naapurien pojat ja tyttäret.

"No siis", — kyttyräselkäinen pieni kotiopettaja nosti linjaalin olalle ja rupesi asentoon, — "no siis, sinä Arnt...Mikä oli sen kuninkaan nimi, jonka tanskalaiset naiset koristeillaan lunastivat Vendien vankeudesta?"

"Sven — Sven Kaksiparta."

"Uh — huh! — Eikö sinun luonnollinen kauneudenaistisi jo kuiskaa, ettei semmoisen kuninkaan nimi saattanut olla Kaksiparta — Kaks-kymmentäparta" — Schulteiss oikaisi itseään ja vilkaisi syrjästä Minkaan — "että se piti olla semmoinen mies, joka panee liikkeelle naisten mielikuvituksen."

Hän astui edes takaisin silmät raollaan ja kasvoissa oman tietäjätunteen kohottama ilme, joka merkitsi, että juuri nyt hän kohosi korkeampain esitelmänsä alalle, joista kolmannessa luokassa ei missään tapauksessa muuta ymmärretty, kuin että päästiin siksi päiväksi enemmästä läksyjen kuulustelusta ja saatiin pitää lystiä.

... "Luultavasti mies, jonka hienoista kasvopiirteistä loisti etevämyys... terävät, ankarat silmät,

jotka äkkiä saattoivat leppyä viehättäviksi, — ja" — hän katsoi ympärilleen jalolla ylhäisyydellä — "voimakkaan kauniin, nerokkaan pään tukena ihanat leveät hartiat"...

Minka ja Berthea iskivät toisilleen silmää.

"No siis, — he antoivat hänelle koristuksensa... Katuivatko he sitä?" — "Sitä ei seiso kirjassa, hra Schulteiss." — "Minä kysyn, luuletko, että he sitä katuivat, — käännyn kehittymättömän järkesi puoleen. — Luuletko esimerkiksi, että Minka sisaresi olisi katunut, jos olisi antanut sievän rintaneulansa?" —

Minka keikautti niskaansa, ikäänkuin merkiksi, että esimerkki oli sopimaton.

"Riippuisi kai siitä, minkälainen kuningas se olisi", — pisti siihen Berthea suurella mielenkiinnolla. — "Sallittakoon minun huomauttaa Berthealle, että ilman isänmaallista uhrausta olisi kaunis teko jäänyt historiasta pois; se loistaa." — "En ainakaan minä olisi raahinut antaa rintaneulaa vaikka minkämoisen edestä", — vastasi tyttö nenäkkäästi. — "Jos hänellä olisi ollut kyttyrä kuin kameelilla"... kuiskasi nimismiehen Ole, silmät pinteinä sisällisestä naurusta. — "Se sikseen, — minä pyydän, mitä levottomuutta siellä pidetään! — ym — ym — naisen asemasta täällä Pohjolassa eri aikoina, siitähän minä puhuin. — — Tuo koristejuttu osotti yhden kuvaavan piirteen: — hänen kykynsä alttiiksiantavaisuuteen ja innostukseen. Mainitsin Olavi Trygvasonin puolison, Thyran, joka istui ja itki kannen alla, kun sankari kaatui Svolderin luona, ja sitten kuoli surusta." — "Olisi ollut paljon parempi, jos hän olisi pistänyt kuoliaaksi jonkun vihollisen, sen sijaan että istui poraamassa", arveli Arnt. — "Tämä ilmaisee naisessa toisen piirteen; — tunteen syvyyden", — jatkoi Schulteiss, joka ei ollut huomautusta kuulevinaan, — "tunteen syvyyden"... "Minä hiljattain luin koirasta, joka kuoli isäntänsä haudalle", — näki Minka hyväksi virkahtaa kesken syvää kiintymystään.

"Oikein, oikein", — Schulteiss kumarsi mielistelevästi — "tulemme nyt intresantimpiin tunteihin — — Sigrid Storraadeen...Svolderin tappelu oli hänen poliittinen työnsä, kosto, jonka hän, yöt päivät mietittyään, pani toimeen nerokkailla juonilla, — sen vuoksi että Olavi kuningas oli hänet hyljännyt. Tässä meitä kohtaa naisen *persoonallisuus*: — Sen miehen, joka polkee hänen ylpeyttänsä ja hänen rakkauttaan, sen hän tappaa, — tappaa!" — Viimeisen sanan hän huuti, niin että oli vähällä ääni pettää.

Berthea irvisti letukkamaisesti pöydän alapäässä ja vilkui Minkaan, vääntäen nenänpäätänsä, joka oli hänellä erikoinen taito. Minka oikasi pontevasti niskaansa, nähtävästi vaikutti juttu häneen aivan toisella tavalla, ja kävi jälleen innolla kirjoitukseen käsiksi. Eihän se häntä koskenut. Omituisella hiljaisella tyytyväisyyden hymyllä ja vähän kiihottavalla katseella Schulteiss jälleen kääntyi esitelmäänsä jatkamaan kolmannelle luokalle, joka oli sen sisällystä kohtaan suurimmassa määrin kylmäkiskoinen.

... "Semmoinen siis on nainen esiintyessään jonain muuna kuin kodin kaitsijana ja värttinän vääntäjänä. Elämän suuret himot täyttävät hänet: rakkaus, himo johtaa ja vallita pienen kotoisen piirin ulkopuolella, — vaatimus, että hänenkin tulee saada tilinteko ja oikeus siltä mieheltä, jolle hän ei enää vain sokeasti ja nöyrästi antaudu, vaan jonka kanssa hänen tulee jakaa harrastukset, kehityksen ja kasvun. Semmoiset naiset vaativat myöskin, että saavat pitää oman nimensä, eivät salli sen avioliittoon hävitä... Sillä, jonka mainitsin, on nimenä Sigrid Storraade ikuisiksi ajoiksi. — Voin melkein kuvailla, minkä näköinen hän oli... Punaisenruskea runsas tukka", — hän vilkaisi Minkan täyteläiseen hiustötteröön, — "selväpiirteiset sukukasvot perittyine sävyineen, — vähän kuin — ym — ym — rouva Bentellä — — ja silmissä kuin unelma..." lisäsi hän tuijottaen.

"Minä pyydän teitä, hra Schulteiss, jättäkää äiti vertauksistanne" — keskeytti Minka terävästi. — "Perheen ulkopuolella hänen nimensä muutoin on rouva Baarvig."

"Ja-ha... ruumiinrakennus ja vartalo niin erilaiset, — kuin suuri ja mahtavasti muovailtu hennon ja hienon rinnalla... Tavattoman voimakkaasti vuoltu, luja kaula ja ihanat hartiat. — Mutta nuorena oli Sigrid Storraade korkean, vaaleaverisen, sorean ja oikullisen hurjasilmäisen tytön perikuva." — "Te kai arvelette ettei häntä olisi kukaan saanut kirjoittamaan saksalaisia teemoja", pärpätti parantumaton Berthea. Hän oli jo aikoja sitten käsittänyt Schulteissin heikkouden sisartaan Minkaa kohtaan... "Tällä vaimolla oli tuo hillitsemätön, masentamaton luonne, jota maailma ei koskaan voinut kukistaa. Hänessä oli neitseellistä ylpeyttä, joka sai kuninkaat kilpaa juosten häntä kosimaan, mutta hän hylki ja tappoi niitä sima-ammeeseensa kuin karpäsiä... Silloin tuli Olavi Trygvason, Norjan kaunein ja ylpein mies; hän oli kiivennyt Smaltserhornille"... Schulteiss oikaisi niskaansa korkeita olkapäitään vastaan ja katsoi ylös kuin Smaltserhornin huippuun... "Tätä hän rakasti, tälle hän tahtoi antautua. Ja kun Olavi sitten hylkäsi hänet, — uskonvimmassaan löi häntä hansikkaalla vasten kasvoja ja sanoi häntä pakanalliseksi nartuksi, hän kun ei tahtonut uskostaan luopua, — siitä pitäin himosi hän ainoastaan yhtä, yhtä, *yhtä* asiaa elämässään, — Olavin surmaa... Ja siitä syntyi Svolderin tappelu, jossa kuningatar Thyra istui kannen alla ja unohti värttinän!" — "Kuninkaan täytyi vaihtaa miekkaa, sillä omansa hän oli hakannut aivan pilalle," selitti Ole. — "Niin, — ja sitten hän hyppäsi mereen, eikä hävinnytkään", intoili Arnt...

"Luullakseni myönnetään". — Minkaa kohti lensi opaalisininen katse, — "että näiden molempain naisten persoonallisuuden arvo oli sangen erilainen, — kumpikin oli paras laatuaan. Toinen kaikkien kotoisten kehrääjien uskollinen kelpo kuningatar, — — vaan toinen tienraivaaja", — hän äkkiä korotti äänensä, niin että Minkakin huomaamattansa katsoi häneen, ja iski linjaalilla ilmaan että vinkui, — "tienraivaaja vapautetulle naiselle, joka taistelee persoonallisuutensa puolesta meidän aikanamme!"

Äkkinäisellä voimanponnistuksella hän tällä kertaa voitti kiusauksen, eikä tapansa mukaan kääntynytäkään Minkaan, ja loi sitten lapsiin ankarasti tutkivan katseen:

— "Mitä tiedät Gydasta, Arnt?" — "Hän kosi, — ei, vaan Harald Haarfager kosi. Mutta Gyda sanoi, että jos hän tuli toista kertaa kosimaan, ennenkuin oli valloittanut koko Norjan, niin" — "Ähä ähä, — näetsen, — kovin vaatimattomia eivät naiset silläkään kertaa olleet", huomautti Schulteiss salaperäisesti myhähtäen. — "Personallisuus" — hän katsoi jäykästi Minkaan, — "joka pyrki valtakunnan haltijaksi... Ja siltä kannalta äärettömällä halveksimisella katseellaan niitä vähäpätöisiä olentoja, jotka ovat niin syvällä alla, — muurahaislaumaa, jolla on selkä koukussa"...

Poikain puolelta kuului tirkkunaa.

"Harald Haarfagerillahan oli niin paljon vaimoja ja lapsia, että oikein kihisi", huusi Ole. — "Vaikk'ei ollut kuin kahdentoista vanha", intoili Arnt. — "Salomolla oli enemmän, hänellä oli seitsemänkymmentä ja kaksi", julisti Tor, lukkarin poika. — "Tässä olisi paikallaan se huomautus", sanoi Schulteiss kohti kattoa ivallisesti, — "että paitsi mainittua Gydaa ja tämän jälkeen juuttilaista Ragna kuningatarta, olivat ne kaikki muut persoonallisuutta vailla... Onko rukkeja yksi tahi tusina, se ei tässä merkitse mitään. Aikain kuluessa on niiden luku supistettu yhteen taloa kohti, — pääasiallisesti taloudellisista syistä... Tätä on runollisesti ihannoitu nimityksellä 'Freyan rukki', — ja se tietysti on jotain, jota kohtaan nuori nykyajan nainen suuntaa halunsa ja haaveensa" —.

Viimeistä lausetta seuraava katse ja kasvojen ilme ehdottomasti kääntyi Minkaan, joka istui hajamielisenä ja hermostuneesti hypisteli kynäänsä, kaikkea muuta, mutt'ei kirjoitustaan ajatellen.

"Nyt hän pöyhistelee ja luulee onnistuneensa oikein hyvästi", sipisi Berthea pannen liikkumaan taipuvan nenänpäänsä... "Katso kuinka hän kääntelee itseään —" — "Ole vaiti, hän huomaa, että sinä teet hänestä pilkkaa", uhkasi Minka kiihkeästi.

Schulteiss asteli mieltäväisenä edes takaisin ja tuijotti jalkojaan, joiden muodosta hän näytti olevan erinomaisen turhamainen. Hän asetti jalkansa huolellisesti ja siroasti eteensä askel askeleelta, ja aina kääntyessään notkahutti hän syvälle polviaan, ikäänkuin vahvistukseksi ajatustyölleen.

Hän alkoi innostua yhä enemmän, käänteet kävivät yhä nopeammiksi ja polvien notkaukset yhä merkitsevemmän syviksi. Äkkiä hän pysähtyi säteilevään itsetietoiseen hymyyn.

"'Rukin historia'... se tulee nimeksi teokselle, jonka aion kirjoittaa, — monta nidosta —. Mitä kaikkea rukin ääressä on kehrätty... Miehet ovat villatukkoina kulkeneet lankarenaan läpi. Se on, y-ym", hän nosti leukansa ilmaan ja puhalsi, — "kaiken tuon romanttisen käsityskannan naisesta minä jätän maailman pienille tuhrijoille. Minä, minä", — ääni kiihtyi äkkiä intohimoiseksi kiljunaksi, — "aion sytyttää palosoihdun, — palosoihdun! — näyttää orjan, joka ostetaan ja myydään ja kytketään rukkiin. Ja sitten, neiti Minka", — hän pysähtyi ja loi häneen samalla juhmallisen ja viekkaan katseen, ikäänkuin luonnolliseen sotatoveriin, — "alkaa vapaudentaistelu. — Mutta ensiksi, — ensiksi sen vahingon historia, jonka nainen on saanut, hänen syvän lankeemuksensa historia... Erittäin arkaluontoinen, monimutkainen, hienonhieno asia, jonka ainoastaan nero, läpituokein psykologinen silmä voi selvittää, — paljastaa kaikkine yksityiskohtineen. Semmoisen miehen täytyy tuntea naisen sydän juurtajaksain, — juurta — jaksain!"... Arnt nyki ja veteli hänen nenäliinansa kulmaa, joka pisti ulos takin takataskusta.

... "Vaan minä, — kun kynäni kerran on päässyt vauhtiin", — oli hän kirjoittavinaan käsi ojossa, niin että laihaa paljasta rannetta näkyi takinhiasta pitkä matka,— "toimitan paljastuksen, — niin — niin, paljastuksen —." Tässä Arnt sai nenäliinan vedetyksi ulos hännäksi. — — "Minä paljastan kaikki hänen aseensa, — koko arsenaalin!... Askel askeleelta aion seurata hänen kurjaa tietään liitoksia myöten, näyttää ja *todistaa*, kuinka tuo ainainen peitelty hätä varjeluksen taistelu ja juoniminen miestä — vallanpitäjää vastaan — on vääristänyt hänen sisimmät, pyhimmät tunteensa silmäneulanhienoiksi, myrkytetyiksi aseiksi, inhaksi vangitsevaksi viettelykseksi, ja tehnyt hänestä mestarin kaikilla liukkailla petollisilla aloilla, — supistanut hänen vihansa ja rakkautensa pikkumaisen, uskottoman ja viekkaan orjan tunteiksi, — nii-in, sen sanon, turmellut hänen luonteensa sydänjuuria myöten"...

Hän loi verisen katseen Minkaan.

... "Hän keimailee miehen edessä ja leikittelee hänen kanssaan niin itsekkään kylmällä intohimolla ja verenhimoisella kiihkolla kuin kissa hiiren kanssa... Hän — hän — hä — än", — hän kyykistyi polvilleen

mairittelevan näköiseksi, — "istuu lumoovana ansaluukun ääressä, imartele ja viekottelee, — ja kun tyhmeliini siihen pudota kopsahtaa", — seurasi halveksiva potku, — "antaa elämänsä ja kokonaisen tunnemaailman", — suurten ulkonevain huulten pielissä alkoi sinisen kalpeasti värähdellä, — "niin hän vuodattaa kyneleitä niin lumoovia, niin sydäntä särkeviä"... Schulteiss harppasi edes ja takaisin, ja nenäliina riippui kuin häntä hänen perässään... "Nainen on muuttunut maailman suureksi petturiksi... hänellä on alhainen saatanallinen vaisto, jonka intohimo on viekotella, — — hän on muuttunut vaaralliseksi, — minä sanon, — tuhansin viettelevin värin keimailevaksi myrkkyytikäksi." Ääni äkkiä muuttui pirullisen teräväksi ja kimeäksi... "Olenoksi, e — he, he, — jota — jota — olisi psykologisesti tutkittava ja valvottava samalla epäluottamuksella kuin käärmettä, jota luullaan kesytetyksi." — "Ih hih hih, — hih hih, — tshi tshi tshi, — käärme, kas käärme"... Ole koetti nyt vuorostaan saada heiluvan nenäliinan kokonaan ulos vedetyksi seljapuisen raippansa koukkuisella päällä. Schulteiss levitti hajalleen molemmat haaransa, keinui niillä ja myhäili kattoon, poskillaan hivuttava puna ja niska korkeaa kyttyrää vastaan nojaten. Käärme nyt riippui suoraan alaspäin, ja kaikki silmät vartioitsivat jännityksellä, milloin se taas rupeaisi liikkumaan.

"Tämä oli kauhea kuva, jonka teille paljastin", — lausui hän vihdoin syvään hengähtäen ja kääntyi Minkaa kohti. Pitkäin, alas painuneiden silmäripsien alta kohosi Minkan katse viattomana ja vierastaen. "Kuinka? — Mitä sanoitte? — Minä kirjoitan teemaani, hra Schulteiss."

Hänen kasvonsa lensivät aivan harmaiksi. Itsetietoinen innostus kutistui äkkiä kokoon ja katosi pieneksi, pelokkaasti kärsiväksi olenoksi, hän yski ja änkötti: — "Sen jälkeen aioin... aioin esittää naista sillä kannalla, kun — sielukas tunne hänen omasta arvostaan on herännyt, — hänen suurta, ihanaa taisteluansa meidän aikanamme ja syvää — syvää" — — "Hihhi-i, — käärme... tuossa makaa käärme!" — poikain kesken purskahti valloilleen hurja hillitsemätön nauru. Schulteiss katsoi hämmennyksissä ympärilleen. — "Tuossa — tuossa, hra Schulteiss"... näytti Berthea avuliaasti.

Schulteiss hairasi äkkiä nenäliinan lattiasta, palasi kirjain luo ja ryhtyi nolona toiseen läksyyn...

"E — he he, — sitten oli meillä maantiedettä, — Langfeldit"... "Saitpahan panemaan kokoon sateenvarjonsa", kuiskasi Berthea riemuissaan.

Schulteiss selaili kirjaa hermostuneena ja levottomana... Poikain silmät olivat lakkaamatta seuranneet nurkassa olevan seinäkellon viisaria.

"Kello on jo kymmentä minuuttia vailla kaksitoista, hra Schulteiss", ilmoitti Arnt viattomasti, — "emmekä vielä ole saaneet läksyjä ensi kerraksi."

"Vai niin, — noh — historiassa ottakaa luku loppuun."

"Lukuko loppuun! kun ei vielä ole kuulustettu alkuakaan... Pitääkö meidän ottaa kaksi läksyä samaksi tunniksi"... napistiin ja mutistiin siinä viekkaassa tarkoituksessa, että saataisiin jäljellä olevat minuutit kulumaan. Viisarin imeytyessä ja madellessa lähemmäksi kahtatoista nousivat äkkiä sekä lukkarin että nimismiehen poika pystyyn kirjat yhteensidottuina kainalossa. Heille tuli aina semmoinen hirveä kiire kellon lyödessä, kun muka olivat saaneet — he vetosivat siihen — kotoa ankarat käskyt saapua ajoissa päivällisille. Massi, tohtorin kahdentoista-vuotias tytär alimmalta luokalta, oli samassa tuokiassa Minkan luona; ja Berthea hyökkäsi alas rappusia ollakseen paikalla, kun pojat ulko-oven edessä sitoivat sukset jalkaan ja lähtivät makasiinimäkeä laskemaan. Schulteiss kokosi välinpitämättömän näköisenä kasaan muutamia pöydälle jääneitä kirjoja.

"Antakaa anteeksi, mutta en saanut kirjoitustani tänä päivänä aivan valmiiksi", virkkoi Minka kokoillessaan tavaroitaan; — "mutta minä todella kävin hieman hajamieliseksi. Te puhuitte niin innokkaasti"... "Vai niin, en minä ole mikään argus, sen vakuutan teille, — minä en tahdo valvoa — oppilasta, joka on kasvanut valvonnasta pois", — hän huudahti kiivaasti, — "minä — minä" — ääni vapisi sisällistä liikutusta.

Minka seiso, ikäänkuin miettien jotain: — "Schulteiss"... alkoi hän varovasti ja tutkistellen... "Tunnetteko erästä neiti Feiringiä?"

"Neiti Thekla Feiringiä... Kyl — lä... tunnen kyllä, — ellei kukaan muu kysy, — meidän kesken, — ainoastaan meidän kesken!... On minulla omat vainuni... Hän on yksi niitä naisia, jotka kirjoittavat 'Kahdenteenkymmenenteen vuosisataan'... yksi niitä lintusia, jotka vielä visertävät puunlatvoinhin piiloutuneina — syvimpäin salanimien suojassa". — "Hän tulee tänne tänään", intoili Minka, — "hän on matkalla vouti Preusin luo, joka on ottanut hänet kotiopettajattareksi. Minä olen semmoisessa jännityksessä"... lausui hän, kun riensi huoneesta. Schulteiss seiso kauan ja tuijotti oveen, kun se oli Minkan jälkeen sulkeutunut.

* * * * *

— Kello jo neljää lähenteli, ennenkuin kartanolta alkoivat kuulua umpikulkuset ja neiti tuli. Lumituisku ja huono keli olivat häntä viivytäneet. Sillä välin kun alhaalla kävi vilkkaaksi ja talonmies tuli hevosta ottamaan, seiso Schultheiss ylhäällä kouluhuoneen akkunassa, hieroi ruutua ja katseli, ja vanhimman jälkeinen poika talossa, Kjel, kiiruhti paljain päin neitiä vastaan ottamaan.

Melkein kuin pyryn peittämä virstanpatsas neiti Feiring seiso eteisessä, itsepintaisesti kuurona kaikille ystävällisille kutsumuksille. Häntä ei mitenkään saatu saliin lähtemään, ennenkuin hänen päältä oli riisuttu paksu kuori päällysvaatteita ja jaloista raskaat karvaiset töppöset.

Ja sitten hänet huomattiin hieman espanjanruokomaiseksi soreaksi naiseksi, joka oli puettu muodikkaaseen, vartalon mukaiseen kappaan, liepeet ja hiat nahalla reunustetut. Kapan selkänapeista killui toinen pahasti irrallaan melkein poikki kuluneen langan päässä, ja kaulasta riippuva upea silkillä vuorattu muhvi lemusi hajuvedestä. Kokoon rutistetun nenäliinan vierestä häämötti sieltä sisästä jotain keltaisen kirjavihkon tapaista.

Kjel tunsu hänen tarkastavan syrjäkatseensa kulkevan pitkin paksua pahansään nuttuaan, leveitä maalla neulotulta housujaan, jotka sukelsivat pitkävartisiin rasvanahkasaappaihin. Helkkarin kiusallista, kun piti juuri tämmöisenä esiintyä muodikkaan kaupunkilaisnaisen edessä! Hän hakkasi reippaasti takinliepeitään ja reisiään ikäänkuin lunta pudistellakseen: "Tämmöiseen ilmaan otetaan oikea maalaisen sporttipuku, neiti, kun pitää kahlata lumikinoksissa."

Mutta neiti ei kuullut häntä; hänen pienet mustat marjasilmänsä seurasivat vilkkaalla harrastuksella Minkaa, joka suurimmalla huolella kantoi sisään matka vaatteet ja levitti ne ruokahuoneessa parille tuolille lämpiämään. "Ja tekö olette neiti Minka?" kysyi hän. "Minä en ajatellut teitä semmoiseksi, vaan — vähän kalpeammaksi ja — —" Suu yhä tervehdykseen hymistettynä hän sitten kumarruksella ja pienellä niauksella solahti arkihuoneeseen.

Neiti näkyi halveksivan noita tavallisia johdantoja keskusteluun; hän katsoi ääneti ympärilleen, pidättäen itselleen omat mielipiteensä.

"No täällä maalla joka tapauksessa asutaan tilavasti", alkoi hän sitten huomioitaan... "Tuntee heti, että on tullut toiseen viattomampaan aikakauteen, jossa poltetaan koivupuita hiilien ja koksien asemesta"... "Mutta mistä olette voineet saada käsityksen meidän Minkastamme?" — puhkesi rouva kysymään. — Neiti Feiring seiso ja myhäili ja hymyili nuoren tytön puoleen: "Minä oikeastaan tunnen hänet varsin erinomaisen hyvästi. Poikanne, — niin, filologinhan kirjoissa hän kuuluu kulkevan, — on minulle puhunut niin paljon sisarestaan. Hän ymmärtää hänet niin perinpohjin."

Minka punastui ja punastui yhä enemmän ja puuhasi yhä utterammin pesän kuumotuksessa.

"Vai niin, te siis tunnette poikamme Endren, — ehkäpä hyvinkin?" tunnusteli rouva. —

"Herra Jumala, mikä sielukas ihminen... Ja miten kauniisti hän laulaa. Olen tavannut hänet melkein joka päivä koko tämän puolen vuoden aikana laulaja Figerin seurassa. — Kun hän puhuu laulusta, — niin ei siinä auta vastaan sanominen, hyvä rouva! Sillekin taiteelle koittaa aivan uusi aika, — vaikutus tehdään eläväksi, dramaattisesti sulatetaan persoonallisuuteen."

Rouvan kasvoihin tuli hermostunut ilmaus ja levottomana hän katsoi konttorin ovea koti, josta hän joka hetki odotti miestänsä.

... "Kun hän ja Figer laulavat duetin, toinen tenoori ja toinen basso, niin on se verraton nautinto, — ja he yhä oppivat uusia kappaleita"... "Olkaa hyvä, neiti, minä pelkään, että ruoka jäähtyy", kutsui rouva hieman kiirehtien. — "Kiitos, kiitos... Ja Figer ja hän ovat eroamattomat, aina ne näkee yhdessä"... "Mutta teidän täytyy vihdoinkin tulla syömään, neiti"... "Ja ellei hänestä tule taiteilijaa niin! Hänen koko luonteestaan henkii jotain niin suurta ja lämmintä, ettei siitä voi erehtyä — Minä vakuutan teille, niitä on paitsi Figeriä monta muuta, jotka ovat samaa mieltä"...

Sillä välin kun neiti nautti ne pari hyvää ruokalajia, jotka oli hänelle säästetty, jatkoi hän, poisjohtamisyrityksistä huolimatta, innokkaasti puhetta samasta arkaluontoisesta asiasta.

"No jaa, mitä te nyt oikeastaan pidätte, olin sanoa meistä maalaisista?" — alkoi Kjel, kun äiti hetkeksi oli poistunut huoneesta.

"Minä tosiaan luulin, että tekin kysyisitte kalakokkareista", hymyili neiti.

"Minä pyydän, lihakokkareista."

"Niin, niin, lihakokkareista, — ruokaopinnoitahan täällä maalla ensi sijassa täytyy ajatella... Ja hyytelön kanssa", — hän loi surkuttelevan katseensa ensinnä vatiin ja sitten oveen, josta rouva oli mennyt... "Kun ajattelen kaikkea sitä puuhaa", — hän nosti kahvelilla pienen linnun lautaselleen, —

"kaupungissa haetaan tämä ruokalaji ravintolasta, kun alkaa sitä mieli tehdä. Kuinka paljon huolta ja vaivaa sekin tuottaa... Oih!" — hän kääntyi Kjelin ja Minkan puoleen, — "tunsin heti ensi tunnelissa, johon rautatiellä tulimme, että nyt, nyt sitä mennään maalaisläpeen, jossa kaikki haiskahtaa ruualta ja ruokapyrinnöiltä."

"Erittäin miellyttäviä vaikutuksia siis, neiti, kun tulee tänne ylämaahan", huomautti Kjel ja nojasi mahtipontisesti taapäin.

"Ja kun minut sitten junasta sullottiin sudennahkaisein rekivällyihin, niin tuntui siltä, kuin tämä kaikki nielisi minut. Alussa en uskaltanut karvoihinkaan koskea, sillä minusta se oli todellinen susi."

"Sangen pikanttia," — siristi Kjel silmiään ja kaivoi liivinsä taskusta siron ruskahtavan meripihkaisen sikari-imukkeen... "Tuommoinen kuolemaan tuomittu tylsty, näettekös... Kaikki tuo harmaa lumituisku, joka tuli metsäharjuilta, ja loppumaton iloton valkoinen virta, jota ajoimme ja ajoimme, vaivuttivat minut lopulta niin rauhalliseen puoliuneen ja saivat minut mielessäni kuvittelemaan, että pyry peittäisi minut lumeen ja minä paleltuisin kuoliaaksi, kunnes jälleen heräisin taivaassa, ystäväni luona pääkaupungissa." — "No-no, — älkää nyt kuitenkaan tehkö itsellenne kovin liiallisia mielikuvia maalaisesta viattomuudestamme, neiti," huomautti Kjel. — "Mekin toki vähän pippuroimme hermojamme... Saatte uskoa, että tuommoinen lankkuliikekin, jossa on suuret pääomat kysymyksessä, — se terästää aika lailla. — Niin, en tahdo mainita summia, te ehkä pyörtyisitte, neiti... Ja mitä tulee niin sanoakseni yksityiseen elämäämme ja oloomme — niin emme siinäkään toki ole niin kovin aikamme jäljessä — —. Ja, — mitä minuun tulee niin, — sitä pahempi... No niin, siitä älkäämme puhuko perhekodissa"...

Minka katsoi suurilla silmillä veljeensä. Katseesta kuvastui se vilpitön ajatus, että veli nyt sekä turhisteli että kerskasi.

"Mutta eihän teidän kuitenkaan tarvitse jäädä tänne ainaiseksi," — lohdutti hän oikein sydämelle käyneesti. "Minä vakuutan, että sydämeni oikein kutistui kokoon, — ja ellei minulla olisi ollut luettavana korehtuuria somaan pikku artikkeliin, joka tulee 'Kahdenteenkymmenenteen vuosisataan'... Se oli kuin viimeinen auringonpaiste pääkaupungista, joka lämmitti jähmettyneitä käsiäni." — Neiti käänsi siitä pitäen puheensa Minkan niinkuin ainakin sen puoleen, joka nähtävästi oli ainoa kykenevä jotain käsittämään. — "Sillä oli niin viehättävä nimikin"... Hän kuiskasi tämän kevyesti sivuun, rouva Baarvigin tullessa huoneeseen, ja katsoi välinpitämättömän näköisenä ulos akkunasta... "Voitteko arvata mikä?"

Minka kalpeni ja vilkasi äkkiä taakseen, kuka oli huoneeseen tullut.

"'Nainen, joka herää'... Toimitus oli yksimielinen siitä, että se oli painettava." — Minka tuijotti häneen vavisten, kylmä hiki otsallaan. — "Siitä kuohuu semmoinen viehättävä kapinanhenki. Ja kaikki nuo erinomaiset sitaatit historiasta... Ei mutta kiitoksia, rouva Baarvig, pitääkö minun vielä jaksaa syltitiä ja leivoksia... Minä vakuutan — jospa näkisin kirjoittajan, niin tarttuisin sitä naista kädestä ja puristaisin sitä niinkuin nyt puristan teidän kättänne, neiti Minka", — hän ojensi kätensä ja teki, niinkuin oli sanonut, — "ja pyytäisin häntä vaan kirjoittamaan enemmän samaan tapaan"...

Toisen äänessä ja toisen hehkuvassa kasvojen ilmauksessa oli jotain, joka herätti rouvan huomiota ja sai hänen katseensa jonkinlaisella tutkivalla ja punnitsevalla hämmästyksellä verkalleen tarkastamaan kumpaakin... Ikäänkuin yrittäen masentaa jotain kiusallista hän äkkiä painavasti sanoi: "Ei, se ei ole helppo tehtävä, jonka olette ottaneet ruvetessanne kasvattamaan ja ohjaamaan kahta puolikasvuista tyttöä, neiti Feiring... Suuri edesvastaus, tukala tehtävä näinä aikoina, sekä vanhemmille, että lapsille."

Neiti katsoi häneen hurskaasti suu kaikkein pienimmällään.

"Kun vanhempain noin viimeiseen saakka täytyy pitää kiinni vanhasta, niin tapahtuu se siksi, että he tuntevat, ettei uusi vielä ole kestävä, eikä lujaa", — jatkoi rouva Baarvig.

Neiti Feiring loi pieneen rouvaan tarkastavan katseen. Tässä hän varmaan oli tavannut oikean maalaisen perheenäidin, jolla oli lujat lukot ja perustukset kiinni naulatuille mielipiteilleen. Mutta hän ehdottomasti väisti tuota varmaa, läpituokeaa katsetta.

"Ei se tietysti ole niinkään helppoa", lausui hän sitten myönnellen. — "Ei, — se ei ole helppoa. — Uskokaa, että äideillä kyllä on ajatuksensa näihin aikoihin, neiti Feiring"...

Tohtori astui äkkiä huoneeseen, häntä olivat potilaat viivytäneet konttorissa. "Hyvää päivää, neiti, — tokko teitä on osattu pitää täällä hyvänä? — Olette matkalla vouti Preusin luo... Omituisen ukon siellä tapaatte." — "Vai niin, — originaali? — Ilahuttaa minua." — "Hänellä on eräs idea. Jos vaan voisitte siihen uskoa, oikein kunnolla, — kysellä häneltä sitä joka puolelta, niin on mies vallassanne." — "Vai niin, tosiaankin, — ideain mies?" — "Se on, yhden idean mies. Mutta se on sitä perusteellisempi. Hän uskoo

ruumiinpolttoon, — on kerrassaan hassahtanut siihen. Ensi vuonna saamme sen. Sitä hän on vakuuttanut minulle kahdeksantoista vuotta, siitä pitäen kun tälle paikkakunnalle tulin."

— "Ohhoh!" — "Kelpo mies muutoin, — vanhanaikainen ja konservatiivinen kuin tukki; — mutta hän ei pakota ketään... Saa vaan yskän, kun tulee kotiin kaupungin sumusta, kaikista niistä houreista, joita hän siellä alhaalla kuulee ja joiden ylös rykimiseksi häneltä menee kokonainen viikko, kuten hänellä on tapana sanoa." — "Minun täytyy todellakin vastustaa sitä, että ilma, joka on harrastuksia täynnä, muka olisi vähemmän puhdasta kuin se, jossa ei ole harrastuksia ensinkään, hra tohtori." — "Riippuu siitä, minkälaisia harrastuksia, neiti, — minkälaisia... Varmaan siellä alhaalla leviää hyvinkin ilkeä höyry kaikesta, jolla siellä koneita lämmitetään — joka merkityksessä." — "On esimerkiksi herätetty harrastus semmoista maailmaa kohtaan, jolla ei ole minkäänlaisia polttopuita", — sutkautti neiti terävästi, — "siellä ovat silmät auenneet — köyhälistöä kohti." — "Tarkoitatte sitä maailmaa, joka tahtoo heittää koko yhteiskunnan polttopuiksi", sutkahutti vuorostaan tohtori. — "Jos pidämme kiinni logiikasta, hra tohtori", — torjui neiti urhoollisesti. — "Naisten logiikasta, — niin kyllä, — niin kyllä", — virnisteli tohtori, "se on kuuluisaa. Mutta älkää nyt vaan ruvetko voudin kanssa maailmaa parantamaan. Hän on, nähkääs, niin hirveän tyytyväinen tähän vanhaan... Tiedätte kyllä, että on ihmisiä, jotka ovat niin piintyneet vanhoihin saappaihinsa, että mieluummin paikkaavat ne sataan kertaan, kuin huolivat uusista... Hän on juuri yksi niitä."

Neiti Feiringin pienet pyöreät, levottomasti vilkuvat silmämarjat muistuttivat hiirtä, joka ravaa edes takaisin ja hakee rakoa loukusta päästäkseen. Hän nähtävästi epäröi, tyytyisikö siihen, että keskustelu päättyi moiseen pilaan, ja vaipui tuoliin ääneti ja verkalleen syvemmälle ja syvemmälle epäävä ilme kasvoissaan.

"Te oikein pelotatte minua, hra tohtori", — hän vihdoin alkoi... "Minusta tuntuu kuin vietäisiin minut Munkkisaareen, taikka johonkin muuhun saareen maailman loppuun. Ei siis ainoatakaan ihmistä, kenen kanssa puhua siitä... siitä... mitä ulkona elämässä tapahtuu. — Minun siis vaan pitää pöntätä saksaa, englantia, maantietoa ja historiaa — mallikelpoisena kotiopettajattarena, enkä saa vastustaa talon isäntää... Suoraan puhuen, hra tohtori, tuoko osa kuuluu semmoiselle olenolle, joka tässä istuu?" — "Ei kannata ministerin hakea puhtaaksikirjoittajan paikkaa, neiti. Tavara voipi jäädä myymättä senkin vuoksi, että se on liian hienoa... ei saa koskaan pitää hengenvaatimuksia, jotka käyvät aseman yli." — "Se on, yhteiskunnan kohtuuttomat lait karkoittavat minut nyt Siperiaan", huudahti neiti.

Minka seurasi keskustelua kuumana; hän tunsu, miten silmissä tuikki ja pisti. Ja Kjel oli aivan suunniltaan... Isä tuossa talonpoikaisilla sukkeluuksillaan nolaili häntä, — häntä!... Eikä ymmärtänyt, että raastoi hienoja, rafineerattuja hermojänteitä...

Kjel äkkiä hyppäsi tuoiltaan: "Niinkö isä... Minullako esimerkiksi ei siis olisi minkäänlaista oikeutta henkisiin pyrinnoihin, ellen mitään ansaitse. Mutta jos minä huomenna voitan kelpo tavalla lankuillani, — niin minulla on niihin oikeus! Tuo on niin ahdasmielistä ja vanhanaikaista että —. Nykyaikana on meillä kaikilla henkisiä pyrinnoita, sen sanon"... "Jaa-a, kaikki nuo henkiset pyrkijät"... mutisi tohtori. "Mutta itse sinä aivan hiljattain kerroit ajaneesi työstäsi sahalta pietistin, sen vuoksi että hän tahtoi kääntää muita, sen sijaan että olisi sahannut... Sinä luullakseni evästit häntä jonkinlaisilla semmoisilla syillä, että hän oli liian korkea henki sinun tehtaaseesi" — "Pyh, mokomaakin — poikkeustapaus, — johtui aivan toisista syistä" — torjui Kjel. Hän nykäsi omituisesti niskaansa merkiksi, että isä-ukko tällä kertaa ei voinut oikein kohota asiain tasalle.

Tosiaan merkillinen nainen, lievimminkin sanoen, — äänteli hänen sisässään...

Yksin tuo tapa, kun hän kumarsi niskaansa ja sanoi jotain, — tuommoinen pikantti, salattu etevä hymy... Ja vaan tuo pieni piirre, kun hän noin tapansa mukaan jätti hansikkaat syliinsä syödessään. Surkeata, että hän oli tuolla tavalla tuomittu voudin orjaksi... Kjelillä oli kyllä halu kertoa hänelle jotain oikeasta uskaltamisesta, — esimerkiksi silloin, kun oli ajanut sormen paksuista virran jäätä ennättääkseen Kjerstadiin huutokauppaan ennenkuin asianajaja Ring. — Ja ehkä vähän siitäkin, — mitä hän nyt uskalsi kaupoissa, — ja miten hän hikoili ja kävi postissa kahdesti päivässä, jotta eivät kotona saisi vihiä — ja idylli tulisi häirityksi. —

— "Niin, neiti Feiring", — sanoi tohtori, kun kahvi oli juotu, — "älkää pitäkö sitä vieraanvaraisuuden puutteena, että jälleen karkoitte teidät lumituiskuun. Mutta ellei mieli illan kulua liian myöhäiseksi, niin täytyy meidän saada teidät uudelleen matkavaatteisiin ja rekeen pönkityksi."

"Ja sitten, pim pom, mennään Siperiaan", — sanoi neiti leikillään ja alkoi suoriutua matkaan. "Voin ainakin sanoa, että olen välillä levähtänyt hausalla pysäkillä. — Toimitus ottaa, mitä kirjoitatte", — kuiskasi hän Minkan puoleen kumartuen, kun tämä auttoi karvatöppösiä hänen jalkoihinsa... "Meidän täytyy nyt jollain tavalla ylläpitää kirjeenvaihtoa"...

Kun neiti Feiring matkakuorensa valaistiin ulos, odotti Kjel jo ulko-ovella, josta lunta pyrysi sisään,

puettuna turkkeihin ja piiska kädessä. "Kovin on pimeä ja virran rannoilla on monessa paikassa vaarallista jääsohjoa, neiti, ja ellei teillä ole mitään sitä vastaan, niin luulen teitä parhaiten palvelevani, jos minä ajan nämä pari penikulmaa voutilaan." — "Tuossa paljastitte itsestänne ihmisrakkaan piirteen, hra tehtaanomistaja. Minä kyllä kamalasti pelkään tätä kaikkea"... kuului vaatemytyn sisästä. "Huh, — tähänkö hautaan sitä nyt pitää?" kysyi hän sitten, kun ulkona pimeässä oli pönkitetty rekeen ja jalat pantu pussiin.

Lumi narisi anturain alla... Alhaalta kuului Kjelin rauhoittava "soo-ja, soo-ja"... kun hän hillitsi virmaa hevosta, ja sitten kuului naseva piiskan sivallus. Makasiinimäen alle sumuun hälveni sitten kulkusten ääni.

* * * * *

— Ruokasalissa oli nyt pimeä, paitsi valohohtoa arkihuoneen lampusta. Pesän vieressä vielä olivat molemmat tuolit, joilla neiti Feiringin matka vaatteet olivat olleet... Ja Minka siellä sisällä käveli hiljaa kuin haamu varpaillaan, jottei kenenkään päähän pistäisi kutsua häntä ja häiritä. Oli ikäänkuin päivän kokemukset säilyisivät, niin kauan kun nuo molemmat tuolit seisoivat tuossa liikuttamatta paikallaan... Niinkauan oli vielä neiti Feiring läsnä vakuuttamassa, että hänen kirjoituksensa painettaisiin, — että se todella seisoisi "Kahdennessakymmenessä vuosisadassa" otsakirjoituksineen ja kaikkineen... Toisen tuolin alta häämötti pieni valkoinen esine... Paperossi — varmaan tavattoman hieno... Ja aivan sen paikan alla, niissä neiti Feiringin muhvi oli riippunut...

Minka hairasi sen äkkiä maasta. Siinä oli jotain todellisempaa, mistä pitää kiinni. Hän liiteli sinne tänne levotonta onneaan kantaen, voimatta antaa tunteilleen valtaa, — ja kun hän sitten istui muiden seuraan illallispöytään, niin ihmetteli hän itseksensä tuon tuostakin salanimellistä suuruuttaan. *Jos* he olisivat tietäneet... Jos he olisivat aavistaneet, että hän, joka istui tässä ja tuskin sai voileipäänsä niellyksi, oli mukana ison maailman taistelussa ja iskemässä iskun...

Hän oli mielestään näiden keskellä melkein kuin jonkinlaista salaista nitroglyseriiniä tahi dynamiittia. Niska oikeni oikein ylpeäksi ja sotaiseksi, kun toiset väittelivät neiti Feiringistä, — ja hän mielestään saattoi jättää omaan arvoonsa, mitä he arvelivat täällä kotona maalla... Mutta kyllä Schulteissin olisi lentänyt suu selälleen, jos hän olisi tiennyt... Illallisen jälkeen hän istui soittamaan — triumfimarssia ja kaikenlaisia oikun paloja. Ja Schulteiss istui pianon taa tavalliselle paikalleen. Minka näki hänet, tenhosi hänet, hymyili hänelle silmiin, kun hän istui siinä niska nuottihyllyä vastaan ja antoi profiilinsa varjon muistuttaa Napoleonina. Minkan liikkuvat, väikkyvät kasvot valtasivat hänet kokonaan sanomattomilla salaisuuksilla... Minka oikaisi niskansa arvokkaaksi ja oli mahtava... Ja Schulteiss oli kalpeana hurmauksesta. Kun kotiopettaja sitten varsin huumaantuneena kumarsi hyvän yön, niin katsoi Minka häneen salaperäisesti ja merkitsevästi... Ja Schulteissin kädet vapisivat portaiden kaidepuissa, hänen noustessaan ylös kamariinsa.

— Myöhään illalla makuukamarissa, katsottuaan varmaksi, että sisaret makasivat, sitasi Minka hameen vyötäisilleen ja kietoi ympärilleen saalin. Ja ulkona ullakossa hän sitten istui pimeässä ja mietti ja poltti ja oli eurooppalainen ja nautti, — kunnes hän tunsi, että se alkoi tehdä pahaa.

* * * * *

Oli jo myöhä, ennenkuin rouva Baarvig sai unta, ja hän heräsi äkkiä vaikeaan levottomuuteen ja tuskaan. Yölevottomuus oli käynyt hänelle tavaksi, hänen tohtorin vaimona eläessään. Harvoin tapahtui, ettei joku levottomuuden puuskaus, mikä milloinkin, ajanut häntä vuoteelta ja saanut häntä kylmän salin poikki lähtemään kiertoretkelleen yläkertaan lasten makuuhuoneeseen. Milloin piti lähteä katsomaan, olivatko pikku työt sammuttaneet kynttilän, tahi oliko ehkä Massi heittänyt peitteen päältä — makasiko ja yski. Milloin taas, oliko Arnt kahnannut täpättirievun kaulastaan, olivatko sukat ja kengät jääneet sinne märkinä makaamaan, eikö niitä oltu tuotu alas kuivamaan, taikka oliko huoneessa häkää. Joka kerta hän makasi ja mietti, miten suorittaisi sen vaikean tempun, että nousisi ylös, sytyttäisi kynttilän ja pääsisi ovesta ulos herättämättä miestänsä, — joka oli tullut myöhään kotiin, tahi jota milloin hyvänsä yöllä saatettiin kutsua sairaan luo. Rouva oli tottunut arvaamaan, paljonko uskalsi, siitä miten hänen miehensä milloinkin makasi, nukkuiko hän sikeään vai kevyesti. Hän oli tutkinut miehensä kasvoja, seurannut niiden ilmauksia melkein unien maailmaan, hänen maatessa tuossa viereisessä sängyssä, — kasvoissa alati niin kaunis levollinen ilme, vastakohta kaikille rajuilmoille, joita niissä hereillä liikkui ja joita vastaan rouvan oli taistelevinen.

Rouva vaelteli salissa, kun ei ollut liian kylmä, ja monesti se oli hänelle erittäin viihdyttävää, — hän ikäänkuin sai lepoa omille ajatuksilleen... Mutta tänä yönä hän oli säpsähtänyt ikäänkuin pahasta unesta. Jotain oli tapahtunut... Mitä oli Minkan ja neiti Feiringin välillä?... Peitettyä salaista ymmärrystä. Jotain jota ei voitu hänelle ilmaista... Kirjoitus, josta neiti Feiring oli puhunut... Minkako oli jotain kirjoittanut... Kasvojen ilmeet, — Minkan huonosti peitetty suuri, pelokas ilo... Hän näki sen mielessään ja kävi yhä katkerammaksi siitä, että tätä salattiin häneltä, — äidiltä. Ja mitä oli hän voinut

kirjoittaa?... "Nainen, joka herää", se oli nimi... Minka oli aina ollut halukas kynäilemään... Mutta se että Minka kirjoitti, ei se häntä... Ei se...

Rouva Bente tuijotti vaan yhteen ja samaan — palasi aina vain yhteen ja samaan: Luottamuksen perustus puuttui, — se oli mennyt... Minka oli kehittynyt häneltä salassa... Tähän hän tuijotti ja tuijotti... Ammottava kuilu leveni levenemistään ja yhä kylmempi henki kuiskasi: Hän oli kadottanut Minkan!...

Vanhin tytär, joka oli kasvanut hänen valvovan silmänsä ja johtavan kätensä varassa, — jonka suhteen hän luuli olevansa niin kaikin puolin selvillä... Mutta juuri parhaan elämänsä eli tämä nyt salassa. Tien hänen sisimpään uskoonsa hän oli menettänyt... Hän oli kadottanut Minkan! Häneen tuli tuskallinen halu rientää ylös hänen luokseen... Ei muuta kuin katsomaan häntä, kun hän makasi... Ikäänkuin viimeisen kerran jättääkseen illusioonilleen hyvästi...

Vähän myöhemmin hän seisoj kynttilä kädessä keltaisessa salissa vanhan pitkän pöydän ääressä, jolle koko pesu oli pinottu.

Kylmä sali oli pimeä, ja raskas rautauuni kohotti pimeästä haahmoaan suurena ja uhkaavana. Tuo masentava kasvoi yhä, kasvoi... Endre, jota hän oli koko tahdollaan tukenut uudella uralla... Ja Kjel... Tunsiko hän heitä, — mitä he aikoivat, ja ajattelivat? Oliko hänellä heidän luottamuksensa? Taikka oikeastaan, eikö hän jo aikoja sitten ollut kadottanut heitäkin, molempia vanhempia poikiaan?

Hän muisteli, kuinka he kumpikin tavallaan olivat vaienneet ja hymyilleet, kun hän puhuessaan lämpeni jostain asiasta. Kuinka katkera Endre oli isää kohtaan... Ja vielä hänellä oli Arnt, vielä Massi kadotettavina! Neuvottomassa tuskassa hän vain tunsu, että hän tahtoi, että hänen täytyi pelastaa, mitä saattoi. Sisässään hän huusi hätähuutoja, — hän ei tahtonut kadottaa enempää, — kaikkia!... Hän kulki levottomana, ikäänkuin kynttilällään etsien jotain kylmässä salissa... Olivatko he antaneet lapsille liian vähän vapautta... liian vähän asettuneet heitä kohtaan inhimillisen tutunomaisuuden kannalle? — Ilahuttivathan häntä itseään niin kaikki ajan ideat, toivoihan hän niistä parempia oloja. Mutta kun tuli tosi eteen, niin eivät ne kuitenkaan olleet niinkään helppoja toteuttaa... Tuntui siltä, kuin ne eivät olisi vielä vakaantuneet oikeeseen muotoonsa...

Hän pysähtyi lasikaapin eteen, jossa kaikki tohtorin apteekkitavarat olivat, ja näihin mietteisiin vaipuneena valaisi hän kynttilällään myttyjen, ruukkujen, pullojen, rasiain, suurten ja pienten, kirjavia joukkoa, ikäänkuin nimikirjoituksia lukeakseen. Sitten kirkastuivat äkkiä rouva Bente kasvat... Huomispäivänä jo tilaamme "Kahdennäkymmenennen vuosisadan". Ja sopivassa tilaisuudessa mainitsen sitten Minkalle, että voisi hänkin yrittää kirjoittaa — koettaa kynäonneaan.

Verkalleen kulki hän jälleen kappaleen matkaa pois päin kokoon käännetyin pelipöydän luo, nyökäten omille ajatuksilleen. Hajallaan olevat huonekalut olivat kuin erämaassa keitaita, joille hän laski kynttiläläjan. Häneen tuli levollisuuden tunne. Miten sitä yöllä liioitteli kaikkea... Niin niin, — — hänhän ei voinut illalla syödä mitään, kun oli niin levoton tuon kotiopettajattaren vuoksi... Tyhjällä vatsalla ei koskaan nuku hyvin... Jos lähtisi alas ruokakamariin leikkaamaan itselleen palasen voileipää? Valo katosi ulos porraskäytävään...

III.

Tohtorin kääsit olivat pyörineet matkoihinsa jo aikaisin viileänä kesäaamuna. Piika alkoi pestä konttorin akkunoita, ja kotoiset työt, jotka aina tehtiin tohtorin poissa ollessa, olivat täydessä käynnissä. Schulteissin ilmaantuminen alakertaan muulloinkin kuin ruoka-aikoina riippui paljon tuosta kääsien jyrinästä. Hänen hermojansa aina rasitti tohtori, — yksistään se tieto, että hän oli kotona... Tavallisesti hän kiersi kaikki huoneet tahi astua patsasteli, kädet liivien hian-aukoissa, pitkin pihamaata saamassa raitista ilmaa, — seisoj ja tuijotti tahkoon, kun sitä väännettiin ja niittomies laski viikatettaan, tirkisti syvämielisesti ovesta puuliiteriin, jossa renkipoika hakkasi puita, jutteli karsinaan ivallista elämän viisautta imisäsialle ja porsaille tai filosofeeraili pukin kanssa. Puutarhassa kitkettiin ja kasteltiin, niin kauan kun aamusta vielä oli vähän varjoa, ja yksinäisissä mietteissään oli Schulteiss juuri alkanut täsmällisillä askelilla kulkea pitkin navetan seinustalla olevan tukin selkää, kun Minka huomasi hänet ja nopeasti tuli puutarhan portista. Schulteiss otti vauhtia ikäänkuin juostakseen tukin päähän saakka, mutta hyppäsikin sitten alas notkahuttaen sievästi ja syvään polviaan.

"Schulteiss", intoili Minka, — "ettehän vaan hajamielisyydessänne unohda käydä postia ottamassa, ennenkuin Kjel ennättää... Tiedättehän, että Kjel aina menee ja tarkastaa sen portilla." Schulteissin

hiljainen, itsetietoinen hymähdys torjui kaikki epäilykset. — "Kello varmaan jo lähenee kymmentä, ja te vielä kävelette täällä." "Minä vakuutan teille, neiti Minka... Voitteko hetkeäkään epäillä minua"... keskeytti Schulteiss hämillään. — "Ettekö voisi esimerkiksi yhtä hyvin kuljeskella alhaalla maantiellä, Schulteiss?" — "Ja siten joutua hra Kjelin huomion alaiseksi!" — huudahti kotiopettaja voitonriemulla... "herättää hänen epäluuloansa — ja saattaa teidän asianne vaaraan... Vähän päästä" — hän kaivoi esiin kellonsa — "saatte nähdä välinpitämättömän astuskelijan katoovan polulta tuonne alas huvimajan haan taakse." — "Mitä, — eikö se vielä ole puolta yhdeksääkään? — Käykö se oikein, oletteko varma?" — keskeytti Minka hätiköiden. — "Minä vakuutan. Luottakaa minuun, neiti Minka!" lausui Schulteiss sitten matalalla, ontolla äänellä, joka kuului kuin tynnyrin sisästä. — "Uh, teillä on niin monta mutkaa, Schulteiss", — torui Minka kokevasti, — "miks'ette voinut heti sanoa, paljonko kello on." — "Minä luovun kaikista vastaväitteistä, — vaikenen"... Hän kumarsi, ja kasvot loistivat.

"Kuulkaa Schulteiss, asia nyt on semmoinen, että 'Kahdeskymmenes vuosisata' on saatava pois isän sanomalehtien joukosta. Sitä kirjoitusta, jolle annoin nimeksi: 'Se pieni ja liukas jaa-sana', — en *tahdo*, että äiti saa sen lukeakseen... hän tuntisi minut kohta kirjoitustavasta... Ja tiedättehän, kun hän tahtoo puhua siitä kanssani ja nostaa sen ikäänkuin ikkunaan, tuulottaa ja tarkastaa joka puolelta, mitä sitä on sattunut kirjoittamaan... Se on niin sietämätöntä!... Jos se on hyväksytty, niin varmaan se tulee tässä numerossa... Oikein vereni hyytyy ajatellessani, kuinka moni nuori tyttö jo ehkä samana yönä makaa ja itkee ja katuu, että hän sillä tavalla on yhdessä minuutissa kokonaan antautunut yksinvaltiaalle... En saanut rauhaa, ennenkuin kirjoitin, että tuo jaa-sana on annettava siten, että hänellä on helppo ero ja omistusoikeus ja samat oikeudet ja kaikki järjestyksessä." — "Hm, — idea itsessään on erinomainen, — aivan loistava, — jos olisi — ym, ym — toiveita sen —. Siten kerrassaan liitettäisiin jaa-sanaan naisen täydellinen suojelus lain kautta, — se olisi niin sanoakseni hänen kihlasormuksensa vapauden timantti — — ym — ym — mutta —". — "Niin, eikö totta" — huudahti Minka voiton riemussa ja löi häntä sormille korrella, jota hän käänteli kädessään, — "minä olen, — miksi hän sanoikaan sitä, joka keksi..." — "Heureka, — se oli Arkimedes." — "Heureka, heureka! Siinä on ratkaisu koko asialle. Minä olen niin iloinen, että tekee mieli sisällisesti hyppiä." — "Hm-m", — Schulteiss väenteli miettiväisen näköisenä isotekoisia huuliaan. — "Miksi tuommoiselta näytätte?" — "Ym — ym... minä vaan tarkoitan, minä hartaasti haluaisin, että se olisi mahdollista, neiti Minka." — "Olettehan te itse niin usein sanonut! —"

... "Vaan sitä pahempi — te unohdatte epäluulottomassa sydämessänne yksinvaltiaan, — sortajan... Hän ei niinkään äkkiä laskisi läpi semmoista lakia." — "Minusta näyttää, että te nyt aivan väitätte itseänne vastaan." — "Pyydän saada selvittää kantani. Minä vieläkin pidän kiinni siitä, että idea on loistava... ehdottomasti. Mutta esteet —" — "Mitkä esteet... Teillä aina on esteitä, kun tulee tosi eteen, Schulteiss. Teillä ylipäänsä aina pitää olla esteitä." — "Tuo laki — jotta se läpi saataisiin — edellyttää... en tahdo teiltä salata sitä — ei sen enempää eikä vähempää, kuin että koko naisasia ensin on voitannut"... "Hyi, mikä kiero ja katala ihminen te olette!" huudahti Minka.

Schulteiss katsoi häneen avuttomasti, ikäänkuin rukoillen armoa. Minka löi korrella hamettaan ja polki.

"Se on niin harmillista, kun te aina keksitte jotain, joka on tiellä... Nyt on muka lakinikin mahdoton. Ja sillä tavalla menee koko kirjoitus myttyyn!" hän valitti epätoivoisena... "Minä pian rupean vihaamaan kaikkia miehiä..." — "Jaa-a, neiti Minka, — sillä tunteella saataisiin jotain aikaan... Vihan tulee edistää vapautustyötä, kunnes kaikki menee itsestään — rakkaudella." — "Mutta kuitenkin, Schulteiss"... lausui Minka hetkisen mietittyään — "jos kirjoitus tulisi — ja se teidän mielestänne olisi oikein hyvin kirjoitettu, — ideasta minä en enää välitä, koska siitä ei kuitenkaan tule mitään ennenkuin ehkä sadan vuoden kuluttua —. Mutta jos luulette, että sitä pidetään hyvänä, niin taputtakaa käsiänne puutarhaportin luona kolme kertaa, niinkuin kyyhkysille. Ja sitten Schulteiss... Tänään voi jo hyvinkin tulla vastaus neiti Lundilta, ovatko kaupungissa saaneet toimeen suuren kävelyretkensä tänne ylämaahan. Siinä tapauksessa tulee Thekla Feiring kohta tänne pyytämään minulle lupaa, että saan lähteä mukaan. Mutta isä ja äiti eivät saa aavistaakaan, että minä olen ollut toimessa sen asian hyväksi vaikuttamassa... Kuulkaa Schulteiss, teillä on tänään paljon puuhaa."

Tämä iski silmää ja hymyili uskotun onnellista hymyä, sillä välin kuin Minka riensi takaisin puutarhaan.

* * * * *

Postiaika oli ohitse, kirjeet ja sanomalehdet oli, maantiellä tapahtuneiden ennakkotarkastusten jälkeen, viety kuten tavallisesti asianmukaisesti seulottuina konttorin pöydälle, ja mytystä loisti ristisiteinen uusi vihko "Kahdennettakymmenennettä vuosisataa", joka ei kuitenkaan ollut antanut aihetta mihinkään kätten taputuksiin alhaalla puutarhaportin luona. Schulteiss oli kävellyt ja vaeltanut levottomana, ennenkuin hänelle sattui tilaisuus huomauttaa Minkalle sitä lohduttavaa mahdollisuutta, että tässä vihkossa ehkä ei ollut tilaa kirjoitukselle. Hän oli menemässä huoneesensa, kun rouva Bente, joka tuli arkihuoneesta, seisautti hänet:

"Olemme saaneet Endreltä kirjeen... Ettekö tahdo tulla sisään hetkeksi istumaan, Schulteiss... Dresdenistä." — "Taiteilijakaupungista, Elben ihanasta Florensista", lisäsi Schulteiss mielistelevästi. — "Sehän on taidetta, Schulteiss, — syvempää taidetta, — operettikin? — Endre nimittäin aikookin ruveta operettilaulajaksi"... Rouva katsoi häneen tutkivasti. — "Epäilemättä, rouva, — aivan epäilemättä." — "Hän sanoo, että niin sanotut ensi luokan oopperat tekevät taiteilijan mylvijäksi ja katuhuutajan heimolaiseksi, huoneet kun ovat niin mahdottoman avarat, ja että laulaja esityksessään saattaa antaa ainoastaan karkeimmat momentit." — "Sangen sattuvaa tosiaan", — huudahti Schulteiss. — "Niin, perin vähän minä oikeastaan tuota ymmärrän... Hänen kirjeessään oli paljon semmoista, jota arvelin teidän voivan vähän selittää. Ja sitten hän kirjoittaa, ettei hän tahdokaan ruveta tuon mainion Lutzmannin oppilaaksi." — "Vai niin! — mutta eikö Endre juuri hänen tähtensä:—" — "Hän on keksinyt toisen laulunopettajan, joka ei vielä ole kuuluisa, mutta joka kuitenkin on siellä erään liikkeen johtaja, — aivan uuden ja luonnollisen metodin. Vanhat laulunopettajat ovat sotkeneet ja pilanneet äänet, niin väittävät nämä. Ja voi kai siinä olla jotain perää, Schulteiss! — Endrenhän on niin sulava, — niin sulava"... lausui rouva ilmeellä, ikäänkuin muisto olisi kokonaan vallannut hänet. — "Niin, — aikamme vaatii luonnollisuutta... Sen puolesta nostetaan lippuja, riennetään aseihin kaikilla aloilla!" — vakuutteli Schulteiss. — "Mutta siellä Dresdenissä ei kuitenkaan ole ensinkään semmoista, kuin minä olin kuvitellut... kaikki nuo ystävät — ja tuo elämä, johon hän on joutunut laulajain ja laulajattarien kanssa — niin, täytyyhän meidän muistaa, että operettia varten hän valmistautuu. — Mutta kuitenkin, Schulteiss, — neiti ja rouva operettilaulajatar se ja se..." — "Taiteilijamieli pyrkii ensi sijassa elämään taiteen ilmassa, rouva Baarvig. Kalalta ei saa riistää sen elementtiä." — "Niinkö arvelette, Schulteiss"...

Rouva istui ja keinui omissa ajatuksissaan.

"Niin, käsitättehän te, että äiti aina liioittelee huoliaan. Olin kuvaillut itselleni, että hän eläisi siellä niin hiljaisesti, kokonaan antautuisi opinnoilleen, — että hän tahallaan olisi piiloutunut entisyydeltään, pariksi kolmeksi vuodeksi, kunnes voisi astua esiin täysin valmiina. Vaan tuo varmaan hävittää häneltä aikaa?"

Schulteiss kumartui kunnioittavimmasti vastaamaan:

"Suvaitkaa että minä, rouva Baarvig — Jos kysymyksessä olisi tavallinen jokapäiväinen ilmiö... Mutta," hän korotti ääntänsä, — "taiteilijan itsetuntoisuus *ei ole* jokapäiväinen. On lähdeittävä hänessä asuvasta hillittömyydestä. Metsälintu ei tyydy istumaan oppiaikaansa häkissä, leikatuin siivin. Muutoin *ei ole* mitään hillittömyyttä", — huuti hän väittelyn kiivaudessa, — "ja silloin myöskään ei — ei ole taiteilijaa."

Rouva ikäänkuin vetäytyi kokoon:

"Varmaan lienette oikeassa, — varmaan lienette oikeassa, Schulteiss; ei saa tavallisuuden mukaan arvostella sitä, joka on tavatonta." — —

Rouva Bente istui neulomapöytänsä ääreen, kun Schulteiss oli noussut ylös kamariinsa. Kiusaantunut miettivä ilme oli hänen kasvoissaan.

Hän huokasi syvään, — avasi lippaan, otti kirjeen ja pani sen konemaisesti pari kertaa jälleen takaisin... Hän alkoi astua edes takaisin rauhattoman näköisenä, käsi kylkeen painettuna, ikäänkuin kärsien ruumiillista tuskaa.

* * * * *

Hiljaisena suvi-iltana oli tohtorin luona Elvsæetissä äkkiä syntynyt vilkas elämä. Portailla ja käytävässä makasi matkareppuja, pleedejä ja sauvoja, huoneissa liikkui sporttipukuisia herroja ja naisia, jalassa villasukat ja paksunahkaiset pikilangalla neulotut kengät, meluten ja iloa pitäen. Eräs matkailijaseura — kolme naista ja kaksi herraa, — oli poikennut sinne yhtyäkseen neiti Feiringiin, joka jo aikaisemmin päivällä oli tullut vouti Preusin luota tohtorin taloon ja par'aikaa pommitti tohtoria ja hänen rouvaansa saadakseen Minkan matkaan. Oli suunniteltu pitkänlainen, kolmen neljän päivän retki metsämaihin. Kjelistä oltiin varmat, — hänen tulonsa oli Thekla Feiring taannut, ja hänen luotettavasta ongenavastaan riippuikin sitä paitsi, saataisiinko leirivalkeitten ääressä paistaa punaisia tunturimulloja.

Ja matkaan heidän piti päästä, jo ennen seuraavan aamun auringon nousua, jotta voitaisiin levähtää päivemällä, kun alkaisi käydä liian helteiseksi.

Ovet ja akkunat olivat selällään ja niistä virtasi sisään raitista ilmaa heinärukoloilta, sillä välin kuin piippua, paperossia poltellen levättiin päivän vaivoista.

Kjelin ylitsetulviva vieraanvaraisuus milt'ei käänsi nurin koko talon. Matkaan otetut ruokavarastot olivat tarkastettavat ja täydennettävät kaikella, mitä vain talon aitasta löytyi suvisia herkkuja, — savustettua lohta, savusilavaa, kinkkua ynnä muuta. Mutta isäukon konjakki... Sitä hän ei uskaltanut

suosittaa; hän hymähti silmää iskien molemmille herroille, — mutta sitä vastoin kyllä viinaa... Vene odottamaan kalavedelle, — hevonen, — hevonen eväitä viemään ja varaksi, jos joku sattuisi väsymään, — hän lupasi pitää huolen kaikesta, hankkia sekä väkeä että kuormahevokset niin pitkältä kuin piiriä kesti...

Kasvojen ilmaus, lyhyet tuuheet viikset ja varma paikkansa pitävä tukkukauppiasmainen puhetapa osottivat selvästi, että heillä oli ollut onni saada matkaan jonkinlainen suojelija, joka näillä kulmilla oli kaikkimahtaja, — johon oli rahavallan ja hyvin tunnetun, suosituksen miehen vaikutusvalta yhdistettynä.

Vieraiden väliä juokisivat Arnt ja Massi puuhaten ja suurimmassa määrin intreseerattuina; pian olivat he tulleet kaikkien kanssa tutuiksi. Tohtori ilmestyi silloin tällöin heidän joukkoonsa vierasvaraisena isäntänä, puhellen sanan sinne, toisen tänne. Hänen käytöksestään ei huomannut, mitä hän oikeastaan ajatteli, mutta omituinen ilme oli hänen kasvoissaan, kun hän katseellaan seurasi paperossinsavua, joka sankkana pilvenä liehui naisparven yllä. Ja hoikkana, ohuena, keltainen piiskamainen palmikko riippuen pitkin hameen selkämystä, hyöri Berthea, pyöreä pää, nupponen ja kirkkaat silmät uteliaina esiin pistäen missä milloinkin. Hän vältti yhä innokkaammin silmillään kaunista kandidaatti Kreftingiä, kun tämä katsoi häneen, niin että kandidaatti vihdoinkin tuli häntä lähemmäksi ja alkoi kysellä ja kysellä — oli kauhean intresantti ja sanoi häntä nupuksi, josta kerran tulisi ruusu... Minka näkyi harvemmin, hän liiteli sisään ja ulos levottoman hermostunut, raskas hymy kasvoillaan. Hänellä oli olevinaan kiire. Jos aikoi mukaan päästä, niin piti tietysti järjestää ja laittaa kuntoon pukunsa, kurtata uudestaan hameensa j.n.e.

Kerran hänen rientäessään käytävän halki viittasi isä konttorin ovesta häntä luokseen: "Minka! — Kuuleppa vähän... Arvaan, että mielelläsi lähtisit mukaan tuolle retkelle", — sanoi hän, kun Minka oli tullut sisään. "Niin, hirveän mielelläni, isä. Enhän ole koskaan ollut mukana semmoisilla." — "Minun täytyy sanoa sinulle, rakas Minka, — hm, jaa, miten saisin sinulle sen sanotuksi, ilman että kovin sinua pahottaisin. — Mutta lääkärinä, näetkös, ja isänäsi — olen suuresti huolissani siitä, tokko oikeastaan terveytesi kestää niin pitkää ja vaivalloista retkeä metsiin ja erämaihin... Ei, ei, lapseni, en tahdo sinua kieltää, esitän vaan itsesi punnittavaksi — —. Jospa joskus sattuisit väsymään ja jäisit sairaana makaamaan kauas metsään." — "Ei, isä, minä niin hyvin ja varmasti tunnen, että se ei tapahdu. Jos minä sairastun", — itku sai äkkiä vallan, — "niin tapahtuu se siitä syystä, ellen nyt pääse mukaan." — "Pääsethän sinä mukaan", huuti tohtori; mutta malttoi äkkiä mielensä. — "Kuulehan, Minka, — jos — jos... muista, että minä en suutu sinuun, enkä pakota sinua... mutta, jos sinä luovut matkasta, niin saat, kun syyskuussa täytät seitsemäntoista vuotta, kultakellon — ja oikein sievät vitjat", lisäsi hän huomattessaan, että Minkan ilme alkoi vetäytyä eittäväksi.

Tytär katsoi häneen jäykästi ja kalpeana. "Ei, ei, isä" — hän äkkiä puhkesi epätoivossaan. "Jos minua kiellät, niin jään kotia. Mutta kullan edestä minä en jää!" — "No no, jaa jaa, — älä sitä nyt siltä kannalta. — Tiedäthän, etten sinulta kiellä mitään. — Mutta älyäthän, että minun täytyy varottaa sinua terveytesi vuoksi... soo soo, soo soo —. Niin, muuta asiaa ei minulla sinulle ollutkaan, Minka. Jos äitisi myöntyy, niin tiedäthän, etten minä kiellä — —. Älä ole noin surullinen, lapseni... Mutta varo kuitenkin vähän noita vieraita salonkileijonia. Olethan sinä ymmärtäväinen tyttö, eikä ole varma, että heillä on kyllin ihmistapoja — —. Ei, ei tosiaankaan minulla ollut muuta asiaa, — minä vain arvelin, että ehkä kultakello ilahuttaisi sinua vielä enemmän." — —

— "Ja tuohon joukkoon sinä hänetlasket?" huudahti tohtori kiivaana tullessaan makuukamariin rouvan luo, joka istui neulomassa ja kurttaamassa matkailijahametta. — "Voimmeko muuta?" — "Soo — hei vaan, — minä en enää ymmärrä mitään — en niin mitään. Entisinä aikoina olisi nuori tyttö joutunut koko maailman hampaisiin, jos olisi tuolla tavalla juossut metsiä vierasten miesten kanssa, — maine mennyt, minä sanon!"

Rouva Baarvig keikahutti päätään, joka oli neulomuksen yli painunut: "Sen tiedän, että ainakin minulle olisi ollut vaan hyväksi, jos olisin nuorena saanut vähän enemmän vapautta"... "Niin *sinulle*, Bente" — "Varmaan olin samanlainen kuin muutkin tytöt... Olimmehan me kuin lampaat karsinassa. Hyvistä ja huonoista, kaikista meistä tuli yhtä kokemattomia kanoja, joihin ajettiin jos jonkinlaisia käsityksiä elämästä. Kun tulimme täysikasvuiseksi, niin saimme oppia kaikki alusta"... "Lähteä tuolla tavalla metsään kaikenlaisessa seurassa, sopiiko se tytölle? Luuletko tosiaan, että ainoakaan mies, jolla on jonkinlainen asema, enää huolisi semmoisesta naisesta —" — "Aika nyt ajattelee toisin, Baarvig, — luulen että monikin mies huolisi... Katso esimerkiksi Kjelä ja Thekla Feiringiä." — "Älä puhu Kjelistä", kiivastui tohtori. — "Minä sanon sinulle, Bente... Minä lyhyesti kysyn sinulta: olemmeko tuomitut, — onko meidän pakko laskea Minka noiden matkaan?"

Rouva hengähti syvään ja neuloi kiivaasti: "En ainakaan minä tiedä parempaa neuvoa, Baarvig, kuin että laskemme lapsemme oppimaan vapautta käyttämään. — Sillä se on varma, — että jos sen kiellämme, niin kadotamme heidät kokonaan"...

Nyt tuli Minka salista hamettaan koettamaan.

"Oliko isä levoton retken vuoksi, äiti, — sitäkö hän oli täällä luonasi puhumassa?" kärtti hän, kun olivat jääneet kahdenkesken. — "Se oli vain sitä, että tämä on ensimmäinen kerta, kun olet poissa omin päin," — vastasi rouva Bente kierrellen kysymystä. — "Nuo tapoihin tottuneet kaupunkilaiset, ne niin hyvästi osaavat erottaa, mikä on tyhjää puhetta ja kohteliaisuuksia, ja mitä todella tarkoitetaan. Ja tiedäthän sinä, että ei suinkaan pidä käsittää täydestä kaikkea mitä he pakisevat." — "En minäkään sentään ole semmoinen maalaisyksinkertaisuus, äiti... Näiden joukossa ei ole ainoatakaan, joka vetäisi Thekla Feiringille vertoja. Ja sitä paitsi luulen voivani sanoa, että minä olen ideain tasalla." — "Hm", — mutisi rouva, lanka suussa, — "en minä oikeastaan tarkoita noita intresantteja kysymyksiä, enkä keskusteluita, Minka... niissä voit kyllä selvittää. — — Vaan enemmän — miten sanoisin... heidän personallista seurustelutapaansa. Sitä niin helposti vaipuu tutunomaisuuteen ja ystävyYTEEN ja muuhun semmoiseen, — ja sinun kaltaiselle nuorelle avomieliselle tytölle niin helposti kaikki käy täydestä, mitä nämä —" — "No mutta äiti, nyt minun täytyy nauraa sinulle. Sinä pelkäätkurtiisia ja rakastumista ja muuta semmoista... Pyh, — meillä on nykyään niin toisenlaiset harrastukset... Aina sitä on sitte aikaa mennä naimisiin ja saada herra niskaansa." — "Niin, näetkös, me niin mielellämme näemme ihmiset niiden ihanteiden valossa, joiden ritareiksi he ovat ruvenneet; mutta ei ole sanottu, Minka, että se aina pitää paikkansa"...

Minka pudisti paremmalla tiedolla päätään. "Rakas äiti, älä nyt kuvittele itsellesi, että me ajattelempetuommoisia. Ennen vanhaan ehkä... Kuulehan äiti, — kulta äiti, — etkö minun puolestani pyytäisi isältä, että hän lainaisi parikiikariaan, — minä ripustaisin sen remmistä olalleni... Se näyttää niin sporttimaiselta... Ei sinun tarvitse pelätä hassahtumisia, äiti — Oi, minä olen niin iloinen, etten voi sitä sanoa, — minä tiedän, etten koko yönä saa silmiäni ummistetuksi. Se on niin ikävää, jos minun nyt monta kertaa täytyy mennä saliin tässä huonossa suvihameessa, kun muilla on niin sievät matkailijapuvut. Luise Lundia kyllä eivät auta hänen hienot sheviottinsa eikä messinkivyönsä, — Theklassa on enemmän fjongia, hänellä on 'snitti', — aivan synnynäinen, sanoi Kjel, heti kun hänet näki... Kjel oli oikein kekseliäs, kun toimitti heille aitasta viilipunkat portaille, — alkoi paikalla tuntua niin maalaishuviretkimäiseltä. Ja sitten huomasin, että hän iski silmää Theklalle, ja että he yhdessä nauroivat, — he huomasivat kohta, että Luise oli tottumaton polttamaan paperossia — —. Älä, äiti, — älä kavenna sitä vyötäisiltä, se saa olla vaikka vielä väljempi, — samanlainen kuin Anna Ristsillä, jotta kohta näkee, ettei ole korsettia —."

"Valmis, äiti? — sitte minä puen sen kohta päälleni... Se ehkä voisi olla vielä vähän enemmän ylös kurtattu", arveli Minka, tarkastellessaan itseään... "Theklan on lyhempi, se tekee jalat niin vapaiksi." — "Theklalla on lyhyt selkä ja paljon, paljon pitemmät sääret hoidettavana kuin sinulla, Minka. Sinulle se ei sopisi, vaan näyttäisi niin kesken katkaistulta." — "Äiti, muistatko pyytää kiikaria" — "Hae itsellesi ruokaa, Minka, sinähän olit poissa illalliselta." — "En jaksa, äiti", — huuti hän taakseen rientäessään vieraitten luo saliin.

* * * * *

— Tavallisuuden mukaan kierteli Schulteiss tapahtumain likiseuduilla, aina paraiksi kaukana, ettei häntä keksitty. Mutta äkkiä riensi hän ilosta loistavana ja kumarrellen läpi huoneiden, joissa seurue paraillaan sangen vilkkaana hyöri suvijuomaboolin ympärillä; boolin oli Kjel valmistanut kaikenlaisista salaperäisistä aineksista... Jos olisi oltu hänen luonaan alhaalla sahalla, niin olisi siihen muka tullut samppanjaakin. Schulteiss oli nähnyt Minkan tulevan matkavaatteissa ja älysi, että taistelu oli voitettu. Tunne siitä, että hän oli uskottu mies tässä puuhassa, sai Schulteissin kerrassaan matkatuulelle. Hän oli taitava kuin itse Napoleon saamaan matkalaukkuun mahtumaan niin paljon tavaraa kuin suinkin. Hän odotti, kunnes Minka tuli ovelle, antaakseen hänelle läänin kartan. Hän oli hengessään mukana, piirteli karttaan teitä, toisia punaisella ja toisia sinisellä. Hän hekkumoi mielikuvituksessaan, — vartioitsi ja valvoi Minkan jälkiä... tuki häntä puronportailla, oli hänen salainen kaitselmuksensa... näki itsensä tähtitaivaan alla valvomassa, kun Minka makasi...

Hän lensi ylös kamariinsa ja taas alas. Tietysti painettu taru Rössvandista mukaan, — sikäläisestä kummituksesta, — seuralle luettavaksi sopivassa tilaisuudessa ja mielialassa, kun levättiin kalastajapirtissä... Käytävässä hänet seisautti heleä nauru, joka kuului alhaalta ulko-oven portailla. Minka seisoi hymyillen ja säteillen vallattomassa keskustelussa toisen vieraan herran kanssa. Se oli Varberg, insinööri, josta piti tulla osastonpäällikkö, kun uutta rautatietä keväällä aljettaisiin täällä rakentaa. Schulteiss näki kotkan-nenän ilmaa vastaan. Hänen katseensa ahmasi koko miehen kuin valokuvauskone; — tukka ohuenlainen otsalla, — piirteet kalpeat, varmat, — silmät nopeat, väijyvät, — kylmäverinen viekas viettelijä...

"Se ei enää ole mikään salaisuus, että uskomattoman suuria rasituksia saattaa voittaa vain psyykkisellä voimalla" — kuuli hän insinöörin esittävän... "Sitä voimaa voi kehittää jokaisessa, jolla vaan on mediaalinen luonne. Käsken teitä kävelemään kymmenen penikulmaa, ja te kävelette kymmenen penikulmaa." — "Niin, jos on semmoiseksi luotu, että tekee mieli totella", — vastasi Minka

ylimielisesti... "Voisittehan koettaa Theklan — neiti Feiringin kanssa, — voitteko hänen tahtonsa masentaa. — Luulenpa, että siinä lämpiäisitte... Muutoin haluaisimme kyllä jokainen itseemme semmoista koneistoa, kun on lähdeävä pitkälle kävelyretkelle." — "Te olette epäuskoinen, neiti; mutta ellen erehdy, niin olette juuri te erinomainen meedio." — "Soo?... Vai te luulette... Mistä sen päätätte?" kysyi Minka uteliaassa jännityksessä. — "Kätenne lepää tuossa kaidepuulla, — suvaitsetteko, että sivelen sitä muutaman kerran, ainoastaan sormenpäällä... Mitä? — eikö se tunnu suloiselta, rauhoittavalta? — Jos sivelisin kylläksi kauan, niin vaipuisitte uneen... Nyt olen varma siitä, että olette harvinaisen hyvä meedio." — "Suvaitkaa, neiti Minka", — kavahti Schulteiss. "Mutta minä pyydän, olkaa semmoisia kokeita vastaan varuillanne... Isänne varmaan ankarasti varottaisi teitä niistä"...

Hän kumarsi yhä hammasta näyttävän kohteliaammin... "Tämä on tuntematon ala... Sillä on seurauksia ja konsekvensseja, joita on mahdoton arvata... se on tahtovan persoonallisuutensa pois antamista." Tämän hän sanoi katkonaisesti, kasvot harmaan kalpeina, tehden ylenmäärin syvän kumarruksen, hieroen ja pesten käsiään, niin että rystyt valkenivat.

Insinööri katsoi häneen näyttären sekä hämmästyneeltä että naurunhaluiselta ja iski silmää Minkalle, joka oikeastaan ei ollut koskaan huomannut, mikä irvikuva Schulteiss oli, ennenkuin hän nyt tänä iltana noin esiintyi vieraan herran edessä.

"Luultavasti se oppimestari, joka on nuoruutenne askelia vartioinut?" kysyi insinööri naurunhaluansa peittämättä.

Schulteiss seisoi hetkisen hämillään, vetäytyi hämmentyneenä pois ja juoksi rajusti portaita ylös. Hänen kamarinsa ovi paukahti kiinni. Siellä hän makasi vuoteellaan ja puri hammasta koko illan...

"Neiti Minka"... huusi ja rukoili hän äkkiä itsekseen kasvot vääntyneinä ja käsi juhlallisesti ojennettuna, — "teidän tahtonne aikoo hän lamata ja vangita... Minä varotan, minä rukoilen teitä —. Välttäkää häntä ja koko hänen olentoaan, — hänen katsettaan ja hänen kättään!... Minä panen liikkeelle maan ja taivaan, — isänne ja äitinne"... Hän kohotti itseään sängyssä ja uhkasi... "Äh — se perkele!"...

* * * * *

Rouva Bente kaikilta huoliltaan tuskin joutui vuoteelleen. Puoliuudessa hän mietiskeli vilustumista, joka päivällä väjyi märeistä jaloista, yöllä latoloissa makaamisesta, — tuumi ja punnitsi, vieläkö Minkalle antaisi jonkun neuvon, — vai oliko viisaampaa, olla mitään sanomatta. Varotukset ja muistutukset niin helposti haiskahtavat kodin käskyvallalle. — Jos olisi voinut lausua sen hänelle niin hienosti, että tytär sen ajattelisi omanaan... Hän pisti tyttären matkalaukkuun pullon katkeria vatsatippoja, ynnä pienen ylimääräisen villaliivin. Ja sitten alkoi joka puolella herättelyn melu ja liike. Suuruspöytä katettiin aikaiseen, kannettiin kahvit, voileivät, munat; piti saada jotain lämmitystä, ennenkuin lähdettiin kylmään, kosteeseen aamuilmaan...

— Seurue oli lähtenyt matkaan aikaisin päivän sarastaessa, sumun vielä asuessa virran päällä kuin pitkä vanutettu valkoinen villa, ja kasteen kostuttaessa jalat ja helmat. Yön liepeillä jo olivat nousseet ylös ihmiset ja eläimet.

Aamu kävi pitkäksi, vetelehti eteenpäin verkalleen neljän ajoista, jolloin väki hioi viikatteitaan ja lähti luokoa niittämään aamukasteen aikana, kunnes auringon paiste viiden aikaan sattui aitan katolla olevaan ruokakelloon ja alkoi sitä pitkin vaipua alas. Kun se oli seinällä ennättänyt kottaraisen pesälle, oli kello vasta puoli kuuden vaiheilla. Talon oli lähteneiden jälkeen vallannut hiljaisuus — ikäänkuin jokin kiusaava autius... Massi ja Arnt eivät enää suostuneet maata lähtemään, osotettuaan kerran niin paljon itsensä kieltämistä, että olivat nousseet ylös. Arntin lämpöiset, hikiset kasvot ja röijy, joka oli täynnä heinän törkyä, ne todistivat, kuinka väsymättä hän oli ajanut kaiken aamua heinäkuorman päällä niityn ja ladon väliä. Massi oli nyt viimeksi käynyt etsimässä yöllisiä kananmunia, — työllä oli erikoinen taito saada selville, minne kanat munansa kätkeivät. Tavalliseen aikaan tuli sitten tohtori alas suurukselle; hän oli nukkunut koko yön umpeensa.

"No", — alkoi hän iskettyään auki tuoreen munan. — "Minka on siis lähtenyt matkaan?... Jos olisin jonkun keinon keksinyt, Bente, niin vakuutan, että olisin sen estänyt —. Mokomaakin mustalaiselämää"... "Usko se, Baarvig, että nuoriso tähän aikaan vaatii toisenlaista henkistä seurustelua kuin meidän nuoruudessamme, — elävät aivan toisella tavalla yleisissä harrastuksissa."

"Jaha, — hoh hoo — ja hekö eivät muka enään ole tämän aineellisen maailman lapsia?... Luota sinä vaan siihen... Nyt he vain keskenään kirjoittelevat, keskustelevat ja filosofeerailevat rakkauden olemuksesta... Me taas emme muuta ymmärtänet, kuin joko — tahi. Mutta nämä, ne ne osaavat keittää vaikka kuinka monimutkaisen sopan yksinkertaisista asioista, — onko nähty — naiset ja herrat, — hengenliitossa! — metsään..."

"Terve ja reipas elämä ulkoilmassa johtanee parempaan ja avonaisempaan suhteeseen, kuin tuo

entinen turhanarka hiipiminen pitkin soppia, solia," arveli rouva.

"Loruja, Bente, — rakastavaiset aina tahtovat lymytä!"

IV.

Tuulenpuuskat repivät viimeisiä lehtiä piilipuista, jotka seisoivat päärakennuksen edessä Elvsaetissä, ja latvat taipuivat humisten yli katon. Säät olivat harmaita, levottomia, milloin raivosi myrsky rankkasateineen, milloin sateli viikkoja yhteen menoon, milloin taas olivat syyspäivät hiljaisia, raskaita, sumuineen ja vihmoineen. Tohtori milloin palasi, milloin lähti päällysnuttu ja öljytakki yllään, kääsit kurassa. Ulko-ovea pidettiin suljettuna ja kaaverautaa ja porrashakoja käyttivät jos jonkinlaiset saappaat, joita tuli syysmärästä joka ilmansuunnalta tohtorin konttoriin. Talossa elettiin tänä sunnuntaina niissä muutetuissa oloissa, jotka olivat seurauksena kaksinkertaisten akkunain panosta. Päivänvalo oli huoneissa käynyt koko joukon hämäämmäksi, pesän lämpö taas samalla suloisen lauhkeaksi. Tuon tuostakin valui ulkopuolella keräytynyt märkyys pitkin ruutua pitkinä vääränä juovana, ja tipahteli räystääs harvaksellen täyteläisin läskäyksin.

Rouva Baarvig ja Massi olivat lähteneet kirkkoon aikoen samalla käväistä kirkonmenon jälkeen pappilassakin. Tavallisuuden mukaan poikkesivat he paluumatkalla virran poikki Kjelin puolelle katsomaan hänen paikkaansa.

Ja Berthea käytti heidän poissa oloaan ja yksinäisyyttä kyhätäkseen kirjeen ylhäällä makuukamarissa. Hän oli joutunut kahta vuotta nuoremman nimismiehen Olen hurjan haaveilun esineeksi. Totta puhuen oli hän antanut Olelle toiveitakin, ja niin oli heidän välillään koulussa kehittynyt jonkinlainen sormi- ja merkkikieli. Mutta eilen oli Ole pistänyt hänelle käteen kirjeen kertoen siinä, että isä oli määrännyt hänet sedän luokse kaupunkiin pyssysepäni oppiin. Ole sanoi tuntevansa, ettei hän kestäisi tätä, ja ehdotti nyt Berthealle, että he yhdessä pakenisivat Amerikkaan. Dakotassa muka oli kultaa, ei muuta kuin maasta kaivaa, ja siellä eläisi metsästyksellä. Siellä on kettua, saukkoa, puhveleita ja biisonihärkiä ja vaikka kuinka paljon villiä hevosia, joilla niitä ajaa. Hän lisäsi, että olisi ehkä paras lähteä vasta seuraavana syksynä rippikoulun jälkeen. Berthea kirjoitti ja antoi kyynelten valua paperille, niin että hänen epätoivonsa näkyisi sekä musteesta että paperista.

Arnt kulutti pitkää aamupäivää alhaalla halkovajassa työllä, jota hän oli kauan miettinyt ja jonka teki talven varaksi; hän pani aisoja kelkkaansa. Tallipässi ilmestyi silloin tällöin uteliaana avoimeen oveen ja katseli tarkkaavaisena tätä hänen puuhaansa. Hänelle tuli keskeytys, kun muuan talonpoika kirkkomatkaltaan poikkesi tuomaan paria metsälintua kyökkiin, — ne olivat noita tavallisia lähetyksiä, joilla lääkäripalkka maksettiin *in natura*. Nämä olivat ensimmäiset linnut tänä syksynä. Tohtori Baarvig ei huolinut linnuista, jotka oli ammuttu luvattomalla ajalla. Arnt seisoi vähän myöhemmin eteisessä sangen uteliaan näköisenä. Hän silitti alas linnun pystyyn ponnistavia niskahöyheniä.

"Kas tuossa, Minka..." hän levitti metson siipeä, — "tuossa on reikä, josta luoti on mennyt — aivan tuossa alla... Ei siitä varmaan ole kauaa, kun se vielä eli... Se on melkein lämmin vielä — tunnustele... Et taidakaan uskaltaa koskea. — Etkö sinä tosiaankaan uskalla?..."

Metsopari riippui eteisessä naulasta, punareunaiset silmät raollaan, nokassa kuusen havuja; silloin tällöin tipahti verta lattialle pieneen verilammikkoon. Minka seisoj ja tuijotti siihen.

"Etkö uskalla edes nokkaa avata — kas näin", — intti Arnt.

"Älä koske päähän", — huudahti Minka kalpeana tuskallisesta kauhusta, — "etkö näe, kuinka sen kuolleet silmät tuijottavat meihin... Älä koske, älä koske päähän. Sinä et saa siihen koskea"... Pöyristyksellä hän juoksi huoneeseen. —

Vähän ennen päivällistä kokoontui pihaan äkkiä paljon kirkkoväkeä. Porraspäähän kannettiin verinen miehen ruumis. Se oli sama mies, joka aamupäivällä oli tuonut metsot. Hänet oli tavattu hengettömänä makaamassa tien vieressä kiven ääressä, päässään ammottava haava. Hevonen oli muutamassa alamäessä päässyt ryöstämään, karrut olivat kaatuneet ja laahanneet perässä. Mies makasi paareilla, kuolonkalpeat kasvot ylöspäin, ja haavan tummanpunainen juova katosi märkiin, verihihmäisiin hiuksiin. Silmät olivat ikäänkuin uniset, tuijottivat jäykästi, kamalasti; valkuaiset olivat punertavat alle tunkeneesta verestä, ja silmäluomet olivat puoleksi auki. Minka ja Arnt juoksivat ulos ja tunkivat likemmä nähdäkseen. Äkkiä Minka parkasi hurjasti.

Tohtori, joka oli tullut ulos portaille, huudahti lyhyeen ja vihaisesti: "Sisälle lapset..." ja mies kannettiin portaita ylös, sekä laskettiin konttorissa pitkälle vahakangassohvalle.

Schulteiss seisoivat tavallisella tähytyspaikallaan käytävän akkunassa, kun Minka omituisen mielenhäiriön valtaamana, hyökkäsi ylös portaita. Nopeasti hän riensi salin ovea kohti; mutta huomattessaan Schulteissin huudahti hän ja ikäänkuin epätoivoisella kädenliikkeellä torjui näkyä silmistään:

"Ne silmät... niistä en pääse koskaan!"

"Mutta neiti Minka, miten saattoittekaan olla niin varomaton, että päästitte noin hirveän näyn vaikuttamaan herkkiin hermoihinne..." "Juuri samat punaiset silmät kuin metsollakin... Ne tuijottivat niin kuolleesti, ikäänkuin tietäen sisimmästä itsestäni jotain, jota minun täytyy niin kauheasti pelätä... niinkuin jonkinlainen sielu tai henki, joka niillä silmillä katsoi minuun ja uhkasi..." Hän avasi salin oven ja vilkaisi saliin; mutta paiskasi sen taas äkkiä kiinni. "Minä en luule, että uskallan olla yksinäni... Minä jään tänne, kunnes syödään."

Hän istahti lattianpalkille seinän viereen ja kätki kasvot käsiinsä.

"Minä varmaan luulen, neiti Minka, että on tehtävä ero hermo vaikutusten ja todellisten henki ilmistysten välillä"... alkoi Schulteiss varovasti. — "Ei, ei, — en minä ensinkään kiellä, etteikö se ole mahdollista... Mutta tuommoiset veriset silmät voivat kyllä itsestäänkin" — — "Minä vakuutan teille, että silmät ne paljaastaan *eivät*, — vaan siinä oli jotain niiden ulkopuolella, jolla oli minulle jotain sanottavaa... Voi, minä en kestä sitä... Ne tahtovat minulta jotain... ne ikäänkuin pakottavat ja vetävät minua", — mutisi hän... Äkkiä hän nousi seisomaan:

"Nyt minä sen uskon täydellä todella, Schulteiss, — kaiken sen mitä Varberg puhui viime kesänä retkellämme... Nyt se vasta on minulle selvinnyt, että se oli totta jok'ikinen sana, nyt minulla on siitä kokemus"... Hän mietti itsekseen... "Mitä tahtoo henki sanoa minulle — mitä se on... Luuletteko, että se tahtoo varottaa minua, — jotakin vastaan tulevaisuudessa, — jotain suurta onnettomuutta vastaan"... "Jos tämä tosiaan olisi jokin henkietieto, jota kuitenkin viimeiseen saakka epäilen" — "Minä pyydän teitä nyt kerta kaikkiaan jättämään tuon mahtipontisen opettamisenne tässä asiassa, Schulteiss, — minä tiedän, minkä tiedän. Ja jos aikomuksenne on vain arvostella ja epäillä, niin on parempi, etten puhu teille näistä mitään" —

Minka näytti vihaiselta ja aikoi lähteä.

"Minäkö mahtipontinen, — ja opettava!... teidän sisällistä vakuutustanne vastaan, — joka on minulle niin pyhä... Ei, neiti Minka", — Schulteiss löi rintaansa, — "tänne, — tänne voitte huoletta upottaa kaikki ajatuksenne kuin kaivoon —. Ja uskotteko te, — uskotteko te tosiaan itse, että se on ollut jonkinlainen hengen materialisointi, ruumiillistuminen katseen omituisen välähdyksen kautta, — se tosiaan olisi hienointa henkien kieltä, mitä voi ajatella —? Jos te sen uskotte, niin uskon *minä* sen, niinkuin uskon teihin." — "Mutta jos se oli paljas varotus, luuletteko?"... alkoi Minka jälleen. — "Tuskin se oli muuta. Varmaan se oli ainoastaan varottava ääni." — "Niinkö... luuletteko todella... Pelko oikein sai vereni hyytymään — —. Mutta mitähän se voisi olla?... Minussa on semmoinen levottomuus, ikäänkuin minua vedettäisiin, — odotettaisiin, odotettaisiin... Ajatelkaas", hymähti hän äkkiä, — "aamupäivällä tuli minuun semmoinen vaikutus, että minun välttämättä piti päästä kaupunkiin. Se valtasi minut heti, kun olin nähnyt metson... Eikö se ole omituista, Schulteiss... Kummallista... niin hirvittävän salaperäistä... Mutta mitähän siinä oli, kun se koski juuri *minua*?" — jatkoi hän tuijottaen... "Olisiko joku, joka minua kaipaa... ajattelee minua... tahtoo minusta jotain?" — "Ei, ei, neiti Minka", — torjui Schulteiss jyrkästi ja lyhyeen, — "kaikki tässä viittaa siihen, että se oli varotus, — ainoastaan varottava ääni, — pikemmin melkein vihamielinen!" — "Niin, mutta siltä se ei tunnu minusta... Minun melkein tekisi mieli nähdä vielä enemmän" — huudahti hän äkkiä. — "Meidän täytyy koettaa saada siitä selko, Schulteiss! Meidän täytyy... Jos olette samaa mieltä, niin koetamme henkikirjoitusta, jonka Varberg minulle selitti. Mutta ei kukaan saa sitä tietää. Me vaan haemme yhtä sanaa, Schulteiss... Otetaan vain pyöreä paperi, johon pannaan jonkinlainen viisari, ja pitkin reunoja kirjoitetaan suuria kirjaimia. Sitä käännetään ja tutkitaan vastauksia. Kuulkaa, — nyt meitä huudetaan alas ruualle... Mutta iltapäivällä kahvin jälkeen alamme."

— Sillä aikaa kun Minka ja Schulteiss ehtoopäivän hiljaisuudessa puuhasivat kouluhuoneessa henkimailman kanssa, tehden kysymyksiä ja saaden vastauksia, istui tohtori alhaalla arkihuoneessa lueskellen sanomalehtiä ja aikakauskirjoja. Viikon kiireistä oli aina jäänyt sunnuntaiksi koko joukon luettavaa. Tavan takaa laskei hän luettavat luotaan, kävi akkunalle ja katsoi ulos. Usva oli käynyt sakeammaksi, kosteus verhosi akkunan kuin huntu ja akkunalaudoista tippui vesi. — Tähän aikaan piti Kjelin saapua kihlattunsa, Thekla Feiringin kanssa; hän oli jo aikaisin aamulla jigillä lähtenyt voutilaan häntä noutamaan. Tuossa seisautui jigi oven eteen.

"Tässä on posti, isä", — sanoi Kjel astuessaan sisään.

Tohtorin katse tarkasti hätäpikaisesti sisällystä ja kääntyi sitten terävänä Benteen, joka nopeasti seurasi perässä, — tulistuneena ja hermostuneena Endreltä saamansa kirjeen johdosta, jota hän rutisti taskussa. Hän oli sen verran silmännyt sitä, että huomasi sen sisältävän uuden rahavaatimuksen. Mutta oli ikäänkuin äänetön sopimus, että tohtori pysyisi erillään kaikesta kirjeenvaihdosta Endren kanssa...

"Ja uudet matkaturkit, äiti", — huusi Kjel tarttuen Theklan käteen ja näytellen häntä, — "kaupungista tilatut. Sain ne juuri tänä aamuna, niin että saatoin viedä ne Theklalle mukaanani... Hienot, vai? — Helkkarin kalliit sivumennen sanoen... pehmyttä hienoa oravannahkaa sisäpuolella ja kaulus illerin nahkaa. Thekla pitää niistä."

"Jospa vaan itse näkisit, kuinka ne sinua vaatettavat", — intoili Kjel auttaessaan turkkeja hänen päältään... "Se on varma, että meidän taloomme hankitaan korkea seinäpeili, jotta näet itsesi kiireestä kantapäähän... Emme ole tiellä muuta tehneet, kuin vain puhuneet talostamme... Siitä pitää tulla kerrassaan uudenaikainen — ja ajanmukainen, — ja se sisustetaan kahta itsenäistä persoonallisuutta varten". — "Hm-um", — tohtori venytti sanaa, — "mutta se kai saavutettaisiin paraiten, jos kumpikin asuisi omassa rakennuksessaan niinkuin ennenkin." — "Niin, mutta Theklaapa ei pannakaan mihinkään vanhanaikaiseen hökkeliin, isä. Rakennus pystyyyn vaan. Eikö totta, Thekla?"...

Thekla oli kadonnut; — hän arvasi, mistä nyt tulisi puhe.

"Joo-o, minä tosiaan aion ruveta rakentamaan — se se perältäkin, kun kaikki lukuun otetaan, käy kannattavimmaksi", — lausui hän olkapäitään kohauttaen; hän alkoi astella edestakaisin huoneessa, — "se käy kannattavimmaksi"...

"Jumala varjelkoon sinua, Kjel... Rahat — rahat..."

Kjel kääntyi äkkiä ja sanoi terävästi, harmissaan: — "Tässä vaan on kysymys siitä, kumpiko käy kalliimmaksi, isä, — jos laskemme esimerkiksi viiden vuoden ajalta, — rakentaa, vaiko olla rakentamatta... Rahoja, — tietysti se kysyy rahoja! — — Vaan tässä on tehtävä ero niiden välillä, jotka näkee, ja niiden, joita ei näe. Ruveta kituutellen elämään saattaa sattumalta juuri olla kalleinta mitä voi keksiä"...

Tohtori ei näyttänyt siltä, että pojan esiintuomat syyt häntä olisivat tyydyttäneet, hän pudisti kerran ja toisenkin päätään tyytymättömän näköisenä.

"Katsos Kjel", alkoi Bente varovasti, — "sekä isäsi että minun mielestä olisi niin turvallista, jos jättäisit rakennushomman tuonemmaksi, kunnes saat vähän pääomaa kerätyksi, jolla alkaa." — "Idylliä, äiti, — idylliä... Matala maja, kaksi sydäntä. Tuo on juuri sitä vanhanaikaista, joka ei kannata. — Asua tuolla alhaalla tehtaalla vanhassa hökkelissä — sahan surina alati korvissa, — vaimon kanssa, joka kaipaa kaikkia ajan vaatimuksia. Voimatta esiintyä seuraelämässä, niinkuin minun liikeasemassani naineena miehenä täytyy, jos mieli tehdä vähänkin maksukykyisen miehen vaikutusta kanssaihmiini, eikä vaipua aivan takajoukkoon — jossa asemassa minulta Jumala paratkoon lakkautettaisiin luotto. Olen punninnut tätä kaikkea — —. Todenmukaisinta on, äiti, että matalassa majassasi odottaisi minua vararikko." — "Tyytyväisyys vähään on hyvä avu, Kjel," — vastasi äiti terävästi, — "ja kaksi nuorta, jotka —" — "Ja sitten viivan toisella puolella, isä" — intoili Kjel, — "varain puolella —. Otettakoon selvästi varteen: — Vaimo tyytyväinen, — ajan säästö, — talo, jossa voi päästä hyviin suhteihin, koota seurapiiriinsä liikemaailman huiput... Ei tarvitse juosta pitkin kylää kerjäämässä nimiä papereihin, — on toiveita, että pääsee tirehtöriksi säästöpankkiin, ja varmuutta siitä, ettei niitä rahoja, joita tarvitsen, sanota irti ennen aikoja. Ja niin edespäin ja niin edespäin, pitkäksi kävisi luetella kaikkia — seurauksia siitä mitä sanotaan 'vaikutukseksi'."

— "Papereihin, papereihin," intti tohtori kiivastuen, — "miksi sinulla välttämättä pitää olla papereita? — Laajenna liikettä, sitä myöden kuin sinulla on rahoja." — "Niin, *siinä* se on, — siinä sitä jälleen ollaan," — päivitteli Kjel epätoivoisena siitä, tokko voisi asiata selvittää näin perin käsittämättömille päille. "Minä koetan selittää sinulle, isä, — osottaa minulle, että liikemies, joka tekee kunnollisesti työtä, — aina tarvitsee rahoja —. Ne ovat kuin vesi myllynrattaassa. Kuta utterammin hän tekee työtä, sitä suurempi on hänen rahantarpeensa... Ja luonnollistahan on, että hänen niin ollen täytyy koettaa raivata itselleen tietä vaikutukseen ja rahaluottoon, — ja etenkin pyrkiä valtaan kaikissa rahalaitoksissa... Tulisipa minusta vaan säästöpankin tirehtöri, niin että kaikkien tämän seudun liikemiesten täytyisi kääntyä minun puoleeni rahoja saadakseen, — ohoh sitten —"

Kuului voihkinaa. Rouva Bente huokasi.

"Jumala tiesi, minkä vuoksi näihin sekaannut, äiti. Hankit itsellesi vain suruja siitä. Minä arvelen, että minunhan liikkeeni ja minunhan selkäni tässä kait saa kaikki kestää... Taikka ehkä isä tahtookin maksaa sen uuden taloni, paljon kiitoksia sitten vaan", — sanoi Kjel leikkisästi. — "Tehköön poika, miten tahtoo,

äiti, — ei tässä muu auta", arveli tohtori. — "Minusta pitäisi sinun kuitenkin ajatella, etkö voisi maksaa isällesi takaisin osaa siitä, mitä olet hänelle velkaa. Ei tuntuisi niin epäluotettavalta, Kjel!" —

"Tähänkö aikaan sinä esität tuota, — on sekin hienotunteista, juuri nyt, — halpamaista"... älähti Kjel töykeästi. "Mutta niin se joka tapauksessa on, että minä olen Theklan kanssa päättänyt sanoa teille tänään, että me aiomme ennen joulua mennä naimisiin ja ryhtyä rakentamaan, niin että suveksi saamme muuttaa uuteen taloomme."

Tohtorin otsassa kuhmut kuumenivat; — hän katsoi Benteen ja Bente häneen...

"Äitisi on sitä mieltä, Kjel, että jättäisit sekä naimahomman että rakentamisen tuonemmaksi, kunnes sinulla on tosipohja, jolle rakentaa." — "Se on, kunnes rikastun, äiti — kun voin muuttaa sahani rahaksi ja ruveta koroilla elämään, — noin kolmenkymmenen vuoden päästä — jaha! — — Ei, kyllä Thekla ja minä nyt uskallamme, ja ja'amme myötä- ja vastoinkäymiset onnen kaupalla. — Enkä minä siedä sitä, että hän enää tekee vouden luona orjan työtä. Niin että nyt tiedätte tuumamme", — hän lisäsi ja lähti huoneesta; — "aivan lapsena ette sentään saa minuakaan pitää"...

Benten ilme oli kalpean kiihtynyt, tuima: "Niin, Baarvig, minä olen sitä mieltä, että tätä meidän tulee vastustaa kynsin hampain, — ja kaikella sillä vaikutusvallalla, joka meillä suinkin on. Silloin olemme joka tapauksessa tehneet, mitä voimme. Sillä ei koskaan tästä tule hyvää, jos tuolla tavalla aljetaan."

"Kuules sinua nyt taas, — et koskaan ymmärrä sitä poikaa!" kuohahti tohtori. — "Kjel nyt kerran on semmoinen, ettei hän voi jakaa harrastuksiaan. Hän antautuu aina kokonaan... Ennen oli hänen mielensä yksinomaan sahasa, — ja nyt rakastetussa. Se juuri on hänen vahvin puolensa, jota sinä et koskaan käsitä, Bente... Paras on kuitenkin, että hän saa tytön luokseen, silloin on kaikki paikallaan. — Vai onko hän muuta tehnyt, kuin ajanut edestakaisin voutilan ja sahan väliä talvesta pitäen? Sahalla on, kuulemma, käynyt tavalliseksi vastaukseksi, ettei hän ole kotona... Ei siitä tule muutoin selvää, sen käsitän... Menköt naimisiin, kuta ennen sitä parempi!"

Syntyi äänettämyys, jota vaan häiritsi tohtorin sanomalehti, kun hän taittoi sen paremmin lukeakseen. Yläkerrasta kuului astuntaa, ja silloin tällöin sadeharmajan, räystästippuisen iltapäivän hiljaisuudessa jalkain raappinaa, kun joku tuli pihalta ja kulki kyökinovessa. Minka liiti hiljaa huoneeseen.

Hän etsi nuottihyllyltä ja pianon päältä jotain, mutta ei löytänyt. Sitten neulomapöydältä ja konsoolilta korukapineiden ja valokuvain seasta...

"Sormihattuani minä vaan...", selitti hän, sillä aikaa kun hänen kätensä kissamaisen sujuvasti ja varovasti koettelivat eteensä, jott'eivät kaataisi mitään... "Ei täälläkään..." Hän katsoi ympärilleen, olisiko muuta mahdollista paikkaa... "Ja ajatelkaas, kun Thekla kuuluu torstaina lähtevän kaupunkiin ostamaan kappioita", — lausui hän sivumennen välinpitämättömästi. — "Soo-oh? — isä ja minä emme vielä ole kuulleet siitä mitään." Äidin ääni värähteli harmista. — "Ainakin he siitä puhuvat, — Thekla ja Kjel... niin että minä arvelin..." "Eukkoseni," — rauhoitti tohtori huomattessaan, kuinka Bente onnettoman katsoi apua seinistä. "Heillä on niin hyvät jarrut. Mahdoton heidän on, näetsen, mennä pitemmälle, kuin rahoja riittää." — "Korkealta, korkealta päämme päällitse"... mutisi Bente. — "Sinulla on omituinen taipumus näkemään kaikki mustana, — sysimustana," kuohahti tohtori; hän hyvin tiesi, että sitä oli mahdoton kestää, kun Bente rupesi epätoivoiseksi. — "Mitä sinä siellä seisot ja vääntelet itseäsi, Minka?" — puhkesi hän äkkiä. "Vaivaako sinuakin jokin?... Sinä Jumala paratkoon painostat koko taloa, Bente, niin että lopulta kaikki tulemme hulluiksi."

"Ja sitten mi-minä ajattelin," — ankkasi Minka... "minä tosiaan olen ajatellut sitä kauan, — aina suvesta saakka, — että — että minä tahtoisin puhua siitä teidän kanssanne, — kysyä enkö — enkö minä pääsisi talveksi kaupunkiin... Minä tahtoisin niin mielelläni olla jonkin aikaa omin päin. Minä tunnen, että minä käyn niin epäitsenäiseksi, jos vain kuljen täällä kotona tyttärenä ja lapsena... Ja sitten minä ajattelin, että Kjel ja Thekla nyt niin helposti voisivat hankkia minulle jonkun, jonka luona asuisin."

"Varsin helposti... Tosiaan erinomaisen kekseliäästi ajateltu... Aivan ihmeellisen lipeästi... Sehän kävisi kuin rasvattu, — kun sinulla vaan olisi millä maksaa... Jaha, jaha, olihan sekin päähänpisto." — "Minka arvatenkin ajattelee opintojaan, Baarvig," — puolusti Bente. — "Minä ikävöin niin sanomattomasti päästä pois täältä kotoa alati samasta ja samasta!" huudahti Minka pidättämättä enää mieltään. — "Niin, äiti ja minä myös kovasti ikävöimme, minä niin tavattoman mielelläni eläisin kaupungissa eläkkeellä, sen sijaan että ajan täällä sairaitten luona aamusta iltaan ja illasta aamuun... Minusta suoraan sanoen sinun pitäisi hävetä, Minka. Pyydät tuommoista juuri nyt, vaikka tiedät, kuinka me nyt tarvitsemme rahoja joka taholla." — "Jos minä en pääse pois, — jos minun täytyy jäädä tänne talveksikin... silloin minä en tahdo elää... en, en..." huusi hän hurjana ja silmät palaen kalpeissa kasvoissa.

"Tuo on kalvetustautia, — aivan varmaan kalvetustautia, Bente... Hänen tulee saada rautapillereitä,

— oikeata ruumiillista työtä talouden toimissa tuon kiihtyneen ja nurinkurisen henkisyyden sijaan. Näethän sinä, Bente, mihin se vie... Herra varjalkoon, miten hänessä kaikki käy liioitelluksi..."

Äkkiä tohtori pysähtyi astunnastaan: "Miksi ei Minka esimerkiksi voi auttaa sinua talousaskareissa? — Miksi täytyy juuri sinun juosta niissä vuorokauden umpeensa, aamusta varhain, kun neiti vielä makaa — ja lepää — ja tarvitsee rauhaa lukeakseen intresantteja teoksiaan — ja vartioidakseen sieluaan ja tunteitaan ja mielialojaan... Miksi, kysyn sinulta", — pauhasi tohtori. — "Makaa ja valvoo hautoen naisen tulevaisuutta ja kaikenlaisia muita houereita! — Tietysti sitä ei saa unta, kun ei koko päivänä ole käyttänyt ruumistaan, — käy kalpeaksi ja sairaaksi... Miksi kaiken terveen järjen nimessä emme voi sanoa irti yhtä piioistamme, Bente, ja saada hieman apua Minkasta"... "Minkalla ei ole taipumusta käytännöllisiin töihin, ne eivät sovi hänelle, Baarvig, — tiedäthän sinä, että muutoin olisin sitä ajatellut." — "Taipumusta?" — intti tohtori. — "Niin, niin, niin tietysti, kun hän on saanut kokonaan vieraantua käyttämästä käsiään ja ruumistaan ja voimiaan käytännöllisiin töihin. Ne tietysti ovat korkeammat kaikki nuo kirodot niin sanotut intressit. — Minä sanon sinulle Minka, lakkaa vetistämästä", huuti hän ja polkasi jalkaa lattiaan.

"Niin, siinä hän nyt on, — taas jonkun häälyväisen oikun riivaamana. — Nyt hän tahtoo kaupunkiin — kaupunkiin vaikka henki menisi, — ylevämpään ilmaan... Mutta näetkös, tyttöseni, siitä ei nyt tule mitään, — ennenkuin saatat itse hankkia rahoja ja olla oma määrääjäsi... Vaan nyt on, — tästä päivästä alkaen, pidettävä huolta siitä, että alat viettää toisenlaista järjestisempää elämää, — ensinnäkin on korjattava terveytesi... Minä *tahdon* niin, Bente. Hänen täytyy hoitaa taloudesta jotain osaa, minkä sinä katsot sopivaksi, ja siitä vastata, — silittää, parsia sukkaa ja neuloa, niin että hän käyttää aikansa niinkuin muutkin hyödylliset ihmiset." — "Sinä voit pakottaa minua, isä... Mutta sitten minäkin tiedän, mitä ajattelen," — sanoi Minka kalpeana. — "Minulla on oikeus kehittyä ja seurata luontoani minullakin. Ja jos minut nyt poljetaan alas..."

Kjelin nauru ja äänekäs pakina Theklan kanssa kuului käytävästä.

"Niin, jo riittää, Minka", keskeytti tohtori äkkiä karskisti, — "minä en suvaitse, että kodin keskenäisiä asioita näytellään — v-vieraille..." Ovi aukeni ja sisään sipsutti Thekla hymyilevänä, mutta hieman poissa tasapainosta tönäyksen vuoksi, jonka hän oli saanut selkäänsä.

Loukkaantuneen näköisenä vilkaisten taakseen Kjeliin, hän nopeaan koetti saada takaisin ryhtinsä ja istahti pinnatuolille rouva Baarvigin viereen, sillä välin kun Kjel meluten ja ylimielisenä astui pitkin lattiaa hänen perässään.

"Siitähän meidän piti keskustella isäsi ja äitisi kanssa", — muistutti Thekla.

Kjel pysähtyi, sormenpäät liivintaskussa, ja lausui kevyesti: "Niin, eihän se ole muuta kuin että Thekla ja minä aiomme torstaina lähteä kaupunkiin kappioita ostamaan... Minä olen laskenut, että käy halvimmaksi hankkia saman tien, — huonekalut ja kaikki, — niin että ne sopivat uuteen taloon." — "Hm — jaa-a... Siihen tarvitaan rahoja, Kjel," — vastasi tohtori jotenkin terävästi.

"Pyh, pankista saan minä nyt niin paljon kuin tarvitsen... Ja lyhentää miten itse tahdon. Kirjoitanko tuhannen tai parin tuhannen paperin, sillä taholla on se aivan saman tekevää."

"Niin ollen ei tässä oikeastaan ole syytä kysyä vanhempaisi mielipidettä", — lausui rouva Baarvig kylmästi tiukkaan kiinni puristetuin huulin.

Theklan pienet pyöreät mustat silmät katsoivat päättävästi rouvaan. "Sallikaa minun nimenomaan vakuuttaa, että minä en tahdo sanallakaan puuttua siihen, *kuinka paljon* Kjelin tulee ostaa. Minä olen pyytänyt häneltä vain sitä, että se mitä ostetaan on oman makumme mukaista..." "Se on vaan sitä" — jatkoi Kjel, nosti sormen nenälleen ja hymyili isälleen ikäänkuin asianymmärtävälle, — "että minä voitan parisen sataa — vähintään, — jos minulla on oikein hyvä onni, niin ehkä kolme, — jos kirjoitan kaksituhatta ja ostan kerrassaan tukkuhinnalla." — "Varmaan ei kukaan halua hartaammin kuin minä, että rikastuisit, Kjel!" — huudahti rouva raskaasti, raskaasti huohtaen — "kaikilla noilla laskuillasi ja kaupoillasi", — tuli vähän päästä puoliääneen. — "Tämä ehkä käy vähän yli jokapäiväisen talousretuuttelun, äiti... säästetään killinkejä ja annetaan taalerein mennä," — sutkautti Kjel, ajelehtien lattialla laahaavilla, itsetietoisilla askelilla. — "Minun oikein täytyy istua ja katsoa sinuun, Minka", — lausui äkkiä Thekla keskeyttäen kiusallisen äänettömyyden, — "mikä sinua vaivaa, sinä näytät niin huonolta?"

Theklan elävät silmät luistivat tutkivasti tohtorista rouvaan ja takaisin tohtoriin. Sitten vaihtoi hän katsetta Minkan kanssa, joka vastasi päänpuudistuksella.

"Semmoisessa kodissa kuin meidän on täytyy tyytyä niin moneen rajoitukseen; mutta silti kyllä voi elää onnellisena," — sanoi rouva Baarvig sangen vakavana ja iski Thekkaan terävän katseen... "Minka on juuri saanut tietää, ettei meillä ole varoja lähettää häntä talveksi kaupunkiin."

Kjel kulki ja mutisi itsekseen ja aprikoitsi, ikäänkuin tämä taas vahvistaisi, mitä hän oli sanonut: säästetään killinkejä ja — — "Siksi minä... siksi minä... kun olin ajatellut niin paljon tästä talvesta", puhkesi Minka hiljaa itkevällä äänellä. — "Saamme tottua pettymyksiin vähin jokainen", arveli rouva Baarvig. — "Olisin mielelläni tehnyt työtä yöt ja päivät", — vakuutti Minka, "jos vaan olisin saanut tehdä jotain, joka minua intreseeraa". — "Työ jota tekee aina intreseeraa, Minka", — keskeytti tohtori lyhyeen.

Edes takaisin soutaen, molemmat kädet taskussa ja katsoen Theklaan, jonka silmät paloivat kuin kynttilät, sanoi Kjel: "Eiköhän tuota samaa kaunista lausetta voitaisi käyttää niidenkin lohduttamiseksi, jotka istuvat linnassa, isä." — "Niin, en minä ymmärrä, minkä vuoksi minä olen olemassa", — puhkesi Minka kiihkoisesti, — "kun minä en saa tehdä sitä, jota minä maailmassa harrastan ... Joka, joka taholla salpa vastassa... Se on niin, että siitä tukehtuu... Mutta jos minä en saa tehdä sitä, johon minulla on halua ja harrastusta, niin en minä tosiaan käsitä, minkä vuoksi minä elän tätä elämää." — "Ole käsittämättä sitten, Minka", — vastasi tohtori tylästi. — "En minä ole koskaan pyytänyt päästä maailmaan", — vetisti Minka. — "Luulet kaiketi, että minä seisoin hattu kädessä ja kumarsin ja rukoilin sitä omilta vanhemmiltani?" — "Niin aivan ilman oikeuksia eivät lapset kuitenkaan voine olla tässä maailmassa"... arveli Thekla purevasti. "Täytyy olla edes jonkinlainen vastuunalaisuus, — ainakin ihmisten edessä."

"Sen juuri me vanhemmat niin ankarasti saamme tuta", — puuttui äkkiä rouva Baarvig keskusteluun. — "Me voimme sanoa, se on varma, että poimimme untuvat omasta rinnastamme, että melkein noukimme itsemme paljaaksi jokaisen lapsen vuoksi, joka meillä on, — että asetamme heihin koko olentomme ja onnemme... Se vaan on niin sanoakseni vaistoamme... Ja kun lapsemme sitten filosofoerailevat ja kysyvät, miksikä se maailma, johon he ovat tulleet, on semmoinen, — niin ei meillä tosiaan ole muuta kuin raihna ja vaivaantunut sielumme ja ruumiimme vastaukseksi, — Thekla hyvä"... lausui Bente hillityllä vavahtelevalla äänellä.

Minka oli nopeaan liitännyt lattian poikki ja asettunut äitinsä tuolin taakse, kiertäen kiihkeästi käsivartensa hänen kaulaansa.

"No no, äiti", — löi tohtori leikiksi, — "älä sitä nyt noin pahaksesi pane. — Tiedäthän sinä, että lapset ylipäänsä ovat oikeita ihmisyyöjiä"...

— Sillä aikaa kun ulkona satoi ja laudoista kuuluvasti ja alati tipahteli, kääntyi keskustelu iltahämyssä myötäjaispuuhiin, joita pohdittiin ja pääteltiin yhdessä Minkan kera.

Theklan napitettu hieno kenkä pisti silloin tällöin esiin lattialle lankeavaan valoon, sen mukaan kun hän liikkui keikutuolissa, jonka selässä Kjelin käsi riippui. Ja Berthea, joka oli uunin edessä polvillaan ja piti silmillä omenoita, joita hän paistoi hiilustalla, sekaantui tuontuostakin keskusteluun kiihkein neuvoin, ikäänkuin hänellä kyllä olisi ollut enemmän älyä ja kokemusta, kuin he luulivatkaan.

Huoneen pimeimmässä osassa, kappaleen matkaa keikutuolin takana, kulki Schulteiss edestakaisin kädet takinliepeiden alla, astui täsmällisiä pieniä askeleita, koska oli tilaa ainoastaan pienille käänöksille. Hän oikeastaan oli paljasta korvaa, — jännityksellä hän koetti älytä sanoista ja viittauksista, tokko Minka tosiaan oli saanut vanhemmat suostumaan vaaralliseen tuumaansa, lähteäkseen talveksi pääkaupunkiin tuon herran vaikutuksen alle...

Äkkiä hän teki rajun äkkikäänteen, loistava hymy kasvoillaan... Ei puhettakaan, että Minka pääsisi kaupunkiin! —

V.

Kjel oli suosittu mies; hän ajeli vaimonsa kanssa vieraisa, ja aina hän astui sisään huulillaan sama reipas ja rattoisa kokkapuhe: — "Uusi reki, uusi karhunnahka, uusi eukko", — hän ei uskaltanut sanoa "uusi tamma", niinkuin ensi kerralla oli huomaamatta päästä hänen kieleltään. Mutta hänen kellertävä liinakkonsa oli tosiaan äsken ostettu ja menijä, johon hänellä oli syytä olla täysin tyytyväinen, — yksitoista kilometriä kolmessa neljännestunnissa — matkalla voudin luokse se viipyi vain puolentoista tuntia. Vouti itse tuli eteisen ovelle juhllallisen ritarillisena vastaan, tarjosi rouvalle käsivartensa ynnä suuressa salissa sohvan, käskei esille parhaan madeiransa ja selitti, että hän olisi tehnyt samoin, jos hänen konttoristinsa olisi nimitetty maaherraksi, — saatikka sitten nuoren naisen vuoksi, joka aina oli ollut hänen hengenheimolaisensa ainoassa asiassa, mikä nykyaikaisista kelpaa, nimittäin ruumiinpolttoasiassa... Nyt hän saattoi antaa nuorelle rouvalle numerot ruumiinpoltton kustannuksista

neljässä eri maassa, — ja ruumiinpolttojen luvusta viime vuodelta...

Kjel oli visiiteillään aina alussa vähän jäykempi ja vilkui levottomana Theklaan, tokko tämä oli tyytyväinen siihen paikkaan, joka hänelle oli annettu. Arvonsa oli silläkin asialla ja aina oli pantava toimeen pieni ensi kerran äksiisi ja totutettava paikkakunnan rouvia pitämään sitä, joka vielä pari kuukautta takaperin oli ollut voudin luona kotiopettajattarena, täydellisesti heidän vertaisenaan. Muutos oli liian uusi ja naamat kävivät kyllä siellä täällä hieman totisiksi ja jäykiksi, kun vastaleivottu rouva niin varmasti ja ilman muita mutkia oikaisi lattian poikki ja nonsalantisti istahti juuri sohvipaikkaan.

Kjel sai sitten, milloin sopi, pienen syrjäpakinansa kahden kesken talon herran kanssa... "Hyvä tilaisuus saada rahoja nyt, jos tahdotte", — hän iski ystävällisesti silmää, — "hyvältä ystävältäni pankinjohtajalta. — Vaimoni sukulainen muutoin... Hän pyytää minua lausumaan mielipiteeni tšekäläisistä oloista, — vakavaraisuudesta tietysti... Parilla sanalla voin minä nyt... Tietysti parasta, jos itse kirjoitan paperiin, hän sanoi; — mutta minä kiitän nöyryimmästi; kyllä ymmärsin yskän. Vanha kettu, näettekös... Niin, tietysti, kun vaan minä kirjoittaisin, kyllä kai... Mutta kuten sanoin, meidän kesken — pieni suositus minulta ei tosiaan ole haitaksi tätä nykyä... Tietysti minä en suosittele mitään muuta, kuin mikä on kultaa. Eikä ole kaikki kultaa, joka kiiltää, — vai mitä? — No jaa, tämä ainoastaan oli pieni ystävällinen viittaus. — Mahdollisuuden varalle, — jos tarve sattuisi, — niin tiedätte, mitä minulta voitte odottaa."

Eräänlaisella itsetietoisella salaperäisellä afääri-ilmeellä sitten jälleen puututtiin muiden kanssa tutunomaiseen pakinaan. Theklan läsnäolo kieltämättä vaikutti hieman kylmäävästi, osaksi pääkaupunkilaisrouvapuvun ja pitkävärtisten hienojen hansikkaitten vuoksi, osaksi siitä syystä, — että hän jonkinlaisella paremmuudella puhui korkeammista harrastuksista.

Mutta Thekla nyt kerran ei aikonut nöyryä rouvain edessä. Hän oli lujasti päättänyt voittoa taistelussa.

* * * * *

"Nyt hurskaat vanhempani tietysti luulevat, etten ole muuta tehnyt, kuin ajanut vieraissa kaiken aikaa, eikö niin?" — lausui Kjel tutunomaisesti isälleen ja äidilleen kerran kotona käydessään. "Mitä vielä... Minä olen saanut toimeen yhtiön, joka ostaa koko Mustanmetsän, yksitoistatuhatta tynnyrinalaa. Joko nyt kauhistut äiti? — Ei, minä *en* ole siinä osakas, — se on, ellen tahdo. — Minä vaan hankin muutamille ostajille kaupungista rahat, — — valmistan heille mahdollisuuden — —. Ei, minä *en* ole osakas... Yhden ehdon vaan olen pidättänyt itselleni, — pikkuisen sivuseikan, että nimittäin kaikki puut ovat sahattavat minun sahasani, — noin viisitoistasataa tolttia tämän ja tulevan vuoden kuluessa." — "Mutta tämähän kuuluu hyvältä, — järjelliseltä, Baarvig", — puhkesi äkkiä Bente sanomaan, kyynelet silmissään. — "Ei mutta, kuuleppas rouvaa — eikös kohota katsettaan lakea kohti huomatessaan, että pojalla on järkeä nupissa." — "Eikö vaaraa ole minkäänlaista, Kjel?" tutki Bente häneltä jälleen. — "Ei vähintäkään, äiti, — — se vaan, että pistän taskuuni kahdenkertaiset voitot, kun rautatie valmistuu."

Bente itki...

"Minä kaipasin niin kuullakseni vähän hyvää, rakas poikani", — nyyhki hän. Hän kokosi mieltään ja lähti huoneesta.

"Äiti on käynyt niin hermostuneeksi, Kjel" — sanoi tohtori. "Meidän täytyy säästää häntä... Tuo kunnan poika Andre, hän se kai häneltä hengen vie... En tahdo koskaan kysyä Benteltä, paljonko on jäljellä rahoista, noista kahdesta tuhannesta; se loukkaisi häntä. Jos voit oikein hienosti urkkia sen häneltä, niin kerro minulle; mutta älä tänään, — nyt hän ei siedä enempää."

"Pyh, voinhan minä antaa vähän lisää. Eihän se ole sen hurjempaa, kuin että ihmiselle hankimme muutamia kuukausrahoja, kunnes saamme nähdä jotain tuloksen tapaista, isä. — Andre on hurja, tietysti. Mutta hänen oma perheensä ei voine tuomita häntä suoraa päätä hulluinhuoneeseen, ilman että hän on saanut koettaa. — Pahuus kuitenkin, äitiä on sääli... Hänellä on suurenmoinen arvostelukyky, kun tiukka tulee. Kas miten hän oitis käsitti tuon Mustanmetsän asian, — samassa tuokiossa!..." — — "No siinä näet, Bente", — lausui tohtori perästä päin, — "olinko oikeassa vai enkö sanoessani, että Kjel taas rupeisi omaksi itseksensä, kun pääsisi naimisiin. Nyt käy saha, niin että pirstat lentävät... Oikein mieltä virkistää, kun iltasella katselee sen valaistuja akkunoita, ennenkuin maata panee." — "Niin, tosiaan näyttää siltä, kuin se nyt menestyisi", — myönsi Bente ajatuksissaan. — —

Kjelin kuherruskuukausi oli kulunut kaikenlaisissa visiiteissä ja vierailuissa, kunnes keväällä kelirikon aikana alkoi raapia maata reen toinen antura.

Rautatienrakennuksella virran toisella puolen oli työ jo alkanut, ja sieltä kuului alinomaa vihellyksiä. Kimakat lyhyet hihkaukset, pitkät kestävät merkkivihellykset, dynamiittiräjähdyksen kumeat

jyrähdykset, ikäänkuin lakkaamatta olisi jotain hankkeessa, tämä kaikki häiritsi tavallista maalaishiljaisuutta, ja sai ihmiset hermostuneina heräämään yöllä kesken uniaan.

Schulteiss ei sietänyt noita vihellyksiä: Hän usein pysähtyi kesken läksyjen kuulustelua, vipusi ylös toisen jalkansa ja irvisti, ikäänkuin se olisi käynyt läpi luiden ytimien. Kuinka hän sydämensä pohjasta vihasi tuota rähinää! Hän puri hammasta ja puristi kynnet syvälle käteen...

Minka oli äkkiä käynyt nöyremmäksi kuin koskaan lähtemään aamukävelyilleen, joita isä oli hänen mieleensä teroittanut. Schulteiss kuuli, miten hän aikaisin aamulla polki jalkaansa uudet hienot puolikalossit, jotka Kjel oli hänelle lahjoittanut, ja kiiruhti eteisestä ulos. Yllään reipas jakku ja hatussa somistava harso suojelemassa auringonpaahteelta, joka niin helposti poltti teerenpisamoita, katosi hän milloin millekin suunnalle, — pohjoiseen päin, jossa oli nimismiehen talo, tahi muonamiesten asunnoille vieville metsäteille, taikka alas sahan puolelle. Vähän myöhemmin astui Schulteiss varovaisella, ympäri katsovalla metsämies-ilmeellä nopein askelin alas ulko-ovea kohti.

Hän kulki halkaisijoita, — oikaisi pitkin harjun kylkeä, poikkesi aidan takana polulle, tai ampui suoraan tohtorinnevan poikki ja pyörähti huvimaja-haan takana mäenrinteeseen. Piti huomaamatta päästä erääseen paikkaan, josta hän saattoi vallita asemaa, vakoilla Minkaa. Sillä vaikka tämä olisi lähtenyt mihin suuntaan, — aina hän rautatiesillan kohdalla ilmestyi maantielle.

Sinne oli hän edelliselläkin viikolla kävellyt joka aamu ja aina ollut niin innokas saamaan Berthean mukaansa. Vasta pari päivää takaperin oli hra Varberg sukeltanut esiin sillan päähän ja saattanut heitä niin ritarillisesti paluumatkalle, että Minka oli huomannut terveydelle edullisimmaksi nousta ylös niin aikaisin, jottei sisar viitsinyt lähteä matkaan. — —

Ja tosiaan, — Schulteissin tarkka silmä ei koskaan pettänyt, — hra Varberg tuli tänäänkin Minkaa vastaan jostain sillan päältä tai alta ja liittyi hänen seuraansa. Jaha, — juuri niin kauaksi, ettei heitä voitu nähdä kotoa Elvsaetin akkunoista, — siihen, mutta ei edemmäksi... Merkillistä, juuri siihen — hän olisi voinut vaikka linjan laskea...

Ja siihen jäivät seisomaan, — miks'eivät menneet vielä paria kolmeakymmentä askelta kauemmaksi, aivan portin luokse? — Ja siihen olisivat he, siltä näytti, jääneet seisomaan, ellei neiti Minka, — onneksi muistaen, mikä oli sopivaa, — olisi niin välttämättömästi tahtonut päästä kotiin kello kahdeksaksi tarjoamaan teetä suuruspyödyssä... Vi-ihdoinkin he sanoivat hyvästi!

Ja pitkillä askelilla Schulteiss oikaisi halkaisijaa pitkin kotiin, tavatakseen siellä ikäänkuin sattumalta Minkan käytävässä tahi portailla ja tuskallista pelkoa vavisten lukeakseen, arvatakseen hänen salaperäisesti säteilevistä silmistään ja vilkastuneista kasvoistaan, mikä oikotie nyt oli hänelle paras, — juostako suoraa päätä alas virtaan... Hän näki sen niin selvään sysimustana juovana kulkevan lumen poikki suoraan alas vaalean vihreitä jäämöhkäleitä kohti, jotka puolisolaneina syöksyivät koskeen ja sen alla mustaan pimeyteen. Jäljestäpäin hän kamarissaan mietti, nyrkkit täynnä naarmuja... Oliko mitään tapahtunut... Oliko Minka hänelle mennyttä... Vai vastako menemäisillään... Ja hän antautui edes takaisin astellen raivoaviin, riehuviin mielikuviutuksiin. Kyllä hän... Kyllä h-än...

Iltapäivällä Minka hiipi keltaiseen saliin. Hän seisoi perä-ikkunan luona, josta hän saattoi nähdä vaalean harmaan sorahaudan rataleikkauksen luona... piiripäällikkö Varberg asui noin puolen peninkulman päässä etelämpänä eräässä talonpoikaistalossa virran varrella. Hän kuunteli kuuntelemistaan... Joka kerta kun höyrypillin ääni sieltäpäin halkaisi ilman, tuntui hänestä ikäänkuin se olisi ollut täynnä mystillisiä viestejä, — vihellyksiä... kiivaita, lyhyitä hihkauksia... pitkiä, surumielisesti vaikeroivia... äkkiä hurjan uhkaavia, täynnä tahdon tarmoa, joka pakotti vastustamattomasti... Ne sihisivät ja vihelsivät ilkeästi, myrkyllisesti ilkkuen ja pitkin venytetyin jälki-äänin...

Sitten halkaisi ilman matala pitkä vakaa ratajumu ja hän kuunteli sitä kalpeana mielenliikutuksesta... Se oli hänen tahtonsa, joka ilman halki rakensi sillan hänen luokseen. Hän näki, kuinka se varjoista kehittyi hienoksi verkoksi... Ja hänen tahtonsa voimasta hän kulkisi ilman halki yhä korkeampia ja korkeampia kaaria... Ääni kasvoi hurjaksi tuskaksi, — ja sitten yht'äkkiä taukosi. Se oli hänen oma syynsä. Hän ei ollut kyllin hyvä meedio... hän ei jaksanut vastaanottaa koko tahtoa... Syvällä tuolla alla kuohui huimana musta kohiseva virta... Ja taas täytyi hänen yrittää tahdon sillalle. Sillä se kuului uudelleen valtavana, vastustamattomana.

Hän liiteli ja liiteli, — kunnes hän äkkiä sanomattomalla kauhulla huomasi, ettei hän enää ollut oman itsensä oma, — että hän oli sulautumaisillaan toiseen — hänen olentoonsa ja tahtoonsa... menehtymäisillään, kadottamaisillaan sielunsa, — vastaansanomatta, peruuttamatta... Hän näki hänen kasvonsa ja tuon eilisen salaperäisen verhotun hymyn, joka sanoi, että valta niin varmaan oli hänen...

— — Tänä päivänä tuli Varberg äkkiä jäljestä puolisen saliin, jossa rouva ja Minka istuivat, ja kysyi tohtoria, jota hän tiesi odotettavan kotiin. Yksi hänen rautatietyömiehistään oli loukannut itsensä ja

tarvitsi hoitoa. Hän katseli ympärilleen, — näytti siltä kuin hän olisi tahtonut tunkea ovi-aukosta myöskin ruokasaliin — tietysti nähdäkseen, oliko Thekla siellä. — Ikävä, ettei hän voinut kärsiä Theklaa, ajatteli Minka. Mutta Thekla oli tosiaan kaikessa niin kylmäkiskoinen häntä kohtaan —. Hiukan muuttanutkin oli Thekla ja *naimisissa* nyt myöskin, yksinomaan ajatellen rouvuuttaan. Varberg sanoi odottavansa, kunnes tohtori tulisi, — ei tahtonut häiritä, — pyysi rouva Baarvigilta lupaa lukeakseen talon sanomalehtiä sillä aikaa... Sitten hän otti esille muistikirjan ja näytti rupeavan laskemaan ahkerasti, ajatukset täynnä rautatieasioita ja työmiehiä koskevia seikkoja.

Berthea tuli ja kuiskasi jotain rouvalle, joka nousi ylös ja meni ulos. Minka tiesi, että Berthea ja Massi väjyivät toisessa huoneessa ja että tämä oli Berthean sotajuonia, jolla hän sai äidin ulos. Hänen vilkas mielikuvituksensa oli tietysti vireillä; hän oli käynyt niin merkillisen hienotunteiseksi, ettei enää tahtonut vaivata Minkaa seurallaan aamuin... Ovi avautui tuolla sisällä ja lattia naris pari kertaa varovaisista miehen askelista... Huh, oliko nyt Schulteisskin liikkeellä sietämättömässä mustasukkaisuudessaan.

Minka aikoi nousta ylös; mutta se esti häntä, että Varbergin silmät kesken laskuja ikäänkuin väkisin kiintyivät häneen... ne tuijottivat poissa ajatuksissa omituisen terävinä ja syvällä niiden sisällä hohti sinertävän harmaa valo... Ja yhä uudestaan ne kiintyivät häneen... yhä kauemmin ja kauemmin... Muistikirja oli pöydällä, ikkunasta tulevassa himmeässä auringonsäteessä, ja käsi ja lyijykynä lepäsivät sen päällä... Katse oli niin poissaolevasti jäykkä, ettei hän voinut sitä välttää. Se tuli ikäänkuin hänen sisimmästä unelma-elämästään ja etsi jotain syvältä hänen omasta olennostaan... Hän katseli Varbergin tahdotonta kättä. Näytti siltä, kuin lyijykynä alkaisi muodostaa sanoja, — kirjoittaa, — hitaasti — kirjain kirjaimelta... muodostua kokonainen rivi, selvänä, pitkänä. Ja ikäänkuin tempauksella siirtyi käsi nyt takaisin. Alkoi uusi rivi — ja taas uusi... Minkasta tuntui kuin kaikki hänessä olisi uinunut raukaisevaan puoli-uneen — josta oli mahdoton päästä irti... Kirjaimet hyörivät tuolla pöydällä niin selvinä, kuin olisi hän katsellut mieltä järkyttävien suurentavien lasien läpi. Hän luuli melkein näkevänsä vaaleanharmaan usvakäden, joka ojentui pitkin auringonsädettä lyijykynää kohti...

Tietämättänsä hän oli mennyt Varbergin luo ja kumartunut hänen olkapäänsä yli. Hän luki: "Sinun seurahenkesi puhuu hänen seurahengelleen sitä, jota te itse ette vielä ymmärrä." Hän katsoi hänen kipinöivien silmiensä ihmeelliseen syvyyteen, tunsi, että hän kietoi käsivartensa hänen vyötäisilleen ja veti hänet syliinsä, ja ennenkuin hän ajatteli estää sitä, Varberg painoi kiivaan suutelon hänen huulilleen.

Minka tuijotti häneen hämmästyneen jäykästi, kauhulla ja tutkien — ikäänkuin äkkiä leimahtavassa magneesiavalossa — hänen kasvojaan ja koko olentoaan — oliko tämä — tämä — todellakin — todellakin se mies, jolle hän tahtoi antautua. Tuo puoleksi leikillinen, varma hymy, joka häntä kohtasi, herätti hänessä tuskaa. Se tuli häneen taas äkillisenä pakokauhuna tuo pelon tunne, että hän ehkä oli kadottamaisillaan oman persoonansa — joutumaisillaan mystillisesti sidotuksi johonkin, joka oli ulkopuolella hänen omaa valtaansa ja tahtoansa. Hän työnsi hänet luotaan heikosti huudahtaen ja katsoi hämmennyksissä oveen päin, mutta kuuli samassa äidin tulevan ja istahti äkkiä kuumana ja punoittavana, pää kumarassa, neulomuksensa ääreen ompelupöydän taakse.

Hämillään ja peloissaan siitä, mitä äiti mahdollisesti oli huomannut, hän tuskin ennätti kummastua Varbergin kylmäverisyyttä. Järkähtämättömän kylmänä tämä vaan puoleksi kääntyi rouva Baarvigiin päin, silmät vielä muistikirjassa, ja sanoi, luoden verhotun, väräjävän katseen Minkaan: "Minä olen käyttänyt aikani hyvin, rouva Baarvig. — Olen laskenut kokonaisen rautatiekaaren tuolla pohjoispuolella"... —

Kun rouva Baarvig iltapäivällä keitti mansikkasyllttiä, mieltä hän huolestuneena Minkaa. Minka oli niin liian herkkä kaikelle. Toinen palava innostus seurasi yhä toista. Nyt näytti siltä, kuin kirjoittaminen olisi joutunut vallan syrjään, — ja koko se kunnianhimo. Varberg alkoi yhä useammin lähennellä taloa ja sen tytärtä, se kyllä saattoi viedä enempäänkin... Ei Varberg juuri ollut se mies, jota Bente oli tyttärelleen ajatellut, — ei hän tehnyt sitä vaikutusta, että saattaisi suhteessa paljoa uhrata. Hänessä ei oikeastaan ollut vienoutta eikä taipuvaisuutta... Mutta hän oli kuitenkin tarmokas kelpo nuori mies... Joka tapauksessa rehellisesti ja kokonaan antautunut noihin spiritistisiin tuumiin... Ja toista semmoista, joka pitäisi tyttärestä niinkuin Schulteiss parka — ei Minka varmaankaan löytäisi koskaan...

Tohtoria saatiin kauan odottaa. Varmaan hän oli kutsuttu jonnekin muualle sairaan luo, ja Varberg jäi sinne koko illaksi, syventyen spiritistisiin keskusteluihin Minkan kanssa. Schulteiss oli heille levottomuuden henki. Hän hiipi saliin, hiipi salista jälleen ulos, kaiken aikaa ylläpitäen itsepintaista äännettömyyttä Varbergia kohtaan, joka nähtävästi älysi hänen tuskansa ja huvikseen kiusasi häntä siten, että hän yhä lämpimämmin ja intreseeratummalla näköisenä kääntyi Minkan puoleen.

Schulteiss ei koskaan antanut pettää itseään. — Hän nyt oli omalla tavallaan vainunnut, että tässä oli jotain ilmassa... Nuo Minkan omituiset vastaukset Varbergille, — kuului todella siltä, että nämä kävivät omituista syvästi mielenkiintoista sissisotaa keskenään... Minka loi häneen milloin loukkaantuneen,

milloin uhmaavan katseen, ja — sen suhteen *oli* mahdoton erehtyä, — hänen kätensä vapisi ja kasvot kalpenivat, kun hän teeskennellen ojensi insinöörielle teekupin. Schulteissin ärtyisyys oli aikaisesta iltapäivästä saakka ollut yhtämittaa kiihtymässä. Hänen piti, — hän tahtoi, — aivan — aivan välinpitämättömänä — aivan huolettomasti — niinkuin ei olisi mitään, — osottaa tuon henkisen nollan mitättömyyden — musertaa hänet... Aivan Minkan edessä paljastaa tuon naisia hypnotisoivan maallikkosaarnaajan, joka istui tuossa ja rehenteli koko perheen edessä mystillisen maailman ilmiöillä ja mahdollisuuksilla niin kuivasti, lyhytjärkisesti ja kouraan tuntuvasti, ikäänkuin ovenpatsaista ja akkunoista... Mutta siitä oli tehtävä loppu!...

"Jos suvaitsette", — kähähti hän äkkiä imelän suopealla ilmeellä, mutta mulkoilevin silmin, — "minä kyllä uskon, että te, hra Varberg, personallisesti voitte omistaa sekä magneettillisiä että hypnootillisia kykyjä. Niitä muutoin on niin monella. Esimerkiksi oma katseeni"... Hän katsoi omituisesti, jäykästi Minkaan. — "Mutta syvempää tieteellisyyttä — sallikaa minun epäillä... Minä sattumalta olen — ehe — tutkinut tätä asiaa ja voin vakuuttaa, ettei sen perillä suinkaan olla kädenkäänteessä — vaikka tämä ala voikin olla niin kiitollinen populääri-filosoofeille"... "Kumarran suuren oppinne edessä, hra Schulteiss", — nyökkäsi Varberg ivallisesti, keskeyttämättä kuitenkaan esitelmäänsä. — "Tässä on edessämme tutkimuksia vielä laajemmalle ulottuvasta *taistelusta elämän edestä* ja taistelusta ensimmäisestä sijasta, kuin tähän asti olemme tunteneet", — jatkoi Varberg. "Voimakas pakottaa heikomman etäisyydestä riippumatta, ainoastaan tahdon voimalla"...

Minka tunsu Varbergin katseen läpi hämärän pesän varjoon.

"Ihi-i, — jaa", — vingahti Schulteiss, — "ja sitten rakennetaan kokonainen fantastinen henkiusko hermofysiologiialle!" — "Minä yksinomaan tarkoitan sitä, mitä havaitsemme, hra Schulteiss, — tieteellisiä metoodeja käyttäen. Jos koe minulle näyttää intiaanin, niin uskon minä hänet intiaaniksi, jos se paljastaa minulle hengen, niin en säikähdä sitäkään tosiasiaa." — "Sallikaa minun", — kumarsi Schulteiss rakastettavan purevasti, vääntäen niskaansa syvimpään vastaväitteeseen, — "tuo *tieteellinen havaintometodi*, — riippuu niin suuresti siitä, kuka sitä käyttää. Fantastin käsissä poikii se kovin helposti kokonaisen fantasiamaailman, joka on täynnä henkisiä intiaaneja", — hän vilkaisi Minkaan, tokko tämä vaikutti, — "henkiä, joilla on jos jonkinlaiset päät ja hännät, — niinkuin on kyllä nähty... Eikä ole uskolaisista puutetta, — mielikuviutus puhuu, niinkuin hyvin tiedätte, mielikuviutukselle, hra Varberg. Se syyttää kuin tuli, kunnes syntyy oikea henkitaistelu. Saamme poppamiehiä ja noitia jokapäiväiseen elämäämme, koko lauman maallikkosaarnaajia tämän asian hyväksi, ja kaikenlaisia magneettillisiä kykyjä, jotka tekevät ihmeitä hermoheikoille, — ja — ja — etenkin hypnootillisessa naispraktiikassa... Sangen vaarallisia henkilöitä, hra Varberg!" — "Minä vaan huomautan", — torjui Varberg suuttumustaan peitelten, — "että psyykinen energia on ihmiskunnan viimeinen suuri keksintö, — sen voiman rinnalla tuntuu höyry ja sähkö mitättömältä."

Schulteiss käännähti äkkiä ja hymähti hänelle ivallisesti: "Olen lukenut tuon, — olen lukenut tuon, — ehe — he — kolmen spiritistisen teoksen johdannossa, samat somat sanat, hra Varberg, — tosiaan samat sanat — noista tahdon ylenluonnollisista ihmeistä... Ne aina tehoovat kalteriyleisöön... Mutta se, jonka tiede myöntää todeksi, ei *eo ipso* voi olla havainto-*keinojemme* ulkopuolella, joiksi kokeissa kelpaavat *ainoastaan* aineelliset aistimme. Aineeton henki on ehdottomasti tämän rajan ulkopuolella, hra Varberg. Minä mahdollisesti voin uskoa sen olemassa oloon, mutta en koskaan sitä aistillisesti havaita." — "Se voidaan valokuvatakin", — ilmoitti Varberg ikäänkuin ikävystyneenä ja välinpitämättömänä. — "Anteeksi, että tässäkin uskallan tunkeutua vähän syvemmälle aineeseen, hra Varberg... Ei oikeastaan ole mitään järkisyytä, joka kieltäisi mahdottomaksi kuvitelmaimme valokuvaamisen. Muisti on, niinkuin tunnettu, valokuvavarasto, varasto fantasian luomia kuvia, ja valokuvauksen pitäisi kyetä ne kiinnittämään, — jos ne vaan *olisivat* kylläksi voimakkaita. Islantilaiset näkevät 'skinlākassaan' poissa olijan kuvan. Joka meitä ajattelee, saattaa ilmestyä eteemme kuolinhetkellä... Nämät kaikki ovat energillisiä tahdon virtauksia, joiden täytyy otaksua jonkun tunteettoman lain kautta, ikäänkuin sähkön kuljettavan kuvitelmiämme riippumatta ajan ja paikan tavallisista käsitteistä. — Mutta tiede — tiede, hra Varberg, — ei tiedä niin mitään hengistä — eikä 'hengistä, jotka kirjoittavat'. Se toistaiseksi pitää kiinni siitä todenmukaisuudesta, että nämä ilmiöt ovat omaa itsetiedotonta tuotantoamme."

"Te puhutte kuin hyvin valjastettu yliopiston professori, hra Schulteiss. Mutta näettekös, teoriain ja kirjalluttujen aika" — "Tiede on demokratisoitava, tarkoitatte. Jaha... Psyykillinen voima muka olisi uusi keksintö", — pysähtyi hän äkkiä keskelle lattiaa. — "Ikäänkuin ei kaikki mytologia ja piplia olisi sitä täynnä! .. Tyanan Appolonius, Aleksander Aboniticus ja kaikki nuo ihmeitten tekijät Kristuksen ajalla... Tutkisitte niitä asioita, hra Varberg, niin huomaisitte, kuinka ikäharmaita kokemuksia sitä suvaitaan esittää uusina, — ihka uusina — —. Puhumattakaan *Simon Magusesta*, jonka historian luonnollisesti tunnette... No — ehe, — ettekö, — — hän muun muassa mainitaan apostolien teoissa, *Acta Apostolorumissa*"... Schulteiss nautti ja ympäri katsellen huvitteli itseään sillä tunteella, että hän oli voittanut Minkan silmissä; hänen kimakka äänensä ja äkkinäiset asentonsa kävivät yhä uhmaavammiksi.

"Ajan todistuksen mukaan taisi se mies matkia kaikki ihmeet, — ilmestyi samalla haavaa monessa eri paikassa, näki, mitä etäisyydessä tapahtui, katosi aivan tuomariensa edestä ja niin edespäin ja niin edespäin. Kun hän levitti väärää oppia, niin lähti Pyhä Pietari hänen perässään Romaan taistellakseen häntä vastaan. Siellä Simon Magus nousi ilmaan keisari Neron silmäin edessä, — sulkumerkkien välissä sanoen sama temppu, jonka intialaiset fakiirit tekevät. — Mutta sitten seisoo, että kun Pyhä Pietari rukoili häntä vastaan ja veti häntä korkeammalla voimallaan, niin hän suistui maahan ja kuoli... Ja siitä huolimatta levitetään, — kaupataan, — huudetaan tätä jonain uutena! — Sitä voimaa, jonka Jeesus jo kahdeksantoista vuosisataa takaperin sanoi siksi, joka siirtää vuoria paikaltaan"...

Voitonvarmuudessaan hän astui pitkällä mieltäosottavilla askelilla edes takaisin ja myhähteli kattoa kohti. Varbergille alkoivat nousta veret päähän; mutta hän hymyili yhä yltyvällä ivalla Schulteissin ulkomuodolle ja asennoille, joita hän oli katselevinaan suurimmalla hämmästyksellä.

... "Tosiaankin" — vavahteli äänessä mitä syvin ylenkatse, — "tuota minä kutsuisin alhaiseksi — sangen halvaksi ajan ilmaukseksi, hra Varberg, — tuota yleiseksi käynnyttä uhottelua paholaisenmanauksilla, henkien esiin kutsumisella ja mystillisellä taikauskolla, jotka aina ovat kuuluneet puolisivistyneisyyden mielikuvituksille kuohunta-aikoina, kun jokin suuri totuus tekee tuloaan... Minä en tahtoisi, — minä en tarkoita ketään erityisesti", — hän huuti, — "minä ainoastaan tarkoitan ajatussuuntaa... Minä tosiaan en tahtoisi alentaa itseäni siihen määriin, että sekaantuisin tuohon banaaliin — alhaiseen — päivanaaltoon, — ja saastuttaisin, hukuttaisin — murhaisin itseni"... Hän katsoi polviaan notkistaen kattoon, ikäänkuin osottaen hirttäytymistä. Varberg ojentelihe tuolissa mukavammasti taakse päin, ikäänkuin oikein nauttiakseen tästä näystä. Hänen kriittisiä mielteitään kanteli silloin tällöin Minkalle ja Berthealle katse, joka oli täynnä paisuvaa pilkkaa...

"Sangen intresanttia", hän sanoi häpeämättömästi silmää iskien... "'Mustasukkainen filosofi', — mainio nimi teatterikappaleelle"... Minka sai samalla härnäävän hymyn, ikäänkuin Varberg ei ensinkään epäilisi, epäilisi hänenkin — oppilaan — innostunutta sokeaa ihailua opettajaa kohtaan, ja että Minka kyllä saisi siitä osansa... "Ennenkuin minä tahtoisin olla mukana tässä yleisessä idioottimaisessa massatanssissa, — tässä kankanissa"... tepsutteli ja potki Schulteiss. — "Ettekö voisi olla säestämättä esitelmämme tanssillakin!" — huudahti nyt Minka, hypähti seisomaan ja työnsi kärsimättömänä tuolin taapäin. — "Tätä on tosiaan mahdoton kestää"...

Schulteiss jäi seisomaan ja tuijottamaan häneen, hämmentynyt ilme kasvoissaan, ikäänkuin vaipuen korkeudestaan monen avaruuden läpi. Verkalleen vajosi hän asemastaan ja kävi epäröivän, hupsahtaneen näköiseksi. Silmännähtävästi oli hänen vaikeata oikein käsittää tätä.

"Minä pysyn, — minä pysyn — kannallani!" — hän kiljaisi epätoivossaan, äkillisen kuohahduksen valtaamana ja ojensi uhkaavasti nyrkkiään. Ei kukaan vastannut, ja hän seiso, tuijotti ja katsoi ympärilleen kiusallisen äänettömyyden vallitessa... Katsahtaen arasti Minkaan sopersi hän sitten melkein kuulumattomasti: "Minä — ymmärrän... Minä — minä en tahdo häiritä läsnäolollani." Varbergiin hän syöksyi puoleksi uskalletun raivoisan vihan katseen ja hoiperteli ulos ovesta.

Rouva Baarvig kiirehti hänen kantapäillään ylös portaita. "Schulteiss, Schulteiss, — ette saa sitä noin käsittää" — — Schulteiss ei kuullut, syöksyi huoneeseensa ja heittäytyi suulleen sänkyyn. — "Schulteiss, kuulkaa, ette saa sitä noin käsittää, — älkää välittäkö pikaistuksen sanasta"... Schulteiss kaivoi kasvonsa pielukseen... "Te, joka osaatte puhua niin erinomaisesti puolestanne"...

Kyttyrä alkoi liikahtella ja nytkiä, kuului tukahtunutta, masentunutta ääntä, ikäänkuin epätäydellistä nyyhkytystä. — Se yltyi ja yltyi, kunnes siitä kasvoi hurja poru. Rouva Baarvig jäi istumaan sängyn reunalle; hän piti Schulteissin kättä, joka oli jäänyt sivulle, eikä laskenut sitä. "Teihin kaikki koskee niin rajusti", — lausui hän, kun taas tuli loma sanan kuulumiselle, — "te joka olitte niin paljon etevämpi, voititte niin perin pohjin." — Ei vastausta. — "Minä vakuutan teille, minusta näytti alusta pitäen, että te kokonaan hallitsitte aineen... Kieltämätön tosiasia on, että voititte, Schulteiss." Schulteiss ähki ja käänsi hieman päätään... "Niin, se nyt on teidän mielipiteenne, rouva"...

Hän pyrki jälleen alas pielukseen. Mutta Bente rouva taputti häntä rauhoittavasti olkapäähän. Se teki äkillisen vaikutuksen, kun hän tuolla tavalla kosketti Schulteissin vikamuodostusta, ja tämä samassa tuokiassa nousi istumaan, jalat sängynreunan ulkopuolella... "Teidän mielipiteenne, rouva. Te olette se ihminen, jota kaikista enin kunnioitan maailmassa... Sallikaa minun pyytää teiltä anteeksi"... "Minä kyllä voin teille vakuuttaa", — sanoi rouva ja nousi ylös, — "että se perältä on Minkankin mielipide." — "Luu-letteko... Olisiko se mahdollista, rouva"... "Minä niin hyvästi näin, mitä hän ajatteli väittelyn aikana", vakuutti rouva. — "Huomasitteko — siis — tekin sen, rouva, — että hän" — "Ei epäilystäkään siitä, Schulteiss." — "Luuletteko, rouva, että Minka sittenkin — tosiaan — käsitti, — minä tarkoitan edes jossain määrin hyväksyi minun mielipiteeni"... "Ihan varmaan, Schulteiss." "Minä tunnustan teille, rouva, että ehdollani olen hakenut tilaisuutta heikon taakseni tuon hra Varbergin sangen vaarallista vaikutusta Minkan hermoihin... Hän ei ole mikään hyvä luonne... sangen epäiltävä"...

Rouva Bente seiso, ikäänkuin hieman punniten.

"Onhan *teilläkin* suuri osanne Minkan kasvatuksessa, Schulteiss. Minä en tiedä, käykö teille niinkuin minulle, — että meillä ehkä on vähän liiaksi sitä tunnetta, että omistamme hänet... Se on väärin, minä tiedän sen; ja kuitenkin, minä ikäänkuin napisen sitä vastaan, että hän kerran erotetaan minusta... Ja te Schulteiss, niin arvelin, ehkä juuri voitte käsittää tämän... Minä usein ajattelen itsekseni, etten saa olla liian itsekäs, — vaan että minun jo aikaisin tulee tottua kohtaamaan välttämättömyyttä"...

Schulteiss tuijotti, mitä tämä saattoi tarkoittaa, ja hänen kasvoihinsa tuli yhä vääntyneempi kauhistuksen ilme. Intohimoisen kiihkeänä hän alkoi:

"Mutta Minka — Minka... Ei saa unohtaa — ei saa jättää huomioon ottamatta, että hän joka suhteessa on kokonaan poikkeusolento, joka tarvitsee suojaavaa kättä, — monenkertaisesti, — jota kaikin tavoin on turvattava. — Aivan omituinen, viero ja hento — valioluonne... Niin hienosti altis kaikille väreille, niin helposti viehättyvä... tosiaan harvinainen kyky ottamaan vastaan kaikki ajan ideat... Ylevä, kallisarvoinen ominaisuus. Mutta vaa-a-rallinen, — hänen suuren suuri vaaransa, jota teidän äidinsilmänne ei ole voinut olla huomaamatta... joka saa hänet hetkeksi antamaan — tosiaan ainoastaan hetkeksi, — jokaisen esiintyjän sokaista itsensä, ken vaan osaa verhoutua ihanteellisuuden sädekehään. — Näen pohjattoman kuilun ammottavan hänen aavistamattomani askeleittensa alla... Ja että minä tänään Curtiuksen tavoin, sokeana perikadolleni, syöksyin siihen, sitä en kadu, — syöksyisin tuhat kertaa, jos voisin avata hänen silmänsä." Schulteiss levitti hurjasti käsiään —. "Tuo hra Varberg, — pintapuolinen humbugimestari"... "Niin, minä tiedän, että tarkoitatte niin hyvää, Schulteiss... Mutta semmoinen on äidin ja henkisen kasvattajan kohtalo, — saamme resigneerata — elää muistolla... ja siitä mitä hyvää ehkä olemme hänelle antaneet... Meidän täytyy saada tämä itsellemme selväksi"...

Se kuului surumieliseltä, ikäänkuin lohdutukselta yhteisen kohtalon varalle.

Rouva jo oli melkein ovesta ulkona, kun hän jälleen avasi sen:

"Kun oikein ajattelen, Schulteiss", — kuului hänen rankaiseva äänensä, — "niin kyllä te sentään olette hieman liiaksi huolimaton ulkomuotonne suhteen. Tiedänhän minä, ettei teidän tarvitse huolia semmoisesta, vaan että voitte jättää sen huomioon ottamatta. Mutta kuitenkin, saisitte olla hieman turhamainen, tekin... Minulla on alhaalla kaapissani kaunis punainen slipsi, josta Baarvig ei huoli, — hän ei pidä väristä. Se pitää teidän ottaa kaulaanne, Schulteiss. Se sopii teille hyvin, — oikein erinomaisesti... Minä lähetän sen ylös teille"...

Ovi lokshti kiinni. Schulteiss teki muutamia epämääräisiä käänteitä; mutta pysähtyi sitten ylöstyönnettyin huulin. Pyörähti sitten pienen lakeeratun peilin eteen, veti paidankaulusta ylöspäin, oikaisi itseään, työnsi ulos alaleukaansa, napitti takkinsa korkealle kiinni ja aukaisi sen jälleen... Raikkaita värejä pitää käyttää... Rouva Baarvigin silmä heti älysi tämän, — punaista, — radikaalisen veripunaista, — se on sopusoinnussa samalla olentoni ja mielipiteitteni kanssa... Täytyy ulkomuodollaankin herättää huomiota ja kiinnittää mielikuvitusta... Seurasi sitten, kaulan ja rinnan seutuja yhtämittää muutellen ja parannellen, koko sarja kasvoinilmeitä — pateetisen uhkaavia, intelligentin hienoja, salakavalan imeliä ja ivallisia, ylpeästi alaskatsovia, napoleonimaisen lyhyitä, — ja silloin tällöin merkitsevä liike tai hillittyjä huudahduksia — "henkisiä intiaaneja... hypnotisoivia naispraktikantteja... Ehe — ehe — oli sitä isketty — paljastettu pintapuolinen tietämättömyys... työnnetty teräs... kuolettava teräs... suoraa päätä pimeihin kohtiin"...

VI.

"Vieläkö hän makaa, Bente?" — "Ei, Endre on jo yläällä", — vastasi tämä hieman vitkastellen. — "Kaunis yllätys, — kun vanhin poika palaa kotiin niin hyvästi onnistuneen matkan jälkeen... Ei, ei, ei, — en Herran tähden minä sinua nuhtelee, Bente! Ne raukat kaksituhatta kruunua, joita sinä ajattelet, ne ne kuitenkin tässä ovat vähemmän arvoiset. — Niin, saat vielä lisätä siihen kaikki ne maksamattomat laskut, jotka tulevat jäljestä päin... Mutta näetsen, juuri tuommoisen äidin voi semmoinen poika kiduttaa kuoliaaksi, väärinkäyttää, kuluttaa viimeiseen veripisaraan." — "Viime yönä puhuin hänen kanssaan kauan, Baarvig. Hän oli niin onneton — etenkin meidän tähtemme, joita hän oli, niin hän sanoi, nylkenyt ja pettänyt." — "Niin, tuo sortti on aina sangen altista tunnustamaan syntinsä... Heitä ei koskaan hävetä tuoda julki kurjuuttaan."

"Älä ole tyly, Baarvig. Hän aikoo tehdä työtä, opettaa täällä kotoseudussa, kunnes on saanut jotain ansaituksi. Hän ei itseltäänkään salaa, että hän pitää itseään semmoisena, joka on tehnyt vararikon ja

vaan tahtoo pelastaa tähteet. Laulunsa avulla hän luulee voivansa kehittyä jotakuinkin kelvolliseksi näyttelijäksi. Hän sanoo, että hänen dramaattista kykyään juuri onkin aina huomattu enemmän kuin hänen ääntään." — "Siis — nyt näyttelijäksi! — Hohhoo, hohhoo"... huokasi tohtori raskaasti, kulkiessaan lattian poikki. — "Muistakaamme, että hän ei juo, vaan on erittäin raitis ja itsensäpidättäväinen" — huomautti rouva. — "Minä tiedän minkä tiedän, rakas Bente... kroonillinen hermoheikkouden tila ja ylenpalttisen kiihottunut mielikuvitus... Minun ajallani juotiin. Tähän aikaan langetaan vaihtelevain fiksiänsä ideaain orjiksi. Entiset kiertelevät juopottelijanerot vaan uudessa muodossa! — Siihen yhteen, joka on välttämätöntä, ne vaan eivät pysty, — työhön, — toimittamaan jotain. He palaavat isän kotiin säännöllisin väliajoin varmasti kuin almanakka, — ilman vaatteita ja terveyttä, — joka kerta varustettaviksi uudelleen, rohkaistaviksi ja jaloilleen nostettaviksi. — Minä taidan, minä taidan tämän kaikki ulkoa, Bente... Ne ajat ovat aikoja sitten ohi, jolloin tuon kautta voitiin herrastella ja tekeytyä intresanteiksi muka hunningolle joutuneina neroina. Nyt se on kirjoissa pysyvänä tautina... Semmoista indiviidiä saa näihin aikoihin melkein joka perhe laahata mukanaan." — "Sinä otat minut hengiltä, — kerrassaan muserrat minut kauhistuksella. Niin pitkälle ei Endre, Herra varjelkoon, ole kuitenkaan vielä joutunut. Kun hän jälleen pääsee säännölliseen työhön ja puuhaan, niin" —

Tohtori katsahti häneen omituisella pikaisella ilmeellä: "Kyllä kai! — kun poika huomaa, että on työ edessä, niin — hu-um... Jaa jaa, koeta sinä, — se se joka tapauksessa on ainoa, mitä voimme tehdä. Neulo ja pue hänet, — puuhaa hänen puolestaan... Mutta älä sekota minua siihen. — Ja kuule, Bente, vie hänet arkihuoneeseen suurusta syömään, ennenkuin hän tulee minun luokseni."

Bente katsoi häneen epävarmana.

"Minä en halua mitään avomielisyyksiä enkä raihnauden paljastuksia häneltä, ymmärrätkö. Jos hän ensinnä saa etuoikeuden olla surkea — ajelehtia kuin vuotovene, niin — niin silloin", — hän huitasi kädellään, — "on leikki lopussa." — "No, eikö nero jo tule alas, hauskaa nähdä hänet", — kuuli tohtori Kjelin sanovan arkihuoneessa, kun Bente oli mennyt. Kuului sitten puhetta ja tervehdyksiä, ja Kjel oli sangen tyytyväisen veljellisen isoääninen. Tohtori selaili sanomalehteä, kastoi kynäänsä ja laski sen jälleen luotaan. Kuului naputusta ja ovi aukeni hiljaa: "Enhän vaan sinua häiritse, isä... Niin tässä minä nyt olen —." — "Ole tervetullut." — "Niin — niin, en minä juuri palaa kotiin laakereitten kanssa tällä kertaa", — sanoi hän ja istahti hiljaa tuolille; — "mutta sinun pitää olla pitkämielinen." — "Laakereitten kanssa, — laakereitten kanssa...? Herra nähköön. Minä en ole koskaan vaatinut sinulta niin suuria, poikani. Laakereita, — niitä ei ole kuin yhdelle tai parille maassa."

Solakka, pitkä Endre viskasi yläruumistaan ja pyhkäisi otsalta kauniin mustan tukan. "Ei, yleensä ei pidä kerskata sillä, mitä ei ole saanut." — "Sinä aiot nyt alkaa tuohon kirkontapulityyliin, näyttää minusta. — Ole selvä ja käytännöllinen, poikani, — niinkuin asema vaatii." — "Kyllä varmaan, isä, etkö luule, että minä käsitan sen", — puhkesi Endre kiihkoisesti. — "Jospa tietäisit, kuinka monta yötä minä olen maannut valveilla, miettinyt ja punninnut voimiani ja toiveitani, itkenyt ja ollut niin epätoivossa että" — "Niin, olin minäkin epätoivossani, kun rahat loppuivat kaksi vuotta ennen tutkintoa. Mutta sitten käsitin, ettei siitä minulle kukaan maksanut, ja että minä itse sain olla mies ja ansaita rahat. Niinpä rupesin ensinnä työhön muutamaaan konttoriin, jossa sain raastaa kymmenen tuntia päivässä, ja sitten kotiopettajaksi. Mutta viimeinen asia, joka olisi mieleeni juolahtanut, oli säälitellä itseäni." — "Jos luulet isä..." kuohahti Endre, — "että minä aion käydä täällä kerjäämässä, niin sinä erehdyt. Ennen minä kuolen, — ennen", — hän puristi kätensä nyrkkiin, — "vedän vaikka kiviä."

"Sepä olisi hauskaa, Endre, — että sinussa olisi miestä tekemään jotain itsenäisen toimeentuloksi eteen. — Sillä kaikki puheet ja lupaukset ja senkaltaiset... No niin, mitä aiot tehdä?... Sen sanon sinulle, että minä en jaksa enää kustantaa sinua. Minulla on nyt liiaksikin niskoillani, ja muitten sisarustesi tulee myöskin päästä eteenpäin." — "En koskaan ole pyytänyt sitä sinulta, isä." — "Mitä, etkö ole koskaan pyytänyt minulta mitään semmoista? — ja sen sanot aivan sen jälkeen, kun olet taloa keventänyt kahdella tuhannella ja muutamalla sadalla kruunulla. Oletko hullu, vai onko lorua ja roskaa kaikki, mitä suustasi pääsee. Etkö ole koskaan pyytänyt mitään?" — "Minä tarkoitan, etten *nyt*." — "Mutta minä sanon, että juuri *nyt* sinä pyydät. Äitisi täytyy sinulle neuloa, minun hankkia vaatteet. Etkö voi ajatella selvään?"

Endre pisti monokkelin toiseen silmäänsä, ikäänkuin mitä suurimmassa hämmästyksessä tarkastellen asemaa, ja hän vaihtoi toisen säären polven päälle.

"Hm, — jopa tämä kuuluu melkein räätälinlaskulta... Puuttuu vain lasku neulasta ja langastakin"...

"Niin, niin, ostettavat ovat nekin. Tyhjästä ei tule mitään... Kyllä vannaan minun on pakko lähteä sairaita hoitamaan niidenkin vuoksi." — "Ahaa! — Tuhlaripojan täytyy uudelleen tehdä synnintunnustuksensa, itkeä läpi moraalisen ABC:nsä, jos oikein ymmärrän." — "Uudelleenko? — Ikäänkuin hän olisi koskaan sitä itselleen omistanut."... "on taivutettava ja kuritettava — ja pakotettava — ja piinattava kotoiseen pikkumaisuuteen — ylösrakennusta ja katumista varten. Paljonko maksaa tuo

nappi ja tuo tilkku" — "Älä unohda äitiäsiäkään, Endre, jonka täytyy istua neulomassa ja puuhaamassa."

"Ei, ei, säästä minua, säästä minua, isä... Ruvetaanko nyt sentimentaaleiksikin", — huudahti Endre synkkänä, värisevällä äänellä, ja hypähti tuoilta. — "Minä ajattelen, että nyt olen niellyt kylläksi, — nauttinut kylläksi sinun — sinun — ... Riittää, sen sanon, tämä nolaus ja jalkaisi juureen nöyryytys! Tuohan jo on... Oman äitini sinä! — Et malta olla edes sitä asetta käyttämättä... Panet hänet omalletunnolleni, ikäänkuin hän istuisi suurimmassa epätoivossa neuloen, itkien, turmellen terveytensä, neuloen sormensa verisiksi. Se on vähän liian pateetillista, isä, — housuparin vuoksi! — Kun se vaan ei olisi niin kauheata ajatella... No jaa, isä, — olet oikeassa tällä kertaa, minä myönnän, olet oikeassa —. Mutta jos sinä aiot lannistaa minut, — musertaa, repiä minusta kaiken sen, jota sanotaan kunnianhimoiksi, — sen tunnon, että minulla on kykyä, että olen taiteilija, — tyrkyttääksesi sijaan jonkinlaisia käytännöllisiä leipäpyrinnöitä, — niin erehdyt sinä minun suhteeni suunnattomasti. Minulla on kykyä, — minä en anna polkea itseäni jalkojen alle." — "Ei, ei, älä anna polkea itseäsi jalkojen alle... Täällä saat asua suven, saat vaatteet ja matkarahat, se on, kaikki mitättömät pikkuasiat, joita tarvitset, voidaksesi jälleen näyttäytyä maailmassa!" — "Sinä tarkoitat, nöyryytettyä, — itsetuntoisuus nujerrettuna — kiitoksia!" — "Sanalla sanoen, poikani, huolitko, vai etkö huoli? Ethän sinä vaatine, että minun tulee sinulle hankkia tuo puuttuva itsetuntokin." — "Sinä et ymmärrä taiteilijasielua, isä, väännät sanani." — "Ole hyvä ja vastaa minulle selvällä norjankielellä: Huolitko siitä, vai etkö huoli? — Minä tosiaan olen niin pikkumainen, että pidän sitä lahjana, — huomioon otettava sekkin. Jos tulet toimeen ilman minua, niin pidän sitä suurena helpotuksena."

Endre tuijotti lattiaan ylpeän resigneeratusti: "Niin monen taiteilijan on täytynyt taistelemalla raivata kyvyllään tie loukkaavissa ja alentavissa oloissa... Niinkuin äidin, joka taistelee lapsensa vuoksi, hän ei epäile nähdä nälkää, eikä kärsiä nöyryytyksiä." Liikutettu ilme värähti hänen kasvoissaan.

"Brrr... Hui hai, paljasta lorua! — Etkö sinä sen vuoksi nyt ole palannut kotiin, ettet kelvannut laulajaksi. Mikä taiteilija — lapsi — se sitten on, josta sinä jaarittelet?" — "Minä vaan olen erehtynyt siitä, mikä on kykyäni, *missä* minä *olen* taiteilija, isä", — sanoi Endre itsetuntoisesti. — "Se sinun pitää aikanaan näyttää. Mutta siitä meidän molempain pitää olla selvillä, että toistaiseksi *ei ole* tietoa taiteilijasta, joka meitä ilahuttaisi, — eikä triumfeista! Ei muuta kuin surtavana hairahduksia oikeasta radasta, ja monta hukkaan mennyttä vuotta, joista mieluummin emme puhu... Miten, Endre, eikö kävisi päinsä saada sinua kerran pysymään todellisuudessa?" — "Siinä tosiaan on proosallista kieltä, jonka vertoja saa hakea, — joka lakaisee ja karsii pois sekä uskon että toivon. Eipä se juuri anna semmoisia mielialoja, että tekisi mieli joksikin ruveta" — "Minä pelkään, Jumala paratkoon, sinun nyt sanovasi, että se uusikin taiteilija, jota vatsassasi kannoit, jo on tapettu. — Sillä kaikki mitä sinulla on — sekä se joka oli, että se joka tulee, — ovat olemassa ainoastaan mielikuvituksessasi... Koeta joskus, poikani, koota mielesi ja selvittää itsellesi, mitä sinä osaat, ja mitä et osaa. Tutki vakavuudella, onko sinulla vielä jotain, johon sinulla on niinkään paljoa tahtoa, että se ei katoisi loruksi ja tyhjäksi... Kuule, Endre", — keskeytti tohtori puheensa hieman miettien, — "minä ehdotan, että sinä otat minulta työtä, jotta voit sanoa ansaitsevasi ylläpitosi, — ei muuta kuin että kirjoitat puhtaaksi, siivolla käsialalla, ymmärräthän, — tästä päiväkirjasta joka päivä kaksi sivua. Minun on vaikea siihen käyttää omaa aikaani. Ota se mukaan huoneeseesi. Mutta näytä minulle, mitä olet kirjoittanut, joka lauantai-aamu, ja ilman että minun tarvitsee sinulle sitä muistuttaa. Jääköön tämä meidän kesken." — "Saat uskoa, isä," — puhkesi Endre sydämellisesti, — "minä en ole tunteeton. — Minä näen, — käsitän koko hyvän ajatuksesi, — vaikka en juuri"... "Tä tä tä... Mitä loruja taas... Mene nyt poikani, ei minulla ole aikaa —"

Tohtori näytti miettiväiseltä ja puhdisti silmälasejansa; kasvoissa oli jotain kiiltävän hikistä, kun hän tarkasti laseja päivää vastaan. "Huhu jaa"... Hän otti lakkinsa, — lähti ulos pihamaalle ja keskusteli renkipojan kanssa, koska leikattaisiin ohrapelto puutarhan jalasta. Hän ei huolinut tavata Benteä, jota hän tiesi vaan kiusaavansa, ja arkihuone Endreineen oli käynyt hänelle vastenmieliseksi.

Hän kuuli pyöräin jyrinää, kun Thekla tuli alhaalla tiellä, ja kuinka Massi, Arnt ja Minka pitivät elämää ulkona portailla ja ottivat tulijaa vastaan. Thekla ajoi tähän aikaan sahalta aina vaunuissa; odotettiin parin kuukauden kuluttua pientä perillistä. Puhuttuaan ohrasta, tutkittuaan puutarhan aidassa paria mädännyttä sälettä ja annettuaan niistä määräyksensä, tähysteltyään päärakennusta, josta vesiränni oli katkennut, vaelsi hän puutarhaan ja pisteli keppejään kivijalan juurella olevaan multapenkkiin. Kjelin rattoisa ääni kuului silloin tällöin akkunasta; hän kyllä osasi sutkauttaa jos jotain mielialan vilkastumiseksi. Nyt alkoi Endrekin vilkastua, pitää korkeamman tyylistä esitelmää, siltä kuului —.

Äkkiä kuului ohkunaa, parkaus ja —, tohtori kuunteli, — ikäänkuin jotain olisi pudonnut. — Hän syöksyi sisään; mutta ovesta tuli Minka vastaan, ja kuiskasi hyssittäen, että se oli Endre, joka näytteli Hamletia. Suupielet vääressä, ikäänkuin jotain karvasta sylkien, seisautui tohtori katselemaan.

Siinä istuivat kaikki, Kjel ja Thekla mukana katsojina, kuinka Endre puoleksi makasi lattialla ja kuiskasi pidätetyllä intohimolla... Kiduttava, verinen itsensä ivaaminen värisi kasvoissa ja äänessä. Se

että huolimatta kaikesta tahdostaan ja tiedostaan ei voinut, — intelligentisti älyvä ja kokkapuheinen epätoivo oman voimattomuuden vuoksi vavahteli hänen huulillaan. Hän istui perikatonsa partaalla, kasvoissa sanaton, hiljainen, väreilevä hymy — murtunut toimintakyky nerolahjain loistossa, — ja katsoi heihin niin avuttomana...

Tohtorin kasvoissa väenteli ja vavahteli. Tuohan *oli* Endre itse — kaikessa kurjuudessaan...

Tohtori kääntyi jyrkästi pois ja veti Benten mukanaan: "Ehkä... ehkä — — tähän tosiaan näyttää joltain... Meidän täytyy joka tapauksessa tukea, auttaa vähän... Sinun täytyy lohduttaa häntä, raukkaa... Tuo oli, ikäänkuin hän olisi maannut paistinpannussa —" — "Jumalani, mikä surkeus!" — pukesi Bente. — "No no, eukkoseni... Meidän täytyy tukea häntä, — parhaimman mukaan puhaltaa häneen rohkeutta ja itseluottamusta. Ja saada hänet hieman vauhtiin... käskeä ihmisiä luoksemme. *Meidän* ensi sijassa tulee häneen uskoa, heidän tulee se nähdä..."

* * * * *

— Kjel oli ulkona ruokakammiossa äitinsä luona ja veteli nahkaansa hunajakakkoa — vast'ikään kaupungista saapunutta, palan painimena vasta kirnuttua voita, — pienelle lautaselle oli pantu samaa herkkua Theklaa varten, joka lepäsi salissa sohvalle. Kjel söi ja lausui näin kahden kesken mielipiteensä veljestä. — Hänessä tietysti olivat liitokset löyhtyneet, — kamalasti löyhtyneet... Mutta semmoiset lahjat!... "Häntä on tietysti sääli. Mutta aivan selkänöjää vaille ei hän jää nytkään. Noch ist Polen nicht verloren... Sikamaisen hyvää äiti — ja tänään kirnuttuako voi? — minä luulisin, että tämä on Theklalle terveellistä. Hän pitää kauheasti hunajasta, — kaikesta jossa vaan on hunajaa" — Berthea juoksi sisään. — "Alaalla on sähkösanoman tuoja, — sähkösanoma sinulle, Kjel..." — "Käske poika tänne. Muutoin hän mielestäni olisi voinut jättää sen alas tehtaalle, niinkuin hän tavallisesti tekee sen sijaan, että olisi juossut kintereilläni tänne asti... Täällä tahdon olla rauhassa —"

Sähkösanoman tuoja ilmestyi vähän päästä ruokakammion oveen, ja Kjel pureskellen avasi sähkösanoman kyökkiveitsellä. Hän tuijotti siihen hieman pitkään; mutta pisti sen sitten välinpitämättömänä ja huolettomana sivutaskuunsa. Benteen iski, että pojan kasvoja hänen lukiessaan hetkeksi ikäänkuin verhosi harmaa varjo, mutta se kai taas oli hänen, Benten, tavallista pelkoa...

Kjel nielasi äkkiä hunajakakon tähteet ja tarttui lautaseen. "Nyt riittää äiti, Thekla ei jaksakaan enempää... aivan riittää, — riittää, minä vakuutan, äiti... soh, anna kun vien nyt... Voitko arvata, mitä se oli?" — pysähtyi hän äkkiä. — "Pankinjohtaja Wahlilta itseltään, joka matkustaa tänne ylämaahan, — aikoo itse personallisesti tutkia tätä piiriä... Häntä täytyy pitää hyvänä, ymmärräthän. — Jos kovalle ottaa, niin saatte pyytää hänet tänne tekin —. Hän ajaa kotiin minun luokseni suoraa päätä rautatieltä. Se on noin kello kolmen tai puoli neljän aikaan"... Kjel vilkasi kelloaan ja mietti. "Aika on tä perällä, mutta mustalla hevosellani ja isän kääseillä... Saatte kyyditä Theklan kotiin heti päivällisen jälkeen, äiti", huusi hän.

Viiden minuutin päästä pyörivät kääsit jo tiehensä.

— — Puoli kahdentoista aikaan aamupäivällä, keskellä viimeistä opetustuntia, näki Schulteiss kouluhuoneen akkunasta Kjelin ajavan ohjaketet kireällä tiukkaa ravia tohtorinmäkeä alas... Se oli hänelle yhdentekevää. Enemmän hän olisi välittänyt vaikka variksesta taikka lentävästä hyönteisestä. Kurkistellessaan alituisesti ulos ikkunasta tahtoi hän vaan päästä selville siitä, alkaisiko hra Varberg nyt saapua päivällisillekin, — päästä oikeaksi perheen ystäväksi... Maanantaista saakka, jolloin hän oli saapunut niin likellä päivällistä, että tohtori oli pakottanut hänet jäämään aterialle, oli tuo mahdollisuus raskaasti painanut Schulteissin hermoja. Varberg oli kuitenkin suven kuluessa tähän saakka tyytynyt ainoastaan kahvi- ja teeaikoihin, jotka tosin kyllä aina vastustamattomasti päättyivät noihin syvämielteisiin kävelyretkiin Minkan kanssa. Tuntui siltä, ettei tuo herra nyt enää halunnut suurempaa kriittistä yleisöä, vaan mieluummin vältti jokaista, joka saattoi puuttua hänen puheeseensa kesken hänen leimuavan intresanteja purkauksiaan korkeammista mystillisistä henkimaailmoista... Alttiin naisoppilaan, — sielunsa puolesta nujerretun olennon, — henkisen orjan hän tahtoi saada Minkasta, — meedion kokeitansa varten... Mutta hän, — Schulteiss, ei aikunut antaa perää, vaan riistää Minkan hirviöltä, — taistella viimeiseen saakka... Eikö *hän* muka tietäisi, mitä Minka ajatteli, eikö hän tietäisi, mitä Minka tunsu, — saattoiko kukaan kuiskata, tunkeutua Minkan sisimpään olentoon niinkuin hän. — Minka ei rakastanut Varbergia, vaan vihasi häntä. Mutta huomattessaan sitten Minkan hartautta kesken pelkoansakin ja uhmaa, — kuinka hän aina kohtasi Varbergin ikäänkuin vieraana ja pelokkaana; mutta kuitenkin joka kerta seurasi häntä kuin tahdoton. Ja kun hän sitten perästä päin yllätti nuo hypnotisoidut katseet — jälleen ja yhä jälleen tuon saman, — yhä tuon saman...

Hänen *täytyi* kutsua Minka takaisin itseensä, — ulos tuosta kauheasta erootisesta sokaistuksesta... näkemään hänen — *hänen* — ojennetun kätensä...

... Ilmestyi joku kauas tien alapäähän, säännöllisesti heiluttaen ohutta kävelykeppiä. Hän pysähtyi eräessä mutkassa ja katseli seutua. Se *ei ollut* Varberg! Oih! Miten se kevensi... Nuori mies —. Hän

suuntasi kulkunsa tohtorin talolle.

Berthea tuli kuin sattumalta häntä vastaan käytävässä. "Pyydän saada tervehtiä laulaja Baarvigia, neiti!... Nimeni on Finsland, — ylioppilas Finsland... Huhu kertoo, että ystäväni Andre on saapunut." Berthea kumarsi vastatervehdyksen, kiiruhti arkihuoneen ovelle kutsumaan Endren ulos, kääntyi jälleen ylioppilaan puoleen ja lausui tyylikkäällä kohteliaisuudella: — "Olkaa hyvä, ettekö suvaitse astua sisään... Kyllä hän on... Minä kohta..." Berthea riensi ulos ja kohtasi Minkan, joka kattoi pöytää. "Ylioppilas, Minka, joka tahtoo tavata Endreä, ja nyt juuri päivällisen edellä, — minun täytyy lähteä ilmoittamaan äidille"... Kuului pian äänekkäitä siivekkäitä tervehdyshuudahduksia arkihuoneesta, ja Andre esitteli suurella juhlallisuudella kirjailijan ja runoilijan Alver Finslandin: "Äitini, — sisareni Minka, — samoin Berthea..." Finsland oli oleskellut Dresdenissä osan talvea stipendillä. Andre oli aikonut esittää erään hänen lauluistaan siinä konsertissa, josta ei tullut mitään. Hän oleskeli nyt setänsä Finslandin, lauttaustarkastajan luona, viimeistelemässä muutamia runoja.

Rouva Baarvig tarkasteli häntä miettiväisenä. Tämä oli siis Endren laatua nuori mies, joka tosiaan oli päässyt esille... Päivällispöydässä ei rouvalta jäänyt huomaamatta, että hänen olennossaan oli elämän taisteluvälppäyttä; hän oli huomaavainen heitä kaikkia kohtaan, asettui vaatimattomalle puolustuskannalle tahi puuttui itseensäluottavasti puheeseen, miten kulloinkin sopi — piti kaiken aikaa pientä pilaa Berthean kanssa, samalla kun hän imartelevalla tarkkuudella kuunteli pienintäkin Minkan huomautusta.

Oli niin omituista nähdä tuon pienen hyvärakenteisen pään, leveän otsan ja kasvojen alaosan, joka oli itära ja viekas. Nuo eivät oikein näyttäneet kuuluvan yhteen; olisi tehnyt mieli jakaa nenän kohdalta kahtia... Kylmistä sinisistä silmistä ja niiden nopeasta ymmärtävästä katseesta tunsu heti hänen lämpöisen käytöksensä ja olentonsa kautta, kuinka äärettömän paljon itsekkäämpi ja kylmäverisesti arvostelevampi hän oli ympäristönsä kohtaan kuin Andre, poika parka, saattoi koskaan olla.

— — Molemmat herrat istuivat sitten sangen vilkkaina huvimajassa, jossa sikarinsavu pöllysi. Sielläkös sateli uutisia kirjallisuuden ja taiteen alalta loistavien neronleimauksin, ja päivän koryfeoitua nyljettiin arvostelun kiirastulessa; kuuluisia nimiä kumottiin ja pyyhkittiin pois kuin oksasta lehtiä. Berthea pyörähteli spireapensaansa ja kukkapenkkiensä ympärillä siksi lähellä, että hän hyvästi kuuli. Ja nyt tuotiin kahvi heille alas huvimajaan.

"Berthea, — tuleppa tänne Berthea", nyökkäsi ja viittasi Andre salaperäisesti, — "sinä, viekas sisareni"... Berthea intti innokkaasti vastaan: — hän ei ollut ensinkään viekas, Andre vaan muisti hänet siitä, kun hän oli pieni!

— "Kuule, Berthea," — Andre huiskutti hänen soman esiliinansa kulmaa, — "etkö luule, että voisit hankkia meille vähän enemmän lentoa kahviimme, esimerkiksi vähän semmoista — pieniin laseihin?" Berthea nauraa tirkskui runoilijan puoleen, valoisat kasvonsa ilosta loistaen, ja nopeana kuin nuoli hän juoksi matkaan, kooten sinisen suvihameensa ylös pumpulisukkiensa ja kepeitten kenkänsä ympäri.

Hän palasi takaisin mukanaan pieni pullo konjakkia tohtorin matkalippaasta, ynnä laatikko tulitikkuja ja punainen vahakynntilä korupöydältä sikarien sytyttämiseksi. "Sisareni Berthea, — voitit rohkeimmat toivoni." — "Niin, se nyt on sen vuoksi, kun olet juuri tänään palannut kotiin", — sanoi Berthea ja vilkaisi veitikkamaisesti Finslandiin. — "Muistan sinut kyllä, Andre, — jos tänään teen puolestasi jotain, niin vaadit sen huomenna oikeutenasi... Odottakaa vähän"... Hän raappasi valkean tulitikkuun ja sytytti Finslandin eteen kynntilän. — "Onko siis *minun* suhteeni vaara pienempi?" — sanoi Finsland leikkillisesti. — "Yhden kerran vain, — sillä en suinkaan minä aio raappia teille valkeata, jos tulette toistekin." — "Tulen varmaan... Te näytätte niin viehättävältä kuin nuori neito Suruton." — "Onko se joku satu?" — "Ei, juolahtihan vaan samalla mieleeni." — "Mikä hän oli?" — "Nuori suloinen neitonen, jolla ei koskaan ole ollut, — niin, miten sanoisin, — jolla ei vielä ole koskaan ollut — minkäänlaista hammaskipua sydämässä, neiti." — "Oh!" — Berthea katsoi loukkaantuneena alas pöytään, ikäänkuin hänellä kyllä — vaikk'ei viitsinyt vastata.

"Neitoselleni äkkiä selveni kerran, ettei hänen koskaan enään pitänyt raapaista tulta herroille, — ei ainoallekaan lukuunottamatta vanhaa hampaatonta pastoria. — Ja se juuri on sadun moraal... ettei koskaan pidä raapaista valkeata; neitonen voi niin helposti polttaa sievät —" — "Voi Herra mimmoista lorua" —

Tyttö jäi seisomaan, hypistelemään ja kääntelemään Endren hattua, joka oli kivisellä pöydällä.

"Odota, niin pistän siihen ensimmäisen neilikan, joka on puhjennut," — keksi hän äkkiä ja juoksi neilikamaalle. Finsland sieppasi hatun päästään ja juoksi perässä: "Ettekö voisi antaa minullekin samalla, niin olisimme yhtä juhlallisia molemmat." — "Enpä minä juuri tiedä, — enhän minä ole teille luvannut," — vastasi Berthea nokkavana ja kokeitisti, mutta jäi äkkiä nolona seisomaan, kun Finsland odottamatta kääntyi pois leveältä hiedoitelulta käytävältä.

Hän oli nähnyt Minkan mustasilmäisen, ruskeanpunaisen pään ja kauniin niskan taipuvan pensaiden yli.

"Koska sisarenne on niin koppava, niin käännyn teidän puoleenne, neiti Minka" — hän huuti. "Minä olen pyytänyt häneltä jotain somaa hattuuni... Minä näen teistä, ettette pidä neilikoista... Raakoja, alhaisia kukkia, löökin sukua. Nostavat kyönelet silmiin, kun niitä haistelee... Ainoastaan nuoret perin kokemattomat tytöt voivat niistä pitää... Taikka hurjat neljänkymmenen vuotiaat... Sen vuoksi niillä pettävätkin niin julmasti" — hän katsoi Minkaa merkitsevästi silmiin, — "ne järkevät kylmät naiset, jotka tahtovat matkia rakkautta, — väärentää intohimon — —. Ne tarjoovat kuumaa, kuluttavaa polttoa kaiken — kaiken — sen sijaan, jota niillä ei ole... Minä vakuutan teille, että minä äkkiä sieppaisin hatun päästäni nähdäkseni, eikö se ole ilmitulessa, jos tietäisin että siinä on neilikka." — "Mutta teidän olette hermostuneempi kuin nainen, hra Finsland," hymyili Minka. "Minä koetan valita paljaita laupiaita kukkia, jotka eivät saa mielikuvitustanne semmoiseen kiihkoon." — "Älkää moittiko mielikuvitusta... ilusioonia! — Se on elämä, neiti," — huudahti Finsland kiihkeästi. — "Kuta voimakkaampi se on meissä, sitä intensiivimmin elämme; — sitä loistavampina ja elosta hurmaantuneempina hyörimme auringonpaisteessa, siihen — siihen... niin, sanokaas, neiti — saippuakuplaan, joka piirittää tyhjyyden suurta mustaa kuilua"... "Ja noin puhutte te, joka olette runoilija? — Ja nyt? — Kun melkein voidaan käsin tarttua henkimaailmaan"... huudahti Minka vakuutuksella. "Meillähän on siitä epäämättömiä vastauksia"...

Raskasmielisyyden vivahdus sekaantui Finslandin hymyyn.

"Parhaan vastauksen olemisesta antaa kuolleen pääkallo. Se aina vastaa niin totta ja selvään: — Ei mitään — musta kuilu... Ei, saippuakupla — onhan sekin usko. Se on jokaisen elämänlaulu, — jokaisen kauneusmielikuvite... Ja sen monenkertaiseksi tekeminen, — sen tekeminen niin loistavan kauniiksi ja värikkääksi, — niin tädeksi onnen lupauksia, että me matoiset lapset kuitenkin hetkisen riemuitsemme, — se on tarkoituksemme... Se on, minä puhallan tuon kuplan ensin itselleni — ja sitten muille! — Ja onhan se tyydytystä tuottava työ", lisäsi hän ivallisesti, — "vilkuttaa vähän auringonpaistetta pimeään kuiluun... Olemmeko muuta kuin perhosiä, jotka tiellä ennätetään, — miks'emme lentäisi, liiteleisi, niinkauan kuin voimme"...

Minka viehättyi vähitellen, sitä myöden kuin hän puhui, uuteen mielialaan, — uuteen maailmaan, jossa tämä nuori mies, jonka pää asui niin kauniisti hartioilla, näytteli ja näytteli hänelle niin surumielisellä tiedolla, kuinka kaikki oli niin kauniissa välkkävässä kullankalpean auringonlaskun hohteessa, niin omituinen katoavaisuuden kuolonkaameus allaan. Kuinka rikas tuolla runoilijalla oli sielu, kuinka onneton hän oli syvine näkyaloineen. Katse niin uhmaavan satiirinen...

He olivat vaipuneet syvälle tähän aineeseen, kun Berthea tuli astuen heitä kohti, olkihattu niskassa ja ryhdissä jotain merimiesreipasta. Hän hairasi suuhunsa milloin mustan, milloin punaisen viinimarjan. "Hengistäkö te?" hän kysäsi pisteliäästi. — "Niin, sillä kun Minka alkaa haastaa hengistä — yhdessä insinööri Varbergin kanssa, — niin pidän minä aina varani." Hän kohotti raskasta punaista viinamarjaoksaa. "Minä vaan syön, minä" — pakisi ja pureskeli hän raikkailta valkoisilla epätasaisilla hampaillaan. — "Mutta Minka hän ajattelee — Kuules Minka," hän sanoi salavihkaa hiljaisemmalla äänellä pensaan takaa; — "näin juuri Varbergin alhaalla tiellä. Hän varmaan käy levottomaksi, kun kyselee sinua, eikä tapaakaan. Käsenkö minä hänet tänne alas?" — "Ei, ei toki, Berthea"... Minka löi asian leikiksi väkinäisellä naurulla — "*niin* mahdottoman hauska hän ei ole" —

Berthea hyräili itsekseen, hairaili sieltä täältä pensaista marjasen ja poistui ylöspäin. Vähän myöhemmän hän riensi ylös puutarhaportille ja astui sitten nopeaan ruoka-aitan ohi maantielle... "Kyllä kai — Minka tosiaan ajattelee, että minä aina jään lapseksi, — että hän yksinään"...

Hän astuskeli edemmä, kunnes kohtasi Varbergin: — "Tehkää niinkuin minäkin, minä lähdin tieheni, Varberg... Kaiken iltapäivää eivät ole muuta tehneet, kuin tuolla alhaalla puutarhassa pohtineet elämänkysymyksiä, Minka ja eräs runoilija, jonka nimi on Finsland — Alver Finsland... Oletteko ennen kuulleet semmoista nimeä —. Alver, — niin, mutta se on kuitenkin sievä nimi. — Hän kyllä tekee lopun kaikista henkivehkeistä ja Minka on kerrassaan muuttanut uskoa, — suorastaan hurmaantunut... Minä tulini sinne kovin epämukavalla ajalla... Mutta koettakaa nyt te, Varberg, ehkä teillä on hausempi heidän seurassaan — Niin, hyvästi nyt, Varberg, minä lähdän niemelle isää tapaamaan."

Hän nykäsi hattua vielä enemmän niskaan ja riensi pois, kurkisti sitten taakseen, näytti kieltä Varbergille ja tirskei ja oli mielissään.

— Varberg ilmestyi puutarhan yläpäähän. Hän astuskeli ja pisteli kepillään kukkamaihin odotellessaan, että Minka tulisi... Ei epäilemistäkään, etteikö Minka tuolta alhaalta nähnyt häntä vielä paremmin, kuin hän näki Minkan; mutta aina hänen päänsä kääntyi pois.

"Tässä, Varberg, — kirsikoita"... Massi tuli reippaasti hänen luokseen ja tarjosi hänelle kopasta. —

"Minä ja Arnt olemme noukkineet puusta äidille päivällisestä asti. Endre on tullut, ja tiedättekös, eräs runoilija... Ne ovat kaikki tuolla alhaalla... Hän asuu tuolla toisella puolen lauttaustarkastajan luona tämän vuoden, eikä runoile mistään muusta kuin virrasta, — meidän virrastamme," — selitti Massi.

Varbergin ilme kävi teräväksi. Hän seiso i epäröiden, ennenkuin hän verkalleen astuskeli alaspäin ja antoi esitellä itsensä. Sinne oli Schulteisskin, jota hän ei voinut sietää, tullut pakisemaan Endren kanssa... Minka tervehti niin tavattoman ystävällisesti kauneilla valkoisilla hampaillaan, ikäänkuin erittäin hyvää tuttua, mutta hänen huomionsa oli muutoin kokonaan kiinni keskustelussa. Ja Endre tervehti sangen herttaisesti, jota vastoin runoilija ainoastaan hieman nyökkäsi päätään kesken puheluun Minkan kanssa.

... "Ja sitten — ennen kaikkea, neiti, — se on epäkaunis," — intoili Finsland, — "henkiusko on epäkaunis... Elämää rasittaa jokin varjoton, väritön, painoton pelotus, — jokin, josta ei ole oikein tehty loppua, — kuollut, joka ei ole kuollut muuta kuin puoleksi... Elämän lopun sijaan jotain sitkeää limaista, kosteata, henkäys haudan ilmaa. — Kun Caesar, Homeros, Shakespeare, Göthe, ja Byron ovat kuolleet, niin täytyisi heidän muka perästäpäin hiipiä öisin pitkin sääriämme kuin kylmät sammakot." — "Niin, niin, niin" — huudahti Schulteiss kiihkeästi mielissään. — "Ja sitten on muka kaikenlaisilla henkisillä puoskareilla oikeus kutsua heitä kuin kellonnuorasta, — Napoleon ja Hannibalia ja Fredrik Suurta, Dantea ja Virgiliusta —. Suvaitkaa, — mitä — — ettekö usko, hra runoilija, että tämä juuri saattaisi olla se helvetti, johon he ovat tuomitut, — heidän kiirastulensa" —

"Rumaa, rumaa kaikki," — irvisti Finsland. "Ei kukaan etevämpi henkilö siitä mitään maksaisi, — eikä uskaltaisi rintaansa puukolle joutuakseen sitten kierteleväksi, huokailevaksi hengeksi, joka pelottelee talonpoikia ja lapsia." — "Niin, jos asia tuomitaan kauneuden kannalta, niin" — huomautti Varberg ivallisesti; — "minä luulin, että tieteellinen kokemus ja tosiasiat tässä saisivat" — "Jos pidämme kiinni kokemuksesta," — kimitti Shulteiss pensaan takaa, — "niin on se sangen silmäänpistävää ja merkillistä, ettei mikään henki vielä ole koskaan ottanut rahoja jonkun pankin kassasta. Se olisi niin mukavaa kasööreille, joilla on vaillinki — he, he he, — kääntää huomio meedioihin, vanhat noitajutut uudistuisivat ajanmukaisessa muodossa." — "Flammarionin kaltaiselta mieheltä, — tähtien tutkijalta, — tiedemieheltä — ei ainakaan voitane kieltää pätevyyttä," — jatkoi Varberg järkähtymättä, — "hänen 'Asutut maailmansa'... "Niin aina, niin aina, hra Varberg, kyllä ne tunnetaan" — iski Schulteiss kiinni purevasti... "Nuo asutut maailmat, joissa meitä kuoleman jälkeen kuljetetaan pallosta palloon, samalla tavalla kuin laivuria ylennetään yhä isompaan ja isompaan laivaan."

"Ja *minä* arvelen, kuta vähemmän henkeä, sitä enemmän henkiä", — päätti Finsland hienosti halveksien. — "Kyllä varmaan sitä voi tehdä pilkkaa ja laskea kokkapuheita parhaastakin. Se on niin helpolla ostettu voitto, hra runoilija; — etenkin kun mielikuvitus on vahvin puoli," — sanoi Varberg kylmästi. Minka sai nopean katseen ja tunsi niin hyvin, — että *jos* hän uskaltaisi... "Helpolla ostettu — Helpolla ostettu"... Schulteiss nielaisi innossaan. — "Minäpä sanon teille jotain," — hän myhähti ja leuka venyi halveksivan suipoksi. — "Uskontojen perustajat ovat aina olleet hengen miehiä. He eivät ole koskaan repineet alas kuolemattomuuden odotusta, — he eivät ole koskaan tarjonneet paljasta mitätöntä toisintoa... laivuriylennyksiä... Heidän syvin viittauksensa on aina tarkoittanut *tietoisuusmuutosta* siksi, jota emme käsitä, — jos niin tahdotte, hra... hra Varberg, johonkin semmoiseen kuin tuo teidän niin sanottu 'neljäs ulottuvaisuutenne' on, johon käsityksemme eivät enää ulotu. Eikä ainoastaan neljänteen, vaan viidenteen, kuudenteen, seitsemänteen ja niin edespäin *ad infinitum*." — hän kiljui. — "Jotain semmoista näyttää Muhamed ennustavan, kun hän puhuu viehättymisestä kautta monen taivaan, ja sitä lienee Paavali tarkoittanut sanoessaan, että hän näki ja kuuli asioita, joita ihmiskielin ei voida lausua"...

"Jokainen saa uskoa, mitä hän voi uskoa", — alkoi nyt runoilija. "Minä uskon, että seison tässä ja syön mitä makeimpia kirsikkamarjoja yhdessä neiti Minkan kanssa. Entä mitä te uskotte, neiti?"—"Hengistäkö?— Olen samaa mieltä kuin tekin, etteivät ne juuri ole runollisia ajatella... Eivätkä järki hauskojakaan," — lisäsi hän uppiniskaisesti ja pisti päänsä kokonaan pensaan sisään tavoitellessaan marjaa muutaman oksan alta. — "Mutta voivathan ne siltä kyllä olla olemassa," — lisäsi hän perästäpäin pelkurimaisesti torjuen; hän aavisti ja oli näkevinään Varbergin ankaran ilmeen ja uhkaavan katseen. — "Ja vähän vielä, Minka," sanoi Endre, joka ei ensinkään käsittänyt asemaa... "Jos nyt kerran täytyy uskoa tuommoiseen, — niin miks'emme kerrassaan usko yhteen ainoaan suureen henkeen, Jumalaan, kaikkien näiden erikoishenkien sijasta, — muutoin joudumme suoraa päätä neekerien kannalle, — Älä suinkaan anna tuon runoilijasielun vietellä itseäsi epäuskoon, sen sanon sinulle"...

— — "Minusta tuntuu, hra Endre," — lausui Schulteiss ja hieroi tyytyväisenä käsiään, kun he nousivat ylös teelle, — "että hra Varbergia on nolattu tänään oikein perinpohjaisesti... Ehe — ehe, hän on tämän seudun suuri populääri-filosofi. Ja — ja te näsäytitte häntä mainiosti noilla erikoishengillä."

"Minäkö, — näsäytinkö minä Varbergiä — —. Soo? — minäkö —"

"Ah kerrassaan mainiosti. Te osasitte naulan päähän. Neiti Minkalle ei koskaan olisi voinut sanoa sattuvampaa sanaa... Ja runoilija-ystävänne, minä kumarran kunnioituksella. Kun katselee noita molempia vastakohtia — —. Ehe — he, — — po-pu-läärifilosofia ja tätä hengen miestä... ne ovat kuin vuori ja kuilu — vuori ja kuilu"...

— Minka tunsi illan kuluessa Varbergin silmät yhä kylmemmiksi ja kylmemmiksi ja yhä enemmän uhkaaviksi. Hän oli kylmässä hiessä ja teki itsensä nöyräksi kuin koira hänen tahtonsa ja aavistetun viittauksensa edessä, väkinäisellä ystävällisyydellä hän koetti alkaa keskustelua ja osottautua erittäin huomaavaksi. Minka oli kauhistunut — mielettömän pelon valtaama noitten mykkäin ankarain kasvojen edessä, jotka kurittivat ja komensivat häntä syvälle hermostoon saakka. Kaikki tuo kammottava synkkä mystillisuus, joka väikkyy hänen kiihotetussa mielikuvituksessaan, kaikki nuo pimeät ullakkonäyt, joilla hänet oli nujerrettu ja teljetty, — tänään hän oli nähnyt kellarinoven raoittavan hyväilevälle auringonpaisteelle, jossa oli hurja päiväilo, — ei mitään pelkoa, ei mitään auringon ja maan välillä! Hän istui ja säesti sormenpäät kuin tulesta ja suonenvedoissa Endren laulaessa.

Kun Endre juuri lauloi erästä loistonnumeroaan, niin ilmestyi Varberg äkkiä pianon ääreen aivan Minkan viereen. "Uskallanko vaivata teitä, neiti Minka, pyytämällä teitä tuomaan minulle sen kirjan, jonka hyväntahtoisesti lupasitte panna minua varten talteen?" — lausui hän lyhyeen, kun laulu oli päättynyt. Tuo leikkasi kuin kylmä sahanterä. Minka juoksi yläkertaan, etsi piironginavainta, vaikka se oli suulla, ja toi vaatekantaisen kirjan, joka sisälsi spiritistisiä muistoonpanoja. Hän näki Varbergin seisovan hämärässä ulkona porraspäässä, hattu ja päällystakki yllään.

"Mutta Varberg, miksi lähdette noin luotani?" — lausui hän pelokkaasti. — "Ja sitä te kysytte, Minka, — vaikka olette kehnolla naurulla ja ilkkunalla pettänyt kaiken sen, joka henkisesti sitoi meidät yhteen." — "Mutta rakas Varberg, jos olisin tiennyt, että rahtustakaan välititte siitä, että me nauroimme" — "Että *me* nauroimme... runoilija ja neiti Minka, te nyt siis olette *me* — sama firma: — me"...

Hän lähti astumaan alaspäin, katsomatta Minkaan; mutta pysähtyi äkkiä, ja Minka tunsi hänen kätensä varmana ja raskaana olkapäällään. "Että te uskalsittekin — uskalsittekin sen!" Säkenöiden katsoi hän Minkaa silmiin aivan läheltä, — tiukasti... kovapintaisen masentavasti — huulillaan tuo hiljainen, varma hymy, joka aina lopulta lannisti Minkan tahdon. Minkan kiihottuneeseen mielikuvitukseen alkoi muodostua jonkinlainen käsitys viheriäsilmaisestä tiikeristä... Käsi painoi raskaammin ja raskaammin... ja tuntui siltä, ikäänkuin se olisi tahtonut painaa hänet polvilleen. Minka hymyili rävähyttämättä silmiään, — tiesi voivansa tyydyttää hänen turhamaisuutensa, — voivansa pitää häntä ihailijanaan, — *jos* hän vaan tahtoi ruveta oikein lannistetun nöyräksi, — antaa hänen jälleen tuntea rajattoman valtansa ylitseen. Hän tunsi, kuinka Varberg nyt toisella kädellä kevyesti siveli hänen ohimoaan, ja kuinka lievän helppoa olisi ollut antaa perään...

Mutta tänä iltana heräsi hänessä kapinahenki kuin äkkivihuri, — ja hän riuhtasi itsensä äkkiä valveille: "Tietysti, tietysti," hän huudahti — "minun tietysti pitäisi muistaa totella, kun sinä vedät kellonnuorasta." — "Kellonnuorasta... Sopiiko se nimeksi henkiselle yhteydellemme, välisellemme magneetiselle johdolle?" — "Itserakkaudellesi ja tiranniudellesi," — puhkesi Minka. — "Minka!" — "Minä sanoin kellonnuora, ja minä tarkoitin kellonnuoraa!" — "Ole varuillasi. — Minä pelkään, että kielesi on leikkaamaisillaan poikki tuon nuoran, mikä se sitten lieneekin." — "Minä en tahdo, että minua kohdellaan kuin tahdotonta kalua," — huuti impi, — "minä en tahdo, — minä en tahdo" —

"Tahdotontako —. Vai niin... Ikäänkuin en puolella silmällä näkisi, mitä neiti oikeastaan tahtoo, — saada vapautensa lentääkseen ja suristakseen sitten tuohon uuteen runoilijatuleen — taikka oikeammin kynttilään."

Minka tunsi jälleen tuon uhkaavan kipinöivän katseen. Se piti häntä kiini, ja hän tunsi, että hänen vastustusvoimansa alkoi horjua. Varbergin huulilla oli julma hymy, ikäänkuin semmoisen, joka on kiintynyt kiduttamaan eläintä ja samalla tekee havaintoja, ja hän sanoi kalpealla ilkkunalla: "Sinä voit saavuttaa sen, että olet minulle yhdentekevä, mutta tahtoni vallasta et voi koskaan päästä."

Minka äkkiä jälleen kuohahti, hänen huulensa vavahtelivat, hän väänsi itseään taaksepäin ikäänkuin suonenvedossa. "Oi jospa, oi jospa en koskaan olisi tuntenut sinua!" — hän huuti epätoivoisena, repäisi itsensä pakottamalla irti ja astui muutamia askeleita ikäänkuin paetakseen häntä.

Varberg hymyili vahingoniloisesti... "Ole varma, ole varma siitä, sinä olet kuin lintu kädessäni, missä lepatelletkin"...

Hän nosti hattuaan korkealle, tervehti ivallisesti ja lähti reippaasti astumaan.

Minka tuijotti kummastuneena hänen jälkeensä, kunnes hän taakseen katsomatta hävisi mäen alla.

* * * * *

Tor, talonkoira uikutti ja haukkui ja päästeli kaikenlaisia rajuja kurkkuääniä. Se tervehti Kjeliä, joka leikillisesti huudellen pani sen hyppäämään keppinsä ja itsensä yli kiiruhtaessaan ylös portaita kohti. Portailta tarttui hän Massia vyötäisiltä ja heitti hänet edellään sisään. "Finsland, tekö täällä? — Hyvää ilttaa... vainunut jo Endren — runoilijana on hieno... Laulatteko te?... Eipä senkään vuoksi, etteikö meillä olisi tällä paikkakunnalla hieno nenä vähin kullakin — —. Hitto vieköön, aikaiseen täytyy sen nousta ylös, joka vetää meitä nenästä, hi hi hi —. Neroa, näettekö runoilija, on niin monenlaista... Semmoistakin, joka ei kirjoita värsyjä... No Minka, soita, soita jotain verratonta, — niin minä tanssin Schulteissin kanssa —. Ei vaan totta puhuen, Endre laulaa jotain oikein kaunista... Olisittepa nähneet hänen aamupäivällä näyttelevän Hamletia, runoilija, se oli kerrassaan innostuttavaa —. Ajatelkaas, kun minunkin kaltainen epärunollinen henkilö — oikea moukka semmoisissa asioissa, mutta eikös koskenut minuun niin että — —. Apropos, äiti, olisiko sinulla ehkä antaa puolen lasia konjakkia. Ei sen puolesta, ettenkö olisi tänään juonut kylläksi jos jonkinlaista tavaraa. Mutta suoraan sanoen minä kaipaaisin pientä rauhallista lasia juuri nyt — tai ehkä sen verran annat, että saan itselleni sopivan totin levätäkseni... Hummannut pankinjohtajan vuoksi koko päivän — monessa eri paikassa... Se ei ole niinkään helppoa... Minä seuraan sinua ulos, äiti. Sitä pyhää pulloa, josta isä antaa, sitä minä aion vähän pusertaa"...

Rouva Baarvig älysi, että poika tahtoi huojentaa mieltään. Aamupäivästä pitäen, jolloin sähkösanoma tuli ja Kjel oli maininnut pankinjohtajasta ja lähtenyt matkaan, oli tuska pitänyt rouva Benteä vlassaan ja rinta äkkiä kutistunut kokoon hengenahdistuksesta. Hänen korvissaan oli vaan kaiken aikaa sointu pankinjohtaja Wahl, pankinjohtaja Wahl.

Ulkona ruokakammiossa poika äkkiä potkaisi suoraksi säärensä —. Rouva näki, että hän oli kalpea, mutta niin iloinen, ettei hän mitenkään tahtonut voida itseään hallita. "Äiti, — se oli kova koetus... kovin ainakin minun elämässäni —. Mutta nyt olenkin voittanut... Huomenna on aikaa rehennellä, — tänä iltana tahdon levätä... Pankinjohtaja on minun mieheni, ymmärrätkös. Älä virka siitä sanaakaan — mutta kyllä hän nyt on minun porsaitani — —. *Tuo* on vakavarainen, tuo *ei* ole vakavarainen — allekirjoittanut Kjel Baarvig, — eikös se ole uljasta! Ja jos joskus vedän viivan *näin* päin," — hän teki liikkeen — "niin se merkitsee, että hänen tulee olla varuillaan... Huh, niin, — anna minulle nyt ensin pieni lasi kuivaa konjakkia, — se on perin tarpeen... Joskus voi olla sääli allekirjoittanutkin, poikaasi, äiti. Ja nyt hän on uuvuksiin ajettu — uuvuksiin ajettu —; mutta muutoin varsin tyytyväinen," — hän hymyili.

Rouva Bente katsoi poikansa päivän nautinnoista jotenkin hämmentyneihin piirteihin. Hänen kielensä vähän kangerti hänen innokkaassa juttelussaan.

"Jaa-a, se teki hyvää! — Se on niinkuin loistava huippu kaikenlaisille epäiltäville laseille ja maljoille, äiti — —. En soisi sinua semmoiseen leikkiin, en vaikka mikä... Maailma ei ole hyvä, näetsen... Minusta tulee säästöpankin tirehtöri ennen joulua — —. Mutta en maar minä aio sinulle kertoa, millä tavalla olen tieni silloittanut, — en vaikka sais — niin, käsitähän sinä, ettei siinä mitään rikosta ole. Mutta näetsen, siinä on niin paljon, joka" — hän rypisti nenäänsä ja haisteli, — "ei kuitenkaan ole aivan sopusoinnussa hyveen kanssa — ei juuri ole hienon hienosti honettia —"

"Niin, näetsen, sanoakseni sinulle nyt suoraan, äiti; — mutta isälle et saa tätä sanoa, lupaatko sen! — niin tuli se sähkösanoma — en luule, että minusta juuri mitään huomasit, — niin sopimattomaan aikaan, ettei piru itsekään olisi keksinyt pahempaa, — ei maksunkaan edestä... Minä ajattelin heti, että pankinjohtaja oli kuullut kaupungissa yhtä ja toista hyviltä ystäviltä —. Ja sitten piti minun saada kolmetuhatta seitsemänsataa kruunua taskuuni, muutoin oli aivan turha lähteä häntä tapaamaan... Pankilla oli minun kuittini, että metsäkomppania oli ne maksanut kassaan, ja minun olisi pitänyt ne lähettää. Mutta ymmärräthän, toisen käden täytyy joskus toista pestä semmoisessa liikkeessä kuin minun on, — palkat, vähennykset ja muut sen tapaiset... Kolmetuhatta seitsemänsataa kruunua paikalla! — Taikka — Niin, se oli juuri tuo 'taikka'. Jos se vietävä sai epäluulon aavistustakaan, niin olisi hän alkanut kouhia täällä sillä tavalla, ettei varmaankaan olisi monta pystyyn jäänyt. Muuta neuvoa ei ollut. Minä Simonsenille minkä hevonen pääsi... Kolmetuhatta seitsemänsataa kruunua, Simonsen, kahdeksaksi päiväksi — — kunnes olen käynyt kaupungissa —. Siirrän siksi aikaa vakuudeksi koko lankkutarhan. Huh —. Kovassa he istuivat; — mutta ne irtaantuivat. Ja sitten kiiruumman kautta kotiin — — Minä mitä kohteliaimpana isäntänä —. Thekla juhlapuvussa — etevä ja arvokas emäntä, ja lisäksi vähän niinkuin sukua, näetsen... Mutta perästäpäin minä konttoriin riitelemään hänen kanssaan koroista kuin susi, — niin että lopulta hänelle nousivat veret päähän ja hän huusi, että pahemmassa pyykissä hän ei ole koskaan ollut. Hän oikein rupesi kunnioittamaan. Niin, olkaapa vaikka mikä muitten mielestä, minulle te kelpaatte, sanoi pankinjohtaja. Te ukkoseni rikastutte"...

Rouva Bente kasvoissa vavahteli, ja hän kaatoi lämpöisen veden pojan lasiin, niin että se valui yli reunain.

"Sinäkö äiti vai minä, kumpi tässä ei oikein ole vakavarainen tasapainon puolesta tänä iltana", —

laverteli hän, — "hieman niinkuin epävarma, — vai mitä? Vettä täytyy kaataa paljon vähemmäksi — kas noin — puolet kumpaakin —. Nyt se käy päinsä"... Hän maistoi lasista lähtiessään pois.

Rouva Baarvig jäi seisomaan ruokakammioon penkin ääreen. Hän keinui levottomana edes takaisin ja veti tuon tuostakin raskaasti henkeä. *Tämä* varmaan oli hyvä alkua siihen, mitä sanotaan huijaukseksi... Hän puserteli ja väänteli käsiään. — Poika parka, — sinä olet kaukana, liian kaukana, jotta äitisi apu enää ulottuisi. Akkunasta loisti kesäillan lakastuva hohde hänen masentuneihin, mielenliikutuksellisiin kasvoihinsa. Kuului keveitä, nopeita askelia ja Berthea pisti päänsä ruokakammion ovesta. "Varberg on lähtenyt, äiti! Minäpä luulen, että hän nyt sai kylläkseen, — eikä hänen enää tee mieli olla paljasta ilmaa. — Minka on kokonaan kiintynyt Finslandiin nyt," — intoili hän kertomisen kiihkossa, "kokonaan Finslandiin... Hän tuskin näki Varbergia tuon runoilijan vuoksi. Ne liitelevät niin korkealla että — — Ja Minka on hirveästi ihastunut siihen merkilliseen runoon, jota Endre lauloi... Varberg lähtikin sitten heti pois"... Rouva Benten kasvoihin tuli tyttären löpötellessä yhä sietämättömämpi ilme. Nyt pisarasta juoksi yli reunainsa, ja ilmeeseen lensi kuin ylikuohuva epätoivo, joka puhkesi esiin äkkipikaiseksi kimahtavaksi korvapuustiksi. — "Ilkeä pikkumainen tyttö"... ja samalla tuli vielä toinen.

"... Tästä talosta on tullut —. Mikä paha on täällä päässyt vallalle," hän huudahti vavahtelevalla äänellä ja tytär kyyristyi itkien oven ääreen ja tuijotti kauhistuneena äitiin, joka vapisi mielenliikutuksesta. — "Mitä teen, minne katson, kaikkialle ikäänkuin tarttuu onnettomuus... Mutta minä sanon teille, — sinulle ja Minkalle ja Endrelle ja Kjelille, — että jos teidän on niin helppo olla välittämättä äidistänne, joka ei tiedä mitä hyvää hän voisi kylliksi tehdä edestänne, — joka ei muuta tee, kuin ajattelee ja pitää teistä huolta yöt ja päivät, niin saattaa tapahtua, että minäkin jonain päivänä saan kylläkseni ja silloin tehkää, mitä tahdotte, — lähtekää — lähtekää ulos tästä talosta — — Minä pidän Arntin ja Massin"... "Mutta äiti, — äiti!" ulvoi Berthea — "Nämä eivät ole minun lapsiani. Mitä välittää minusta Minka — ja sinä — ja Endre ja Kjel, — kun halunne sattuu johonkin... Jos voisin minäkin olla välittämättä teistä!"

Hän vaipui kyökkituolille ja peitti käsiin rajun itkunsa.

VII.

Nytkös pidettiin hyvänä isoisä Baarvigia. Hänen täytyi käydä pienokaisen luona saamalla niin usein, kuin vaan suinkin saattoi. Ellei muuta, niin näyttivät sitä ainakin akkunasta, kun isoisä ajoi sivuitse kääseissään eikä hänellä ollut aikaa.

Hän oli suunnattoman ihastunut Baard Kjelseniin — pojalle piti pantaman, hänen mukaansa, Baard nimeksi —. Ja Baard Kjelsen Baarvigin silmät näyttivät niin viisailta, kun hän makasi ja katsoi. Mutta hänen lääkärikseen —, ei, siitä pyydän saada kieltäytyä. — Lähtekää vasta tulleen uuden lääkärin, Stenvigin luo, hän on lastentautien spesialisti, hän on matkustellut stipendillä jos jossain...

Isoisä Baarvig omituisesti heitti päätään pyöräyttäessään sahan ohi, — ajaessaan läpi sahan hyrinän ja lautain räiskeen, ohi lankkupinojen ja sivu Kjelin uuden rakennuksen, joka oli sveitsiläiseen tyyliin rakennettu, suurine akkunoineen ja sinkkikattoineen... Näytti tosiaan siltä, kuin olisi Kjelille onnistunut avata itselleen suurien tulojen sulut. Kieltämättä hän alkoi saavuttaa piirikunnassa taloudellisen aseman, jonka kautta hänen synnyttäminen leipäneronsa — niin hänen oli tapansa sanoa — sai kaiken sahausken ja puukaupan herumaan hänen sahaansa... Ja kuka tiesi, vaikka Kjelistä vielä tulisi säästöpankin tirehtörikin. Muttistiinhan jo siellä täällä, miten äänet lankeisivat... Tohtori oli nyt kuullut lintujen sitä laulavan useammallakin taholla. Kjel säilytti terveen järkähtämättömän järkensä, hän ei antanut vietellä itseänsä minkäänlaisiin ajan liiallisuuksiin — oli aivan vastaanottamaton ideatarttumalle, — miten sitten sovittikin suutansa ollakseen mieliksi jäykän ihanteellisesti teoretisoivalle aviopuolisolleen... — — "Pikku Baard on jälleen parhaassa voinnissa, Bente", — ilmoitti tohtori tullessaan kotiin ja riisuttuaan päältäään sudennahkaiset turkit ja matkasaappaat, — "tuommoiset vatsanväanteet menevät ohi yhtä äkkiä kuin ovat tulleetkin... Juttelin tohtori Stenvigin kanssa maantiellä, hän juuri tuli heidän luotaan — ja kaikki on kunnossa... Hän pitää luentoja Theklalle, kukas uskoisi", tohtori iski silmää, — "siellä on kuin luentosalissa, jossa esitetään lapsiviisautta... Lausutaan luuloja, minkä vuoksi hänen vatsansa on joutunut huonoon kuntoon ja minkä vuoksi se varmaan on jälleen paraneva. Thekla, hän tahtoo päästä kerrassaan syiden perille; ja tohtori antaa niin monta selitystä, kuin vaan luulee hänen hyväksyvän."

"Täällä on sinulle kutsumus Rognerudin omistajalta, että illalla lähtisit neljänneksi mieheksi pelaamaan vistiä Kjelin kanssa", — ilmoitti Bente... "Mutta minun mielestäni tulee sinun, Baarvig, pitää

kiinni vanhasta totutusta seurapiiristämme, äläkä anna horjauttaa itseäsi omalta tolaltasi. Tuo Kjelin seurustelu pitkin pitäjää kortsineen ja totineen, ei se meille sovellu." — "Eipä kyllä, enkä juuri voi sanoa, että minua huvittaa istua korttia pelaamassa toverina omalle pojalleni ja kuunnella hänen vitsejään. Mutta jotainhan sitä täytyy tehdä pojan tukemiseksi, vai mitä arvelet." — "Minusta pikemmin on aika, että suojelemme itseämme sekaantumiselta... Sinä olet lääkäri, Baarvig, sinä olet maksanut kunniasi ja arvosi elämäsi rehellisellä ja raskaalla työllä, — sitä ei kukaan saa ottaa sinulta pois, ei onnettomuudessa eikä surussa", — puhkesi Bente mielenliikutuksessa. "Meidän talomme täytyy olla *meidän* talomme, — jonka *me* olemme rakentaneet Jumalan ja ihmisten edessä. Ja Kjelin talo olkoon Kjelin. Me emme lainaa heiltä mitään kunniaa emmekä etua, vaikka he sitten rakentaisivat sen kuinka korkeaksi." — "Mikä sinua vaivaa, Bente? ... Alan uskoa, ettet suvaitse Theklaakaan — —. Sillä Kjelin, hän nyt kerran on pannaan julistettu", — mutisi tohtori alakuloisena. "Kyllä hän tosin on vähän tärkeä mielestään", — jatkoi hän sovinnollisesti, — "hieman suurlöyhyyttelijä, kun hän liitelee huoneeseen... Mutta etpä sinä juuri ole se, joka annat itsesi pois löyhyyttä."

Bente katsoi häneen kummallisesti... "Pitäkäämme omat vanhanaikaiset kuluneet hopeamme, joihin on leimattu Baard Baarvigin nimi. Meidän talomme ei seiso Kjelin rohkeitten kauppayritysten varassa. Se seisoo ja sen *täytyy* seisoa sinun ja minun varassa." — "Kylläpä sinä käsität asian juhlalliselta kannalta, Bente. Et koskaan jaksu kuulla Kjelistä! Muutoin minusta näyttää, että hän jo pian saattaisi ruveta minulle vähin takaisin maksamaan", — arveli tohtori. — "Älä velo häntä, Baarvig, — se saattaisi ehkä olla hänelle sillä kertaa epämukavampaa, kuin hän tahtoo tunnustaa. — — Ja, — Jumalan kiitos olin vähällä sanoa, — enempää rahoja meillä ei ole, millä häntä auttaa, — jos hän joutuu pulaan." — "Eikä mitä, kyllä hän nyt näyttää pysyvän pystyssä omin voimin"... Tohtori lähti ja vihelteli.

* * * * *

— Thekla ei suinkaan käsittänyt kevyeltä kannalta äidin tehtäviä. Hänellä oli luontainen tarve aina selventää itselleen se puoli elämästä, johon hän kerran oli joutunut. Hän tutki asioita. Mutta lasten kanssa sattuu niin monta seikkaa, joiden edessä järki on ymmällään. Ja silloin lähetettiin sana tohtori Stenvigille. Thekla halusi, kaipasi hänen valaisevia selityksiään. Hänellä oli niin merkkillinen taito pitää loogillisesti asioista kiinni. Ja jos jokin seikka kuitenkin jäi epäselväksi, niin osasi nuori lääkäri niin auliisti, niin vapaana tuosta auktoriteetimaisesta pakottamisesta, — osottaa hänelle tien erilaisiin tieteellisiin näkökohtiin, joiden mukaan hän saattoi arvostella. Stenvigin teoriat lastenhoidosta olivat ehdottomasti kaikkea pakkoa vastaan, — hän vastusti sitä, että lapsi pantiin ehkäiseviin kääreihin, että estettiin sen ihon toimintaa, niin sanoaksemme syntymisestä saakka, — että kiellettiin sen ruumista saamasta riittävästi ilmaa. Tuo kaikki oli kapinaa yhteiskunnan tapoja vastaan. Hän oli ehdottomasti, — vertaamisesta ei saattanut olla puhettakaan, — mielipiteiltään uudenaikaisin mies, mitä Thekla oli tavannut jälkeen sen onnellisen ajan, kun hän eli pääkaupungissa, — — samalla kertaa sekä opettaja että lääkäri!... Ja Thekla nautti, ikäänkuin salainen liittolainen, kun hänen katseensa tai hymynsä ilmoitti epäilyksen siitä tavasta, jolla lapsia vieläkin hoidettiin seudun perheissä.

Numero yksi Theklan periaatteista oli, että täytyy säilyttää itsensä *ihmisenä* — Täytyy olla ihminen lapsiaan kohtaan, ihminen talossaan sekä ulos että sisäänpäin. Se oli tuo suuri järkiperäinen peruste, jonka vuoksi hänen myöskin oli pakko antaa lapsi imettäjän ja lapsentytön hoitoon, yöhäiriön välttämiseksi ja niin edespäin ja niin edespäin.

* * * * *

— Jäivät Baarvigilla ruokahuoneeseen istumaan kahvin jälkeen Thekla rouva, Finstrand ja Minka. Theklan mielestä oli apen ja anopin kotiin puhaltanut jokin ajan henkäys, — siitä pitäen kuin runoilija Finstrand oli ruvennut siellä käymään. Sillä tuo taikauskoinen yökummitus, insinööri Varberg, teki vaan pimeäksi joka sopen. Muutoin näytti hänen ja Minkan väli kylläkin salaperäiseltä, kaikkine jännityksineen, solmuineen ja oikkuineen, — mikä valta hänellä sitten lienee ollut tytön yli. Mutta se ainakin oli varmaa, että Minka nykyään haaveksi runo- eikä henkimaailmassa. Helppo ei olisi ollut sanoa, kumpi heistä oli mikä. Sillä säännöllisesti kävivät talossa molemmat, sekä runoilija että insinööri ja ruoskivat uskollisesti toisiaan. Mutta Minka tavallaan anasti molemmat.

Thekla oli iltapäivällä yrittänyt monien sekä suorain että kierteleväin kysymysten kautta päästä selville siitä, mikä oikeastaan oli periaate Finstrandin runoudessa. Ja Finstrand oli kierrellyt, kaarrellut; Minka silminnähävästi oli saanut hänen huomionsa.

... "Minä ajattelen", — puhkesi Thekla kuumasti, — "kuinka suunnattoman paljon hyötyä teidän kaltaisenne mies, jolla on sanan lahjat, saattaisi tehdä, — jos ryhtyisitte johonkin reformiasiaan, antaisitte yhteiskunnan hädän itseenne vaikuttaa... Sillä ette suinkaan tahdo kutsua itseänne henkiseksi ylellisyyskukkaseksi", lausui hän lopuksi pistävästi. — "Minun kukkani nimi on tyytymättömyys, — katoavaisuus — epätoivo... Ehkäpä joku, joka sen näkee, sitä haistaa, saa halun ryhtyä johonkin työhön"... "Teidän pitäisi keskustella tohtori Stenvikin kanssa, hra Finstrand," — kehotti Thekla painavasti. "Uskokaa pois, siinä on mies, jolla on valppaat harrastukset, joka on sekä ajatellut aikamme

kysymyksiä, että niihin — tunkeutunut... Hän teille avaa näkyaloja." — "Kuivaa minut ja panee minut rohtopurkkiin, — hyötykukaksi — lastenpulveriksi" — lisäsi Finland.

Minka hymyili, niin että valkoiset hampaat loistivat; hän oli jo aikoja sitten Finlandin hengen ja käsityskannan perillä.

"Yhteiskunta huutaa ja parkuu apua, sen voin teille vakuuttaa", — intoili Thekla. — "No jaa, rouva, minä juuri olen yksi noita huutajia. Muutamat tahtovat ruokaa, toiset tahtovat kauneutta; — minä ruokin heitä — ja itseäni — niin hyvin kuin voin, näen nälkää ja laulan... Mutta mitä hyötyä te nyt teette, neiti Minka?" — keskeytti hän vallattomasti —. "Minäpä sanon sen teille... aivan samaa kuin runo: — Te olette *olemassa*... Niin runsas väristä, — ruskeasta väristä, — että teistä ikäänkuin tarttuu, minne vain tulette. Teistä käy ruskeaksi niinkuin kukan pölystä sielun ja muiston syvyyksiä myöden, sitä ajattelee ruskeata, uneksii ruskeata — —. Minä puhallan vaan ruskeita saippuakuplia tätä nykyä..."

Thekla rouva vilkutti hieman epäilevänä silmiään noille saippuakuplille.

"Kuulkaas nyt, rouva", — huusi Finland. "On niitä, jotka saavat värinsä ja uhkuvaisuutensa mädäntyvän yhteiskunnan risoista... Ne laulavat katoavaisuuden laulua, auringon paetessa yötä kohti ja sammussa muureilta"... "Yhteiskunta on hädässä, hra Finland. Niin kauvan kun täällä on niin valtaavia tehtäviä joka kädelle, täytyy kauneuden tosiaan tyytyä seisomaan hieman taaempaan, — odottamassa." — "Minä pyydän, — kauneus kulkee etunenässä! — Ikäänkuin lippu armeijan etupäässä — korkealla ilmassa, — kuin herätetty kaipausta... Uutta, kauniimpaa aikaa ei tule, ellei joku saa ihmisiä sitä kaipaamaan." — "Minä luulin, että hätä sen vaikuttaisi..." — "Minä taas, että mielikuvituksen lapset, — runoilija- ja taiteilijaluonteet, joilla on kykyä kuvailla jotain parempaa."

Thekla näytti hieman nololta; mutta valmistautui puremaan takaisin. Äkkiä kuului umpikulkusia ja hän katsoi ulos akkunasta, mutta vetäisi päänsä nopeasti takaisin ja sanoi jäykästi ja synkästi: "Ihmisen, jolla on harrastuksia, ei koskaan pitäisi mennä naimisiin!"

Kjel oli tulija. Hän rehki ja tömistä jalasta matkasaappaat ulkona eteisessä ja astui sitten sisään kylläkin loistavana ja punoittavana. "Huhhuh, kylmä... Ihan täytyi heittää sikseen kahvivisti Bergin luona, sinne kun tuli naisvieraita pappilasta. Niinpä juolahti mieleeni ajaa tänne ylös sinua noutamaan, Thekla." — "Kiitos, — tiedäthän sinä, että minä mieluummin kävelen alamäen." — "Vaun teinhän minä kuitenkin kiltisti, kun tulin, myönnä se, tyyppäni."

Kurttuun vetäytynyt suu teki todella Theklan kasvot, samalla kun hän koetti salata harmiaan, juuri tyyppämaisiksi.

"Äkämystynytkö, Theklaseni, — äkämystynytkö", — Kjel lähenei häntä. "Keskeytinkö minä korkean henkisen lennon?... Kotona minä aina karkaan huoneesta, kun sinä ja Stenvig alatte keskustella korkeammista aineista, — se sinun täytyy myöntää, Theklaseni."

Thekla kiinnitti vaieten mustat silmänsä kattoon.

"Olet vaan niin kiroton suvaitsematon!" — puhkesi Kjel. — "Minä panen jyrkän vastalauseeni sitä vastaan, että muka teidän harrastuksenne olisivat tuumaakaan paremmat kuin minun. Ne vaan menevät toiseen suuntaan, siinä kaikki"... Hän seisojain lainaa myöntävä kriittinen ilme kasvoissaan ja helisteli avainlippuaan. — "Afääritkö eivät olisi taidetta!... Ottaakseni esimerkin. — Monitor ja Merrimack Potomak-joessa, mitä siitä arvellaan. — Se kyllä oli hieman suurempaa draamaa kuin Schillerin ja Göthen, — muutti koko maailman merisodan kerrassaan, niin että siirryttiin puusta rautaan... Ja sahallemme olisi puutavarat, — omat seinämme, sen vakuutan Thekla, — kerrassaan toisessa hinnassa kuin nyt. Me molemmat olisimme ehkä ilman sitä tappelu," — hän keskeytti puheensa ja näytti punnitsevan. — "Niin, minä en sano mitään, — sanonnan vaan, että me nyt olisimme likimmiten noin sadantuhannen haltiat... Ja kun minä nyt keksin jotain..." — "Berthea hyvä, anna minulle lasi vettä." — Thekla näytti melkein siltä, kuin rupeisi häntä ylönannattamaan. — "Minä en tosiaan ole koskaan kuullut, että rahan ansaitsemisen taito olisi noin jalosti klassillista," — suvaitsi hän vihdoinkin... "Minäpä sanon, kun nyt minä esimerkiksi keksin semmoisen pikkuasian, että saan kaikki tämän seudun liikemiehet, olivatpa konservatiiveja tai vastapuolueen miehiä, yhden hatun — minun hattuni alle. Ja kun sitten jokainen rautatiejuna tekee kultaa! — — Me tahdomme jalostuttaa puutavaran ja viedä ulos suoraan, — sivu kaupungin... Nooh," — hän naputti etusormella päälakensa harjapuolia — "eikö siihenkin tarvita hieman lahjoja" — "Suloisin Minka," — puhkesi Finland, — "saanko minä pitää kanavavyhtiä, kun te keritte... Minä en voi katsella, että käytätte tuolin selkänöjää, — minä suoraan sanoen kadepidin sitä."

Kjel lähti huolettomana ulos jättäen oven raolleen.

"Minä en ole koskaan toivonut olevani lankavyhti, en koskaan ennen kuin nyt," — jatkoi Finland. "Ja tässä minä istun ja vartioitsen pienintäkin merkkiä noiden silmäluomien alta, — minä oikein vapisen

pelosta, koska ne minua kohtaan avautuvat..." — Hän huomasi samalla Varbergin, — "Ja vaikka itse henkien manaaja seisoo ovelta ja mulkoilee, — tuijottaa minuun, — ikäänkuin hän tahtoi tutkia sydämet ja munaskuut... Ei, ei teidän tarvitse kerää rahtuakaan sukkelammin, Minka... Yhtä mielelläni antaisin teidän lyhentää elämänlankaani, kuin niitä onnen minuutti parkoja, jotka minulle on tässä suotu"... Minka ei uskaltanut katsoa ylös; hän tunsikin Varbergin katseen alas luoduilla silmäluomillaan. Kun hän oli saapuvilla, niin tuli Minkaan aina tuo vastustamattoman painava tunne hänen vallastaan, vaikka hän olisi mielestään kuinka siitä vapautunut. Minka tiesi vihaavansa häntä; — se ei ollut rakkautta! — Mutta hänessä asui kuitenkin tuskallinen pelko, vavahti kaiken takana se, että häntä kaikesta huolimatta veti Varbergin puoleen jokin, jota hän ei kyennyt hallitsemaan... "Oletteko juonut kahvia, Varberg?" — kysyi hän hämmentyneenä. — Varberg hymyili omituisesti: "Ehdotan teille, neiti Minka, pientä ajeluretkettä alas jälle. — Tiedätte kyllä" —

Hän istui Finslandin taa ja keinutuolissa soutuena katsoi hän Minkaa varmasti suoraan silmiin. Minka oli kalpea ja kerä hermostuneesti.

"Kaikki miehet näkyvät edellyttävän, että me naiset aina olemme valmiit", — puuttui Thekla terävästi puheeseen. — "Nyt *teidän* tekee mieli ajaa, — ja siis mars matkaan!" — "Anteeksi, rouva, ymmärsitte minut väärin, — neiti Minkan puoleen minä käännyn... Ja teitä, neiti Minka, minä pyydän vanhemman ystävän oikeudella, — jonka te kyllä tunnustatte"... hän lausui hartaasti hellällä lumoavalla katseella. Minka tunsikin tuon äänilajin... "Minulle on tärkeätä, että teemme tuon retken... Ja voinhan teille sanoa syynkin, miksi en luovu pyynnöstäni", — lausui hän hetken päästä, kun vastausta ei kuulunut, — — "vaikka ensin aion ilmoittaa sen teille vasta ulkona jäällä... Minut on äkkiä kutsuttu osastonpäälliköksi pohjoiseen piiriin, enkä muutoin saa teille sanoa jäähyväisiä kuin nyt täällä iltapäivällä."

Hän kiinnitti Minkaan kylmän, vain ikäänkuin syvältä verkkokalvosta tulevan vilkuttavan linnunkatseensa. Minka tunsikin, että tässä nyt tuli välttämätön ratkaisu. Tuo katse valtasi hänet kaikesta huolimatta, ja hän nousi konemaisesti seurataksaan. Keriessään loput langasta hän kohtasi Finslandin ivallisen ilmeen, joka hiljaisella naurulla niin kerrassaan karkotti kaiken mystiikan. Minka taas nopeaan istahti: — "Kiitos, minä en halua ajella kanssanne iltapäivällä, Varberg", — hän sanoi väräjäväällä äänellä. "Minä sanon nyt hyvästi", — hän huudahti ja syöksyi ulos.

Varberg seisoi hetkisen ikäänkuin odottaen, että hän ehkä tulisi takaisin. "Neidin perin lyyrillinen mieli on monen vaihtelevan vaikutuksen alaisena", — hän sanoi myrkyllisesti. "No niin, — siis minä vaan saan kiittää monesta hupaisesta hetkestä, jotka olen tässä talossa viettänyt"...

* * * * *

Finsland oli talveksi lähtenyt jälleen pääkaupunkiin. Ja huh, — Minka ei ollut koskaan ymmärtänyt tuota Theklan puhetta, kuinka autiota ja tyhjää täällä oli harrastuksista, ennenkuin nyt. — Kuinka henkisesti kuollutta ja yksinäistä pohjaltaan oli janoavalle sielulle kaikki tämä näennäinen elämä, jossa ihmiset puuhasivat ja ajoivat tukkia, lankkuja ja keskustelivat rahoista ja kauppa-asioista uupumattomassa kiireessä, — ja nuo ystävättäret, virkamies- ja tilanomistajaperheiden tyttävät, jotka vaan ajattelivat tanssia, kihlauksia ja koreutta, tahi halusivat Amerikkaan, kun tuli puheeksi, että naisten meidän aikamme tulee olla itsenäisiä... He eivät uskaltaneet mitään täällä kotona — Berthea oli kerrassaan juuri yksi näitä, — liehui ja juoksi kaikkialla, minne vaan Kjel käskettiin, löpötteli ja pisti nokkansa kaikkeen — eikä oikeastaan ajatellut mitään muuta kuin lemmentuulia. — Kaikki yhtä hummausta!... Oli niin kuolettavan ikävä. Minka, hän tunsikin täällä kotona joka polun ja tien ulkoa, — joka kiven, joka kuopan ja puun — Ja Schulteissille hän uskoi katkerina hetkinä koko syvän elämänyllästyksensä.

Hänelle Minka purki sydämensä, — hänen täytyi käsittää hänen huoahduksensa, pukea sanoiksi, mitä hän kärsi, — miten hän täällä kotona kävi voimatta laskea ainoatakaan haluansa ilmoille... Schulteissin täytyi lukea ne kirjeet, jotka hän sai Finslandilta, innostua hänen kanssaan, tietää ja nähdä, miten hän oli itkenyt sen tahi sen paikan kohdalla, — arvata ja tutkia ja aprikoida, mitä ehkä juuri siinä tai siinä käänteessä, sillä tai sillä lausetavalla oli hänestä, Minkasta, tarkoitettu... Ja Schulteiss pani päänsä kallelleen, sipsutteli ja väanteli itseään jaaksi ja eiksi sen mukaan, miten aavisti Minkan haluavan, — eiksi, vaikka hän juuri äsken oli kaunopuheliaasti kiitellyt ja ylistellyt samaa asiaa. Hän oli käynyt niin nöyräksi ja pieneksi nyt, kun hänen myöskin piti niellä Minkan palava innostus Finslandiin, — hän oli, niin sanoaksemme, vain kaksi tuskastunutta, kiusaantunutta silmää, jotka salamannopeilla vilahduksilla karkasivat kiinni Minkan toivomuksiin. Ei kukaan häntä ymmärtänyt paitsi Schulteiss... *Se* Minkan huoahdus oli palkka, Schulteissin mykkä onni, jota hän vaan odotti uudestaan kuullakseen ja joka sai hänen hengityksensä seisahtumaan, kun hän sen kuuli. Siitä virtasi häneen onnen tunto, josta hän saattoi elää monta päivää...

* * * * *

Tuntui siltä, kuin olisi Kjelin menestys saanut tohtorin auliimmalle mielelle raha-asioissa, ja tästä

mielialasta oli seurauksena, että hän kuitenkin jonkinmoisella myöntymyksellä kuuli Minkan puheita, että hänen piti päästä kaupunkiin. Ja paljon pohtelun ja monen epäilyksen jälkeen tuli päätökseksi, että Minka saisi matkustaa täydentämään musikaalisia opinnoitaan. Neiti Endresen, jonka johdolla hän oli soittanut monet vuodet, oli kyllä nopsa sormiltaan, siitä ei puhuttakaan; mutta häneltä puuttui nimi ja auktoriteetti. Nytkös neulottiin ja leikattiin ja ommeltiin häntä matkavalmiiksi, kaikki mitä oli talossa neulaan kykenevää, apuna vielä erityinen ompelijatar. Berthean kieli kävi ahkerasti: — "Muutoin Minka on aina päässyt niin helpolla, kun hän on niin huono neulomaan, — ja yhtäkaikki hän on saanut kauniita hameita... Tuolla kävelyhameella, jossa on keltaiset käänteet, — hän aikoo herättää huomiota, jos tunnen hänet oikein"...

Minka seisoi sillä välin yläkerrassa piironginlaatikkonsa ääressä ja luki ainakin kahdenteenkymmenenteen kertaan runoa, jonka Finsland oli hänelle lähettänyt ja jonka nimi oli: "Minka". Hyräillen hän myöskin hieman peilissä tarkasti ylistettyä ruskeata kauneuttaan, ennenkuin hän pani kirjeen takaisin laatikkoon. Ulkona käytävässä hän tapasi Schulteissin ja katsoi häneen rohkean salaperäisesti hymyillen, ikäänkuin hänellä olisi ollut joku riemullinen ajatus, jota hän vaan ei tahtonut lausua julki. Endre oli kerran tuon ilmeen pukenut sanoiksi: "Kun Minka kävelee ja nauttii itsestään, ikäänkuin imien sokuripalaa"... Hän nautti siitä, että sai Schulteissin yhä enemmän korviin saakka onnellisesti hymyilemään, ja kuvasteli itseään tutunomaisesti hänen katseessaan. Hänet täytti nyt kokonaan se aate, että hänen tuli toteuttaa elämä naisellisena mahtihenkilönä, — niinkuin Finsland oli lausunut: — säteillä ympärilleen ja vaikuttaa kauneudella.

"Lauvantaina minä lähden kaupunkiin, Schulteiss"... "Niin, hyvä Jumala, — minä en uskalla ajatellakaan, neiti Minka, kuinka ilottomaksi ja pimeäksi täällä käy... Aurinkoni silloin laskee... Kun tiedän, ettette enää käy näissä portaissa, — ettei kätösenne enää sivele tätä kaipepuuta"... "Niin, Schulteiss, tuskinpa tapaan enää toista, jonka kanssa voisin puhua niinkuin teidän kanssanne, — yhtä rikasta hengeltään. — Ja te olette aina käsittänyt minut, Schulteiss." — "Onko totta, neiti Minka! — Niin, minä olen nähnyt ja riemuinnut jokaisesta taimesta, joka on teissä orastanut. Te olette olleet kuin puutarhani — kauneusmaailmani. Te olette" — "Muistakaa, että jos ulkona maailmassa voitän jonkun voiton, niin te olette minut siihen varustanut. — Nähkääs Schulteiss, minä tahdon seurata luontoani —. Minä tahdon elää, — tietää, että inspireeraan niitä, joilla on voimaa ja kykyä nostamaan oikeat purjeet ja uskaltamaan niitä käyttää. Sitä minä tahdon, — minä sanon sen teille, en kellekään muulle, — minä tahdon purjehtia maailmaan naismerirosvona!" — hän huusi ja pui kometisti nyrkkiään Schulteissille. "Olen isälle ja äidille sanonut, että tahdon jatkaa musiikkiopinnoitani, — pitäähän aina olla jotain, jota sitä on. Mutta oikeastaan minä aion ja tahdon elää ja vaikuttaa Minka Baarvigina, — olla ennakkoluuloista huolimatta; ne olkoot minulle kuin oljenkorsia. — Ehkä te vielä"... Minka hymyili mystillisesti, — "jonain kauniina päivänä saatte kuulla konsertti- tahi varieteelaulajattaresta, jonka nimi on", — hän naputti rintaansa — "jonka nimi on — Minka... Isän ja äidin vuoksi emme siihen lisää Baarvigia —. Minä vaan sanon, että ehkä —. Ennen kaikkea täytyy koettaa näyttää itseänsä, — päästä esiin ja näkysälle, jos mieli vaikuttaa —. Ja sitten — ja sitten" — hän lumosi Schulteissin valkeilla hampaillaan, — "alkaa Minkan historia, — elämä — elämä — elämä — Schulteiss. Hän ei rupea armoille, eikä mene naimisiin niinkuin — Thekla tuolla sahalla" —

Schulteiss ei tiennyt mitä hän oikein sanoisi; hän yritti varovaisesti...

"Tiedättehän te, ei ole ketään, joka siihen määrin kunnioittaisi ja arvostaisi suurta rohkeuttanne ja itsetuntoisuuttanne, tahi joka uskoisi teidän niin sanoakseni synnynnäiseen oikeuteenne itse saavuttaa harvinaista ja erinomaista... Te olette luonnon onnistunut luoma, joka voitte pakottaa kaikki ihaillemaan... Mutta samoin kuin minä, huolimatta siitä vaarasta että väärin käsittäisitte vaikuttimeni, varotin teitä insinööri Varbergin petollista viehätystä vastaan... täytyy minun nytkin uskaltaa vedota syvään terveeseen vaistoonne varottaakseni, — varottaakseni — minun täytyy sanoa se, teitä jotenkin vähäpätöisen, vaikka itsestään hurmaantuneen runoilijan häikäiseviä kuvitelmia vastaan." — "Enkö arvannut, — enkö teistä huomannut, — siinä nyt kuultiin... Te olette niin kade, että se oikein rumentaa teitä." — "Sen herran erikoisala on kangastusten luominen", — intoili Schulteiss isoäänisesti. "Samoin kuin kaikki vähempilajaiset runoilijaluonteet sekoittaa hänkin todellisuuden ja ihanteet, — olin vähällä sanoa, — hän syö ja juo ja pitää korkealle lentäviä puheita, mutta hänen runonsa, — ovat usein varsin keskinkertaista kyytipolskaa... Te olette ihanteellinen luonne, Minka. Teillä on se korkea lahja, että voitte antaa lumota itsenne sielun ihanuuteen — minä rukoilen — minä rukoilen teitä"... hän huusi —. "Oi Minka, — te jolla ihanuudessanne on todellisuus — joka itse olette runsasvärinen sykkivä runo, — mitä kaipaatte te niin vähäpätöisen henkilön henkisiä tuulentupia!"

"Hyi, Schulteiss, te katsotte ihan myrkkyyviheriäisenä jokaista, joka vähänkin minua ymmärtää, — siihen muka ei ole oikeutta kellään muulla kuin teillä... Ja juuri nyt, kun minä niin suuresti tarvitsen tukea — kehotusta ja rohkeutta ja reippautta, — nyt... Sitä en koskaan anna anteeksi, — että juuri kun minä uskoin teistä niin paljon, — niin ette te kuitenkaan voinut pitää kurissa itsekästä pikkumaista kateuttanne vaan teidän piti sylkeä siihen runoon, jonka Finsland on minulle kirjoittanut —. Niin, se teissä nyt pistelee, — minun ei olisi pitänyt ensinkään näyttää sitä teille"... "Minka, — neiti Minka", —

puhkesi Schulteiss valloilleen, — "antakaa minun vaikka vaan maata porraspäässänne kuin talonkoira! Minä nuolen teidän ystävienne kättä, — vaikka samalla tuntisin kuoleman kurkussani" — —

"Minusta aina on niin vaikeata, kun te käytätte itseänne tuolla tavalla, Schulteiss —. Sehän tekee minulle kerrassaan mahdottomaksi keskustella teidän kanssanne mistään... Mutta nyt täytyy minun rientää alas koettamaan kävelyhamettani —. Se on aivan uudenaikainen, sen saatte uskoa. Iltapäivällä saatte nähdä sen päälläni, kun se on valmis. — — Niin sitten tiedätte, miltä minä näytän, kun kävelen siellä kaupungissa", — hymyili Minka.

VIII.

Keskellä tulva-aikaa sai Lautta-Lassi paljon työtä. Milloin tuli kääsit, milloin jigi tai rillat, jotka oli vietävä yli, tai oli toisella rannalla huutamassa piirikuntalaisia — lauttauspäälliköitä — liikemiehiä — jopa suurin heistä kaikista, itse Jon Vaaler, joka hiljakkoin oli perustanut suuren höylyyhtehtaan. Välkkyvillä kuraisilla teillä pyörivät rattaat, niin että rapa räiski pyöristä. Pyörähdettiin portista pihaan pienelle ehtoopäivävistille tai iltabostonille. Maatapanon aikaan täytyi Lautta-Lassin lähteä jälleen ulos. Siellä niitä seisoi virran toisella puolen kaksittain, kolmittain luikkaamassa; usein hän ei saanut rauhaa kuin vasta kello yhden ja kahden aikaan yöllä.

Piirissä oli vilkas liike, — puuhaa säästöpankin yleisen kokouksen vuoksi, joka oli pidettävä lauantaina kuudestoista päivä kesäkuuta. Ei ollut mikään salaisuus, että nyt täydellä todella aiottiin kukistaa vanha johtokunta. Etupäässä Kjelin vaikutuksesta oli parina kolmena viimeisenä vuonna yhä useampi ja useampi ruvennut niihin asioihin, joita uudet metsänkäyttötavat olivat tuoneet mukanaan, — panivat rahansa paperitehtaisiin, sahoihin, höylyyhtehtaihin... Joutuikin piirissä uusi aika jo käymään kovin kourin kiinni vanhaan. Ja yhteinen tunnussana oli, — että piti saada säästöpankissa luottoa ja sitten lainoja ja etuantirahoja.

Kjel pysyi tähän aikaan tunnollisesti poissa pitäjän bostoni- ja vistipöydistä. Hän kuljeskeli edes takaisin lauta- ja lankkupinojensa keskellä, jottei häntä syytettäisi agitatsioonista. Tuon tuostakin pysähtyivät ajoneuvot hänen ovensa eteen, — joku, joka toi tietoja äänistä, tahi joku, jonka mielestä juuri nyt oli sopiva tilaisuus pyytää todistusta maksukyvyystään saadakseen kaupungista lainan. Eikä ollut Kjel kuuro tällaisille pyynnöille, vaikka hän antoikin rukoilla itseään koko joukon. Paraksi harmistunut valitus, että liikemiehelle oli kerrassaan mahdotonta saada lainaa piirin omasta säästöpankista, riitti hyvästi hänen taivuttamiseksi; tuommainen todistus kävi yhdestä äänestä. Saattoihan myöskin tapahtua, että Kjel sopivalta mieheltä pyysi pientä vastapalvelusta johonkin paperiin, joka kovin äkkiarvaamatta oli tullut hänen niskoillen. Hän yleensä käytti esteettömästi kaikkien niiden asioivain nimiä, joiden rahaluotto piirin ulkopuolella riippui hänen suosituksistaan. "Yksinkertainen ja selvä asia", — saattoi hän sanoa sydämellisen arastelematta — "jos te autatte minua, niin autan minä teitä kaupungissa."

— — Kjel tallusteli konttorin ja lautapinojen väliä... Arkihuoneessa istui tohtori Stenvig tänäänkin, tapansa mukaan, ja piti esitelmää. Jos mikään sai Kjelin keskeyttämään vapaaehtoisen arestinsa ja käskemään mustan valjaisiin, niin ainakin se, kun nuori tohtori heiskale poikkesi taloon ja alkoi parantaa ihmiskuntaa kehdestä pitäen yhdessä Theklan kanssa. — Helkkari sitä hengen kehitystä... Thekla oli oikein hermostunut ja pahalla päällä odotuksesta, kun tohtori jonakin päivänä ei poikennutkaan heille meno- tahi paluumatkallaan... No jo vihdoin hän teki lähtöä... Ja Thekla tuli ulos hänen kanssaan — "Hyvästi — hyvästi", — haukotteli Kjel.

Kun kääsit olivat vierineet pois, niin lähti Thekla — merkillistä kyllä — nousemaan tohtorinmäkeä Elvsaetiin... Kjel astuskeli verkalleen perässä...

Kun he molemmat olivat tulleet arkihuoneeseen rouva Baarvigin luo ja Thekla oli asettunut mukavasti istumaan, niin hän alkoi: "Minulla on sinulle tänään eräs asia, rouva Bente, — tarkoitan, että seudun vaimot ja äidit yhteisesti kääntyisivät tohtori Stenvigin puoleen ja pyytäisivät häntä kunnan tuvassa pitämään esitelmän lasten hoidosta ja terveysopista. — Siinäkin asia, joka kaipaa reformia... Sen, joka kerran on syventynyt siihen, miten nurjaa pienten lasten hoito on, — se on nimittäin suoraan sanoen ihmisen murhaamista, — sen täytyy pitää nykyistä tilaa kerrassaan puolustamattomana. Tässäkin piirissä aljettakoon tehdä työtä yhteiskunnallisten parannusten eteen... Rouva Bente Baarvig, sitä nyt pyydän, kirjoittaa luonnollisesti ensimmäisenä nimen luetteloon, jotta asia saadaan oikein käyntiin." — "Anna nyt anteeksi, Thekla, — etkö tahdo riisua hattua päästäsi. — Mutta minulla on itselläni ollut lapsia, ja minulla on myös käsitys siitä, mitä mieltä mieheni on pitkällisen kokemuksensa nojalla, enkä

voi sanoa, että juuri olen taipuvainen kaikkiin hra Stenvigin uusiin teorioihin, — ne kaikuvat minusta hieman kirjatuoreilta, ne nimittäin, jotka olen kuullut. — Huomaat kai sinä, etten minä ole oikea henkilö juuri tähän ryhtymään."

"Minun täytyy tunnustaa", alkoi Kjell, — "minun täytyy tunnustaa, — se veitikka... tohtori nimittäin. Minä oikein ällistyksellä katson kaikkea tätä... Niin, eikö se ole julkeata, — kerrassaan hävytöntä — että hän tahtoo tehdä piirissä itsensä hyväksi reklaamia virkaveljensä, — kilpailijansa talosta. Samahan olisi minun ja säästöpankin laita, — jos minä pyytäisin tirehtöriin vaimoa kirjoittamaan nimensä listaan semmoisen kokouksen pitämiseksi, jossa pidettäisiin esitelmiä häntä vastaan? — Humbugia, reklaamia!... Hyi helvetti, — näethän sinä itse, Thekla"... "Kyllä, kyllä minä näen sahajauhoja, — ja sahajauhoja — ja paljaita sahajauhoja... mutta en sijaa ajan aatteelle" — puhkesi Theklasta kolkosti. — "Ei, ei, ei, kuuleppa nyt Thekla, — etkö sinä voi kuulla, — minähän vaan tarkoitan, että hän käyttää hyväkseen sinun harvinaista älyäsi korkeampiin harrastuksiin —. Niin, Thekla on suurenmoinen äiti... Ja jos minä rikastun, niin ei pidä sinulta puuttua varoja, millä vaikuttaa. Minua saat sinä Thekla sitten kiittää, etkä ketään muuta, siitä ettet jää aatteinesi tyhjään huoneeseen huokailemaan... Lauvantai-iltana kuudentenatoista päivänä olen minä varmasti säästöpankin tirehtöri"... Rouva Baarvig säpsähti — "Ihan varmasti, niin totta kuin elän, äiti. — Ja", — lausui hän liikituksen valtaamana, kun lähti ulos huoneesta, — "kun sitä ei muuta ajattele, kuin rakentaa sinulle kultatuolia, Thekla, — kantaa sinua sillä, niin voisit sinä antaa vähän arvoa minunkin työlleni"...

Rouva Benten kasvoihin tuli melkein kova ilme ja hän pysäytti Theklan, joka solmi hattunsa nauhoja mennäkseen. "Kuules Thekla, — kun nyt kerran olet täällä, niin pyydän sinua vähän istahtamaan ja kuulemaan minua. — Vähän varoituksen tapaista... Mutta älä suinkaan pane sitä pahaksesi."

Thekla katsoi häneen ällistyneenä, puoleksi harmistuneena ja arvaavana.

"On asioita, joita mieluummin pitää itsekseen ja jättää niin pitkään kuin suinkin. Mutta minä luulen, ettei ole ketään, joka voisi sanoa tämän sinulle niin suoraan kuin minä, joutumatta väärin ymmärretyksi. — Tarkoitan Stenvigiä." — "Enkö arvannut!" — "Tahdon sinulle suoraan sanoa, että olen huomannut niin monta ihmeellistä hymyä ja salaista kuiskausta, että minun mielestäni pitää kertoa siitä sinulle."

Thekla mittasi silmillään rouva Baarvigin pariin kertaan kiireestä kantapäähän, tutkivana ja hieman hämillään, että tuommoistako ja häneltä... "Minä en ensinkään välitä siitä, mitä ihmiset suvaitsevat minusta ajatella tahi puhua. Ystävyys, joka lepää niin monilla ja lujilla harrastuksilla, kuin minun ja Stenvigin, ei voi ottaa lukuun kylänlörpötyksiä... Jokainen henkinen väli miehen ja naisen välillä on väärinymmärrykselle altis — saatikka sitten —. Minä vielä sanon, rouva Bente, niin kauan kuin niin monet kehittymättömällä talonpoikauskäsityksillä katsovat kaikkea, joka koskee kehittyneempää nykyajan elämää... Minä vaan en olisi odottanut kuulla sitä juuri tältä taholta." — "Niin, minä nyt olen sitä mieltä, että vaimon tulee miehensä ja itsensä vuoksi karttaa varjoakin." — "Sitä mieltä en ole minä. Ja jos Kjell on tämän toimeksi antanut, niin pyydän vaan, ettei asioihimme sekaannuta, — anteeksi, että olen näin suora." —

"Kjellillä ei ole mitään sen kanssa tekemistä, mitä nyt puhun, sen voin sinulle vakuuttaa. Mutta kun varotan sinua, niin tapahtuu se sen vuoksi, että minun mielestäni näillä talonpojillakin, joksi meitä kutsut, on oikeutensa." — "Mitä tarkoitat sinä, rouva Baarvig?" — "Sen kohta sanon. — Kun vaimon sydän ja ilo, hänen myötätuntonsa ja henkiset harrastuksensa eivät ole hänen miehensä, vaan jonkun toisen luona, niin tuntuu kaikista terveistä ihmisistä, että tässä jotain horjuu, — vaikka olisi kuinka vähän vivahdusta siihen, mitä jokapäiväisessä elämässä kutsutaan uskottomuudeksi. Pääasia on, että miestä petetään siinä, mikä on suhteen pääasia, sen ydin, — että hänelle jää paljas kuori. — *Se se alkaa täällä tuntua, Thekla, — minäkin puhun suoraan.*"

"Eikö sitten minulla ole ihmisoikeuksia? — Näkeehän jokainen, kuinka harrastuksia vailla — kokonaan, käsitystä puuttuva — Kjell on kaikessa muussa paitsi kauppa-asioissa, — ja että hän minulle ei voi korvata mitään." — "Miksi otit hänet, Thekla, kun niin hyvin tiesit, ettei hänen ilonsa koskaan olisi sinun ilosi?" — "Älkäämme tunkeutuko olemassa olemisen ikuisen taistelun lakeihin, rouva Baarvig —. Mutta tarkoitus on siis", — sanoi hän mahtipontisesta nyökäyttäen päätään, — "ettei minulle edes saa jäädä oikeutta henkisten harrastusteni viljelemiseen —. Minun pitää kuolla näihin sahajauhoihin —. Mutta lausuakseni suoraan julki ajatukseni, — minä puolestani aion polkea jalkani alle kaikki nuo poroporvarilliset ennakkoluulot, — — enkä tunnusta mitään lakia — en mitään — paitsi oman vapaan itsetuntoni... Minun siis täytyy tyytyä siihen, että rouva Baarvig hylkää pyyntöni", hän sanoi ja lähti. —

— — Ylhäällä keltaisessa salissa liehui jälleen tänä yönä kynttilä... Lopulta se jäi liikkumattomana seisomaan suuren maalatun pöydän kulmalle. Siitä pitäen kuin rouva Bente tänään oli ottanut puheeksi miniän suhteet, kuohui ja aaltoili hänessä levottomuus... Hän ei ollut voinut taistella virtaa vastaan, — ei hyvissä ajoissa. Laimentaa Kjellin pilviä pitävää innostumista Theklaan, vaikka hän oli nähnyt yhtä

selvästi kuin nyt, kuinka huonosti he sopivat yhteen, minne sitä jouduttaisiin ja kuinka onnettomaksi tämä liitto välttämättä kävisi. Oli ikäänkuin Kjelin huimaava mielikuvitus olisi saanut jonkinlaisen omistamisvillin kaikkea kohtaan, joka vaan oli korkeammalla, kuin hän ylettyi, — oli pa asia sitten ihanteellista taikka rahallista laatua... Poika parka, — hänen oma personallinen onnensa — se oli auttamattomasti pilattu. Hänellä oli edessään paljasta nujerrusta, jota yhä jatkuisi ja jatkuisi Theklan keinotekoisien teoriarakennuksen painon alla... *Sen* huimauksen — sen erehdyksen — hän saisi maksaa viimeiseen ropoon.

Mutta se toinen asia, joka huuti melkein vielä kovemmin kuin tämä, — joka oli väijynyt hänen päällään koko päivän yhä kasvavana, uhkaavana, kauheana perheonnettomuutena, — se oli Kjelin varma vakuutus, että hänestä tulisi säästöpankin tirehtöri. Se yllätti hänet kuin ukkosen jyräys. Hän näki... ne luvut, jotka nyt nousivat tuhansiin, nousisivat vastedes kymmeneen tuhansiin... paisuisivat kuin huimaava tulva sadoiksi tuhansiksi... Ja kukistus olisi mitattava aivan toisella mitalla: — ylinäkemätön meri velkaa, onnettomuutta ja häpeätä —. Baarvigin nimeä kirottaisiin, huudettaisiin yli koko maan — —. Hän seiso i kalpeana ja jäykkänä kynttilän edessä, huulet vavahtelivat tuon tuostakin, sen mukaan kuin hän puhui tahi vastasi itselleen. — —

Kjel sukelsi muistoon tuona leveäselkäisenä, reippaana poikana, joka oli ensimmäinen suksilla ja painisilla ja joka niin nopeaan selvisi läksyistä lukematta niitä, mutta nyt kulki mielettömän vilkkaana ja osottaen omituisen voittavaa levollista paksua hyvänsuovaisuuden kuorta, ikäänkuin lihava siveellistä vesitautia sairastava... Ensimmäinen, jota hän petti — kesken kaikkia itsetietoisia kepposiaan — olihan itse. Hän upposi illusiooneihinsa, — ei *uskaltanut* ajatella muuta, kuin että hän nyt oli sillä suurella, leveällä tiellä, joka vei rikkauteen — ja että mitä tiellä oli esteitä, ne vain antoivat hänelle tilaisuutta ilolla ja tyytyväisyydellä osottaa hyvää päätään... Bente katsoi ja seurasi hänen kasvojaan, kuinka ne vuosien kuluessa olivat muuttuneet, — Kjel oli saanut tuon nopean, väjyvän, pohjalta pelokkaan vilahduksen silmäpieliin... Hän oli ennen yhtä mutkaton, lyhyt ja suora kuin Massi, — tyttönen, joka nyt makasi tuolla sisällä, nukkui ja uskoi niin levollisesti isään ja äitiin ja heihin kaikkiin — paitsi ei Bertheaan, — ja sitten aina kysyi Minkasta ja ihmetteli häntä — — Tämä pani itkemään verta — — Baarvig, Baarvig, Baarvig parka... Mutta se ei saanut tapahtua, että Kjel nyt saisi säästöpankin huijauksiinsa. Se ei saanut tapahtua, vaikka hänen sitten pitäisi huutaa, että poika oli vararikon partaalla... Siinä se oli onnettomuus ja turmio, että Kjel silloin sai vanhan Arne Bergersenin, jonka kaikki tiesivät varovaisuuden perikuvaksi, suostumaan tuohon metsäyhtiönsä... Sen nimen avulla sai Kjel sitten kaikki muut asiaan sekaantumaan, niin että hän kerrassaan saattoi kohota suuren liikkeen johtajaksi ja toimeenpanijaksi, — ja sai aikaan kaikki nuo uudet ja kokemattomat yritykset.

Bentelle alkoi hämärtää jotain tuuman tapaista... Hän istui siinä, mielti ja punnitsi ja tuijotti kynttilän liekkiin, katsoi miten sula steariini paisui kukkuralle ja rupesi vuotamaan yli reunan —... Vanha varovainen Arne Bergersen oli ehdottomasti yksi niistä seudun parista, kolmesta, joiden ääni vaikuttaisi ratkaisevasti yleiskokouksessa. Jos hän ajaisi Bergersenin luoksi ja uskoisi hänelle, kuinka epätoivo hänet valtaisi, jos Kjel valittaisiin säästöpankin tirehtoriksi? — Entä millä perustuksella?... Hän ei sanoisi mitään perustetta — paitsi sen, että hän piti Kjeliä aivan sopimattomana tuohon toimeen, — että se kääntyisi hänelle suorastaan onnettomuudeksi.

"Ei auta muu, Kjel", — mutisi Bente jäykkänä, kivettyneen näköisenä... "Se on petosta —. Mutta minä olen suoraan sanoen äiti, jonka on pakko tappaa omat lapseni — —. Ja", — hän ojensi uhkaavana kättään, niin että varjo näkyi seinällä, — "ellen uskoisi, että jo *olet* vararikkoinen — että häpeä on tullut... niin juoksisin maantielle huutamaan, että poikaani Kjeliä, keinottelijaa, varokoon jokainen" — —

* * * * *

Berthea oli ennen joulua purkanut kihlauksensa tullivirkamies Valentinsenin kanssa ja oli nyt salakihloissa kauniin Schölbergin kanssa, joka oli kirjurina tuomarilla. Hän piti yleensä omia tuttavuuksiaan ja suhteitaan kodin seurustelupiirin ulkopuolella. Pitäjällä ei tapahtunut sitä, mikä ei olisi häntä huvittanut, — kihlauksia ja avioliittoja, ryöstöjä tai perheriitoja, ja hän oli hyvästi perehtynyt agitatioonin Kjelin puolesta ja häntä vastaan ynnä kaikkeen, mitä pitäjällä puhuttiin siitä asiasta. Anna Lundin kautta oli hän myöskin saanut paljon paremmat tiedot sekä Endrestä, joka parailtaan harjoitteli kuningas Learia, Hamletia ja suuria luonnerooleja, että Minkasta, kuin mitä näiden kirjeistä kotiin kävi ilmi... Minka kerrassaan hurmasi ne kaikki, — oli yhdessä Finslandin, runoilijain ja taiteilijain kanssa kaiket päivät, — milloin joku maalasi hänet, milloin joku hänelle kirjoitti runoja... Pitävät häntä niin mystillisen intresanttina, kirjoittaa Anna... Ja teattereissa ja varieteissa he olivat alinomaa. Mutta siitä kaikesta ei heidän kirjeissään ollut hiiskaustakaan.

Ja Schulteiss kävi ja nuuski postin ja kaikki mitä Minka kirjoitti; ja hänen täytyi nyt alentua ottamaan Berthea uskotukseen...

"Nähkääs Berthea", sanoi hän salaperäisesti, — "sisarenne ei ole mikään negatiivinen maahan repivä personallisuus. Hän on jotain positiivista, — voimalähde —. Sointua ja virettä, runsautta ja tarmoa saa

kaikki, mihin hän vaan maneetin tavoin koskee, — ehe, — sula vastakohta sahan rouva Theklalle — —. Ennen vetivät *häntä* muut, — nyt hän kohoo ja kehittää voimansa... Nyt hän nousee, ylenee synnynnäisen luonteensa kautta *heidän* ylitsensä... Nyt hän panee muiden voimat toimintaan, — soittelee niitä joka nappulasta kuin pianoa. — Hän ei enää antaudu kenellekään, — vaan inspireeraa, saa heidät vaan kaikki väräjämään, kehittymään täysiaanisiksi kunkin oman luonteensa mukaan — —. Se on hänen ylevä kutsumuksensa, minä tiedän sen, — kuullut sen häneltä itseltään... Mutta hän ei antaudu kenellekään, — se se on parasta — se on pääasia... Eikö totta, neiti Berthea", — kysyi hän äkkiä rukoilevana, — "mutta itse hän ei antaudu kenellekään, — ettekö usko tekin niin, — ettekö usko tekin niin?"... hän koetti arvata Berthean silmistä — "Siihen on hän liian ylevä", — lausui Schulteiss sitten ratkaisevasti ja kääntyi kantapäällään, —

* * * * *

Ei ollut enää kuin pari päivää yleiskokoukseen, joka piti pidettämän lauvantaina.

Tohtori Baarvig kieltämättä oli melko lailla jännityksessä, — hän oli tuntevinaan, että ilma oli täynnä kovaa sotaa... Tosin hän ei koskaan puuttunut senkaltaisiin asioihin, oli periaatteellisesti lääkäri eikä mitään muuta kuin lääkäri taloissa käydessään, — eikä muutoin kovin suuresti harrastanut uutisjuoruja. — Mutta hän olisi tehnyt sydämestään rosvojen pesän, — ellei hän tällä kertaa olisi ollut mukana... Eikä tosiaan ainoastaan Kjelin vuoksi. — Nuo vanhat peruukit olivat tosiaan kelpo sysäyksen tarpeessa, niin että puuteri tupsahtaisi... Kielsivät melkein kokonaan piirin säästörahat vasta raivatuilta liikeurilta, — pakottivat liikemiehiä lainaamaan muualta korkeampaa korkoa vastaan... Hän aikoi taipua siihen mielipiteeseen, että täällä kyllä kaivattiin Kjelin moista miestä kääntämään säästöpankin peräsimen toisaalle — —. Mutta se sikseen...

Hän teki Herra tiesi kuinka monennen kerran näinä päivinä lattialla käänteen pysähtyen tuohon samaan loppuajatuksen, kun Kjelin tuli sisään kalpeana ja hätäisenä. Hän heittäytyi tuolille, jäi siihen äänettömänä istumaan ja tuijotti.

"Onko hullusti säästöpankin laita?" — kysyi tohtori terävästi.

Kjelin istui mykkänä.

"Jaa-a, ei pidä liian helposti luottaa siihen, että kaikki onnistuu."

Kjelin pudisti päätään, niin että tohtori ymmärsi arvaavansa turhaan... "En minä sano, että asiat ovat hyvinkään päin", — puhkesi Kjelin puhumaan. — "Piru itse on päässyt irti... Kaikki järjestyksessä — ehdoton äänen enemmistö —. Se asia oli niin varma, että se oli niin sanoakseni taskussani aina tähän iltapäivään asti, jolloin sain tämän kirjeen. Arne Bergersen ei tahdo uudistaa, — ei tahdo ruveta enempiin sitoumuksiin metsäyhtiön edestä... Hän suorastaan asettaa tuolin ovelle eteen, vaatii suoritusta ja tahtoo päästä koko liikkeestä, peruuttaa takuunsa. Ja ellen nyt heti saa hänen sijaansa maksukykyistä nimeä, niin olemme lauvantaina velallisia, jotka emme ole täyttäneet sitoumuksiamme säästöpankkiin. Pankki on myöntänyt rahat sitä takuuta vastaan, — kaikkien meidän yhdentoista nimiä vastaan — Ja sitten, — hyvästi herra tirehtöri —. Ei kunnolla käy päinsä edes esittää minua siksi. Se on vasta halpamaista. Juuri edellisinä päivinä, niin ettei minulla olisi aikaa hankkia uutta nimeä... Niin häpeämättömästi suunniteltu, sillä hän kyllä tietää, että jos minä lähden matkaan värväämään uutta takaajaa, niin on siitä vaan seurauksena, että metsäyhtiön rahaluotto tulee keskustelun alaiseksi... Jos se olisi tapahtunut edes seuraavana päivänä, niin olisin siinä paikassa saanut vaikka kolme hänen sijaansa. Mutta juuri nyt" — — Kjelin tuijotti synkkänä lattiaan.

"Eikä vaaraa ole minkäänlaista — — luotettavat ja hyvät asiat kaikin puolin... tulevana vuonna viidenkymmenen prosentin voitto, ja sekin niukasti laskien — Siinä seisovat takaajina yksi kaikkien ja kaikki yhden edestä, yksitoista miestä — —. Niin, mutta eihän tässä ole muuta neuvoa, täytyy luopua taistelusta, — vaikka se onkin raskasta", — huokasi hän... "Yksi yleiseen pitäjällä tunnettu nimi riittäisi — — Jos minulla vaan olisi se paperissa maanantaihin tai tiistaihin asti, niin sitten hän jälleen pääsisi siitä irti", — huudahti Kjelin; — "mutta nyt — Niin niin, tappio on tappio — —. Täytyy lähteä, kaikesta huolimatta, heti matkaan uutta nimeä kerjäämään, — ja tirehtöriin paikka saa mennä minun nokkani ohi —"

Iltahämärässä ei vähään aikaan vaihdettu sanaa, tohtori käveli edes takaisin ja jäi ikkunan luo seisomaan... "Niin, on se raskasta, Kjelin, — minä myönnän sen."

Kjelin otti taskustaan nenäliinan ja kuivasi silmiään, niisti nenäänsä...

"Kuules, Kjelin", — sanoi tohtori matalalla äänellä, — "sinä et koskaan pidä minulle antamaasi sanaa." — "Tiedäthän sinä hyvästi, isä — että jos tiukka tulee, niin — *Voisiko* minun nimeni selvittää tämän asian?"

"Paljon vähempikin", — huudahti Kjel, — "kunhan vaan olisi nimi, joka pitäjällä tunnetaan". —

"Tahdotko antaa minulle pojan sanasi — ettet minua sekoita mihinkään — —. Annatko minulle rehellisen sanasi, että olen paperista vapaa maanantaina tai tiistaina — mieluummin maanantaina, — niin saat siihen minun nimeni... Saat siihen nimeni, poikani — jotta pääset tirehtoriksi nyt, kun asia on sinulle niin paljon arvoinen."

Kjel niisti nenäänsä... "Koska sinä tarjoot sitä, isä... Siinä teet oikein kauniisti... Minä en unhotta sitä koskaan!" — "Mutta älkäämme sanoko siitä äidille mitään — ei mitään äidille, Kjel... Hän, hän, hän, hän hermostuisi siitä liaksi — — Tuo tänne paperi, niin on se tehty — minä saattaisin ehkä ruveta katumaan", — sanoi hän hätäisesti.

IX,

Syyskuun päivä oli tyven ja kirkas, lehdet olivat varisseet, mutta vielä näkyi siellä täällä keltainen koivu tai veripunainen haapa alhaalla virran rannalla, ja virta juoksi kiiltävin peilipinnoin talojen ohi... Maantieltä kuului iltapäivällä pyöräin jyrinää, joka kajahteli mäkilöistä. Kjel tuli. Hän nakkasi ohjokset renkipojalle ja riensi isänsä luo.

"Tämä nyt on neljäs sana, jonka olet minulle lähettänyt —. Sahalla saattaa väki alkaa vähitellen uskoa, että nyt on mitä hyvänsä tapahtumassa. Tiedänhän minä hyvästi, että se on tuo nimesi, jota sinä nyt tahdot takaisin, — tuossa paikassa... ja sinä *saat* sen takaisin. Mutta älä nyt vaadi enempää kuin ihminen voi" — "Enempää kuin ihminen voi", — pauhasi tohtori, — "eikö nyt ole kulunut kaksi kuukautta siitä päivästä, jolloin minun piti saada hyvä nimeni takaisin, — kaksi kuukautta, joista jokainen päivä on ollut minulle kidutusta, Kjel! — jokainen päivä, sanon minä" — — "Mutta isä, etkö voi kuulla", huuti Kjel. — "En, minä en tahdo kuulla, minä tahdon nimeni takaisin... Niin, kahteen kuukauteen en ole voinut ajaa ulos pitäjälle ainoanakaan päivänä ajattelematta, että nyt tietää yksi ja toinen jo tohtori Baarvigin luiskahtaneen metsäkeinotteluihin, — antaneen nimensä kauppoihin, jotka nousevat parikymmentä kertaa hänen varainsa yli."

"Niin aina, ja vaara pyörii, että hän sillä ansaitsee ennen ensi vuotta parituhatta." — "Suu kiinni, Kjel — kuuletko, — suu kiinni, taikka jumaliste" — hän kohotti kättään. "En ainoanakaan päivänä niistä kuudestakymmenestä ja kolmesta, — minä olen pitänyt lukua päivistä ja öistä myös, — ole voinut katsoa äitiäsi silmiin — Minä kartan häntä. Me, jotka olemme eläneet yhdessä kuin lasihuoneessa kolmekymmentäneljä vuotta. — Minä sanon sinulle, — tänne nimeni, poika"... Tohtori astui askeleen ja ojensi kouransa ikäänkuin tarttuakseen häneen kauluksesta kiinni —

"Elä nyt hiidessä", — huudahti Kjel ja työnsi tuolin eteensä. — "Sinähän olet hullu, kun et viitsi kuulla... Minä vakuutan sinulle, että saat nimesi takaisin. Siitähän juuri minä olen nyt ollut huolta pitämässä. Niin että kerrankin pääsen tästä surkeudesta — ja kaikista noista typeristä sananlähetyksistä." — "Milloin, milloin milloin, — milloin saan?" — "Ethän sinä viitsi kuulla, ehkä on parempi, että lähdän kotiin ja kirjoitan sinulle kirjeen." — "Älä loruele — sano paikalla!" — "En hitto viekөөn ole mokomaa nähnyt. — Tässä minä tulen semmoisten tulosten kanssa, että... taskuni on niin sanoakseni täynnä hyviä kuulumisia, niin hyviä, etten koskaan olisi uskaltanut toivoa, enkä ajatellakaan, — ja sitten sinä: — Pois nimi, — irti nimi! Saan kiittää onneani, ettet minua litistä seinään —. Voinko minä sille, että tuo pieni hyvä nimesi, niinkuin on tapasi sanoa, istuu kiinni kuin liisteröitynä. Jos sinua pidettäisiin huonommassa arvossa, niin varmaan olisit pian irti, — sillä ei juuri ole hauskaa olla sinun kanssasi tekemisissä"...

"No no no no, — no siis" —

"Niin, minä tulen sinulle ilmoittamaan, että metsäyhtiö tänään on ostanut loput Mustasta metsästä, — sillä tavalla että omistajat ovat suostuneet meidän kanssamme jakamaan tasan sekä voiton että tappion, — ja, ennen kaikkea, — kaikki tulee sahattavaksi minun sahasani. — — Yhtiötä on siis laajennettu, voitto on kerrassaan arvaamaton, — mitä minuun tulee, niin on lasku sangen yksinkertainen: — Kun edellisestä osasta sain niin ja niin paljon sahausta vuodessa, niin mitä antaakaan tämä osa, joka on suurempi, johon varsinainen hyötymetsä kuuluu. — Ja mitä sinuun tulee, niin merkitsee se, että nyt on niitä, jotka kilvan pyrkivät lunastamaan irti nimesi, heti kun paperit ovat valmiina... Eivät suoraan sanoen soisi sinulle voittoa; — kysymys vaan, eikö minun pitäisi käyttää tilaisuutta tinkiäkseni sinulle vähän maksua luovutuksesta." — "Ei, — ei äyriäkään, — ei äyriäkään, Kjel — minä ehdottomasti vaadin, että asia on hiljaisuudessa suoritettava, — nimeni vaan irti. Ennen en saa rauhaa. — Sinä päivänä;

jolloin saan sen takaisin, tulee isästäsi jälleen toinen ihminen. Jumalan tähden, Kjel, kuinka saatoit sinä sekoittaa minut näihin asioihin, jotka ovat niin kokonaan sen ulkopuolella, mihin minä tahdon kuulua." — "Kaikki varmaan voitanee järjestää ensi viikon kuluessa", — lausui Kjel mieltäväisenä. "Niin isä, — tästä päivästä lukien alkaa minulle kuin uusi tulevaisuus... Ja minun täytyy tunnustaa, minä en enää kestä sitä, että John Vaalersin höyläystehtaasta lastut uivat sahani ohitse. — Minä aion myöskin laajentaa liikettäni... Taskussa on minulla semmoinen menestys, että itsekin alan sitä pelätä. — Täytyy lähteä alas Theklan luo kertomaan —. Huh isä, olipas siinä puuhaa, ennenkuin sekin asia aikaan saatiin!" "Kyllä, kyllä, — saattaahan tuo kaikki olla hyvää ja mainiota. Mutta se nimi, se nimi, poikani... Tuntuu siltä kuin pääsisin orjuudesta samana päivänä, kun saan sen takaisin."—"Mutta en minä sivumennen sanoen olisi voinut uskoa, että sinä isä voisit liioitella tuolla tavalla... Nimesi saat sinä joka tapauksessa — vieläpä kiitoksen kera. Sillä se se teki minut säästöpankin tirehtoriksi ja se se tehoi tänäänkin." — "Niin, onhan se ainakin lohdutus," — mutisi tohtori. — "Ja säästöpankin tirehtörinä pysyn nyt, näetsen. Ei ole sitä, joka enää voisi minut kukistaa... Minä olen kuin peikko, jonka ovat selkäänsä saaneet... Sillä kuta enemmän he minusta tekevät, sitä suuremman rahaluoton saavat itse. Kun minä kohoon, niin kohoavat he, kun minä painun, niin painuvat hekin, — koko tämä uusi takäläinen liikemaailma. — — Minä olen kerrassaan heidän miehensä, — minä itse eikä kukaan muu!" — hän nyökkäsi painaessaan hatun päähänsä. "Täällä tulee posti, isä," — hän huuti sisään ulko-ovelta. — —

— — Tohtori oli lukenut kirjeensä ja astui vähän myöhemmin seteli kädessään alas puutarhaan päin. Siellä alhaalla Bente rouva poimi lasiomenia. Niitä ei saanut pudottaa ravistamalla, koska olisivat vikaantuneet, — ne oli otettava alas yksitellen tikapuilla, joita Massi piteli, äidin seisossa niillä poimimassa ja ojennellessa omenia varovasti alas levitetyle vaatteelle ladottaviksi.

"On se somaa, Bente, — ei ensinkään hullumpaa... Minä tosiaan uskon, että minulla alkaa olla Kjelistä hyötyä, — tässä lähettää metsänomistaja Haaken Harstad kokonaista kaksi sataa kruunua lääkärin palkkiota. Minä suuresti erehdyn ihmisten suhteen, ellei tämä osota jonkinmoista varovaista halua päästä hyvin väleihin säästöpankin tirehtörin isänkin kanssa... Minä kyllä en voi niitä lähettää takaisinkaan sillä ilmoituksella, ettei niistä ole apua säästöpankissa lainanhakemuksille"... Vaatteelle kierähti omena tavallista kiireemmin... "Nyt juuri tarvitsenkin niitä, saan lähettää ne Minkalle."

— "Sinun ei pitäisi laskea leikkiä tuommoisesta, Baarvig. Jos sinä tosiaan ajattelet sillä tavalla, niin eivät nuo ole rehellisiä rahoja." — "Joutavia, Bente, — sen verran välillisiä sivusaatavia kyllä uskallan ottaa omalletunnolleni, kaikesta raastamisestani suvun menestykseksi... Sitä ehdottomasti saa koko joukon muitakin tuloja, sitä myöden kuin poika nousee, — lisääntyvän arvon ja huomioonoton muodossa j.n.e.... Ja Kjel nyt on jo koko korkealla." — "Meidän tulee muistaa, että semmoiset voivat käydä sekä ylös että alaspäin... samoin kuin Blondin, joka käveli Niagaran poikki," — mutisi Bente.

"Niin, ruvetaan nyt aina näkemään kaikki toivottomaksi ja synkäksi. Kuta enemmän menestystä, sitä totisempia naamoja. Kun hänen saansa nyt täytyy Mustanmetsän puista, niin ettei hän mitenkään voi ottaa enempää vastaan, vaan hänen täytyy laajentaa liikettään, — niin me vaan suremme ja huokailemme; — ja katsomme poikaa noilla silmillä, jotka voivat tehdä hulluksi. — Niin, sillä nyt hän tosiaan on saanut käsiinsä sen osan, joka on vaaraton, — sahausen, — kaiken metsäyhtiön sahausen. Se, se on kaiken kerma."

"Kunpa asiat olisivat niin hyvin päin. Mutta kaikki on niin pelottavan suurellista, — ja — onko oikeastaan afäärejä, jotka olisivat vaarattomia, Baarvig?"

"Huh, — sinä olet aivan villi. Aina ikäänkuin Kjelin talo olisi oikea ruutikellari... Kun hän menee eteenpäin, niin sinun mielestä hän menee taapäin... Minua oikein alkaa kammottaa, joka kerta kun tuon sieltä hyviä uutisia, — sinä ikäänkuin tahallasi riistät minulta ilon... Mitähän sinä oikeastaan sanoisit, jos minä tulisin ilmoittamaan, että kaikki on kumoon menemäisillään" — "Ja tästä vihdoinkin päästäisiin," — huudahti Bente tikapuilta. — "Mitä... Sinähän istut siellä omenapuussa oikeana pahanilman lintuna — — Se kai olisi hauskaa ja ilahuttavaa"... "Niin kauan kuin ei vaan mikään tulva tuolta alhaalta voi reväistä mukaansa meidän taloamme ja rehellistä nimeäsi" —. "Hyi, — kuinka hivuttavaa on tuo alituinen pidä itsesi erilläsi, pidä itsesi erilläsi, pidä itsesi *visusti* erilläsi omasta pojastasi"...

"Yhdet, — kahdet kääsit tulossa mäen alla," — ilmoitti Massi. — "Edellä on tilanhoitaja Lunde ja perässä tarkastaja"...

Tohtorin ilme näytti ikäänkuin keventyvän, kun hän astui ylös puutarhan porttia kohti. Nythän oli joka tapauksessa tilaisuus yhden illan hävittämiseen bostonipöydän ääressä... Oikeastaan hän olikin saanut paljaita hyviä uutisia, jotka hyvin ansaitsivat lasin totia...

Massi, joka aamupäivällä oli käynyt sahalla katsomassa pikku Baardia, jatkoi keskeytynyttä keskustelua ja pakinaa äidin kanssa: "Äiti, minä en koskaan mene pöllön kanssa naimisiin." — "Elä tee sitä, siinä olen samaa mieltä kuin sinä, Massi." — "Kjel on pöllö." — "H-m"...

Massi ei tahtonut sanoa miksi; mutta Kjel oli pöllö.

Hän seiso ja mietti vähän... "Jos nyt minä menisin naimisiin, niin voisihan lapsestani tulla keksijä tai oppinut tai suuri mies, joka hallitsisi koko valtakuntaa... Eihän mikään sitä estäisi, äiti?" — "Herran nimessä, Massi, — älä kulje tuollaisissa ajatuksissa, — älä rupea hautomaan hullutuksia." — "Mutta eihän sitä mikään *estä*. — Minähän vaan kysyn... Saattaisihan niin käydä. — Eiväthän Caesarinkaan eikä Lutherin äidit tienneet, että he saisivat niin merkillisiä lapsia... Eikä Napoleonin äiti, joka sai keisarin." — "Katso ympärillesi, Massi, näyttääkö mielestäsi siltä, että nuorisossa täällä on Napoleoneja taikka Hannibaleja."

Massi ei näyttänyt siltä, että äiti olisi saanut hänet toisin uskomaan.

— "Ja ajattelehan, miten kaikki äidit pettyisivät lapsiensa suhteen, jos he olisivat haaveksineet paljaita Hannibaleja ja Martti Luthereita. — — Ja mitä minä pitäisin teistä, lapseni, — sillä teistä ei varmaan yksikään ole sitä sorttia... Äiti kiittääkö Jumalaa, jos hänen lapsestaan tulee hyvä ihminen."

"Niin, mutta se voisi tapahtua, äiti," — intoili Massi, — "enhän minä sen enempää väitäkään." — "Ja tuommoiset lialliset ajatukset, Massi, päättyvät vaan pettymyksiin. Se joka vähän odottaa, käy iloiseksi saadessaan enemmän." — "Mutta oletko sinä odottanut niin vähän, äiti, — sillä sinä olet kyllä meidän tähtemme hyvin iloissasi?" — "En minä väitä, Massi," — hymyili rouva Baarvig, — "etteikö sinunkin äitisi olisi ajatellut elämää ihmeelliseksi saduksi, joka on 'auringosta etelään, kuusta itään ja takana Baabelin tornin', kun minä olin sinun ikäisesi. Mutta pian me unohdimme pois ne semmoiset. Siihen aikaan oli tyytyväisyys vähään ikäänkuin ilmassa. Nyt taasen on kuin seinä kukistunut ja maailma loistaa ja häikäisee, ikäänkuin ei mikään enää olisi mahdotonta. — Mutta näetkös Massi, siihen vaaditaan voimaakin ja työtä... Ja kovin moni tarttuu kiinni jo siihen, että vain kuvittelee itseään suureksi", — lausui Bente katkerasti — — "Nyt on ilmassa, että kuvitellaan ja haaveksitaan suuria asioita ja merkillisiä kohtaloita. Mutta minä en näe, minä en näe, että siitä tulisi muuta kuin tuulentupia ja pettymyksiä, — että he saavuttaisivat mitään... Varo itseäsi luulottelemasta, että sinä muka olisit poikkeus, Massi" — "Mutta *saattaahan*, tapahtua, äiti, en minä muuta sano, että kyllähän se *saattaa* tapahtua"... "En usko edes sitä, että se *saattaa* tapahtua. Hannibalin äiti ja isä kyllä tunsivat, että heissä oli oikea itu — ei se vaan niinkään odottamatta taivaasta tipahtanut heille."

Massi näytti miettiväiseltä. — Tässä oli jotain, josta kannatti väitellä... Hän säästi sen Schulteissille — — ottaisi asian hienolla tavalla puheeksi, ikäänkuin tarkoittaen Minkaa. — "Minä otan kopan ja kannan kaikki ylös, äiti, jahka sinä kunnolla pääset sieltä maahan"...

Kun omenat oli kannettu keltaiseen saliin ja Massi oli ne latonut pöydälle, niin hyökkäsi hän Schulteissin kimppuun, joka seiso käyttävän akkunassa ja katseli Arntin kahta dynamiittiräjähdystä, joiden kumeat jyrähdykset kuuluivat huvimajalehdosta täyttäen syyspäivän hiljaisuuden laajalti liikkuvalla kaiulla. — — "Minä oikein surisin, jos Minka siellä kaupungissa saisi tuhman miehen", — alkoi hän sitten.

Schulteiss säpsähti. — "Onko tullut, — oletko sinä kuullut?" — huudahti hän hätäisesti. — "Eihän toki; mutta minä vaan sanon, että *jos*, — ja että minä niin surisin". — "Se tosiaan on sangen omituinen kuvitelma, Massi, — niin kokonaan mahdollisuuden rajain ulkopuolella — — ellei", — hän kävi jälleen säikähtäneen näköiseksi, — "ellei sinulla ole jonkinlaista viittausta siihen, jos vaikka miten pientä todellista tosiseikkaa, jolle voisit perustaa... Eikö mitään? — Eikö mitään?... Eikö tosiaankaan mitään?... Ei, luonnollisesti ei... Ehe, — ehe," — hymyili hän —. "Mutta sinäkö surisit kuitenkin? — Sen tekisin minäkin varmaan, — tuhman miehen, tuhman miehen... tosiaan sangen merkillinen, — mahdoton päähänpisto" — — "Niin, mutta otaksukaa nyt, että hän ottaisi tuhman miehen — semmoisen jota *hän* luulee viisaaksi, mutta joka olisikin tuhma... Eikö se olisi surullista?" — "Mahdotonta, — kerrassaan mahdotonta." — "Minäpä sanon teille... minä olen ajatellut, että hän saisi niin merkillisiä lapsia, joiden tati minusta tulisi. Ja kun hän nyt" —

"Omituinen keskusteluaine... melkein sanoakseni sietämättömän kauhea oletus, jonka mieluummin jättäisin sikseen... He he, nuoren tytön naiivisuus voi tosiaankin — ällistytää." — "Minä en muuta kuin yksinkertaisesti kysyn, eikö tuhma isä saa tuhmia lapsia." — "No jaa, — se on — kyl-lä, — mutta ehkä äiti sen sijaan on sitä lahjakkaampi. — Sillä kysymyksellä yleensä — on niin monta puolta". — "Mutta *jos* nyt Minka pitäisi oikein kauniista ja uljaasta miehestä". — "Minka... Minä pyydän, Massi, sinä saat kylmän hien nousemaan noilla puheillasi." — "Tehän aina itse väitätte, että Minka on niin merkillinen, — ja kun hänen miehensäkin olisi yhtä merkillinen —"

Schulteiss seiso hetkisen, yhä kiihtyvän mielenliikutuksen vallassa... "Sinun ajatuksenjuoksusi on tunteeeton, — sitä ei puolusta", — puhkesi hän, — "kuin heräämättömän nuoren tytön hurjat ja mielettömät kuvitelmat. Sinun päässäsi leikkivät vielä nuket, vaikka oletkin kuudentoista ikäinen... Paljaastaan tuo ajatus on"... Hän heitti päätään. — "Minka! — uljas impi — jolla on niin ylevät tehtävät — josta niin paljon odotetaan — hän, — hän ei koskaan antaudu kenellekään '*merkilliselle*', —

merkilliselle huuliparralle — merkilliselle kauneudelle — merkilliselle ammattimiehelle — merkilliselle napamatkustajalle —. *Sillä*, — ja kuule ja ymmärrä minua, sinä nuori tyttö, — kätke sinäkin se vielä epäselvän sielusi syvyyteen! — Hän kantaa ihanassa olennossaan tietämättään suuren rakkaudenvaatumuksen — hän ei halua tavaraa, ei kultaa, — eikä ulkonaista kauneutta, — ei mitään —, ei mitään sen kaltaista... Hänen jalo, korkealle haaveksiva ja syvätunteinen luontonsa vaatii suurta intohimoa — rakkautta, joka on yhtä luja kuin elämä ja kuolema... ja missä se palaa — vaikka raihnaassakin ruumiissa, — sille hän sinä päivänä, jona hänen silmänsä aukenevat, kerran ihmetellen antaa itsensä... Semmoinen rakkaus on rajaton kuin elementit... Katoavainen ruumis hehkuu siinä ja henki nousee... Ja — ja", — hän tuijotti kalpeana ja innostuneena avaruuteen, — "minä en sano, etteikö sillä olisi kykyä herättämään, luomaan neroja... sillä joka käy yli — yli kaiken järjen — yli kaiken järjen"...

Massi näki kauhulla, miten hänen siniset silmäteränsä ikäänkuin irrallaan häälyivät valkuaisten päällä.

* * * * *

Vähän aikaa myöhemmin istui Schulteiss huoneessaan ja luki kirjettä, jonka tohtori oli hänelle antanut vistipöydästä. Se kirje, jonka Minka oli hänelle kerran luvannut, se kauan kaivattu, — tänään oli se tullut... Vaaleansininen, hieno kotelo — hajuvedelle lemuava, päällekirjoitus Hra Kand. phil. Ananias Schulteissille... ja Minka itse oli liimannut sen kiinni —:

"Rakas nuoruuteni opettaja. Täydellisen tutunomaisuuden kirjeen — kelle uskaltaisin semmoisen lähettää tässä laajassa maailmassa, muuta kuin yhdelle, — yhdelle ainoalle, — teille, Schulteiss"...

Silmiä häikäisi, niin että hänen täytyi lukea tämä uudelleen, ja hän veti syvään henkeä.

"Te koettu ystäväni. Teille uskallan näyttäytyä semmoisena kuin olen, te aina ymmärrätte minut, te käsitätte silmillänne sen, mikä minulla edessäni väikkyy ihanana, — kauneuden ja ihanteellisuuden herättämisen aikamme vaikuttavissa miehissä. Te ymmärrätte minut — Minä siis alan itsestäni... Ruskeaan puettuna — seassa punaista tai keltaista, — hattu, joka hieman varjostaa kasvoja, tai lyhyt harso, niin ettei silmiä näe, kuin vaan äkkiä, odottamatta — ne vaan aavistaa. Sirot kengät, korkeavartiset ja napilliset, — tiedätte, että minulla on kauniit jalat, Schulteiss, — niin että askeleet saavat tuon reippaan, mutta kuitenkin sulavan astunnan, joka ikäänkuin karttaa likaa. Mutta yhtä seikkaa olen saanut monelta puolen harkita ja tutkia, ennenkuin vihdoinkin olen päässyt sen perille, nimittäin ryhtiä, käyntiä. Olen kuullut herrain arvosteluja, kun he katsovat jonkun naisen jälkeen. He tahtovat jotain aaltoilevaa ja joustavaa... Joko hienot hansikkaat, taikka ei ensinkään. — Ja hieno päivänvarjo, jossa on jalo kädensija. Sen takana leikkii sitten käärme, magnetismi, häälyen piilostaan. Otetaan vastaan tervehdyksiä ja hymyillään... vaan hymyillään omille ajatuksille, eikä nähdä mitään"...

"Oi taivas, hänen ihana hymynsä", — huokasi Schulteiss.

... "tuijotetaan hämmästyneenä. — Ja tuhansia, tuhansia naisen neron mieluolahduksia, — siinä oikea vaikutuskeinojen aarreaitta. Niin, sillä tavalla on nyt varustettu se merirosvo, joka on lähtenyt teloilta teidän kotoisesta satamastanne, Schulteiss. Minä uskon itseni syvän käsittävän mielenne turviin. Sieluanne älköön pimittäkö se epäluulo, että minä antautuisin mihinkään heikkouteen, — tuommoiseen jokapäiväiseen rakastumiseen: Minä tunnen, että olen aivan saamaisillani Finnslandin valtaani, että minulla on vetovoima ja vaikutus, jota hän ei voi vastustaa. Jos hän vaan olisi jo kokonaan vallassani, niin että saisin panna kaiken hehkuni ja väririkkauteni hänen runoihinsa, — oi, Schulteiss, jos... jos voisin sähköittää semmoisen miehen kynän, niin että *minä* oikeastaan siitä loistaisiin eikä hän runoilisi muusta kuin Minkasta! Mutta tiellä on jotain, joku pimeä varjo."

"Ja nyt minä olen kahdenkertaisesti — kahdenkertaisesti avomielen, Schulteiss. Minä niin pelkään, että te jollain tavalla kadotatte tämän kirjeen, niin että se paljastaa minut, tahi että kasvojenne ilme antaa aihetta epäluuloon!"

"Minä en ole kesällä ollut kaupungissa, niin kuin postileimoista ja kirjeiden päivämääristä on näyttänyt. Minä olen ollut turistimatalla tuntureilla yhdessä kirjailijain ja taiteilijain kanssa. Me olemme käyneet kolmessa säterissä ja keinuneet ihanalla tunturijärvellä, johon saatoimme katsoa itseämme kuin taikapeiliin, ja minä pukeuduin maalaistytöksi ja minut maalattiin —. Minä tunsin itseni kuin sadun prinsessaksi, olennoksi, jonka ympärillä oli ylevämpi ilmapiiri — kunnes Finnsland sitten äkkiä lähti pois. Miksi, miksi? — Siinä se pimentävä varjo... Minusta äkkiä tuntui siltä, ikäänkuin kaikesta, mikä oli ympärilläni, olisi kadonnut henki ja tuo hurmaava viehätys. En ollut jälleen oma itseni, ennenkuin toissapäivänä saavuin tänne kaupunkiin samaan ilmaan, jota hän hengittää..."

"Tästä piti minun jatkaa kirjettä — Mutta ajatelkaas, kun olin ulkona iltahämässä, niin kumartui lähelle puoleeni mies, joka katsoi minuun... Nuo silmät ovat edessäni — nuo kauheat silmät... Arvaatte

kai, kuka se oli — tuo hirveä ihminen" — — "Varberg... Jumalan kiitos —", puhkesi Schulteiss. — Hän jäi istumaan ja painoi, painoi päänsä käsiin ja voihki ja kalpea säde syyskuun ilta-auringosta ikäänkuin sammui häneen.

X.

Thekla rouva nousi kiireesti mäkeä sateenvarjo pystyssä. Hän ei joutanut edes saamaan kalosseja eikä kappaa päältään etehisessä, vaan meni oikopäätä tohtorin huoneeseen. "Tahtoisin mielelläni puhua kanssasi, isä Baarvig", — sanoi hän kiihkeästi. — "Onko pikku Baardille tullut mikä?" Thekla pudisti päätään ja istahti sohvan kulmaan. Hänessä kuohui jotain, ja viipyi kotvasen, ennenkuin hän saattoi puhua.

"Minä tulen neuvottelemaan kanssasi. Olen maannut valveilla koko yön, — katsonut asiaa joka puolelta... ja nyt tahtoisin minä mielelläni tietää, mitä perhenäkökohdat sanovat... Minä tahdon tarkalleen tietää, kuinka pitkälle vaimon velvollisuuteni ulottuvat —, ihmisvelvollisuusistani olen selvillä... Tässä on kysymyksenä, — kuinka pitkälle olen avioliiton kautta sitonut itseni." — "Mutta rakas Thekla, sinähän puhut, ikäänkuin sinun ja Kjelin väli olisi kylläkin huono." Thekla hymyili katkerasti ja nojasi päänsä taaksepäin sohvan selkämystä vastaan: "Eikö mitä, mitä siihen tulee — puhuakseni suoraan — niin oli pahinta se, että ensinkään menimme naimisiin." — "Minä pyydän sinua ensinnä miettimään, Thekla, onko oikein, että sekotat miehesi vanhempia suhteihinne. Että Kjel pitää sinusta heikkouteen saakka, sen tiedän, ja että sinä joka tapauksessa olet hänelle todellinen ystävä ja vilpiton, velvollisuusillesi uskollinen vaimo, siitä olen myöskin vakuutettu. Pidän arvossa luonnettasi, Thekla."

Thekla hengitti syvään.

"Minun täytyy pyytää selitystä siltä ainoalta, jolle saatan uskoa itseni, nimittäin mieheni isältä. Minä kysyn ja kysyn vielä kerran, mikä on vaimon velvollisuus, ja kuinka pitkälle se ulottuu... Onko minun pakko asua, syödä, juoda, vaatettaa itseni, — yleensä ottaa osaa mieheni asioimisiin, kun olen varma, että hän liikkuu muiden rahoilla." — "Herra varjelkoon, Thekla, mitä sanot sinä" —. "Minä olen siitä varma" — "Tässä sinä varmaan erehdyt, Thekla", huomautti tohtori kylmästi. — "Sano, mihin perustat sinä väitteesi. Onko varmoja seikkoja, joista voit pitää kiinni?" — "Ne juuri olen tullut uskomaan sinulle... Palasin eilen odottamatta kotiin yhteiskunnalle hyödyllisiä kirjoja levittävän yhdistyksen haaraosastosta ja kuulin makuukamariini, kuinka Kjel huoneessaan puhui kiihkeästi ja koetti jotakuta rauhoittaa. Siellä puhuttiin, että viime Mustan metsän kauppa veisi kaikki kumoon ja vararikkoon. Ja silloin piti minun mielestäni kuunnella lähempää... Sillä Kjel ei tosiaan ollut kuvannut minulle asiaa siltä kannalta! Se vieras, joka oli hänen luonaan, oli metsäyhtiön osakkaita. Hän tuntui olevan kovin alakuloinen. Se suuri maa, jonka yhtiö viimeksi osti, olikin huomattu odottamattoman tyhjäksi hakatuksi, — kelvolliset puut oli hakattu pois vähää ennen, kuin omistajat saivat tyrkytetyksi kehnon metsänsä Kjelille ja hänen yhtiömiehilleen... Ja Kjel esitti senkaltaisia vastasyitä, että muka huono kauppa on korjattava hyvällä, — että yhtiön täytyy ruveta melkoisesti laajentamaan metsäkauppojaan. Yhtiön muka täytyy ennen kaikkea osottaa, ettei siltä lopu sahattava metsä... Konkurssin tekemiseen oli muka sitten kyllä aikaa — Ja nyt tahdon minä selvyyttä siitä, kuinka pitkälle vaimon velvollisuudet ulottuvat —"

Tohtorin kasvot olivat käyneet harmaiksi. "Näyttää siltä, että Kjelin on täytynyt rauhoittaa jotakuta säikähtynyttä osakasta — eikä se ole mikään helppo työ", lausui tohtori kylmästi —. "Kjel on koettanut hänelle vakuuttaa, että huono kauppa voidaan korjata paremmalla. — — Minun mielestäni on, Thekla, vaimon ehdoton velvollisuus olla puhumatta miehensä asioista, eikä hän saa liioitella niitä, — jos sattuisikin eteen vaikeuksia."

Thekla nyökkäsi päätä verkallisesti, katkerasti... "Minä nyt kerran olen mennyt kultavuoreen... Ymmärrän, minun tulee kärsiä seuraukset"... "Anteeksi, Thekla", — keskeytti tohtori äkkiä, — "että nyt pyydän sinua lähtemään, — minä — minä —" Tohtori tarttui tuoliin, ikäänkuin nojaa hakien. "Minun täytyy sanoa", — Thekla nousi ja veti syvään henkeä, — — "minä en lähde paremmin selvilläni, kuin olin tullessani, — edessäni on vielä sama pulma... No niin, pyydän sanomaan terveisiä, ettei poikasi vaimo tänään ollut sillä päällä, että hänen olisi tehnyt mieli arkihuoneeseen poiketa."

Kun hän oli lähtenyt, niin astui tohtori nopeaan ja kylmähikisenä edes takaisin lattian poikki. Äkkiä hän juoksi akkunan luo ja sysäsi sen auki — ja alkoi rajusti ylönantaa. Se oli heikkous, joka häntä vaivasi, kun hän tuli liian ankaraan mielenliikutukseen, eikä saanut helpotukseksi purkaa mieltään.

Kjeliä hakemaan!... Kjel nousi juuri kääseihin ajaakseen kokoukseen, joka äkkiä oli tullut metsäyhtiölle. Hän ei saattanut tulla Elvsaettiin ennenkuin neljän aikaan.

— — Tohtori istui vinossa pulpetin ääressä ja lepuutti kyynärpäätään. Hän oli vaipunut synkkiin mietteisiin eikä katsahtanut ylös, kun Kjel astui sisään.

"Noh, isä... Oletpa sinä vietävän ääneti... Joko tämä nyt jälleen merkitsee jotain?"... "Sinä voisit olla vähän suurempi minua kohtaan Kjel", — lausui tohtori hiljaisesti. — "Tuo viimeinen Mustanmetsän kauppa, eiköhän se ollut niin ja näin, en tahdo sanoa"... "Mistä olet sinä kuullut semmoisia, isä... Onko kukaan sanonut mitä?" — huudahti Kjel. — "Ei, — — mutta onhan minun tapani käydä siellä mökkilöissä, ja aina sitä jotain kuulee — tukinhakkaajilta" — "Höh, höh, — suoraan — suoraan sanoen... jos olisi sillä hyvä! — Mielelläni minä tunnustan, että vesi on vähissä, — perin vähissä nykyään. Minä tietysti kiellän sen vasten kasvoja, vaikka sattuisi kuka kysymään... Mutta meidän kesken — niin kyllä on asian laita, että Mustanmetsän kaupassa meitä petettiin, — petettiin hävyttömästi — suhdattomasti kerrassaan... Mutta niin hullusti eivät asiat kuitenkaan ole, kuin ensiksi ajattelin, — minä jo luulin, että se olisi ihan tyhjä sahapuista. — Mutta sitä se nyt ensinnäkään *ei* ole... Ja sitten, — jos vaan voimme odottaa muutamia vuosia, niin on metsä ennättänyt kasvaa ja asiat ovat taas hyvin päin. Koko juttu ei ole sen kummempi, kuin että meidän vaan täytyy odottaa — meidän täytyy voida pitää metsä niin kauan käsissämme... Tietysti se kysyy hiukan voimia; mutta onhan meitä monta miestä kestäämään."

Tohtori istui ja tuijotti omissa mietteissään. Otsa oli rypyssä. "Kjel, — etkö sinä millään — millään tavalla voisi päästää minua tästä pyykistä", — pyysi hän tutunomaisesti. — "Se suorastaan tappaa minut... Minun täytyy, minun täytyy päästä siitä... Mitä, etkö luule, että voisit tehdä sen isäsi mieliksi, poikani. Onhan sinulla niin monta keinoa, kun sinä oikein rupeat. Enkähän minä ole niin kauhean paljon arvoinen — —. Keksi nyt, miten päästät minut tästä" — "Tämä on perin ikävä juttu"... Kjel alkoi kiivaanlaisesti astua edestakaisin. — "Käsitähän sinä, isä, että jolleivät tosiaan asiat olisi olleet ahtaalla, niin olisin jo aikoja sitten hankkinut sinulle nimesi takaisin, enkä jättänyt sinua kiinni aina Juhannuksesta pitäen viime vuonna. — En minäkään jaksa kaikkea, — ja tuo petkutus, joka yllätti niin ilkeästi —. Semmoiset asiat vaikuttavat, että sitä tarvitsee monenkertaisesti aikaa kaikkeen... Ei ole, näetsen, yhtä helppoa vetää kuormaa mäen päälle, kuin istua selkään ja laskea alamäkeä, kun onni on myötäinen"...

"Kjel", — sanoi tohtori ja nousi äkkiä. — "Minä maksan, jos pääsen tästä, kaikki mitä voin kokoon saada, — kaksituhatta kruunua. Saat ne puhtaana rahana." — "Ikävätä, — hirveän ikävätä, — että tämä asia kävi näin —. Voisin vaikka antaa oman paitani ja myydä sen, jos se auttaisi". — "Arveletko sinä siis, ettet voi tehdä siihen mitään, Kjel, — nyt pian", — lausui tohtori rukoilevasti, — "etkö sittenkään, vaikka antaisin sinulle nuo kaksituhatta —?" — "Minä sekä voin, että teen sen, isä, kunhan vaan suot minulle aikaa! — Pitäähän minun tuhat tulimmaista saada käsiini joku kaikista niistä nimistä, jotka ovat käytettävänäni, — ainakin kun minulla on semmoista suopaa, kuin nuo kaksi tuhatta kruunua"...

"Ne saat, Kjel, aivan paikalla, kun vaan — kun vaan minä saan nimen." — "Sillä kaksi tuhatta kruunua on suopaa — ihan merkkillistä suopaa näinä rahasta ahtaina aikoina"...

Kjel astui ja mietti ja katsoi lattiaan: — "Jopa luulen, että keksin oikean miehen, — suuressa arvossa pankissa — nyt vielä — erittäin kiitettävän täsmällisyytensä vuoksi — ja lisäksi minun kultaukseni vuoksi. Minä teen niinkuin ryssälle tehdään, kun häntä ajetaan tuleen, tykillä takaa ja rohkaisevilla sanoilla edestä päin —. Sikamaista, että sinun täytyy päästää niin paljon rahoja... Mutta ne otan minä omaksi velakseni, — sillä minähän se olin joka" — "Tähän pöytään saat sinä rahat, Kjel, — kun vaan saat nimen!" —

"Vietävän hullua, että tuossa sahaassa on kiinni niin paljon rahoja... Se on liian halvasta vakuutettu, neljästäkymmenestä viidestä tuhannesta — paitsi lankkuja, joiden vakuutus vaihtelee. Jos ne rahat olisivat irti. Taikka ellei olisi niin mahdotonta saada lainoja semmoista vastaan, — minusta yhdellä iskulla tulisi toinen Kroisos, ostaisin Aaseralimetsän! Minulla on kirjallinen tarjoumus, että saan sen, kun lyön kolmekymmentä viisituhatta pöytään; loput kauppasummasta saisi maksaa vuosittain... Ja se metsä on siitä merkkillinen, että se — *tosiaan* sekä minun että muiden silmillä nähtynä, — sisältää puutavaroita satojen tuhansien edestä, — se kun on seisonut melkein koskemattomana kolmekolmatta vuotta... Ja siihen on syynä se, että Mustalle metsälle kuuluu sekä uittoväylä että uitto-oikeus, niin että sieltä ei kannata hakata, — ellei, — huomaa se, — ellei omista *molempia*, Mustaa metsää ja Aaseralimetsää —. Silloin muuttuu kaikki. — — Nyt älyät, mihin minä tähtään. Ja kolmekymmentäviisituhatta, — kolmekymmentäviisituhatta —. Jospa tämä olisi ollut viime vuonna! Olisipa vaan ollut vaikka joulun edellä, niin olisin hankkinut ne niinkuin ei mitään. Pihlajanmarjat eivät vielä riipu sen korkeammalla, kuin että melkein ulotun niihin" —

"Kjel", — huomautti tohtori, kun pojan piti lähteä, — "varmaan ei olisi haitaksi, jos silloin tällöin antaisit Theklallekin hieman tietoa asioistasi. Vaimot alkavat niin helposti epäillä, kun he eivät ymmärrä jotakin, ja niin hän omin päin voi luulotella jos jotain. Minä en tarkoita, että sinun juuri pitää kääntää

taskusi nurin joka kerta, kun hullulta näyttää... Mutta esimerkiksi nuo tuumasi Aaseralimetsästä, ne varmaan huvittaisivat — rohkaisisivat häntä. Varmaan hänkin on sangen suuressa jännityksessä puolestasi, siitä olen vakuutettu, — vaikka nämä ovatkin paljaita kauppa-asioita"...

* * * * *

Endre tuli eräänä päivänä aivan odottamatta kotiin — viipyäkseen siellä osan suvesta, niin hän sanoi. Hän oli juuri päässyt kiusallisista selityksistä isän luona konttorissa, tavannut hänet omituisen hiljaisena ja koko joukon ränstyneempänä entistään; — ajan kuluksi hän nyt astuskeli pitkin pihamaata seurassaan Massi, jolta hän kuulusteli kaikenlaista perheen asioista: — Arntista, joka haaveksi rautateitä ja harjoitti itseään teiden rakentamiseen, insinööritaitoon ja dynamiittiräjähdyksiin huvimajalehdossa, ja kuinka Schulteiss aikoi saada hänet kevääksi valmistumaan, niin että hän saattaisi suorittaa keskikoulukurssin ja sitten päästä johonkin teknilliseen kouluun, — Massi itse sanoi voitavansa suorittaa sen jo tänä vuonna. — Massilla oli kiire; hänen täytyi päästä ulos oppimaan jotain, — niinkään johonkin teknilliseen laitokseen. Hän aikoi ruveta arkkitehdiksi, — piirustaa, keksiä ja laittaa rakennuksia, toisen toistaan kauniimman. Piirustaminen ja matematiikka olivat hänen vahvimmat puolensa. Hän tiesi jo, miten rakentaisi oman talonsa... Mutta kaikki riippui siitä, joutuisiko hän naimisiin vai eikö. — Ja se taas riippui siitä, löytäisikö hän jonkun, josta oikein, oikein paljon pitäisi. —

Endre pisti monokkelin silmäänsä: — "Samanlaisia kaikki, — joko sitten rakennatte tuulesta tai tiilestä, lopulta kuitenkin miesväki marssii sisään"... Ja miten oli oikeastaan Berthean laita, joka oli tänään lähtenyt Lystadiin huutokauppaan. Oliko hän kihloissa tuon kyläkeikarin ja huutokauppanotaarin Schölbergin kanssa, vai eikö hän ollut —. Vai oliko Massi pöllö, joka ei voinut tehdä selkoa niin sekavista asioista...

Nyt hän keksi Schulteissin, joka tuli eteisestä, huuti hänelle ja nosti hattuaan: "Tässä sitä taas ollaan perhekodissa — siinä moraalisisessa navetassa, jossa sitä ruokitaan ja syötetään illusioonien rehulla —. Teurastettavaksi sitten maailman torilla — vai mitä?... Välistä sitä kaipaa virkistystä jokapäiväisestä taistelusta kilparadalla, — jossa sitä ei juuri näytä juosten kulkevan" — nyökkäsi hän astuessaan ylös portaita Schulteissin luo... "Ja sitten sitä jälleen ollaan siellä, missä kaikki on muurattua ja tilkittyä ja naulattua mielipiteitä myöden... Vai voiko ajatella pirullisempaa petosvärkkiä kuin tällainen visusti umpeen muurattu koti, jossa sitä voi käydä ja kuvitella vaikka mitä, ja kuitenkin saa ruokaa kolmasti päivässä ja yöksi vuoteensa. Sitä lähtee ulos maailmaan reppu täynnä uskoa", — sanoi hän umpimähkään, samalla kuin Bente rouva tuli sisään ja kahvitarjotin tuotiin hänen perässään.

"Minun mielestäni olisi hyvä, kun et *siitä* liian paljoa kadottaisi, Endre", — vastasi rouva Baarvig, — "reipas usko se kuitenkin pitää rohkeuden pystyessä." — "Enkös taas kuule vasaran lyöntejä... Mikä usko? — uskoko siihen, että maailmassa kaikki käy oikein ja rehellisesti!" — hymyili hän ilkkuen. — "Voipi kyllä tulla pettymyksiä; — mutta silloin on kuitenkin lopultakin jotain, joka kestää." — "Nauloja ja vasaroita! — Niin, kyllä me olemme sangen hurskaita — täällä huoneessa; — etenkin kun istumme viheriällä mättäällämme. Minä palaan kotiin kuin uitettu koira sen lapsuudenopetuksen vuoksi. Tuo kulumaton naiivisuus. Mutta se näkyy olevan tarpeen, se on yhä ja aina kodeissa uusittava, jotta eivätkä loppuisi semmoiset ihmiset, jotka mielellään antavat vetää itseään nenästä ja tulevat petetyiksi. Se on luonnon oma viisas järjestys, siltä näyttää." — "Minä en siedä tuommoista puhetta, Endre", — huudahti rouva Baarvig kiivaasti. — "Ei ei, äiti,—minä pidänkin suuni kiinni." — "Minunko olisi pitänyt toimittaa teille, lapset, siveellisesti likainen koti kasvaaksenne, sitäkö tarkoitat? Puhu suusi puhtaaksi, Endre." — "Eihän toki; mutta vähän vetoa ja halkeamia ja rakoja tämän maailman huonouteen, se ei olisi ollut haitaksi, — hiukan aikaisempia kokemuksia tuosta kultaisesta rehellisyydestä. Ei saa nylkeä — eikä pettää, — mutta kyllä tulla *nyljetyksi ja petetyksi* —. Mutta minä en tahdo rikkoo idylliä, äiti."

Endre heitti toisen säarensä ristiin polven yli ja alkoi hörppiä kahvia... "Miks'en esimerkiksi minä vielä ole päässyt esiintymään", — alkoi hän jälleen kiihkeänä. — "Juonia ja takateitä, imartelua ja nuolemista, kielimistä ja yksityisiä etuja... Olisin minäkin kotona oppinut panemaan käyntiin jonkun noista rattaista!... Muutoin, — vaikka olisi kaikipohjaa sekä Shakespeariin että Götheen, vaikka olisi kuinka syvä käsitys ja tunne, — mutta tuleepas vaan esimerkiksi joku, jolla on hyvä nenävarsi tahi karaktäärileuka tahi silmät, joissa valkuaiset hyvin mullistuvat — toisin sanoin: joka ei ole kulissi, se hylätään. Ja jos taas *on* kulissi, jos on *tämmöinen* hymy näytellä, *tuommoinen* ääni, mitä varistaa, *tämmöinen* irvistys, joka matkan päästä näyttää liikutukselta, *se se* — vaikka olisi kuinka tuhma ja tyhjä ja aivoton, — saa näytellä Shakespearea, *se se* saa näytellä Schilleriä —. Sillä *hän* on oikea mies — maailman silmissä! — Sillä hän on tyhjä, tyhjä kulissi... Semmoista on maailman oikeus."

"Tosiaan, hra Endre, — ulkokuoren ja hengen ikuinen taistelu", — vahvasti Schulteiss.

"Muutoin tiedän niin herttaisen hyvästi, miten heitä olisi käsiteltävä," jatkoi Endre. "Minä olen alkanut epäillä, että ehkä minä oikeastaan olenkin kriitikko... Tuskinpa sitä tuntisi tällamoista sisällistä polttavaa harmia, ellei sen alla piilisi kutsumus. Maailma suuressa määrin kaipaa nähdä, mitä oikea kritiikki on. Ja asema kävisi kerrassaan niin siunatun edulliseksi, äiti, — niin hauskakksi, viihdykkääksi ja

lihavaksi... Sen sijaan että sitä on yksi niitä, joita *arvostellaan*, - yksi objekteista, — sitä äkkiä olisi yksi niitä, jotka *arvostelevat*, jotka saavat viheltää tai paukuttaa käsiään, miten vain mieli tekee, ja murhata näyttelijäparan vain haukotuksella — —. Niin, ja mitäpä sitä muuta voikaan sanoa tuosta kaikesta, — koko koreudesta", — huudahti hän blaseeratusti, — "muuta kuin että tulee semmoinen halu kuolla... Elämä saa niin vähän arvoa... Jos olisi edes vähän noita kurjia kolikoita, — sitten kyllä kaikki luistaisi tässä rehellisessä maailmassa. Nota bene, jos yleensä voisitte tyydyttävällä tavalla selittää, Schulteiss, että todellakin maksaa vaivaa pitää tahtoa. Kiinalaiset sanovat, että elämä on liiaksi lyhyt, jotta kannattaisi säästää, kunnes rikastuu."

Schulteiss kavahti. Hän ei ollutkaan kuunnellut, vaan ainoastaan miettinyt yhtä asiaa, miten saisi kuulla jotain Minkasta.

"Mutta niin opetetut olemme me tähän 'hyvään maailmaan', jossa neron ja aatteen miesten täytyy kumarrella pölkypäitä, että sellaiset ihmiset kuin me, Schulteiss, joilta idealisuuskuormamme on niin surkeasti pois petkutettu, vain kärsivät ja kärsivät, sen sijaan, että joskus rupeaisivat miettimään tuommoista pienoista dynamiittipatruunaa, jolla Arnt leikkii tuolla ulkona, — että meissä joskus syttyisi halu — värähdys — veren kuohahdus — ja pom, koko komeus lentäisi hiiteen. Minä vaan tarkoitan tuommoista pientä ajatusleikkiä, äiti... sitä käsittämätöntä seikkaa, että miksi me annamme niin suunnattoman suuren arvon moiselle surkealle, nurinkuriselle, tyhmälle ja iljettävälle olemiselle, niin että me oikein kynsin hampain siihen kiinni tarraamme, kun pikkunen näpäys patruunan nalliin kuittaisi kaikki — murtaisi portit — ehkä suuremmalle näyttämölle kuin tämä, joka alkaa tuntua niin tyyppi ikävystyttävältä. Ylpeä henki viskaa — —" — "Ylpeä henki ei lörpöttele noin surkean raukkamaisesti, Endre", kivahti rouva Baarvig, — "anna anteeksi, että minä sen sanon; mutta jos maailmassa on ketään, jonka käteen minä pistäisin dynamiittipatruunia pelkäämättä muuta väärinkäytöstä kuin deklamoimista ja tyhjää puhetta, niin sinä se olet", — hän otti suuttuneena kahvitarjottimen ja meni.

"Herra Endre... suokaa anteeksi... Teidän neiti sisarenne" — Schulteiss kumartui häneen päin — "kuinka — uskallanko minä kysyä" — "Voin tuoda teille terveisiä häneltä, Schulteiss — terveisiä häneltä... Jaa — tjaa" — hän veti sitä pitkään — "uusia aloja... jotakin, joka on hänen omaansa. Olkoon tämä vaan meidän kesken, Schulteiss — mutta hiljakkoin hänet tavattiin vaipuneena hypnoottilliseen uneen. Ei muistanut mitään jäljestäpäin. — Ihmeellistä... Hän on kuin värisevä hermosäie... joskus näkee hän itsensä ikäänkuin kahtena henkilönä... Hän on herättänyt siellä suurta huomiota... Kuiskailaan, että Finsland on tehnyt hänestä oikein psykologisen tutkimuksen ja aikoo käyttää häntä päähenkilönä eräässä draamassa."

Schulteissin kasvot kirkastuivat samalla: — — "Sangen, — sangen intresanttia!... Runoilijan kylmän havainnon esineenä, tunkien vaan inspireeraavana sieluna hänen teoksiinsa. Mutta ei antaudu, — ei antaudu, — on vapaa voima, itsensä tunteva —. Tosiaankin, onpa se tulos!"...

Tohtori oli kotimatalla sairaskäynneiltään. Hän oli matkustanut köyhien luona pitkiä vaivaloisia syrjäiteitä pitkin ja istui nyt hämärässä taas kääseissään mukavasti pyörien pitkin leveää maantietä. Siitä oli aikoja, kun hän oli mielestään ollut näin reipas ja hyvissä voimissa — eikös hän ollut ratsastanut vanhalla kompastelevalla konilla kaksi penikulmaa metsiä ja kulkenut jalkaisin edes takaisin viimeisen mäkiänsä tietömän neljänneksen, aivan niinkuin se ei olisi ollut kerrassaan mitään... Sitkeät, parikymmen-vuotisen jalat. Hän kohotti kätensä povitaskulle, jossa lompakko oli, ikäänkuin tunnustellen...

Sen liikkeen hän oli tehnyt vähän väliä siitä pitäen, kun Kjel aamupäivällä oli pysäyttänyt hänet sahan edustalla ja antanut hänelle paperin, — sen jossa Baard Baarvigin nimi oli ja joka oli tuottanut hänelle niin paljon tuskan hetkiä, hän ei mistään hinnasta tahtoisi niitä takaisin. — Hän tunsu itse, että hän oli tulemaisillaan vanhaksi sen vuoksi, — että hän olisi kuollut, ellei se vihdoinkin olisi selvinnyt. Mutta nyt se oli siellä hyvässä tallessa, — hän koetti taas väkisinkin povitaskuaan... Siinä Kjel teki kunnan työn. Tuntui siltä, kuin ei hänellä koko tällä ajalla olisi ollut oikein rauhaa ajatella, — hän oli kulkenut semmoisessa pelossa ja tuskassa, — ja kaiken kaikkiaan antanut kotona asiain luistaa omaa menoaan tuon yhden tähden vaan. Tuhat tulimmaista, kuinka hän nyt tervehtisi Benteä! Kääsit vierivät niin mukavasti keinueen saarnilinjaaleillaan. — Hänellä oli ollut liian kiire tänään — niin paljon kaikenlaista väkeä ja sairaita ja rasituksia, — ettei hän oikein voinut selvittää itselleen — käsittää, — nauttia tätä uutta oloaan — —. Ah niin, — hän huokasi jonkinmoisella tyytyväisyydellä, — oikein tuntuu, niinkuin sitä rupeaisi muuttumaan Baarvigiksi jälleen. Kotiasioihin pitää käydä kiinni voimakkaammalla kädellä. Viime aikoina on Minkan ja Berthean silmällä pito ollut löyhänlaista. On jo aika hiukan ajatella tulevaisuutta — —

Ja siellä Endre taas kuljeskelee kotonaan... Semmoista hermostunutta kivuloista itsensä tarkastamista, ajatus kiihoittunut ja oma merkillinen itse aina mielessä, — häntä ei kunnolla voi käyttää mihinkään... Asia on se, että hän ei kelpaa, — on mahdoton, heti kun vaan vaaditaan hiukankaan

kestävää säännöllistä työtä. — Olisi tietysti pitänyt saada kuria jo kasvavana — — tahdon voiman täydellinen hajoaminen tai palaminen, kunnes toiminnan sijan vihdoin valtaa paljas kuvittelu, — ja jokainen työ käy hänelle sietämättömäksi. Sitten he saavat noita pyhiä mielijohteitaan, joita pitää palvella... tuntevat kutsumusta, — mutisi hän hetkisen kuluttua katkerasti. — Hittoko noista pitkistä, kärsivällisyyttä kysyvistä vuosista kirjan ääressä taikka lapion varressa ja auran kurjessa, ja kukapa hankkisi rakkoja kouriinsa kirvesvarresta, kun on paljon helpompaa seistä mäen päällä ja rehennellä ja puhua itsestään — omasta merkillisestä itsestään —.

... Tuntuu kuin olisi tuossa kaikessa jotain epänormaalia ja sumuista. Ehdottomasti aikakaudelle yleinen aivojen heikontuminen — joka puhkeaa kaikenlaisiksi hermotaudeiksi. Tekisi mieli olla nuori uudelleen ja käydä tuohon asiaan kiinni, — saada se oikein selville. Varmaankin seuraus siitä, että meidän yhden sukupolven eläessä on tehty niin suunnattoman paljon mullistavia keksintöjä ja havaintoja, — aivot eivät voi vastaanottaa ja sulattaa kaikkea... Seuraukset ovat jok'ainoasta niin laajat, muuttuvat niin suurena määrin mahdollisuudet ja käsitykset, että vasta seuraava sukupolvi, taikka ehkä vasta sitä seuraava, joka on syntynyt tuon uuden sivistyksen aikana, voi sulattaa kaikki... Jos vaikka yht'äkkiä saisimme jokapäiväisen postikulun Marsiin, — niin emme siitä olisi ihmeissämme kuin puolen tuntia — viikossa siihen tottuissimme. Me emme jouda ajattelemaan noitten yhä uudistuvien aivosysäysten seurauksia... Kokonainen uusi kulttuurikausi, joka kukistuu kuin vuorenrepeämä sukupolvien yli...

Tohtori ajoi ajamistaan ja hänen mielessään tuntui kuin tuulahdus nuoruuden kunnianhimesta siltä ajalta, jolloin oli kysymys siitä, valitsisiko hän yliopistotien, hänen ajatellessaan niitä tieteellisiä tehtäviä, jotka juuri nyt kutsuivat hänen tiedettään ensimmäisille sijoille. Yksinäinen punaiselle tuikkiva tähti metsän latvoilta kangasti hänen ajatusjuoksuunsa... Siinä oli, näkikö tien vierestä aidanseipäitä. Aina välistä huutivat vastaan tulijat, hänen täytyi pysytellä varovasti tien sivussa, kun lankkukuorma natisten kulki kautta pimeän matkalla rautatielle. Hän tuli pitkälle hiekkakankaalle ja löi piiskalla. Ruuna tunsu matkan, jonka sen piti juosta tiukkaa ravia, isännän kärsivällisyyden oltua niin kauan koetuksella, ja vauhdilla juostavan jyrkän mäen pykälän, jolta tohtorinmäki alkoi näkyä. Ylhäällä harjulla hän näki valoja tuikkivan kotoa Elvsættistä ja vaalean kuutamaisen hohteen alemmalla sahalta.

... Ensi kerran vuoteen hän nyt taas saattoi ajaa sahan kautta ja hengittää kuin oikea ihminen — —. Sinulla ei ole mitään siinä, Baarvig, — ei mitään —, et ole antautunut minkäänlaiseen pyykkiin. Se ei koske minua koko juttu, — menestykseen tai menköön myttyyn —. Hm-m, en minä nyt juuri niinkään sano, — jos Kjel tekee kuperkeikan, niin — —. Hän on ainakin osottanut, että hän voi tehdä jotain isänsä hyväksi... Se on ehkä maksanut hänelle sekä lupauksia että sitoumuksia paitsi minun kahta tuhattani, — hän huomasi, että se kävi minun hengelleni. — — Poika parka, hän tuli ulos aamulla niin äkkiä ja levottomana, tietysti yhä papereita ja pulia... Ja Theklan silmät kotona alati vahtimassa. Hän on teoriioineen todellakin sangen sopimaton olemaan Kjelin kumppalina epävarmoissa oloissa...

Hevosen kaviot jymisivät sahan pienellä sillalla ja sahasta parafiinilamppujen valo häikäisevästi valaisi häntä ja hevosta —.

Hu-i!... jos sattuisi kipinä singahtamaan höylänlastuihin tuolla, niin että kaikki olisi ilmitulessa, niin poika olisi pelastettu... Jumala meitä varjelkoon... Tämä ajatus koski häneen äkkiä ilkeästi, hän suoni hevosta piiskalla, ja taas he mennä huristivat pimeyteen. Hevonen hiljensi vasta korkealla tohtorin mäessä —.

XI.

Se aate, jonka hyväksi Thekla niin innokkaasti työskenteli, oli — hän saattoi sen tyytyväisenä sanoa — herättänyt jonkunmoista huomiota. "Yhdistyksen parannettua lastenhoitoa varten" perustavassa kokouksessa oli ollut odottamattoman paljon väkeä — koko joukko nuoria rouvia ynnä muuta, niin että penkit olivat olleet täynnä äidillistä asianharrastusta. Tohtori Stenvigin suosiillisesti alustettua kysymyksen seurasi innokas ja lämmin keskustelu, jonka kestäessä lausuttiin kylläkin kiivaita ja tuimiam mielipiteitä. Ei tohtorin tunnettu auktoriteettikaan tällä alalla voinut estää vastakkaisia näkökantoja esiin tuomasta ja pelkäämättä niistä väittelemästä. Keskustelua oli kestänyt runsaasti kaksi tuntia ja kolmekymmentäviisi minuuttia siihen luettuna myöskin äänestys, jossa kovan ottelun perästä päätettiin neljällätoista äänellä yhdeksää vastaan, että yhdistys perustettaisiin tohtori Stenvigin esittämien ja Theklan innokkaasti puolustamien periaatteiden pohjalta.

Siinä mielentilassa, että nyt oli ollut oikea päätaistelu vanhettuneita näkökantoja ja ennakkoluuloja

vastaan, — silmät vielä palaen ajatustenvaihdon ja repliikkien kiihkosta ja veri kuumana voitosta Thekla rouva istui kotimatalla reessä Stenvigin vieressä, joka oli ottanut saattaakseen hänet kokouksesta tohtori Baarvigille, mistä rouvan piti hakea pikku Baardinsa. Tunnollisimmalla tarkkuudella hän tohtorin tuomioon vedoten kohta kohdalta johti keskustelun muistoon, missä hän mahdollisesti olisi erehtynyt puolustaessaan tohtorin aatteita. Stenvigin huomio oli kiintynyt tuohon lämpimään, kiivaaseen, häntä niin mielittelevään ajatuksenvaihtoon. Ohjaket retkottivat höllänä ja hevonen ponnisteli vaivalla tohtorin mäelle päin. "Jaa, nyt me siis olemme voittaneet ensimmäisen varsinaisen voittomme periaatteittemme hyväksi", — sanoi Stenvig, lämpimästi puristaen Theklan hansikkaallista oikeaa kättä; — "älkää antako sen jäädä viimeiseksi, Thekla rouva!"

Thekla rouva vavahti; — juhlahohde hävisi äkkiä hänen kasvoiltaan ja sen sijaan tuli jotain epäröivää.

"Minun mielestäni ei löydy mitään ihanampaa kuin henkinen sopusointu, Stenvig... Ja siitä syystä juuri henkiset siteet" — "sitovat lujimmat ystävyysuhteet", — jatkoi tohtori innokkaasti.

Thekla rouvan kasvoihin tuli päättävä ilme. Hän katsoi mustilla terävillä silmillään suoraan häneen — "Meillä on omat tapamme ja uskallamme puhua omaa kieltämme, — sanoa suoraan ajatuksemme toisillemme, Stenvig! Ja *minä* ainakin kaipaan täydellistä selvitystä. Te tiedätte hyvin kyllä, millainen minun laitani on — että minä, — minä sen tunnustan suoraan, — että minä olen hairahtunut avioelämään sellaisen miehen kanssa, jonka mielestä kaikki prinssiipit — korkeammat pyrinnot — ovat tyhjää tuulen pieksemistä, — ja joka yhtä hyvin voisi kuulua vallan toiseen elementtiin kuin siihen, jota *minä* voin hengittää. Te tiedätte, että minä olen hänelle antanut tyydyttävät selitykseni, — että minun toivoni toivottomuudessa on ollut vaan se, että saisin pikku Baardini pelastetuksi tuosta elävänä hautauksesta. Ja te ymmärrätte hengenheimolaisen tarpeen saada selvitystä ja varmuutta, — selvitystä ja varmuutta teidän ajatuksistanne ja aikeistanne — sen varalta että minä riistäytyisin vapaaksi. Minä sanon teille suoraan, että teistä se riippuu, voinko minä itselleni ja pojalleni puolustaa sitä, että katkaisen siteet — —. Minä en häpeä kysyä, — minä taistelen vapauteni, henkisen elämäni puolesta" —

Tohtori Stenvig tuijotti ilmaan punakellervä huuliparta syviin ajatuksiin myhistettyinä... "Tosiaankin, rouva" — alotti hän tarkkaan, selvään tapaansa, — "yksi elämäni suuria persoonallisia epäilyksiä on juuri se, onko henki-ihmisellä ylipäänsä oikeutta antautua sellaiseen vapautta sitovaan suhteeseen, kuin avioliitto on... ellei häntä siihen niin sanoakseni ole pakottanut, viehättänyt vastustamattomin valtavin intohimo, koska ainoa puolustus voi olla se, että me *volens volens* painumme takaisin luonnontilaan." Hän laski kätensä ystävällisellä luottamuksella Theklan kädelle: — "Minua sääliittää sanomattomasti teidän onneton asemanne... ja, vastatakseni teidän avosydämyyteenne ja suoruteenne samalla luottamuksella — minä en kiellä, että persoonallisella viehätyksellä on ollut suuri, sangen suuri merkityksensä, ja että tulevaisuus teidän rinnallanne kyllä voisi vahvistaa tuon tunteen siihen määrään, että — — mutta tuommoiselle nuoruuden hurmaukselle, joka aivan sekoittaa mielen ja järjen, sille oikeastaan on ollut hyvin vähän sijaa meidän suhteessamme, joka etupäässä on kehittänyt ja selvittänyt sekä vahvistanut molemmanpuolista kantaamme elämän kysymyksissä. Minusta ainakin asemamme on vielä liian epäselvä..."

"Te olette... hei ruuna" — seurasi piiskan sivallus, — "ystäväni ja henkinen taistelutoverini, — suhde, jonka minä toivon vahvistuvan ja käyvän yhä herttaisemmaksi, jota kauvemmin työskentelemme yhdessä... hei ruuna, — tässä Elvsætin mutkassa tosiaan on liukasta vaaraksi asti"...

— Thekla rouva oli noussut reestä ja astunut sisälle appivanhempien luo. Niukin naukin tervehdittyään ja pari kertaa kärsimättömänä äännähdyttyään pyh, pyh, kuumen tähden, sai hän vihdoin karvalakin ja illerin nahkalla reunustetun kallisarvoisen turkkinsa yltään ja heittäytyi sohvannurkkaan, josta hän pahalla tuulella ja harvapuheisena katseli ympärilleen. Massi työnsi jakkaran hänelle, mutta katsoi häneen samassa hämmästyneenä ja epävarmana, sillä hänestä näytti melkein siltä, kuin Thekla olisi potkaissut sitä.

"No kälyseni" — alkoi Endre — "onko ehkä tappelu menetetty, — saavatko lullut edelleenkin soutaa vanhoilla jalaksillaan tässä uppiniskaisessa maakunnassa?" — "Ei, se on *voitettu*, — jos sinä ehkä tahdot olla niin hyvä ja surettaa äitiäsikin sillä tiedolla; minä en mielelläni tahdo tuoda murhetta taloon. Ja nyt pitää kaataa itseensä suklaata, vaikka täällä ennestään on niin kuuma!" — puhkui hän ja avasi ylimmät napit. "Minä näin äitisi menevän sitä laittamaan. Mahtaa olla Berthean talousviikko nyt, koska rouva Baarvigin täytyy itse tehdä kaikki... Missä hän on tänään? — onko jonkunlainen huvitilaisuus, jonne sopi paeta... Tosiaankin voisi kysyä, mitä tämä nuori neitonen aikoo. Hänen intressinsä näyttävät olevan hyvin moninaisia... Onko hän pikiintynyt... hiukan kihloissa herra huutokauppaaja Scholbergin kanssa — vaiko sen pikkuisen ylioppilas paran kanssa, joka pappilassa on. Sangen kevyttä! Berthea voi helposti antaa naamalleen sekä vikkelan huutokauppailmeen, että hurskaan hiljaisen papillisen..." — "Minä ihailen todellakin lempeätä kieltäsi, Thekla. Etkö sinä esimerkiksi voisi kertoa hiukan enemmän tuosta kuuluisasta tänään pidetystä kokouksesta — minä himoitsen tietoja taistelusta — olen vallan

kuolemakseni utelias".

Thekla ei suvainnut vastata hänelle sanaakaan.

"No anna pahat tuulet mennä... Minä lupaan refereerata asian parhaimmalla, kauneimmalla ja elegantimmalla tavalla sanomalehdessä — tärkeänä tapahtumana, ajan merkinä täältä ylämaasta. — Älä turhia! Anna vain tulla, niin kyllä minä sitten keitän siitä sopivan sopan. Minä harjoittelen tähän aikaan sanomalehti-tekniikkaa, — valmistaudun" — "Suo anteeksi, Endre; — mutta maailmassa on niin paljon tuulen pieksemistä jo ennestään. Ja tässä on jotain, jota *sinä* kaikista vähimmin voit käsittää — nimittäin tosi tointa. Niin, ajatteles tosiaan, me *emme* tahdo, että meistä edeltäkäsien huudetaan, ennenkuin olemme todella jotain aikaan saaneet... Sinusta se varmaan näyttää nurinpäiseltä maailmanjärjestykseltä, Endre", — lopetti hän armottoman pisteliäästi. — "Ei, mutta johan sinä olet vallan kuin sahan terä; oikein sanoo risp, rasp" — virkkoi Endre, vilaisten häntä pikaa monoklinsa läpi. — "Luulisi melkein, että tämä on maininkia jostakin kotimyrskystä." — "Eihän toki, tiedäthän, että *siellä* kaikki on työntä ja rauhaisaa... Viimeinen asia, joka ei mitään merkitse — Kjelille näet se ei milloinkaan merkitse mitään, — on se, että yksi hänen liikekumppaneistaan on juuri tekemäisillään konkurssin. Mutta se nyt näyttää vaan vallan onnen potkaukselta, niin minä ainakin ymmärsin hänen selityksensä"...

* * * * *

Rouva Baarvig seiso i Theklan mentyä keltaisen salin ikkunassa Elvsaetissä. Raskas, lämmin sade vihmoi ikkunata sumuisena päivänä, ja harjujen valkoisilla rinteillä musteni lumella viidakko suojasta pitkiin juoviin. Se ehkä ennusti kevättä, aikaista kevättä tänä vuonna... Talvi oli ollut niin päättömän pitkä, — ja tänään hän tunsu sellaista kaipausta kerran taas nähdä hiukan aurinkoa, hiukan paljasta märkää maata kohta, ja vihreätä ruohoa terällä.

Siitä oli nyt kaksikymmentäkaksi vuotta kulunut, kun he tulivat tänne Elvsaetiin, hän ja Baarvig... Hän muisti aina lehmukset ja niiden takana pienet ikkunan ruudut ja viheriäisen eteisoven, jonka päällä oli lehviä heidän sisään astuessaan. Hän oli itse istuttanut puistokujan. Koko puutarhan hän oli istuttanut, hedelmäpuut ja marjapensaat ja parsalavat. Ja haavat huvilakunnaalla, jotka olivat kasvaneet niin suuriksi, että ne peittivät osan virran puolen näköalasta. Nyt oli niin kauvan kestänyt pimeyttä, jäätä ja lunta, — ollut niin synkkää ja raskasta... Niinhän se oli joka talvi... Ja keväisin Elvsaet taas virkosi vaaleana ja vihantana ja harjulla puhkesivat silmut ja linnut visertelivät ja kaikki kotieläimet päästettiin ulos —.

Mutta tänä vuonna — —?

Tuntui siltä, kuin ääni hänen sisässään olisi huutanut valoa, yhtä ainoata auringon sädettä, — vilahdusta tuosta kirkkaasta, kimaltelevasta keväthohteesta, joka ikäänkuin loi niin liian räikeä tä loistoa kaikkien ruutujen ja aukkojen läpi, — hän ottaisi sen vastaan silmiä siristämättä: Niitä oli kestänyt niin liian kauan noita mustia öitä. Hän rupesi melkein luulemaan itseään aaveeksi, joka kummitteli täällä keltaisessa salissa...

Tuo synkkä keinojen puute ja alituinen huoli lasten tähden... Minkan tähden, josta hän ei tietänyt, kuinka hänen laitansa oli, ja Berthean tähden, josta hän tiesi liiankin hyvin, — — ja kaiken yli raskaana, synkän häilyvänä uhkauksena — Kjel!... Hänen alati kiihkeät kasvonsa, hänen levoton olentonsa ja koko tuo liioitteleva tapa, äänekäs puhe ja varma kehuminen, — hän näki kuin veden läpi sen takaa poikansa hikisen toivottomuuden. Voi kuinka hän ymmärsi Kjelin kamalan hirtehisuumorin, niin että hänen polvensa vapisivat ja hän luuli onnettomuuden tapahtuvan ehkä jo huomenna taikka samalla viikolla... Joulusta lähtien hän oli yhtä mittaa vain mennyt ja tullut — hevosella ja rautatiellä pitkin maakuntaa ja pääkaupunkiin — kaikki yhtä huumausta ja kortti-iloja ja kuin viimeistä päivää elämistä... Tahtoiko hän paeta omia tuskiaan, vai luuliko hän pettävänsä muita — nyt kun kaikkialla huhuttiin, että metsäyhtiön luotto oli sortumaisillaan. Kuinka hän saikaan kaikki venymään ja venymään...

Hän oli aivan varma siitä, että Kjel nyt tavalla tai toisella liikkui säästöpankin rahoilla, — että hän näkisi Kjelin kalpeana vapisevana varkaana ja petturina edessään, jos hän huutaisi hänelle syytöksen vasten silmiä. Ja oliko Baarvig sokea — Ajatukset menivät joskus niin sekaisin, — hän ei tuskassaan oikein tietänyt, mitä hän uskalsi toivoa... eikö se olisi parempi, että häviö ja vararikko tulisi jo kohta, kun hän ja Baarvig vielä olivat täysissä voimissa ja ehkä petos ja vaillinki vielä rajoitetut. Hänet toisin ajoin valtasi raivo, voittamaton halu sekaantua asioihin ja näyttää, paljastaa — —

Porstuan ovi aukeni äkkiä ja tohtori nousi portaita tavallista kiireemmin, päällysaappaat vielä jalassa. Hänellä oli matka-apteekkilaukku kädessä, hän pisti sen rohtokaappiin: "Ole Maagestad paraillaan luovuttaa omaisuuttansa velkojilleen, hän — on Kjelin metsäyhtiötovereita"...

Bente vavahti; hän näki äkkiä koko korttituvan sortuvan.

"Ymmärrähän, Bente, että tämä on vaarallinen aukko, reikä hänen laskuihinsa... enemmän kuin huolestuttavaa. Luotto huononee — ja Kjelin yksin täytyy pitää koossa kaikki... Minä pelkään, että sinä olit oikeassa Bente... hänellä oli, näetkös, oikeastaan liian pieni pääoma alottaa" — "Niin, sitä minä juuri olen pelännyt, että hän liian paljon laajensi asioitaan, Baarvig." — "Taivas ties, miten tämä loppuu", — äänsi tohtori synkästi. "Ja paitsi näitä vasta-alkavia liikemiehiä vaan vihollisia, ihmisiä, jotka tahtovat hänen tuhoaan... Minä sanon sen sulle, Bente, — tästä voi tulla äkki loppu jonakin päivänä. Minua ihmetyttää, ettet sinä sitä huomaa... Eihän Kjel voi ottaa rahaa taivaastakaan... Hän matkusti kaupunkiin tänä aamuna." — "Taivaasta, — ei... mutta minä luulen, että kyllä hän keinon keksii — tälläkin kertaa, Baarvig."

Tohtori seisoi kaapin lasiovien välissä. Yht'äkkiä hän epätoivoisella liikkeellä pyyhkäsi tukan niskasta pystyyn: "Eihän hän nyt vaan Ameriikkaankaan aikone paeta, — ja jättää koko häpeän tänne meidän niskoillemme."

Tuo ajatus koski Benteen, — tähän saakka hän oli aina ajatellut Kjeliä vangin puvussa.

"Hyvä ystävä, älähän nyt kiihota itseäsi kaikenlaisilla omilla keksimilläsi epäluuloilla. — Ei, ei, Baarvig, en minä ollenkaan tarkoita, etteikö meidän siltä pitäisi olla valmiina, etteikö meidän pitäisi aikoinamme tottua näkemään asemaa semmoisena, miksi se voi muodostua, — ajattelemaan pahintakin, ettemme sitten joudu vallan ymmälle, jos jotain tapahtuu... Kjelillä on semmoinen kyky keksiä keinoja... Ja kun hänellä on säästöpankki melkein käsissään", — alkoi Bente rouva varovasti, "niin voisihan ajatella kiusauksia — joku epäsäännöllisyys..." "Aivan niin, ajatellaan vaan yksin tein oikein tuomiopäivää... Ikäänkuin Kjel kulkisi pankin rahat taskussa. Ikäänkuin ei olisikaan johtokuntaa ja kassanhoitajata — päällekkäin viisi miestä — se on, neljä paitsi Kjeliä, — jotka niitä valvovat. Sinä tarkoitat, että siellä voi näpistellä samoin kuin täällä kotona ruokakaapissa. Minäpä sanon sinulle, että se on kerrassaan mahdotonta. Ellei kassakaappia murreta, taikka ellei kassanhoitaja karkaa —. Ja kyllä meidän sentään täytyy hiukan miettiä, ennenkuin päätämme, että Kjel on murtovaras... Mutta niinhän se on, — päästäppäs pelko naisen mielikuvitukseen, niin näet, — hysteria valmis, — ei mitään rajoja liioittelemisella... Sinä olet käynyt liian hermostuneeksi, Bente, viime aikoina. Täytyy todellakin karttaa, ettei sinua säikäytä. Ja minä kun yllätän sinun raukan tällaisilla puheilla, enkä ajattele, kuinka paljon sinä voit kestää... Eikä nyt lopulta kuitenkaan ole tapahtunut sen kummempaa, kuin että tuo velikulta on tehnyt konkurssin" —

... "Mutta Thekla, Thekla — Kjelhän voi saada tästä oikein suurlöylytyksen. Etkö sinä vois mennä hänen luokseen, Bente, koettaaksesi tyynnyttää häntä"...

* * * * *

Tohtori oli kovin ärtyisä näihin aikoihin. Hänen mielensä kuohahti vähimmästäkin syystä. Hänen mielialansa oli semmoinen, että Endre nykäsi kaulustaan ja vannoi matkustavansa pois heti. Näytti siltä, kuin häntä muka ei olisi siedetty talossa nyt, kun hän valmistautui sanomalehtimieheksi... Ja Berthea pakeni aina toisesta ovesta, kun isä astui sisään toisesta. Hän ikäänkuin väistyi isän ilmanpainoa toiseen päähän rakennusta... aina peläten, että joku ukkospilvi uhkasi... että hänet kutsuttaisiin konttoriin ja vaadittaisiin suora ja rehellinen vastaus jonkun käsittämättömän juorupuheen johdosta. Hänellä oli monta tuskan hetkeä miettiessään, olisiko se sitä taikka sitä ja mitenkä hän kekseliäimmin siitä selviäisi. Ehkä se koski hänen matkaansa Schölbergin kanssa Jörstadin tanssiaisiiin, kun kotona luultiin hänen olevan lukkarilla vierailmassa... taikka noita nimettömiä kirjeitä, joita hän oli kirjoittanut herra Jakobsenille tämän hentusta... taikka —

Bentelle tohtori sanoi sänkykamarissa, loppumattomiin mietittyään ja pohdittuaan Kjelin asemaa: "Etkö sinä huomaa, että minä etsin sitä, mitä sinä näet, — minä kiusaan itseäni, niin että henki menee. Sinä et koskaan ole ollut tyhmä, Bente, — et ole milloinkaan erehtynyt. — En tosiaankaan ymmärrä sinua. — — Ja nyt tuo säästöpankki. Niitä on luonteita, jotka ovat syntyvästään saakka epäluuloisia. — Niin, kuinka se juolahti sinun mieleesi..."

— — Tohtorin kääsit rämisivät ja töyssyivät illalla maantiellä ravassa ja kuopissa. Nedrebygdiiin oli ilmaantunut kurkkumätää. Hiekkakankaalla tuli häntä vastaan Kjel, joka täyttä karkua ajoi asemalle. Tohtorin ruumiin läpi kävi vavahdus ja kuuma, kun Kjel, huulet tiukkoina, äkkiä koetti seisauttaa ruoskittua hevostaan...

"Pitää kiirehtiä kaupunkiin iltajunassa, isä, — oletko kuullut, joko juna on viheltänyt — — täytyy olla siellä huomis-aamuna varhain... Pankki, näetkös" — huusi hän, lyöden hevosta, ja oli jo pitkän matkan päässä. — Pankki... kaikui tohtorin korvissa kuin hätähuuto, pyörien räminän kadotessa kankaalle. Tohtorin silmiä haristi. Vatsahermot tietysti, jotka aina kapinoivat sopimattomaan aikaan. Hän otti nahkatakkin päästään, vilvotellakseen hiukan otsaansa...

Hei, hevonen... läiskis... piti hän joutua ajoissa kurkkumätää potevan lapsen luo...

* * * * *

Ilta oli jo myöhäinen, kun tohtori ajoi takasin Nedrebygdistä. Hän ei vielä varmaan tietänyt, oliko se kurkkumätää; mutta oli ryhtynyt kaikkiin varokeinoihin erottaakseen sairaan muista ja estääkseen tartuntaa leviämistä. Hän oli ajaa röykytellyt huonoa kylätietä talon rengin taluttaessa hevosta suitsista ja lyhdyllä valaistessa tietä, ja vielä koettanut renginkin mieleen teroittaa neuvojensa ja määräyksiensä tärkeyttä. Kuu ei paistanut tähän aikaan yöstä, — oli pilkkosen pimeä, niin että juuri ja juuri erotti ohjaket ja silloin tällöin puolisolun lumisohjon hohdetta. Hän ei voinut toivoa pääsevänsä kotiin ennen kello yhtä. Se oli hänestä tuntunut oikeen helpoitukselta, kun hänellä oli kiire, — ajatuksissa tuo mahdollinen kulkutauti ja mitä olisi tehtävä, että se saataisiin heti alkuunsa tukehtumaan, virkailmoitukset ja varokeinot.

Nyt kun hän oli yksin, oli laittanut kaulahuivin paikoilleen ja kuuli hevosen kavioiden tasaisen kapseen pimeässä, kenkään kilahduksen silloin tällöin, — nyt hän taas yht'äkkiä näki mielessään Kjelin jännitetyt, kiihkeät kasvot... Hän oli nähnyt niissä kauhun, — lukenut niissä jotain sen tapaista, että meni syteen tai saveen... Ja tuohon yhteen hän aina palasi, — säästöpankkiin ja sen kiusaukseen... Tuo yhä kasvava pelko, jonka hän koetti poistaa, mutta joka yhä palasi ja kävi yhä todennäköisemmäksi. Kjelin vahva usko, että kyllä hän vaikeudet voittaa — hänen sangviinisuutensa... Ja — niin kovassa pulassa — vainottuna — ehkä olemassa olo joka päivä mielessään... Eihän hän olisi ihminen — — Tirehtörin maksumääräys vaan — — pieni lainanmyöntövallan väärinkäyttö... — "Oh, oh, hoo!" — Hän voihki ja kumartui eteenpäin... "Oh, oh, hoo!"... Ja jos Kjel joutuisi häviöön — — Se ajatus oli ennen tuntunut hänestä niin kammottavan musertavalta. Mutta mitä se olisi ollut, — tavallinen vararikko — jommoista tapahtuu kaikkialla kauppa-aikamassaa ahtaina aikoina... Hänen olisi täytyntä luopua talostaan ja asemastaan ja hakea joku pienoinen toimi, josta olisi voinut elää — —. Se nyt ei olisi ketään tappanut — — Mutta tämä...

Tohtori tuijotti yhä kasvavalla kauhulla mustaan seinään... todistettu petollisesti hoitaneen hänelle uskottua pankkia... kiinniotettu, vangittu... tuomittu vankeuteen — Ja me, — vangin isä, vangin äiti, vangin sisar ja veli, vaimo ja lapsi —

Hän puri hammastaan ja pui nyrkkiään.

Poika parka, poika parka... Eikä muuta tarvittaisi kuin nuo kolmekymmentäviisituhatta hän olisi pelastettu — ei olisikaan vanki — eikä — Ptruu ptruu... Tohtori seisautti hevosen ja jäi istumaan... Se pelastaisi kaiken... Niin se... Hän huohotti jalkapeitteen yli kumartuneena —

Mitä tyhjää... Olenko minä järjiltäni! Mitä hittoa koni seisoo keskellä tietä.

— Etkö lähde — hän löi piiskalla. Ei muuta kuin ne kolmekymmentäviisituhatta —. Hän näytti niin rasittuneelta, Kjel... Vankeus ei ole leikin asiata — —. Pikku Baard mieron tielle...

Pimeästä alkoi kuulua sahakosken kohina, ja se sekaantui hänen ajatuksiinsa...

Ja Kjel, joka on käynyt niin varmana ja tyynenä ja suosittuna heidän keskellään... Ja nyt — keinottelija — suurhujari — myllynkivi, joka vetää kaikki muutkin pohjaan, — petturi, väärentäjä. Säästöpankki hänen jäljiltään ammottava, uhkaava tyhjiys... Mitä helkkaria minä tällä sikarilla aioin —. Kääsit pyörivät eteenpäin kiivasta kyytiä, ja tohtori joskus raivoissaan äkkiä pidätti hevosen ja sitten taas löi piiskalla.

Hetkisen kuluttua vauhti tasaantui, se oli nopeata tiukkaa ravia. Sahasillalla hevonen kulki hitaammin tapansa mukaan... Äkkiä vilahti höylänlastujen seasta fosforin näköinen valo kahdesta ohimennessä raapaistusta tulitikusta... Tohtori veti pari savua sytytetystä sikarista. Soo?... Hän kääntyi ja tuijotti sinnepäin, jonne hän oli heittänyt tulitikut... Mitä tyhjää — — Se jääköön tuulen ja höylänlastujen asiaksi. Ruuna juoksi tavallisella innollaan kotiinpäin.

En minä oikeastaan tiedä kuka sitä itkisi, — jos onnettomuus tapahtuisi, — mutisi hän mäellä... Vakuutusyhtiö — pankki — semmoiset abstraktiset olennot, joilla ei ole verta suonissaan... joilla ei ole Baarvigia eikä Benteä, jotka voisivat väänellä käsiään ja kuolla häpeästä ja surusta — ei mitään pientä Massia, jonka täytyisi salata, että hänen veljensä on vanki... Mitä tyhjää... houreita, mielikuvituksia... Olenko minä järjiltäni?... Sikarin, jonka hän oli purrut poikki, hän sylkäisi suustaan Elvsætin aidan luona.

Hän huusi renkiä, joka tuli hevosta ottamaan, — pyysi lyhtyä ja kynttilää. Hänen piti mennä pieneen desinfektiohuoneeseen puhdistumaan kurkkumädän tarttuma-aineista.

Hän seisoi karboolin sekaisessa ilmassa ja peseytyi... Jos jotain tapahtuisi... ajatteli hän äkkiä

kauhulla...

Niin, — jos jotain tapahtuisi, — niin onhan Kjel kaupungissa —

No, eikös piru vieköön minulta ole tänä iltana ruuvit löytyneet — vallanhan minussa on kuume... Viisastelen tässä, niinkuin olisin pahin —. Kaksi kovan onnen tulitikkua, jotka... hän puhalsi pois koko ajatuksen. Se mahtoi koskea minuun liian paljon, että tapasin Kjelin...

* * * * *

Tohtori heräsi ikäänkuin reväistynä raskaasta, levottomasta unesta, sillä ikkunasta näkyi hohde, valo... Hän säikähti äkkiä. Hiki alkoi valua. Hän ei kohottanut päätään tyyntältä... makasi vaan ja katsoi rullakartiiniin... Tietysti kuu — — mielikuvituksien jatkoa — — ihan on mennyt veriin... Kuu, joka — — Hän makasi ja katseli... Yht'äkkiä pimeni, niin ettei kartiinia enää näkynyt, sitten leimahti valo taas — epäsäännöllisesti — — Hulluutta — tietysti kuu, joka on noussut — Hän tunsu vastustamatonta halua nousta ylös ja mennä keltaiseen saliin katsomaan; mutta ei uskaltanut — —

Hän istui sängyssä pystyssä. — Puhuisiko Bentelle... Ei... Kuuluisihan sieltä jotain — jonkinlaista huutoa ja melua, jos jotain olisi tapahtunut. Hän alkoi hiljaa ja epäillen pukea alusvaatteitaan ja sukkaa päälleen. Se tuntui lohdutukselta sillä hetkellä —

"Mikä hätänä, Baarvig?" — kysyi Bente.

Tohtori sai samalla takaisin koko tarmonsaa, — hän hypähti pystyyn ja juoksi keltaiseen saliin.

"Hyvä Jumala, mikä omituinen valo hohtaa ovesta — punertava valo seinällä!" huudahti Bente, joka samassa hypähti ylös ja veti tulitikulla valkean.

Tohtori seiso i vähän aikaa ikkunan luona, ennenkuin hän vastasi... "Näyttää tosiaankin siltä kuin tuli olisi päässyt irti tuolla alhaalla" — sanoi hän väkinäisesti ja käheästi —. "Ehkä vaan nokivalkea — —. Näethän, ettei se loista niin paljoa, — tuskin yhtään — nyt" —

Samalla valo siellä alhaalla leimahti äkinäiseksi rajuksi punertavaksi purkaukseksi ja paksu tupruava liekkien sekainen savu ponnahti ilmaan, valaisten kirkkaasti tutun virran ja siinä uiskentelevat jäälohkareet, ja nimismiehen talon huoneineen. Tohtorin suu avautui ikäänkuin huutoon, mutta sulkeutui jälleen. Hän hengitti vaivaloisesti.

"Meidän täytyy pukeutua, Bente, — joutua alas — lähettää hevonen ja renki" —

"Herra meitä varjelkoon, Baarvig, — näetkö sinä!" huuti Bente.

Tohtori seiso i mykkänä. Tähän saakka oli hän haparoinut epäröivässä pelossa. Kellertävä, kirkas valo levisi puoleksi paljaan lumisohjoisen maan yli. Työväen rakennuksista juoksi ihmisiä ja pitkin tietä riensi väkeä ja hevosia joka taholta. Äkkiä valkea ikäänkuin sammui, savupatsas kävi pikimustaksi ja maisema vallan pimeäksi — ainoastaan kuu —

"He saavat sen sammumaan. He sammuttavat sen!" ankkasi tohtori äkkiä hurjalla toivolla —. Sahan ruisku on käymässä... He ovat päässeet tulen herroiksi... Siellä on kyllä väkeä... Mutta äkkiä leimahtivat liekit korkealle, — yhä korkeammalle taivaalle — ikäänkuin nuoleva kieli pimeässä ja tiheä kipinäsade syntyi sahajauhoista ja höylänlastuista.

Tohtori hengitti lyhyeen, ikäänkuin ilma olisi polttanut hänen suussa, kääntyi epätoivoisella liikkeellä, melkein kuin olisi tahtonut työntää pois tuon näyn... Lankkupinot... ei, ei epäilystäkään... tuli oli päässyt niihin — —

Sänkykamarissa käveli Bente epätoivoisena pitkin lattiata huokaillen ja vaikeroiden... "Jumalani — Jumalani — synnistä rikokseen"... "Onni ettei Kjel ole kotona tänä yönä" — sanoi tohtori levollisesti. — "Hän matkusti kaupunkiin iltajunassa" — "Onko se totta? — Baarvig — Baarvig!" Bente tarttui suonenvedon tapaisesti häneen... "Ja minä kun saato i epäillä häntä." — "Bente, — ole vaiti, ole vaiti, kuuletko. — Tahdotko tulla mukaan, vai etkö" — —

— Alhaalla sahalla tohtori juoksi paitahiasillaan lankkukasojen välissä ja niitten päällä johtaen sammutustyötä, ruiskun käydessä ja vesisuihkun suhistessa voimaton ja ylivoimaisessa hehku- ja tulimeressä. Hänen hikinen muotonsa häämötti joskus esiin savun ja kipinöiden alta lankku- ja lautapinojen välistä, hänen tähystäessä uusia keinoja. Hän viipyi siellä, kunnes pinot rupesivat rutisten ja räiskyen romahtamaan alas ja tuli pakotti hänet lähtemään. Ja kun pelastustyö oli lakannut jossakin kohden, koetti hän itsepintaisesti jatkaa sitä telineiden välissä kapeissa solissa, kunnes työväki tukahduttavassa kuumuudessa kieltäytyi tottelemasta huutaen, että eihän tässä nyt ollut ihmishengestä kysymys. Aamun sarastaessa, savun vyöryessä paksuna ja harmaana pitkin virtaa, nähtiin tohtorin vielä,

vaatteet rikki revittyinä ja kärventyneinä, tekevän toivotonta työtään, koettaessaan pelastaa edes viimeisen pienen osan lautavarastosta...

XII.

Oli ollut, kuten Kjel sanoi, *suloinen* kevät ja viileä, vilkas kesä. Hän oli istunut arkitakissaan päivänkatteen alla verannalla ja lihonut. Luotto kukoisti, hän oli taas järkähtämättömän itsevaltias säästöpankissa, suoritti käteisellä asian — ja kaikki nuo kuiskaukset ja huhut olivat taas hiipineet hiirenreikiin sen jälkeen kun hänen tulipalossa hävinnyt omaisuutensa oli arvosteltu niin äärettömän korkealle, — kaikkiaan lautavaraston kanssa lähemmä kahdeksaankymmeneen tuhanteen kruunuun. Hänellä oli ollut kuusi kuukautta aikaa ja vapautta matkustuksiin ja vekselien järjestämiseen, — oli voinut hiukan levähtää ja hoitaa mukavuuttaan, jonka hän niin hyvin tarvitsi. Hiukan vaan täytyi pitää silmällä sahaa, jota rakennettiin uudelleen.

Tämä vuosi oli ollut hänelle suotuisa monella tavalla. Näytti siltä, kuin Theklakin olisi käynyt hiukan sävyisemmäksi ja tynyemmäksi, ei ainoastaan sen puolesta, ettei hän nyt yhtenään vaatinut häntä tekemään tiliä ja selvyyttä, vaan tuo innokas tohtori Stenvigin ihaileminenkin oli laimentunut, niin ettei Kjelin tarvinnut nähdä tohtoria salissaan enempää kuin kerran viikossa.

Ensi kuussa piti puuhan taas alkaa, nimien hankkimisen, korkojen maksun ja vekselien uudistamisen. Hän oli hyvin varustettu nyt — hiukan vaivaa vekselistä yhtäällä, hiukan houkuttelemista ja pelottelemista toisaalla — sadetakki ja matkasaappaat päälle taas. Mutta suurin osa olikin niin viisaasti järjestetty, että hänellä vaan oli syyskausi selvittävänä.

— Alhaalla sahalla, jossa rakennettiin ja sahattiin ja naulattiin ja veistettiin, nähtiin Endre tavallisella aamupäiväkävelyllään, kunnes sikari oli loppuun poltettu ja sopi poiketa Kjelin luo saamaan vähän virvotuksia ja uusi havanna.

... "Eikö totta, Shulteiss", — selitti hän, kohdatessaan Schulteissin tiellä, — "Thekla rouva ajattelee neliskulmaisesti. Mutta maailma onkin pyöreä, siinä kulkee linjat sekä sikin sokin että kimurrellen kuin käärmeet, — ja ajatukset muodostuvat hiukan samaan tapaan... Hän on kuin pähkinä pihdit, jotka aukeavat ja sulkeutuvat ja musertavat joko — taikka; mutta maailman pähkinät eivät milloinkaan sovi niihin... Aivan mahdoton käsittämään demonillista huumoria... ylipäänsä ei ole humoristinen... avoin vain kapakalalle —. Kun sanomalehdet — niin on tosiaan tapahtunut tänä kesänä, kieltäytyvät ottamasta vastaan minun kirjoituksiani — yksimielinen komplotti, näettekös, sillä ne uhkasivat särkeä koko meidän poroporvarikritiikkimme, — niin minulla on yksi keino vielä, — revolverini sitä hetkeä varten, jolloin minun tulee valita."

"Näettekös, Schulteiss, minä tutkin erityisesti koskea tuolla alhaalla... Varsinkin yhtä kohtaa, — tuota syvää kiertävää pyörrettä juuri kosken mutkan alapuolella... Minä olen koettanut heittää siihen lastuja ja puun kappaletta. Nyt minä katselen tukkeja, jotka syöksyvät siihen. Ne sukeltavat siihen aivan upoksiin ja tulevat esiin vasta runsaan minuutin kuluttua... Ymmärrättekö minun ajatuskulkuni, — tuommoinen lumivalkea pyörre, kuohuva kuin samppanja — — siinä voisi oikein nautinnolla lopettaa elämänsä. Minä tuijotan siihen, — ja aina pyörii oma ruumiini mielessäni, — hattu uiskentelee alas virtaa... ja minuutin perästä sen omistaja pulpahtaa siitä korkealle hengetönnä kuin tukki — kaikki lopussa, mennyttä, — hälvennyt elämän virtaan"...

Schulteiss vastasi hajamielisenä täsmälliseen kohteliaasen tapaansa, — kuunteli, eikä kuunnellut, — oli kokonaan omissa mietteissään — ... Ei muuta kuin tämä viikko enää siihen päivään, jolloin hänen molemmat oppilaansa, Arnt ja Massi, lähtisivät teknilliseen oppilaitokseen — ja hän itse poistuisi Elvsaetistä — ja kaikesta, jonka tähden hän oli elänyt nämä monet omituiset vuodet... Minka oli puolikasvuinen tyttö, kun hän tuli sinne, — ja nyt hän oli lähtemäisillään valloitusretkelleen maailmaan...

Hän muisteli, missä paikassa he olivat siitä ja siitä keskustelleet... missä hänen jalkansa oli ollut... kuinka hänellä, siihen aikaan kun Minka vielä oli alaikäinen, oli ollut etuoikeus tuntikausia työntää vauhtia keinulle. Hän johti mieleensä Minkan raikkaan naurun, hänen nuoren hennon olentonsa, hänen itsensä hiki hatussa ja jalat ilmaa halkaisten eteenpäin ojennettuina työntäessä keinua, ja kuinka tyttö aina tahtoi kiittää vielä hiukan korkeammalle — ja vieläkin hiukan...

Porstuassa hän seisautui vallan vaipuneena mietteihinsä, — piti silmällä keltaisen salin ovea — odotti, — nyt tuli Minka... vetäytyi arkana pois, kun joku lähestyi, taikka katsoi idioottimaisesti ylös... Hän

kuunteli...kuuli Minkan askeleet portaissa... Yksi lauta oli hiukan irroillaan, — kuinka se narisi joskus ja ilmaisi siten tulijan... hänen askeleensa niin eri lailla henkisesti kuvasivat hänen olentoaan kuin kenenkään toisen... Ja kun hänen vartalonsa hänen ylostullessaan ikäänkuin peitti valon, joka helottavana loisti ikkunasta porstuaan...

Hän saattoi istua pianon takana silmät ummessa ja niska nojautuneena nuottihyllyyn aina siihen saakka, kunnes Berthea taikka Massi tuli soittamaan, silloin hän kavahti ylös, ikäänkuin hänellä olisi ollut kiire tai hän olisi unohtanut jotain. Itseensä kähertyneenä hän vaipui ajatuksiinsa ulko-oven portailla, oikaisi vartalonsa äkkiä ja loi ympärilleen intohimoisen katseen... Tämä oli hänen henkistä omaisuuttaan, — hänen maaperänsä: penkki, jolla Minka niin sanomattoman monella tavalla ja vaihtelevan kauniina oli istunut... portaat, joiden päälle Minka oli astunut — — Hänen pitkät ohuet valkoiset sormensa tarttuivat kaiteesen, ikäänkuin hän olisi tahtonut vastustaa jotakin virtaa, joka uhkasi viedä hänet pois... Ee-i — ei, — hä-än ei antaisi poistaa itseään näiltä portailta kauemmaksi, kuin että hänen kätensä voisi milloin tahansa niihin tarttua, kun Minka kerran tulisi —

Hänelle oli tarjottu paikka uuden tuomarin luona... Oho, oho, — häntä eivät olosuhteet niinkään pois riistäisi. Hän oli jo aikoja sitten tehnyt suunnitelmansa, — oli hankkinut tilaisuuden perustaa koulun kasvavalle nuorisolle nimismiehen talossa. Ei ollut muuta kuin lehto ja huvihuonekunnas ja kappaleen matkaa kangasta — kun hän tahtoi nähdä Minkan — —

* * * * *

Arntin matka-arkku oli tuotu hänen huoneeseensa — ja Massin Massin huoneeseen. Ne seisoivat kannet auki ja uusia vaatteita oli ladottu niiden viereen tuolille aina sitä myöden, kuin niitä saatiin valmiiksi silitetyiksi ja merkityiksi. Hento Bente rouva juoksi keveästi ylös rappuja, milloin merkityitä liinavaatteita käsivarrellaan toiselle, milloin toiselle pino nenäliinoja, — ylös ja alas portaita ja molempia teitä. Pieninkin valmis kapine antoi aiheutta uuteen juoksuun. Ja itse hän käänsi ne kokoon ja asetti arkkuun. Bente rouva puuhasi koko sielullaan lasten matkaa. Hän puheli Arntin kanssa ja kuunteli kesken kiirettään hänen innokkaita kertomuksiaan rautatiestä Andivuorten yli ja sen kamalia nousuja — yksi neljällekymmenelle ja yksi kolmellekymmenelle — Arntin seurattessa hänen perässään rappusia ylös ja alas —. Hän jutteli Massin kanssa, joka oli "niin harmistunut ja kyllästynyt kaikkiin Endren lörpötyksiin" — puheli suoraan ja tuttavallisesti Massille, ikäänkuin häntä nyt kerrankin ymmärrettäisiin.

Ja Schulteissin vaatteitahan nyt myöskin piti tarkastaa ja laittaa kuntoon. Oli perjantai, — viimeinen iltapäivä ennen hänen lähtöään. Bente rouva oli hänen kamarissaan ja antoi hänelle luvut laskien pestyt ja silitetyt liinavaatteet, joiden oikean määrän Schulteiss yhtämittää kumarrellen ja vastaanottaen tunnusti.

"Viimeisen kerran siis pidän huolta teidän vaatteistanne, Schulteiss", sanoi Bente rouva. — "Suokaa anteeksi, — sallikaa minun vaieta... Kun minä en tässä paikassa voi löytää oikeita sanoja lausuakseni julki teidän unohtumattoman hyvyttenne"...

Hän katsoi kiusaantuneen onnettomana Benteen.

"Kun on eletty osa elämästä niin lähekkäin kuin me, Schulteiss, ja on sekä otettu että annettu, niin sitä tietää niin hyvin, että kummallakin on kiittämistä." —

"Te olette jakaneet monta huolta minun kanssani koko tällä ajalla", — sanoi rouva hetken vaiti oltuaan... "Minä tulen sitä myös kaipaamaan, — monen monta tutunomaista sanaa"... "Se on ollut osa minun köyhästä ilostani — minun todellinen..." puhkesi Schulteiss taistellen liikutustaan vastaan... "Te ymmärrätte jokaista niin hyvin, — se se on niin tyynnyttävää... Ja — ja", — Bente huokasi, — "sitä on niin paljon huolia, Schulteiss... Baarvigin laita ei näy paranevan... Tuntuu ikäänkuin itse voimia jokin kalvaisi, — hän näyttää riutumistaan riutuvan... Eikö hän teidän mielestänne, Schulteiss, huonone huononemistaan ja ole niin laihtunut?... Minä pelkään, että hän on sairaampi, kuin hän tahtoo tunnustaa, — sai vamman keväällä tulipalossa... Ah, — se tuntuisi niin helpolta, jos hän kerrankin vielä kiivastuisi ja suuttuisi kuten ennen —. Hän on niin omituisen väliäpitämätön kaikesta. Tuntuu aivan siltä, kuin häntä kiusaisi, kun minä puhun hänelle lapsista —"

... "Ja nyt nämä kaksi nuorinta, joita pitää puuhata lähtöön" — Bente rouva istuutui vaatteet sylissään, — "tuntuu siltä, kuin Baarvig ei paljoa välittäisi niistäkään... Ja minä joka — olkoon se nyt sanottu onnellisena hetkenä — toivon heistä niin paljon, — olen heidän puolestaan huolettomampi"...

"Tietysti, rouva, — molemmat keskinkertaista etevämmät ja molemmat uutteria luonteita."

"Rakas Schulteiss, te olette antaneet heille parhainta, mitä opettaja voi antaa, — henkevän kasvatuksen. Te olette monessa suhteessa harvinainen, nerokas opettaja, semmoinen, jota oppilaat kiittävät koko elämänsä. Mutta — minä sanoisin mielelläni jotain; — minusta näyttää siltä, kuin elämän

toiveet ja vaatimukset niin helposti joutuisivat harhaan kaikkien noiden hengensaavutuksien ja ajan suurten näköalain avaamain mahdollisuuksien vuoksi. Katsokaa vaan Endreä... Arntia ja Massia minä sitävastoin olen koettanut pysyttää tiukkaan todellisuudessa, — olen ollut heille tutunomainen, — en ole heiltä salannut meidän jokapäiväisiä kotihuoliamme ja vaikeuksiamme, sitä mitä sanotaan suruiksi, joista muka lapsia pitää varjella; — he tietävät varsin hyvin, mikä vaivaa sekä veljiä että sisaria" — —

"H-m, — neiti Minkaan nähden, rouva, sallikaa minun — suokaa anteeksi —; mutta minä uskon todellakin, että hän toteuttaa suurimmatkin toiveemme" — "Täällä on niin paljon tulevaisuutta ilmassa, Schulteiss, että nuorukaisen, jonka pää aina vaan tapailee niitä pilviä, *täytyy* huumaantua. Mutta todellisuus on ahdas ja kilpailu suuri, se työntää pois kaikki heikot ja leväperäiset... Ei minun viisauteni, vaan elämäni tuska sen minut on opettanut tämän näkemään. Minä tuulinkin, ettei tarvitsisi muuta kuin hypätä tuohon kaikkeen." — "Sangen sattuvasti sanottu, rouva", — nielaisi Schulteiss — "Mutta neiti Minkan suhteen minä tahtoisin"... "Tietysti Schulteiss. Mutta, näettekös — myöskin Minka... Ajan henki vaatii että jokaisen pitää olla jotain — ja se on hyvä se. Mutta niin moni tahtoo sitten olla nero ja luulee, että hänellä on tuulta siivissä. — Ja siten he kaikki joutuvat, niin löyhälle pohjalle ja käyvät onnettomiksi. — Minun suuri toivoni on — ja siinä niin mielelläni soisin teidän minua kannattavan, Schulteiss, — että hän pian lentää nuo siivet itsestään irti. Sillä — ettekö te ole samaa mieltä siinä — hänen pitäisi, pitäisi päästä ulos koettamaan illusionejaan; ne ovat hänelle menneet liian syvälle veriin." — "Rouva, sallikaa minun, — niin henkiselletä luonteelle kuin Minkan on tuota tulvaavaa uutta aikaa pidettävä salattujen voimien irrottamisena... Ja todellakin — tässä jos missään lienee syytä antaa tavattoman kyvyn, kuten historiakin näyttää, murtaa uusia uria"... "Schulteiss... Schulteiss parka"... rouva puhui itsekseen, mennessään alas portaita... "järki vallan sekaisin, kun tulee Minkasta puhe"...

* * * * *

Koko illan oli kestänyt puuhaa, kunnes iltasen aika tuli. Massi istui matka-arkullaan, joka juuri oli pantu lukkoon poisvietäväksi seuraavana aamuna...

— "Niin, nyt minulla on kuusi hyvää omaatuntoa mukanani, äiti"... Massi rupesi laskemaan ja pyyhkäisi aina vastakkain käsiään, ikäänkuin kuitatakseen kunkin: — "Minä olen suorittanut keskikoulututkinnon ja saanut 1,25 — Olen lukenut matematiikasta sen kuin pitikin — Olen lopettanut perspektiivi-opin. Olen hoitanut talousviikkoani niin, ettei sinun, äiti, koskaan ole tarvinnut minua auttaa, — senhän sinä myönnät, — paitsi silloin, kun minä olin sisällä tutkinnossa. Olen oppinut uimaan tänä kesänä. Ja nyt olen lopettanut ompelukseni ja tehnyt kaikki lähtövisiitit."

— "Niin Massi, ala sinä vakavuudella... Sinä alat uutena aikana. Ja muista se, että aika muodostuu juuri sellaiseksi, kuin te itse tahdotte... Se on, näetkös, koko edesvastuu. Minä sanon sinulle, Massi, — vaikka olenkin vanha — ja monesti kyllä väsynyt, — niin tahtoisin mielelläni elää uudestaan tänä uudisrakennus-aikana, tahtoisin työskennellä toisenlaisen elämän voiman ja kunnon ja ilon saavuttamiseksi, kuin *meillä* on ollut, — olisin tahtonut ottaa mukaan monta sinun hyvää omaatuntoasi"...

XIII.

Joulu oli pitäjässä kulunut vierailuissa, joihin tohtori aina säännöllisesti otti osaa, mutta aina läksi aikaisin kotiin, syyttäen kiireellistä praktiikkaansa. Hänelle tuntui helpotukselta istua reessä, nähdä harjujen selkään ja puitten latvain kuvastuvan taivasta vastaan kuun kumottaessa tai lunta tepsutellessa... Istua ajatuksissaan, hevosen juosta jolkutellessa yksitoikkoisesti, kun reen antura narisi ja luisti ja turkin kaulus ikäänkuin hautasi hänet syvemmälle ja yhä syvemmälle ja yksi ainoa tähtönen tuikki kaukana ylhäällä, taikka yksi yksinäinen lumihietale tapasi hänet, — ja sitten päästä pois kaikesta — — Reki oli ainoa paikka, jossa hän saattoi ruunan tyynesti juostessa nukkua levollisesti, niin ettei hän uneksunut, eikä tietänyt itsestään, eikä säpsähtänyt — —

Vuosi oli vierryt uudenvuoden aattoon saakka. Virta tähtikirkkaana iltana kohisi valkoisen lumipeitteensä alla, sulaa mustaa vettä näkyi sahan kohdalla, missä koski pauhasi jääpönnkineen ja pitkine jääpuikkopartoineen. Kjelin luota loisti tulta ikkunoista, siellä oli juhlaavaistusta sen johdosta, että saha nyt oli uudestaan rakennettu ja vielä laajennettu. Thekla ja pikku Baard ja Kjelin olivat sillä välin ajaneet vierailulle tohtorin luo, jossa uudenvuoden aatto vietettiin hiljaisesti, ja tohtori itse tuli kotiin vasta myöhään sairaittensa luota... Hän oli väsynyt, — ei jaksanut ottaa pikku Baardiakaan polvelleen, istui vaan kokoon kyyristyneenä ja seurasi pienoisen liikkeitä silmillään, maistellen portterilasistaan. Bente oli keksinyt, että hänen piti juoda portteria iltasilla lisääntyvän unettomuutensa

vuoksi. Kun he sanoivat hyvästi, katseli tohtori kauvan Baardin käsiä ja suuteli niitä molempia...

Vielä kauan sen jälkeen, kun reki oli kadonnut mäen alle ja umpikulkusten kilinä hälvennyt, seiso tohtori ulkona portailla ja katseli heidän jälkeensä...

* * * * *

Bente makasi hereillä ja kuunteli, kun kello alhaalla etäällä kyökissä löi kahtatoista... Uusi vuosi! Hänestä tuntui, kuin Baarvig olisi käännellyt ja väännellyt itseään ja huokaillut niin syvään. — "Niin, uusi vuosi, — Bente", hän sanoi... "Minä makaan tässä ja mietin, kuinka eri lailla tämmöinen uusi vuosi voi alkaa eri ihmisille. Niinkauan kuin on toivoa ja halua ja tuota kaikkea; mutta on semmoisiakin ihmisiä joka puolella, joiden mielestä se uusi vain on myllynkivi heidän kannettavakseen... Mutta muista se, Bente, että kaikki, kaikki riippuu rohkeudesta; ettei masennu, niinkauan kun on toivon kipinääkään jäljellä, — jotain — edes hiukkasenkaan, jonka vuoksi voi elää!" — "Oikein minusta tuntuu helpommalta, kun kuulen sinun puhuvan noin, Baarvig." — "niinkauan kuin on vähänkin, jonka vuoksi taistella, edes pienen pieni hitunen... Rakkaani, muista se aina, minä pyydän sinua, muista se, Bente, — vaikka minä sen joskus unhottaisinkin" —

... "Näetkös", — hän jatkoi hetkisen kuluttua, — "minä en saa sitä päästäni... nuo raukat, siellä täällä joka puolella, jotka tänä yönä tuntevat, ettei heillä ole kerrassaan mitään enää, jonka edestä voisi taistella — koska — koska he ovat käyneet niin lopen köyhiksi toivosta. — Ja nyt — huu-u, — kun täytyy taas ottaa kokonainen vuosi niskoilleen"... "Voi, Baarvig, sinun alakuloinen mielesi se vaan panee sinut hautomaan tuommoisia."... "Joku, kuuletko, jolla voi olla salainen rikos kannettavana. Ja semmoisia makaa kyllä tänä yönä monta maailmassa, omaatuntoaan kantaen. — — Kun on elänyt jonkun aikaa ja saanut silmät auki näkemään, kuinka paljon salaista surua ja tuskaa voi mahtua tähän maailmaan, jossa sitä ajellaan ja hoidellaan ja pannaan tulta ikkunoihin ja valaistaan uudeksi vuodeksi, — niin sellaiset ajatukset väkisinkin tulevat... Ja sellainen rikollinen... minä tarkoitan sellaista, joka on tehnyt suuren rikoksen, esimerkiksi murhan... joka tietää, että jos hän ilmoittaisi itsensä, niin hän syöksisi kaikki rakkaansa onnettomuuteen ja häviöön ja kurjuuteen, hän voi tosiaankin olla omituisessa asemassa, — niin sanoakseni suljettuna neljän seinän sisään, elinkautiseen vankeuteen itsessään — häntä ei tarvita tuomita siihen... eikä viedä vankikyydillä, ei — — Ajatteles vielä, että hänellä olisi vaimo, jota hän rakastaisi kuin omaa elämätänsä, ja lapsia, joiden pitäisi päästä eteenpäin maailmassa"...

"Hyi, Baarvig, — tämä on niin kamalaa — sellaista puhetta uuden vuoden yönä." —

"Ole hyvä minulle, Bente, — minä en voi nukkua, ennenkuin minä olen purkanut itsestäni nämä ajatukset... Hän ei voisi kertoa vaimolleen, — että hän on murhaaja, — samassa silmänräpäyksessä hän kadottaisi vaimonsa sisimmän kunnioituksen. — Ja vaikka hän voisikin säilyttää vaimonsa rakkauden." — "Se voisi kyllä tapahtua, Baarvig, se tosiaan riippuisi paljosta." — "Niin, vaikka hän — näetkös — niin rakastaisi hän kuitenkin vaimoaan huonosti, jos hän sillä tavalla vetäisi vaimonsa kanssaan äänettömäksi rikostoverikseen, jonka myöskin täytyisi luoda ihmisten edessä alas silmänsä ja alituisesti pelätä ilmitulemista ja sen tuottamaa häpeää ja häviötä hänelle itselleen, kaikille hänen omaisilleen — saattaisi hänet siihen, että hänestä tulisi vangin vaimo ja vangin lasten äiti..."

"Hän olisi kääntänyt rikoksen kuorman sitä vastaan, jota hän enin rakasti ja jolle hän toivoi enin hyvää maailmassa. — *Siinä* siis, näetkös, ei enää ole luottamusta, — hänellä ei enää ole ystävää. — Hän on, Bente, suljettu ulos — paratiisiin yrttitarhasta, — hän on pakotettu vaikenemaan, Kerubim — —. Se on niin, Bente. Sellaisia ihmisiä on äärettömän sääli." —

"Rakas Baarvig, jos sinä joisit hiukan soodaa taikka naftaa, — ne ovat niin pimeitä ja epätoivoisia asioita, joita sinä mielessäsi myllertelet, että minä melkein pelkään sinun hourailevan." — "Ei, ei, Bente, — minua helpottaa, kun annat minun myllertää tämän loppuun. Sitten minä saan unta, mutta en ennen... Niin, ja sitten... vaimo parka ei oikeastaan koskaan voisi antaa hänelle anteeksi, että hän sillä tavalla on pimentänyt hänen koko elämänsä, — tehnyt hänestä pahantekijän rikostoverin. — Hän voisi ehkä rakastaa häntä; mutta kokonaan antaa anteeksi, näetkös... Ihmiset eivät voi antaa semmoista anteeksi... siitä syystä on anteeksiantamus asetettu niin korkealle meidän yläpuolellemme uskontojen auringoksi. Ja sitten, — näetkös, — hänelle, — niille raukoille, joita tuollainen epäkohtalo rasittaa, tuntuu uudenvuoden yö pimeältä seinältä, — ei maksa vaivaa panna tulta ikkunoihin... Heiltä on viimeinen kipinä mennyt — sammunut... Sitä voi sanoa uudenvuoden surkeudeksi, Bente... Ja nyt minä ehkä saan unta... Katso, onko sammutettu Kjelin luona"...

Hän puristi äkkiä suonenvedon tapaisesti vaimoaan rintaansa vasten, syleili ja suuteli häntä.

— Uuden vuoden aamuna tohtori seiso turkit yllään rohtokaapin luona ja penkoi ja haki jotain, ennenkuin hän meni rekeen. Hänellä oli hermokuumesairas ja hän tahtoi olla poissa, ennenkuin uudenvuoden onnittelut alkaisivat. Hän ikäänkuin tarkasteli ikkunoita ajaessaan kotoa pois päin, seisautti tienmutkassa portilta vähän matkaa ajettuaan ja jäi vähäksi aikaa istumaan ja katsomaan

taakseen rakennusta, niin että renkipoika arveli hänen unohtaneen jotain, kohautti vähän nahkalakkiaan, löi ruunaa selkään ja ajoi kovaa vauhtia mäkeä alas.

Aamupäivällä täyttyi Elvsaetin sali uudenvuoden vieraista... Leveitä rekiä ja kapeita rekiä kilisevin umpikulkusin ja karhunnahkaisin taikka sudennahkaisin peittein näkyi pitkä rivi pihassa, josta lumi oli pois luotu. Seudun perheet olivat ajaneet sinne kirkosta tullessaan. Toivotettiin hyvää uutta vuotta, juotiin viiniä ja syötiin leivoksia, ja Endre hoiti sijaisena isännyyttä sangen kaunopuheliaasti. Hän ei lausunut jokapäiväisiä uudenvuoden toivotuksia, vaan vaihteli puheenparsia, niin että niihin tuli sievyyttä ja uudenvuoden huumoria. Hänen varastonsa ei ollut vielä lopussa, kun viimeinen vitkasteleva vieras kello kahden aikaan ajoi mäkeä alas, ja hän itse seisoj kannaksilla mennäkseen jatkamaan uutta vuotta Kjelin luona.

Tohtorin mäessä tuli isän hevonen häntä vastaan, ja sitä ajoi joku vieras; mutta hän ei siitä huuruudessa mielentilassaan ajatellut sen enempää... — Bente rouva tunsu hevosen ja meni ulko-ovelle vastaanottamaan Baarvigia; hän oli ollut niin surullinen ja levoton yöllisestä. Hänen huomiotaan herätti, ettei umpikulkusia kuulunutkaan, ja että reki vastoin kaikkia tohtorin tapoja seisahtui keskelle pihaa eikä portaitten eteen. Kun vieras mies astui reestä, tuntui äkkiä kuin hänen verensä olisi jäänyt; ja hän nojautui kaidepuihin päästäkseen alas — —

* * * * *

Kjel ja Endre olivat matkustaneet isää noutamaan. Tohtori oli, — niin kuului surullinen sanoma, äkkiä kuollut jonkinlaiseen sydän- taikka hermohalvaukseen heti juotuaan lasin jääkylmää vettä sairasta katsottuaan. —

— Eteisen poikki kuului pikku tyttöjen kamarista Berthean itkua ja joskus äänekestä voitotusta... — Keltaisen salin ikkunassa seisoj Bente yksin pimeässä. Hän oli seissut siinä hämärästä saakka hiljaa, liikkumatta... Ne öiset puheet kaikuivat taas hänen korvissaan, — joka ikinen sana, niinkuin se oli sanottu, — raskaasti... huokauksella... Kaikki oli käynyt hänelle — niin läpinäkyväksi —

Liekit alhaalla sahalla sihisivät ja kiemurtelivat — ja hävittivät... huusivat tuskaa — tuskaa... Hän tuijotti eteensä jähmettyneenä — —

* * * * *

Alhaalta kuului varovasti kulkevan reen natisemista — ja hiljaista puhetta... Eteisen ovi narisi hitaasti auki ja miehet kantoivat vaiteten tohtoria ylös portaita... Bente rouva seisoj liikkumatonna, sittenkin kun hän oli kannettu keltaiseen saliin tilalleen... kääntyi ja tuijotti, — — kääntyi ja tuijotti... — — Pojat olivat menneet alas. — —

Silloin hän hiipi hiljaa ja lasi poskensa kuolleen poskea vastaan — ääneti — kyynelittä...

XIV.

Elvsaetissa oli nyt niin hiljaista ja yksitoikkoista, vaikka siellä tänäkin kesänä oltiin ja elettiin.

Ei tullut enää tohtoria, ei lähtenyt tohtoria käskyin ja puuhin ja edellään kuin tuuli siitä, mitä oli sisällä ja ulkona tehtävä. Ei nähty vierailevien rilloja ja kääsejä tohtorin mäessä, ei seisahtunut hiljaisia sairaita portaille kysymään, oliko tohtori kotona... Konttorihuoneessa oli kaikki entisellään, riippuivat tohtorin piiput ja makasivat hänen kauniit koneensa, — haavurilaatikko tavallisella paikallaan pulpetin oikealla puolella. Maanviljelys oli poisvuokrattu siksi vuodeksi, kunnes maatila syksyllä myytäisiin, ja sitä hoidettiin alaalta väentuvasta.

Bente rouva puuhaili hiljakseen kotitaloudessa ja puutarhassa. Vähän väliä tuli kirjeitä Arntilta ja Massilta. Hän oli luovuttanut loput perinnöstään taatakseen siten heidän kasvatuksensa, ja nyt sitä kysyttiin ja vastailtiin pitkissä kirjeissä, kuinka rahoja tuli käyttää. Ylhäällä keltaisessa salissa tuntuivat askeleet vielä yksinäisemmiltä ja hiljaisemmilta autiossa huoneessa, jossa huonekalut olivat epäjärjestyksessä, pitkä pöytä maalaamaton ja tavaroita työnnetty sinne tänne, niin että koko huone oli kuin ullakko-säilytys huone. — — "Niin kauan kuin oli hitunenkaan toivoa, — jotain, jonka vuoksi elää," oli Baarvig sanonut... Se oli tuo salainen kertosa, jota ei kuullut päivällä enempää kuin kosken kohinatakaan, mutta joka alkoi mielessä humista yksinäisinä hetkinä keltaisen salin ikkunan luona —

Minka... Hän käyskenteli kesän täällä kotona kysymysmerkkinä äidilleen — häälyvänä toivona...

Minka, hänen sydänkäpynsä, jonka vuoksi hän oli tuntenut itsensä niin rikkaaksi niin monet vuodet... jota hän oli rakastanut heikkouteen saakka, — jota hän ei kestäisi kadottaa!...

Rouva Baarvig oli aina Minkan kotiintulosta saakka yhä enenevällä tuskallisella tunteella huomannut, että tyttären oli tarttunut väriä ympäristöstä, jossa hän oli liikkunut, vaikutuksista, joiden alainen hän oli ollut... Tuo uneksiva itseensä vaipuminen... Ikäänkuin todellisuuden rajain ja vaatimusten ymmärryksen heikkeneminen — tuommainen sumuinen kiihotettu itsetunto... Häneen oli kuin jotain tarttunut toisesta ilmakehästä, joka oli täynnään tylsistäviä edellytyksiä ja käsitteitä — —.

Ja puhe niin hillitsemättömän hermostunutta, joka hermo rikki revitty... Hänen piti nyt pysyä kotona koko kesän, voimistumassa ja lepäämässä... saamassa takasin hienon luonteensa, pääsemässä tasapainoon. Syksyyn... niin syksyyn saakka... kunnes Elvsaetissa kaikki oli irtirevitty.

Silloin oli yritettävä käydä kiinni; — Minka antaisi soittotunteja ja hän itse pitäisi pääkaupungissa lapsille taloutta... Ja Berthea, surullisen huikentelevainen Berthea pantaisiin talouskouluun...

— Minka koetti huolellisesti karttaa Schulteissia, — ei sietänyt nähdä häntä, hänen hermonsa olivat aivan hillitsemättömät siinä kohden. Hän oli huomannut Schulteississa jotain häiriytynyttä heti ensi silmänräpäyksellä, kun hänet tapasi; yksi ainoa katse sen oli ilmaissut ja häntä kauhistutti. Hän ei sietänyt sitä ajatusta, että Schulteiss vahti ja väjyi häntä, kävi yhä levottomammaksi, niin että hän melkein huusi kauhusta, kun joku liikkui jonkun aidan luona tahi jossain pensaassa.

Ja Schulteiss kuljeskeli ja väjyi ja piiloutui teille ja mäkiseen metsämaahan, joka oli nimismiehen talon ja Elvsaetin välillä. Hän tahtoi nähdä edes vilahduksen Minkasta... Hän saattoi seista ajatuksissaan, kokoon kyyristyneenä puitten alla lehdossa — odottaa varmasti vakuutettuna, että Minka tänä päivänä ilmestyisi, — hän ei huomannut sadetta, ei märkyyttä ympärillään, eikä ajan kulumista... Hän puhui Minkan kanssa, ilmaisi hänelle jonkun suurista ajatuksistaan, — tunsu hengen ylevää yhteyttä... kuiskasi, rakasti, jumaloi näyissä... Onnellisina, yksinäisinä hetkinä kotonaan hän mystillisesti iski silmää, hymyili peiliin ja jupisi itseksensä sovituista henkikohtauksista... Minkasta, joka ei koskaan antautunut...

Berthea tuli kerran aamiaispöytään punottavin silmin ja kasvot pöhöttyneinä. Ei häntä vaivannut mikään, — ei kerrassaan mikään — tuo hammastauti vaan. Samana aamupäivänä hän vei postilaatikoon asemalle yöllä kirjoitetun paksun kirjeen, jonka päällekirjoituksena oli: — Iowa City, Iowa U. S. North America — Mr Ole Berg.

Hän hämmästytti kotoväkeä pysymällä heinäkuussa kotona kaikki neljä viikkoa. Sitten se tuli eräänä päivänä... Hänen uskollinen aina hyljätty ihailijansa kouluajoilta, nimismiehen poika Ole, oli vastannut hänen kirjeeseensä viipymättä: — Sylini avoinna, tule, tule! —

Ja nyt hänen *täytyi* saada matkarahaa Kjeliltä taikka äidiltä — hänen *täytyi* — täytyi — —

Lähtiessään hän jätti, siltä näytti, sekaantumistaan sekaantuvan vyyhden selviämättömiä arvoituksia, jotka varmaan kauvan olisivat olleet pitäjällä puheenaineena, ellei huomio äkkiä olisi niin yksinomaan ja rajusti kiintynyt huhuihin, että Mustan metsän omistajien kesken tapahtuisi uusia konkursseja — kysymys ei koskenut vähempää kuin Kjel Baarvigin asioiden asettamista suoritustilaan. Huhuja kulki vastakkain ja ristiin... Vakuutettiin, että Thekla rouva äkkiä oli ajanut vouden luo ja tahtonut ilmoittaa *oman* omaisuutensa, luetella kaikki turkkinsa, silkkihameensa ja koristuksensa, — alusta loppuun saakka. Hän oli luopunut siitä vasta sittenkuin ilmoitettiin, että Kjelin *oma tekemä* väliaikainen pesäluettelo osoitti kokonaista kuusikymmentätuhatta kruunua enemmän omaisuutta kuin velkoja — —

Kun Endre vallan vasten tapaansa syöksemällä syöksi Elvsaetiin kertomaan huhusta, ei Bente rouva hiiskunut sanaakaan. Se mikä nyt *alkoi* kaikille muille, se oli jo hänelle vanhaa —. Aikoja sitten taisteltu ja selvitetty...

Kärsitty kaikki, mitä *saattoi* tapahtua... ja vielä paljon enemmänkin... Niin kauan kun on toivon kipinääkään, — muista se Bente, oli Baarvig sanonut... Hänen täytyi nyt suojella sitä, mitä hänellä vielä oli —

Hän tunsu nyt yhä enemmän ja enemmän, kuinka vaikeata oli päästä Minkan olennon perille.

Niin hellä, niin käsittävä jonakin hetkenä, — mutta samalla tuntui kuin kaikki olisi aljettava alusta jälleen. Ja syvällä sisässään, jossa ratkaisun tuli tapahtua, hän luiskahti pakoon. Minka vältti

mieluummin noita sydämen hetkiä, jolloin voitiin varovasti mainita tulevaisuuden näköaloja ja tuumia; hänen kasvoihinsa tuli niin kärsivä peitetty ilme... Viime aikoina hän oli alkanut käydä niin levottomaksi, niin äkilliseksi käytöksessään, vavahteli säikähtyen ja arasteli kovin keskusteluita — oli saanut monta kirjettä ja kirjoittanut — Vaikk'ei Bente rouva koskaan olisi nähnyt päällekirjoitusta, olisi hän kuitenkin arvannut, että Minka oli Varbergin kanssa kirjeenvaihdossa. Ja nyt hän kuuli, että Varberg oli tullut näille seuduille ja asui asemalla. Hän oli varmaankin taas saanut Minkan kiedotuksi tuohon onnettomaan hypnoottilliseen mystisismiin... Tuo hurmaantuminen, joka oli alkanut huumaamalla tai kiihottamalla yhtä erikoista tahdonkykyä ja sitten jatkoi repimällä hajalle koko ihmisen, nujertamalla kaiken luonteen ja itsenäisyyden, — sen *täytyi* loppua itsemurhaan! — Bente näki epätoivoisena Minkan edessään tahdottomana meediona, — kokeilijan uhrina — hänen käskyjensä säiliönä — elävänä ruumiina.

* * * * *

— Kjel astui verkalleen ylös portaita, seisahtuen väliin ja kokoon lyyhistyen. Hän haki äitiä kaikista huoneista, käveli kuin pimeässä ja seisahtui vihdoin hapuillen maitokamarin oven eteen... Hän kuuli Bente rouvan äänen mankelihuoneesta, jossa hän Minkan kanssa järjesteli ja pani liinavaatteita kokoon muuttoa varten. Kun Kjel melkein kompastui huoneeseen, kalpenivat rouva Baarvigin kasvot äkkiä, jäykistyivät kuin jääksi ja kävivät niin teräviksi.

Kjel oikasihe seinää vastaan ja voihki. Se ääni oli kuin käheätä alkua huutoihin, joista ei jaksanut tulla mitään... "Konkurssi, äiti — käsketty kuulusteltavaksi kello kolme iltapäivällä — säästöpankista" — sanoi hän katkonaisesti — — "ja — ja — illalla minut — vangitaan — minä tiedän sen"...

Yläosa hänen ruumiistaan retkotti eteenpäin, ikäänkuin hän ei olisi jaksanut sitä kantaa, kasvot olivat vihertävän kalpeat, veltot, silmissä tuskaa, mutta suu idioottimaisesti selällään — "Käy hullusti, — äiti", — mörisi hän käheästi, — "läksin pakoon kotoa" — —

Endre tuli perässä ulkokuoneeseen, hän oli jo aikoja sitten ymmärtänyt asian. "Tässä on lasi konjakkia — omaasi, Kjel, — sinä tarvitset sen kyllä"...

Kjel torjui pois lasin veltolla kädellä.

"Sinun täytyy koettaa miehityä — —. Etkö — etkö maistakaan —. Täytyy kestää kohtalonsa kuin mies — vaikka minkä kohtalon — ainakin säilyttää fasaadinsa, sen sanon sinulle — ei saa aivan kokoon lyyhistyä — — muuta kuin kuollessa", — lisäsi hän teatraalisesti.

"Vankeus — ehdoton vankeus"... änkytti Kjel käheästi. — "Tässä, juo vettä, Kjel", — sanoi rouva Baarvig — "rupea — istu tuolle tuolille".

Kjel nieli pari kulausta vettä. "Iltapäivällä, äiti il— —" hänen kätensä vapisi, niin että äidin täytyi ottaa lasi häneltä. — "Älä nyt masennu noin kokonaan, Kjel", — Bente rouva silitteli puoleksi tietämättään Kjelin kasvoja ja tukkaa, Kjelin huohottaessa taajaan. — "Älä nyt vallan masennu... Sinun äitisi, joka on sinut kantanut ja synnyttänyt, Kjel, — ei hylkää sinua."

Kjel ikäänkuin ylönantoi... "Van — — vankeus" — Hän istui tylsänä, pää retkallaan äidin kuivatessa hänen otsaansa. — Endre alkoi kulkea edes takaisin käsivarret ristissä: "On hetkiä, ratkaisevia hetkiä, jolloin täytyy kohota saamaan yleiskäsitys asemasta, — koettaa päästä tiluusiin herraksi... Kun tavalliset porvarilliset käsitykset eivät enää pidä pystyssä — kun on ikäänkuin joutunut yhteiskunnan rajojen ulkopuolelle, — niin sihdataan asioita *toiselta* kannalta — valitaan tavattomia teitä" —. Hän kääntyi: — "Ymmärrätkö minua, Kjel —. Minä neuvon sinua heti pakenemaan maasta — hautaamaan olemuksesi jonnekin Atlantinmeren toiselle puolelle — — itsesi tähden ja perheen tähden"...

Kjel loi häneen tylsän katseen. Ilmeestä näkyi, ettei tässä ollut ajattelemistakaan minkäänlaista tarmokasta tointa. Endre heittäytyi seinäpenkille ja potkaisi vihaisesti jalallaan: — "Asian näin ollessa tekisi mieli tosiaankin olla päättäväinen — kerrassaan iskeä kirveellä Arntin dynamiittipatruunia tuolla varastohuoneessa... vallan joutua epätoivoon... keksiä mitä tahansa"... Hän tuijotti hetkisen Kjeliin — "Kuule, Kjel, minä, sinun veljesi seuraa sinua iltapäivällä oikeussaliin, — minä aion uhmata opinjoonia" —

Minka levottomin tempauksin tuon tuostakin nousi ja taas istui, peitti silmänsä käsillään — tuijotti värisevällä kauhulla veljeensä, murtuneeseen muotoon, joka tuskin pysyi pystyssä. Äkkiä hän ikäänkuin kädellään sokeasti työnsi vaikutuksen luotaan ja puhkesi vaikeroimaan: "Nyt minä voin sanoa omankin asian... Sinun se täytyy tietää äiti, —. Minä, — minä en ole hennonnut surettaa sinua sillä ennen — mutta nyt... Niin, minä olen vastannut myöntävästi Varbergille!... Minä en voi tehdä toisin, — enkä tahdokaan", — intoili hän hermostuneesti vallan suunniltaan. — "Minä itse *tahdon*, äiti... seurata häntä, — olen sitoutunut häneen... Hän rupeaa minun impressaariokseni ulkona maailmassa — minä tulen meedioksi, valmistamaan sijaa uusille totuuksille"...

Rouva Baarvigin silmät muuttuivat äkkiä kuin ilveksen silmiksi.

"Sinä katsot minuun, äiti... Minä sanon sinulle, se on ollut sovittu asia Varbergin ja minun välillä jo alkukesästä saakka... Minulla on lahja. Hän kehittää minun omituisia kykyäni... Minun *täytyy* seurata kutsumustani"...

Bente rouvan kasvot jähmettyivät... niihin tuli kauhistuksen kalpeus — mielipuolisuuden varjo... Ilmassa ikäänkuin kaikui voi — voi... pitkiä ääniä — ylikuonnollista vaikeroimista... Hän näki... näki...

... Minkan istuvan haltioissaan, huiskutellen käsiään kuin tahdoton nivelnukke —. Se kulki hänen ohitseen tyhjiyttään naristen... Ja tuossa kävi tuo toinen, jolla ei ollut tulevaisuutta, ja laverteli dynamiitista... Kjel seisoi äkkiä seinän vieressä ja kaularaudat pistivät esiin molemmilta puolilta...

Yht'äkkiä tuntui hänestä niin huimaavan rulentavan raskaalta, etteivät Arnt ja Massi — Baarvigin nimi — enää jaksaneet ylläpitää...

— Bente rouva katsoi jäykästi, paha tietävän vieraasti, kolmeen lapseensa... Hänen kivettyneet kasvonsa kävivät tuhkan harmaiksi, kalman kalpeiksi, kun hän meni varastohuoneeseen. — Hän haki levollisena esille Arntin läkkirasian, jossa dynamiittipatruunit olivat, — tarttui sitten kirveeseen ja iski hurjasti kauhusta kiljahtaen — —

* * * * *

Kello neljännestä vailla yksitoista aamupäivällä kuultiin seudussa kova räjähdys tohtorin talosta Elvsaetistä. Onnettomuus lienee tapahtunut siten, että jossakin säilössä ollut dynamiitti vahingossa oli syttynyt. Toinen puoli taloa oli raunioina, ja lankkujen ja tukkien välissä makasi neljä ruhjottua ruumista — rouva Bente Baarvig ja hänen kolme täysikasvuista lastaan.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIOBE: NYKYAJAN ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things

you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new

computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.